DE BELLO SACRO CONTINVATAE HISTORIAE LIBER PRIMVS, IN ORDINE uigesimusquartus.

Mittuntur Legati qui Occidentalium auxilia implorent. Caput i.

INclinationis regni Hierosolymitani iam agebatur annus decimus sextus. nam Almericus rex qui fœderis initi cum Soldano Aegyptio immemor, contra phas piumq́;, nihil tale uerenti bellũ intulerat: is iamdudum perfidia sua labẽ maximã, auaritia uerò tam inani cladẽ illã præsentissimã regno procurauit. Quippè ei cum uires, industria, ac in rebus gerendis animus excellens, periurij infamiam, uictoris nomine detergere potuisset, is uictus auri cupiditate, quod illi à Soldano offerebatur, Aegypti imperium amisit, ac posteris res suas omninò deploratas reliquit. Syracono enim Aegyptum obtinente, Sauare Soldano occiso, insuper trucidato à Saladino Calypha, iam uidere erat, Latinorum gloriã in Oriente paulatim labascere, & uires cõcisas. Nam statim Iosephus (hoc enim nomen cùm infans esset illi, lustrico circuncisionis die inditũ fuit, postea Salahadinus appellatus, quasi corrector legis, id ẽm sonat lingua Arabica) leuibus prælijs nostros aggreditur, uires animosq́; suorum tentaturus, militẽ cum Latinis nũc uelitari, iam collatum inferre pedem assuefacit: cùm antea ex Europa singuli Latini denos Barbaros fugarent, uel solo aspectu terrerent. Potuisset tamen, prudẽtia & cõsilio hostis diutius à finibus regni longiusq́; arceri, si rei priuatæ studium, publicæ saluti ab Imperatoribus regni postpositũ, ac Noradini Damasceni reguli filius armis socijs tutatus fuisset. Quod uerò rem omnẽ præcipitauit, fuit ambitio illa procerũ, qui regium honorem ac nomem regium, factionibus potius, quàm regnorũ et regionũ imperium rebus fortiter gestis propagare uoluerunt. Cũ etenim eò res deuenissent, ut amissa Tetrarchia Mesopotamiæ in Syria, Antiochia ægrè defenderetur: Tripolitana prouincia precario emercata: Palæstina ferro, flamma, cæde uastata, res trans Iordanem ad hostis nutum sursum deorsumq́; uoluerentur, tyrannidẽ spirant Guido atq; Raymundus homines ambo temerarij, incõsulti, malè sani. Iã in rege Balduino nulla, qui ab initio regni ut corpore, sic consilio parũ ualebat: in rege puero spes nulla erat, qui ætate tantæ dignitatis onus nec ferre, nec facilè ab æmulis in hoc educari, credi posset. Guido iamdudum apud fontem Tubaniam & stupiditatis & pusillanimitatis specimẽ dederat. Raymundus cum Barbaro amicitiam contraxerat nimis suspectam. Accedebat uita tum sacerdotum dissoluta, tum plebis obrutæ sceleribus mores, ita ut nec Patriarcham integrè aut syncerè uixisse, sint qui tradant. Prodigia cœlo ostensa hæc omnia à Deo abominari indicabant. Atroces uenti undiq; exoriebantur, solis lux obscurata per aliquot horas, grando ad instar oui anserini cœlo delapsus. Terra quoq; imminentes clades denunciat, motibus tremoribusq́; crebris ac horrendis agitata. Nec mare obticuit nuncians iram, solito maiore redundans æstu. Ignis in modum domus ardentis cœlo discurrebat. Iurares omnia elemẽta, totũq́; Creatoris opificium, luxum, facinora ac flagitia exagitare & detestari. Vni-

ca erat fiducia, propter singulare ingeniũ, iudiciũ quoque elegantissimum in regis scriba Guilhelmo sita: nam qua de cunque re ageretur, hominis mansuetudo, maturumque consiliũ, lucẽ aliquam uidebatur inferre obnubilatis. Hunc rex secretò conuenit, sciscitans, ne quid detrimẽti Respub. acciperet, quomodo prouidendũ esset. Is in alienorum exterorumque, atque adhuc integrorum felicitate, rem omnem sitam esse respondet: cæterum in propinquo non esse, quorum fidem implorare, aut quorum auxilium sperare rex possit. nam Andronicum Constantinopolitanũ, imperij apud Græcos ita omnes euertere, ut Byzantini alijs adiumento fore non solum nequeant, sed neque in seipsis consistere possint. In occidente autem, apud Francos Philippi regis res florẽre, cuius proculdubio animus ad maiora amplectẽda aueat: hærere illi animo Syriacas patris expeditiones, præter id, quod aliàs religionis habeatur amicissimus. Deinde Anglum regem Heinrichum, hostem semper quærere, & eundem maximũ ferocissimumque, in quem ut ueteranus acrius inuehatur, ac deuicto eo euadat gloriosior. Iam Federicum cum Ecclesia reconciliatum, pacata Italia, ocium terere non posse. Lucium Pontificem plenis uelis in hoc unum uehi, ut laboranti regno occurrat. Hos quidem adeundos esse, quos armis, uiris, ære, consilio, animo posse plurimum certũ sit, ac uelle nemo dubitet. Hæc consilia etsi regi optima uiderentur, in ijs tamen hoc unum deesse haud obscurè confessus est, quod non constaret, quorum ad cienda auxilia opera uti posset, nec etiam illi dignum uidebatur uiros tantæ dignitatis in regnum uocare, discordia ita lacerum: si enim ipsum Guilhelmum mittat, in regni negotijs syncerum rectumque consilium sibi interim defore: si etiam auxilia recipiat, ambitione, inuidia, discordiaque Principum, ut prius quoque contigerat, omnia in præceps deduci uerebatur. Conquerebatur deinde, Guidonem cognatum iniquum sibi nec ad edicta illum conuenire: se Tripolitanum ad regni gubernacula adhibuisse metu magis quàm consilio, hac quoque re ipsa fomitem addidisse se discordiarum. Heracliũ Patriarcham, Arnoldum Templi, Rogerium Hospitalis magistros, si non aliquid in eum coquerent, uix, nulla habita regiæ dignitatis reuerentia, tam citos discessuros fuisse, inexpectatis Comitiorum consultationibus. Tandem persuasus rex, à Guilhelmo, Guidoni reconciliatur, cui ut administrationi renunciet, Ioppensis urbis dominium iterũ restituitur, regijque pueri Alumnus appellatur. Nec Tripolitanus sibi deest, muneribus aliàs hominem auarissimum sibi demulcens. Cum Patriarcha postea ac Magistris blanditer actum est, ut & operã et consilium omne, Reip, promitterent, in erogando apud Occidentales subsidio. Additur Legatis, seruitium, parantur naues, cõmeatus, ac reliqua itineri necessaria, faustisque imprecationibus, ad portum Acconensem deducuntur. Qui oram soluentes ac uela uentis permittentes, ijsque placidè adspirantibus, in Italiam traijciunt.

Legati spebus promissionibusque magnis in Occidente aluntur. Arnoldus militiæ magister moritur. Caput II.

PErsuasum erat Legatis nostris, cum prius omnia ex sententia Lucij Pontificis Romani regno Hierosolymitano peracta esse cognoscerent, quod etiam primo ipsius congressu ex uoto respondentem inuenirent. Hydruntũ appulsi

appulsi, cùm iter Romam pararent, urbē intestinis tumultibus exagitari audiunt, Pontifici Maximo ciues infestos esse, eiq́ue uires intentare. quæ res originem inde traxerat, quod Pontifex magna suorum manu, ac ciuiū non multorum fauore Consularem potestatē abrogare proposuerat. Romani enim, qui olim Narsete & Basilio Coss. (quod in annū Domini DLXX incidit) 570 à Longino, primo Rauennatiū Hexarcho, forma administrationis antiqua, magno Rom. Pop. dedecore, & cōsulatu priuati, exuto decoris illo et maiestatis ueteris nomine, sub Præsidibus, quos duces appellare maluerunt, per quadringētos fermè annos, libertate omni amissa, transegerāt adeò, ut Cōsulatus apud eos omnis memoria extincta, ac quicquid ex Monarchia illa olim tam fœlici, uicissitudo rerū reliquum fecerat, Ducatus Romanus appellaretur: cuius rei ne posteris argumentū deesset, aureus nummus percussus, adhuc Ducati nomen retinet. At Berengarijs in interregno post Carolum illū magnum tyrannidem arripiētibus, cœpit & ipsa Roma caput extollere iterum, uires resumere, pristinarumq́ue dignitatū nescio quam umbrā adfectare, Pontificum excusso iugo, Coss. iterum creat. Præfectum, ac nescio quos Decarchontes. Hi ambitionē Pontificum cū suspectam haberent, patriæq́ue libertatem, repulso exterorū Imperio, iamdudum & armis omniq́ue cōsilio, uendicare annisi erant: quod cùm uim atq́ue tyrannidē esse, Lucius interpretaretur, eorum potestatem, quam uix ducentis quinquaginta antea annis, postliminio quasi obtinuerant, prout & Alexander in Tusculano prius attentauerat, abolere nitebatur. At adeò Consularis factio præualuit, ut exturbato pontifice, in complices suos, seuerè quidē animaduersum & crudeliter sæuitum sit. Quotquot enim ex Romanis, Pōtifici studuisse cōpertum fuit, hi erutis oculis nouo atq́ue inexaudito exemplo pœnas dederunt. Clerus, qui fuga tardius sibi cōsuluerat, tantæ crudelitatis haud immunis. Multi em̄ correpti, asinab. prępostere impositi, cauda manibus alligati, per urbem circumuecti, pueris, puellis, uiris fœminisq́ue præter probra & calumnias, fœdissima queq́ue illis in faciem conijcientibus, miserè perierūt, aut carceribus extincti sunt. Hunc populi furorem quum Pontifex declinauerat, ac ira exæstuans, ad ulciscendam tantam iniuriam, et de abrogando Consulatu initum consiliū, quocunq́ue modo posset prouehendum, rationes requirit omnes: tandem magnis itinerib. Veronam delatus, eos qui sacris sunt initiati, quiq́ue rerum gubernaculis pręerant Principes, cōuocat, Consiliū habiturus ac quod prius Romæ intentauerat, fœliciori fine perficeret, Patriarcha atq́ue Magistri interea rei finē expectantes, apud Guilhelmum Siciliæ regem, omnibus excepti honoribus commodè moram duxerāt. nam ipse nuper deuicto Marucco rege Sarracenorū eiusq́ue filia capta, non prius in redemptionem puellæ assensit, quàm recepta Aphrica & Sicilia, quas Sarraceni patri suo olim abstulerant. ob idq́ue factū Guilhelmi nomē celebre. rex à Pontifice iamdudum sollicitatus, ut in Asiam rebus Christianorū afflictis opem laturus, traijceret. Apud quem cùm agerent, Godefridum Louanensium Comitem contigit apud Brundusium appellere, qui Hierosolymam inuisurus, non contemnenda manu, iter accelerare per eos persuadetur. Iam nuncij hinc inde missi, ad concilium Veronæ indictū, Principes inuitabāt, palamq́ue dicebatur Fredericū Imperatorē adesse,

qui ut Papæ reconciliaretur, aduenerat. Pontificem enim, haud minora in Imperatorem molitum fuisse, quàm prædecessor suus Alexander conabatur, constãs erat fama. Fredericus, ut Lucium pacatiorem haberet, precibus ipsius tantum detulit, ut Hetrusci, alia quàm Lucensi moneta non uterentur: is enim patriæ suæ non immemor, Lucam omnibus muneribus tum diuinis tum humanis exornare studebat. hac una re delinitus Pontifex Papiensibus concessit, ut æs ipsorum, Imperatoria nota signatum, Longobardi solum admitterent. Inter hæc Legati nostri aduolant, quibus in Senatum intro missis, & dicẽdi copia data, sermo fuit de orta inter Guidonem & Regem discordia, deq; Salahadini uiribus regno exterminium minitantibus, preces additæ, auxilia implorata, nec, quantus ex hac re diuini numinis fauor, quan tum gloriæ nomini atque Reipublicæ Christianæ promereri exinde possit, suppressum est. Quibus persuasionibus, cùm Lucius atque Fredericus, ne maiorem aliquam cladem, Christiana res in ea terra adiret, attentiores reddi ti. accedebat Heraclij Patriarchæ ipsius præsentia, quæ rem urgere uehemen tissimè uidebatur. Tentat igitur Pontifex nunc hos pollicitationibus, illos præmijs, ut in Asiam traijciant, sollicitare. dumq; ipsius Legati ultrò citroq; discurrunt, Patriarcha cum Magistris, suadente Pontifice, Philippum regem Galliarum adeunt. quo itinere, Arnoldus Templi magister obijt: quem luctu ingenti cùm socij sepulturæ tradidissent, Lutetiam petunt. Philippus igi tur rex dignitati tantorum uirorum multum deferens, Præfectis atque Quæ storibus regni ipsius, quacunque iter facerent, ex publico alerẽtur, præcepit, ac ne quid illis deesset itineri necessarium, diligentissimè cauit, Insuper negotijs regni sui postpositis omnibus, ut honorificentissimè susciperentur Legati curauit. Erat tunc in Lutetia Episcopus Mauritius nomine, qui cùm ab infantia stipem emendicando hostiatim, in disciplinis honestis nõ parum progressus erat, magna spirare cœpit. nam eleemosynam petitam recusauit, quo ties illi hac conditione, à festiuioribus erogaretur, ne unquam ad Episcopalem dignitatem adspirare uellet. Hic iussu regis, cum Clero & populo it obuiam, facundia qua præditus erat, aduentantibus gratulaturus. Excepti igitur, ac per aliquot dies humaniter tractati, Senatus illis totius regni uocatur, quid sibi poscerent, dicere iussi sunt. Ibi Patriarcha de Ludouici regis pietate exorsus, Philippum rebus perituris defensorem se quærere dixit: dein exhor tationibus ad pium opus reliquos regni proceres, accẽdere conabatur. Summa orationis fuit, ut diceret, res Orientales, absq; Francorum uirtute & ope consistere diutius non posse. Tantum & docta & pia hominis oratio omnium animos flexit, ut in omnibus cœtibus Christianorum, ad populum regio edicto uerba haberentur, quibus pro suscipiẽdo bello pro Hierosolymitanis animarentur subditi. Principes autem in colligendis pecunijs, conscri bendis exercitibus, operam dabant assiduam. Rex delectu habito, quem magis strenuum nouerat, selegit, ac coactis equitum aliquot copijs, peditum manum aliquam ipsis adiungit, qui in Italiam statim mittuntur Pontificis arbitratu, stipendijs regijs in Syriam abituri. Nec nostri rebus suis deerant, quicquid enim persuadendo possunt, id omne intentant efficere. Frequens

illis

illis congressus cum Legatis Belæ Pannoniarum regis, qui ut Margaretham Philippi sororem, regi suo in uxorem peterent, aderant, Hungaro & opes & itineris commoditatem præscribentes: cuius Legati, operam & consilium in persuadendo rege eorum, pollicebantur. Inaudierat præterea Heraclius, post Thomæ Cantuarensis necem, quæ ante decennium perpetrata fuerat, regis Heinrici Angli opera, quòd Legati Papæ pœnam regi Heinrico indixerant, ad rem Christianam tuendam, ut aliquot milites mitteret, atque intra triennium ipsemet in Syriam exercitum duceret, communi hosti bellum facturus. illum uerò bellorum tumultu impeditũ hactenus, quod iuramento affirmauerat, distulisse. & hũc adire decreuerunt, sumptaq; licẽtia, in Angliam traijciunt, Heinricum adeuntes: regem cœperunt rogare, orare, obtestari, ut tandem pro defendenda re Christiana, sicut iam pridem uouisset, arma corriperet, Ducibus in Syria laborantibus, subsidio iret, cùm pro certo haberet tanti laboris fructum se ab eo accepturum, qui benè meritos præmio optimo atque immortali semper remunerare soleret. Rex respondit, tempore alieno se ualde excludi, domesticis seditionibus, externis bellis supra modum se fatigari, quo minus ipsius uotis respondere possit. Policetur stippendium militibus. Heraclius, ut erat ad uitium usque in dicendo liberrimus, subiungit: hoc est Rex quod olim iuramento affirmabas, te intra trienium in Syriam iturum, quod iam peracto decennio fermè integro, recusas? Aurum abundè suppeditat nobis: arma, comeatus non desunt: unicus deest Imperator, qui bellum suis fortissimis militibus gerat, quales disciplina illa tua militari, optimè instructos, te nouimus habere. Cæterũ cùm tu miles esse Christi neges, uerba Deo optimo maximo dare semper coneris, pro tot beneficijs acceptis, ingratissimũ te exhibẽs, crede mihi, pro uita, pro regno aliquando decertandum tibi erit. exutus his omnibus, tandem disces, quam pœnam mereantur illi, qui operam suam conseruandæ tyrannidis ergô domino negant. Et quia stomachum tibi mouisseq; me uideo, ac ad monitionem meam ægrè te ferre, non tamen tegam, quæ in rem tuam dicenda uidentur. perinde enim mihi est sanguinolentis, & Diui Thomæ cruorẽ commaculatis mali Christiani manibus hic perire, ac in Syria à Sarracenis trucidari: usuram tam breuis temporis haud moror. Huius uocem rex iratus interrumpens, exclamauit: Si uel unica omnibus meis populis lingua esset, ea tam uirulenta in me non auderet effutire. Verum ais, refert Antistes, omnibus exosus, nemo est qui flagitiorum te admoneat. nam malè uiuentem, malam postremò te obiturum mortem citius sperant & expetunt. Admonitus à suis rex, bonis blandisq; uerbis, cum Patriarcha agere instituit, occupationes prætẽdens, ob quas impræsentiarum Imperatorem se præstare, aut expeditionem inire nequiret: muneribus delinitum, magnificisq; pro missis oneratum usque Douerum deduxit, unde in continentem transmisit Heraclius. Permeata Germania, Principes adeũt, ac in subsidium Hierosolymitanum postulant quæ tantæ rei necessaria uidebantur: uerbis spebusq; magnificis impleti Veronam redeunt, inde ad Guilhelmum regem proficiscentes, quem Lucius Pontifex Syriacæ expeditionis ducem designauerat,

ut cum ijs copijs, quæ ad id tempus paratæ erant, quotidie'que parabantur, in Asiam nauigaret. Is autem Alexij pueri, Manuelis filij mortem ulturus, Andronico parricidæ bellum intulit, Thessalonica'que in ora Macedoniæ capta, multas Græciæ Thraciæ'que urbes, magnis cladibus affectas, Imperio ademit. Legati uerò nostri, qui eius ope in Syriam deuehebantur, in regnum atque Hierosolymam applicuerunt, statum regni deploratum, spe quadam consolantes.

Balduinus rex moritur. Guido regnum inuadit post Balduini Montisferrati obitum. Caput III.

Balduinus rex Legatorum aduentu cognito, misit qui præmonerent, ne quid in priuato publico'ue propalarent eorum quæ ab iis transacta essent, uocarent'que eos ad regiam, ut edoctus, quid consilii capescendum esset, quid'ue expectandum sibi, ex iis quæ referrent. Cum'que coràm constitutus Patriarcha, præter spes ingentes quidem nihil adferret, dissimulato dolore, auxilia parata & in promptu esse, diuulgari fecit: accedebat Patriarchæ iactantia, qui ut res haud tepidè administrasse uideretur, spes augere, subsidia numero, opibus, celeritate (ueris ficta admiscens) amplificare studuit, ac apud omnes mirum in modum prædicare. At rex, ut erat solertis ingenii, parum promissis fidem adhibebat, cùm tempus, in quo omnis mora in Reipublicæ detrimentum maximum redundare uidebatur, ociosum sanè aut intestinis discordiis absumi cerneret. Tyrensis Episcopus regni Scriba, crebras ab amicis etiam accipiebat literas exortæ inter Imperatorem & Papam simultatis, belli inter regem Francorum & Angliæ, item Lucii Papæ obitus. cui licet Vrbanus tertius in dignitate pontificia successisset, eà que in sollicitudine, quam pro tuendo regno Hierosolymitano gerebat, tamen ex studijs ipsius paci publicæ omnino alienis, Turbani nomen à nonnullis suscepit. Quod denique prudentioribus dubitationem intulit maximam, erat, cùm nec prece nec precio Godefridus Louaniensis, militum ea manu quam secum traxerat, in Syria retineri posset, sed ea die qua palmam finitæ peregrinationis insigne receperat, in conspectu omnium regi ualedicens, abitum pararet. Rebus igitur tam miserè afflictis, rex exhaustis ægritudine uiribus, Reipublicæ curis nimis intentus, patriæ amantissimus, cùm opem se ferre posse nullam uideret, mœrore & angustia magis, quàm dolore aut acerbitate morbi extinctus est, anno ætatis suę uigesimoquinto, regni
1188 uerò duodecimo. qui erat à nato Christo millesimo centesimo octuagesimo quinto, ab incarnato uerò octuagesimoquarto, supra millesimũ centesimũ, mense Martio, decimasexta die Mensis. Vir nullo regum, uel animi fortitudine, uel laborum patientia postponendus. Corpus eius, postquam mors eius palàm facta, per Principes Mausoleo regio in Caluariæ loco illatum, atque solenni Principum pompa funeratum est, mœrentibus publicè cũctis Tyrensi archiepiscopo, pro æde sancti Sepulchri, ipsum laudante. Luctũ hũc publicum, publica calamitas excepit: quippe Raymundus Tripolitanus à morte regis, regni administrationem omnem, præfecturam urbis Hierosolymæ,

rosolymæ, ac tutelam pueri Balduini sibi deberi integram, excluso Guidone, contendit: ac in Procerum corona, id sibi muneris confirmare petit. At Sibylla, Balduini Regis defuncti soror, uiuentis mater, Ioppensis uxor, uiro instat, ut tandem rerum habenis interceptis, uirum se præstet, competitori nullo modo cedat. Nullam iam pietatis, nullam iurisiurandi, nullam rerum uel temporis rationem habendam esse, nec pensandum qua iniuria uel quo iure summa potestas acquiratur. Dies integra altercationibus inter competitores eximitur, ac qua quisque iterum sua iura, rationes suas possit adducere, de nouo dicta dies. Qua cùm regni Proceres conuenissent, iussus dicere Tripolitanus, ita exorsus est: Quo in statu regni res positæ sint, Principes optimi, uestrûm nemo est, qui ignoret: cuius quidem interitum accelerare discordia potis est, cùm uel concordia numine suo, etiam præsens, parum regnum iuuare possit. Hostem habemus, qualem scitis, & potentissimum infensissimumq́ue, rege orbati pientissimo fortissimoq́ue: spe tantum ducimur inani, alienis uiribus innixi, cùm unusquisque apud sese, quid posset, quid uellet, constitutum habere deberet. Si ipse ego, qui à sanctissimo Principe, ad regni administrationem & tutelam regis uocatus, mecum cogito, quid nam hac sua deliberatione quæsierit: quod omnibus constat, hoc idem sibi uoluisse uideo, quòd uires nostras & opes integras cerneret, ijsq́ue fideret, eas olim fore, quæ regni rebus attritis, subitaria auxilia adferre posset, ac cunctando hostem fatigare. De me aũt facilè sibi persuadebat, omnem in hoc unum me nauaturum operam, ut nulli latêre posset, à teneris illa militaris disciplina imbibita, fidesq́ue erga Rempublicam innata. Quare, ne ut nuper factum fuit, tempus litigando inutiliter consumetur, regis optimi consilium, & opes & facinora nostra uobis ponderanda relinquo, quæ si competitoris potentiæ & indoli conferantur, album uestrorum omnium calculum expecto. Ad hæc Guido pauca equidem, sed quæ probra ingererent, & uim minitarentur tàm Comiti, quàm eius fautoribus, subintulit: tandem per minas extortis omnium suffragijs tutelam & regni & pueri obtinet Guido. Tripolitanus tacitis pollicitationibus Principum pacatus discessit, cuius dignitatis rationem habituros se prima quaque occasione iurauerant. Sibylla impotentis animi mulier, quum sibi per filij ætatem nisi tardum imperium promittere non posset, in uirum uerò præsentem potestatem se habere uideret, mater regis dici fastidiebat, ac Reginæ nomen, patre rege nata, ambiebat. Sed uoto suo non diu frustrata, accidit, ut Balduinus puer septimo post obitũ Regis mẽse, hominẽ exueret, quẽ etiã ipsam matrem, lento ueneno accelerasse, tradunt nonnulli. Res me hercle horrenda, sitis detestãda regni, quæ nonnunquã cruore parentũ, aut liberorũ sanguine extingui solet. Excessum pueri uitricus & mater non prius palàm fecerunt, quã multis nõ magis pollicitationibus blanditijsq́ue, q́ue largitionibus ab Heraclio Patriarcha, Episcopis, proceribus & magnatibus, Guidonẽ uirum suum præsentem, ac magno cũ dedecore suppliciter mercantem regnum, regẽ dici obtinuit. Verebantur enim, quod & futurum erat, quòd populus & mi-

litia omnis Tripolitanum Comitem in regem Hierosolymitanum poscerent, cuius uirtutes & egregia facta uniuersi prædicabant, Guidonem pusillanimitatis arguentes. Gerardus autem Ridefordius, magister Templi, qui coronam, & reliqua regni insignia, in Templi penetralibus obseruabat, ingenti accepta pecunia, reginæ reddidit, sic una atque eadem die, Guido coronatur in regem, atque infausto omine Balduinus puer, publico funere elatus est. Tulit hanc iniuriam grauiter Raymundus, uindictæ studuit, quæ postea & æmuli regis fortunā euertit, sui ipsius quoque res & cæterorum Latinorum in Asia gloriam extinxit. Sed dissimulandum animi dolorem ratus, etiam Bonifacium Marchionem Montisferrati suspectum habuit, is quippe mortuo sine liberis fratre Raynerio, Thessaliæ rege, hæres institutus fuerat: at audita discordia regni Hierosolymitani, qua Principes se inuicem lacerarent, de tutela filij fratris altercantes, ac recepto paulopóst de morte Balduini regis nuncio, ut mortui fratris filium regeret ipse, ac eius tutelam susciperet,
1185 in Syriam proficiscitur, Hyerosolimamq; applicuit, ea ipsa die, qua regij pueri funus, & regis Guidonis celebrabatur coronatio. ne igitur domum rediret, nulla memorabili re gesta, Guidoni operam suam per aliquod tempus locat: quam non contemnendam Guido uidens, tanti principis auxilio, regni sui initia contra æmulum, ac hostem exteriorem stabilire nititur.

Inter regem & Tripolitanum renouantur simultates. Saladino cum Comite fœdus initur nouum. Raynaldus Castellio inducias uiolat. Caput IIII.

POst quam Raymundo regni spes omnis adempta, æmulum opibus uiribusq; se præstare uidebat, exæstuans ira, cogitare cœpit, quo consilio regnum quod sibi parare non potuisset, aut euerteret, aut depulso Guidone, per uim obtineret. Accendebat animum ad omne facinus promptissimum, regis ipsius scelus, qui ob id, quòd mortē pueri Balduini tā diu occultauerat, ueneno regnum sibi parasse, dicebatur. Hanc impietatem maximas pœnas mereri, inauditum nephas, nouo exemplo puniendum mussitabant multi, plures apertè & in publico profitebantur. Nec in regem solum, sed etiam in milites Templi conuicia iaciebantur quotidie. Eos esse homines quidem uenales, qui iamdudū Damascenis supplicem uēdidissent, regni aliquot præsidia hostibus tradidissent: iam etiam regni arbitros se constituere uellent, ut licitantibus, qui plus numeraret, ab eis regni Diadema & insignia recipere, in promtu esset. Hæc & huiusmodi in regem & Templarios conuitia primò inter priuatos exorta, paulatim in uulgus erumpunt, ac ad exteros usq; dimanantia, Salahadinum instigant, ut quocuque possit consilio ansam quærat, qua inducijs posthabitis, bellum contra Christianos arripere, & Rempublicam dissidio conuulsam affligere possit. Missis igitur clàm nuncijs ad Raymundum, fœderis initi memorem esse se prædicat, dolore autē se affici maximo, quòd amicū fraude & insidijs circumuētū, & à regni administratione depulsum uideret, quē & uirū fortē, regij muneris non indignū existimaret. Fore si suo acquiescat cōsilio, ut collatis uiribus, imbellē regē regno eijciāt, ac ipso rege cōstituto, socijs armis, aduersarios suos per totam Syriam extinguere

extinguere possint. Hoc autem unum à Raymundo se petere, ut reciso præpu tio, sacris Sarracenorum initiari uelit, ne ipse à tribulibus adigatur hostile aliquid præter sententiam in ipsum moliri: quo facto, pollicetur prima data occasione, in Templarios se moturum arma, ut hi qui dignitatis eius nullam habuissent rationem, iræ eius uehementiam primò experirentur, quibus extinctis, nihil amplius obstare, quo minus regno inauguraret. Facillimum erat Barbaro, animum odio flagrantẽ, & regnãdi cupiditate ardentissimum in suam sententiam trahere. Raymundus igitur in Templariorum perniciem conspirat, socium se fore, commeatu, ære & armis Salahadinum adiuturũ iurat: atqui in uerba Mahometi uti iuret, consultũ non esse adhuc, etenim ea re suorum omnium animos sibi alienare, consiliũ omne interturbare hoc unico facto posse. expulso autẽ æmulo, regno in potestatẽ redacto, non recusare se circumcisionem, sed & Prophetæ magno, ipsiq; Salahadino pro diuino munere, pro amicitia integrè conseruata, & fidem & reuerentiam perpetuam se exhibiturum, & grati animi nunquam non se ostensurum indicia. His transactis, tabulis inscripta sunt fœdera. Nec mora, Salahadinus cũ inducias nullo colore abrumpere posset, inito consilio, armentorũ & iumentorũ ingentem numerum, in pascua Monti regali contermina immittit, nullo custode adhibito. dubium enim ei nullum erat, quin Raynaldus Castellio uir ingentis animi ac prædæ cupidus, tantam copiam animalium per regionem uagantem, ac per arua palantem, diutius non ferret. nec fefellit eum opinio. Nam Raynaldus qui latè trans Iordanem dominabatur, soli fertilitate annonam & quidem abundantem Hierosolymis perpetuò ministrabat, cùm fruges ita à gregibus depasci, & sementa demoliri uideret, facto impetu, non solum armenta abigebat, sed & Arabes uicinos inuadit, eos in regionis detrimentum animalia immisisse dictitans: qui cùm uim ui repellere conabantur, iratus, plurimos eorum trucidauit, captiuos abduxit, nõnullis exustis uicis, & præsidijs aliquot euersis. Salahadinus contiuò ob uiolatas inducias, Templarijs ac regi bellum indicit, qui cùm ad restititutionem rerum, procq; damnis illatis satisfactionem offerrent, ipsis insciis hæc omnia facta esse dicerent, hostis nec res recipere, nec ut damna resarcirentur, nec excusationem admittere uoluit, sed lætus bellum indictum aggreditur.

Salahadinus congregatis auxilijs, Tripolitano iter per Galileam præbente, Templarijs apud Acconem congreditur, ac uincitur. Caput V.

FAtale illud tempus iam Hierosolymitano regno imminebat, quippe Salahadinus missis Legatis ac nuncijs, Turcis, Sarracenis, Aegyptiisq; omnibus per literas suadebat, utendum esse occasione omnium maxima, discordia scilicet Principum Christianorum. Memores essent, gentem hanc nudius tertius fame inopiaq;, patriis & auitis sedibus expulsos, has sedes quę fuisse, quas multorum regulorum ac dispari imperio regi audiuissent. nam octuagesimo ab hinc anno religione, moribus, iure quoque innumeras in partes diuisam fuisse Syriam: regioni cuique dominum singularem, ab aliis, & uitæ & animi instituto dissimilem præfuisse: hos deliciis deditos omnes, longa pace desides factos deuincere, haud magni momenti fuisse. Nunc

Nunc uerò rerum uicissitudinem, atq; longè aliud temporis institutum esse, religionem cõmunem, uotũ unicum, in hostem animus omnium consentaneus, copias ingẽtes, militiæ exercitus atq; ad omnes labores adsuetæ robur. Aduersæ autem parti præter ambitionem quandam uanam, nomen inane, nihil superesse, omnia metu apud eam interturbari consilia, desperatione agitari, in sese fiduciam nullam, in exteris spem nullam repositam habere. Proinde accelerent, conglomeratisq; uiribus tandẽ elangue caput inciderent, membra deinceps mutilaturi. Regni deinde situm, amœnitatem, ubertatem & cõmoditatem ĳs qui nunquam regionem uiderant, extollit atq; amplificat: promittit se Imperatore, quæ ex Aegypto nostri unquam extulerant, ex Occidente quas cõtulissent gazas, eas omnes militi cessuras, nec non ĳs quibus regni fœlicitas incultæ eorum patriæ præponenda uideretur, & agros diuisurum se, & ad habitandum urbes atq; præsidia concessurum. Tantum igitur effecit per omnem Asiam celebrata illa Salahadini fama & autoritas, ut subditi ad edictũ statim cõuolarent, cæteri Barbari persuasi, quod ad tanti uiri consiliũ, in maximum conuenerint exercitũ. Hos religio in nostros concitabat diuersa, illos prædæ cupiditas. Erant deinceps qui audita nostrorum disciplina militari, & in armis ualore, ĳs congredi pulchrum, uincere eis pulcherrimũ censebant, uinci autem ab illis sine dedecore, imò fortioris dextera cadere, gloriæ loco esse arbitrabantur. Non deerant quos uindictæ cupiditas trahebat in id belli, maximè cùm auitas sedes à nostris occupari uiderent, ac ipsi extorres, ignominioso apud alios consenescerent in exilio. Multos impellebat miserorum parentum querela, qui cùm iam desperassent de reditu in illorum patriam, liberos suos ut auita prædia recuperarent, obtestabantur. His exercitum collegit Salahadinus, equitum quinquaginta milliũ, præter peditatum, cuius inire numerum difficile erat: quo cùm ad Acconem (eò enim properabat Salahadinus) per Hierosolymitanorum fines, iter tutum habere non poterat, deuĳ enim saltuum anfractus, annonæ defectus, aut oppositæ Christianorum copiæ impedire potuissent & retardare. Tripolitanus Comes per Tyberiadis, Nazarenum & Galileæ agrum, & copia & cõmoditate omni securũ deduxit, Acconensibusq; immisit incolumem: ea uerò urbs iam dudum à regibus Hierosolymitanis, Templarĳs & Hospitalarĳs custodienda tradita fuerat. Barbari statim urbẽ circumuallantes castra metati sunt, in mœnia omni telorũ & oppugnationis genere impetus faciũt. Qui intus erãt uiri fortes & prudentissimi, Guidonis regis aduentum se expectare, & timere sibi se simulabant. Vnde Turcæ, qui regis in rebus gerendis morã & procrastinationẽ nouerãt, urbe se potituros propediẽ sperabãt, nã nec armis, cõmeatu, aut uiris instructam, sed ex improuiso, atq; subitanea obsidione fatigatos, in deditionem recepturos qui intus erant, credebant. Ipsis igitur Calend. Maii cũ Barbari ære campano, Christianos ad sacra consueta & solennia cõuocari audirent, orationibus atque sacrificiis occupatos inuadere, atq; rebus diuinis intentos opprimere statuunt, scalas admouent urbi, arietibus instant, in summum euadere nituntur ac mœnia deiicere: cumq; omnes huic rei intenti oppugnant, quos in turribus & mœniis uiriliter resistere offendunt

dunt, Magiſtri Templi et hoſpitalis, cũ ſelecta militũ manu per auerſam portã erũpunt in caſtra, ac ordinatis agminibus pedem inferentes, quos ſub pellibus ſecure ociari, aut uagari hinc inde diſarmatos uident, obtruncant ferro, flamma omnia proſternentes. Fit clamor ingens, cadentium eiulatus ad aëra uſq; attollitur, incendij fragor funeſtam quandam cladem in caſtris, ijs qui mœnia oppugnabant, indicat. Salahadinus caſtrorum clade attonitus, cum iam Templarios ſuis à tergo imminere uideret, dimiſſa oppugnatione, inſtructis ex tempore ordinibus, ingruenti hoſti atque omnia proſternenti; quam declinare nequit, pugnam infert: ſub ipſis urbis mœnibus, ex quibus noſtri tormentis hoſtium terga flagellabant, pugnatum eſt diſpari ualde copiarum numero, diſparíq; & uoto & uirtute. Contulerat ſe in turres & propugnacula etiam imbellis noſtrorum turba, quæ uotis ardentibus diuinum numen implorabat, inter ſpem & metum poſita, ſuorum aut progredientiũ uirtutem, aut cadentium calamitatem, exultatione & fletu proſequebatur, Parentes, coniuges, aut liberos in conſpectu fortiter facientes adhortabantur, pro patria, pro aris & focis rem agi ingeminabant magnis uociferationibus. Barbari, quos à fronte, à tergo, à lateribus circumcinxerant noſtri, ſalutem omnem in ferro poſitam, cùm nullam niſi pugnando euadendi uiam cernerent, Salahadini uerbo & exemplo excitati, ingenti animo noſtris ſeſe ingerunt, ac conglobatis uiribus nunc hac, nunc illac diſcurrentes, ordines noſtrorum ſoluere, & uiam ſibi aperire contendunt. Ferunt nonnulli, ea die Raymundũ Comitem, mutato habitu, ac fucata facie, cũ Volonũ manu in omne ſcelus promptiſſima atq; numeroſa, per medias acies, cohortes Magiſtrorũ Templi & Hoſpitalis cuſtodes, irrupiſſe, Templi magiſtrũ odio inhumano quæritantẽ: qui cũ ſtrenui Imperatoris & fortiſſimi militis munia ea die obiret, atq; omnes pugnę acies inſtrueret, Comiti ſe nuſq; dedit obuium. Illatus igitur in Hoſpitaliarũ Raimundus repugnantẽ uiriliter equo deiecit, qui armorũ oppreſſus onere, et multitudine hoſtiũ inſtãtium obrutus, periit. Quę res uictoriã noſtris præbuit haud incruentam, & minus lætam: quippe tanti uiri caſu, conſternati noſtri, remiſſius agere cœperũt: quod hoſtibus deſperatione pugnantib. euadendi uiã obtulit, quos abeuntes, noſtri haud ſunt inſecuti, nec ea quæ ab incendio illæſa in caſtris hoſtiũ remanſerant, in urbẽ referre curauerũt. Præter magiſtrũ Hoſpitalis, meliores quiq; in ea pugna ceciderunt. quę clades Chriſtianã rẽ, q̃ Barbaros multò magis afflixit, & ſi ex Turcis periſſe dicant hoc in prælio ad quindecim millia. Incidit hæc pugna in annum à nato Chriſto M C LXXX VII. & Maij, ut diximus, Calendas. 1187

Ad Tyberiadem iterum pugna cõmittitur, proditione Comitis Tripolitani res Chriſtianorum euertuntur. Caput VI.

A Calamitate animũ ſumẽs Salahadinus, cũ collatis uirib. noſtros deuincere haud ſibi datũ eſſe uideret, inſidiis & dolo noſtros circũuenire ſtatuit. Tripolitano perſuadet, ut ſimulata reconciliatione, Tẽplariis et regi ſe adiungat, occaſionẽ tacitè quęrat, qua eorũ rẽ in ſummũ adducat diſcrimen. Apertũ igitur odiũ minus nocuit, ſimulatio gratiæ reconciliatæ, totũ regnũ & Chriſtianorũ nomẽ peſſundedit. Quippè comes quaſi indiciis Barbarorũ parũ fideret. Tyberiadẽ cõmunire cœpit, famã in uulgus ſerere atq; rumorẽ ſpargere,

ftros se iterum contulerat, ut re aliqua preclarè gesta, errorē emendaret pristinum, & iterum in Christianorum album recipi mereretur. Qui cùm Turcicarum rerum peritus sententiam dicere iussus, consulebat, ut in eam partem aciei, ubi Salahadinus satellitum manu, quam Mamalucorum uocant, stipatus stabat (id quod ex signo cognosci poterat) omnib. uiribus facto cuneo, irrumperent, ea una aut sublata aut fugata, dissipata'ue de reliquis facilem futuram uictoriam. Tripolitanus cùm uideret hoc consilium, rationibus suis maximè aduersari, id si maximè è re foret, à tam scelerato perfidoq; consulto re profectum, non sequendum exclamat, ut in quem finem id datum sit, nemo non uideat: id est, cùm constet omnibus rem in summum periculum deduci hoc consilio, quippe in medios hostium uires nostrorum immergere totas, unde eripere se postmodum difficile sit, uanissimum esse. Sibi consultius uideri, acies ita dilatare, ne circuiri possent. Iam Salahadinus omissa Tyberiadis obsidione, cum toto exercitu ad suos se contulerat, aurora iam micante, structa acie nostros impetit. qui ab hostibus tota nocte lacessiti, siti cōfecti, caumate & uigilia eneruati, etiam in id consilij consenserūt, quòd homo nequissimus Tripolitanus Comes dederat. nam elōgatis aciebus hostē excepērūt, quæ res proditori liberam fugā præbuit, & ut nostri raris ordinibus sub signis stantes, hosti penetrabiliores essēt, effecit. Eductis igitur militibus structaq; acie, quam solis splendor (quod in primis captarat Barbarus) oculis nostrorū oppositus, reuerberabat, pugna initur, ac anteq̃ undiq; consereretur prælium, Tripolitanus contemplatus tempus, quo initū iam pridē consilium desideriumq; ex animi sententia exolueret, summo studio Christianis cladem procurabat. Et primùm cum legionibus ipse suis paulatim hosti cedere atq; terga dare cœpit, signo atq; armis proiectis, alijs eo exemplo, metū incutere, ac fugam quandā suadere: cùm uiderent, uel præter morē tam peritum militiæ uirum ad fugā, magis quàm ad pugnam paratū, uel proditos se ab eo crederent. Turcæ, ut fit, crescente ex alieno metu audacia, acrius instāt, pugnantibus nostris alijs egregiè: at paucitas nostrorum (si hosti conferat) ac desertor Dux summus, anteq̃ æditiora loca tenere possent, perdidit rē. Erat uidere, nostrorū non magis iumentorū q̃ hominum corpora pristinū amisisse uigorem, ac planè sopita esse sunt uisa, & qui ternos quaternosq; singuli fugare, prosternere ac conficere soliti fuerant, uice uersa nunc, mirum in modum, seni septeniq; singulis hostiū fugabant: ut fuga prius ad ortū solis, dissipatioq; nostrorū sit uisa, quàm præliū ordine potuerit inchoari. dumq; Duces Christiani, partim fugientē dilabentemq; acie militem retrahunt, partim reprimendo ferocientem hostē, sese obijciunt, fœda & aliàs inaudita in Christianos cōmissa est cædes. Nostri igitur iam apertè sine ordine palantes, sine signis, nullo ducum, nullo sociorū respectu, fuga qua sola poterant, se saluare nitebantur. Facilis igitur fuit ac fermè incruenta Barbaro de nostris uictoria, quos uinci, Numini cordi erat. Paucissimi fuga tamē sunt prolapsi, quòd nedum fugientes, sed hi etiā qui globati, positis armis, manum dabant, trucidabantur. strages ubiq;, & omnia pauoris ac tumultus plena erant, præsertim in direptione castrorū. Vulneratur ipse Acconensis grauiter in ipsa fuga, cū crucē dominicā eripere nititur: at sentiēs ex uulnere sibi mortē imminere, seq;

b super

super equum regere non posse, crucem alteri tradidit custodiendã, qui proti nus eam regi detulit, qui cuneo facto strenuè dimicabat, undiq; eum hostib. inuadentibus: ad extremum ubi suorum acies stratas uidit, nec fugæ uiam ullã arripere posset, & is ipse et nobilissimus quisq; à Salahadino capitur. Capta sacro sancta crux, captus Bonifacius Monteferratensis, Templi magister, Raynaldus Castellio, qui induciarum fœdus uiolauerat. proditor Comes, initio fugæ, castellum Saph intrarat, postea ab amico Barbaro Tyrum deductus est. Concidêre Orientales Christianorum uires omnes hoc prælio, ac tantum sanguinis effusum est, quantum à primo Latinorũ in Syriam transitu factum fuit nunq;. Ceciderunt nobiles fermè omnes, paucis reseruatis ab hoste cædis saturo. Templarij et Hospitalarij eodẽ die penè omnes perierũt, cùm ex pugna fugere non uellent, postea uerò à Barbaro præter magistrũ trucidari omnes iussi. quo audito, certatim se quisq; nostrorũ Templarium profitebatur, ut martyrij gloria de hoste triumpharet. Raynaldus Castellio manu & consilio strenuus, qui sæpius Barbaros fuderat, cùm ad tyrannum duceretur, ab eo acinace per iugulũ adacto, obtruncatus est. Guido rex in uictoriæ signum reseruatus, precibus magistrum templi securi eripuit. Salahadinus aũt potitus tam insigni uictoria, ad pontẽ Tiberyadẽ per aliquot passuũ millia ab his castris stare iussit signa, donec respirarent milites, sauciorumq; cura haberi posset. Quos fortiter egisse constabat, publicè multis uerbis donisq; honorauit. captiui ac signa ad prǽsides suos, cum quibusdã nostrorum ornamentis transmissa, præda reliqua concessa militibus & diuisa, quiesq; per eos dies data castris ad reparandas uires.

Salahadinus Ptolemaidis siue Acconè, cum Biblio, Berytho, in potestatem receptis, Deinde Hierosolymam expulsis Latinis occupat. Caput VII.

PRodita sic re Christiana per Raymundũ, Salahadino cetera omnia prona extitere: fortunam itaq; secutus, uictorẽ exercitum, exacto triduo, in fines regni ab omni parte immittit, qui biduum in populando consumpsit. colonorũ magnus numerus cæsus, ignis postea immissus tectis, omnia deformauit ac uertit in cineres. Pulcherrimus iam ager uastabatur, & sub barbarico ferro, arbores & sata latè cadebant omnia, ac fumantia uillarum incendia, ultorem aliquem appellare uidebantur. Segete omni equitis ungula percusa, nihil integrum relinquebatur quod ferro posset ignéq; absumi. Persuasit quoq; ostensa in prælio pusillanimitas cæterorum quoq; Christianorũ animos, ut paucos Barbaros, quantuuis multi Christiani expauescerent. Igitur ad Acconem duxit primo Salahadinus, in qua potissimum stabat acquisitæ uictoriǽ stabilimentum. Antesignani ad urbem missi, ipse cum reliquis copijs iuxta secutus. Nonnulli referunt, quas ad Tyberiadis oppugnationem secũ adduxerat machinas, ad terendos Acconenses aduexisse, alij sine tormentis & tentata & expedita omnia. deductis sub muros copijs, partitis ordinibus, urbem impigrè, qua melius potuit ratione cinxit. Ciues de subsidio desperantes, metu conterriti, imparibus sententijs consilium capiunt. Salahadinus uerò ne occasionem bene gerendæ rei, mora perderet, alloquendi benignitate & munificentia promissorum, animos inclusorum præuenit, electoq; uno fidelis & expertæ operǽ uiro, ad oppidanos misit. Deditionis præmio, prǽter

præter uitam bonaq; priuata, si apud se manere uellent, oblata facultas. si urbe egredi mallent, cum singulis uestimentis inde incolumes educerentur, promissum. Pronos iam pridem ad deditionem, uafer nuncius, appositis ad id ipsum uerbis, facilè quocunque uoluit, impulit. Missi itaque qui rem cum Salahadino agerent, iureiurando sancirent, firmatis omnibus, secunda obsidionis die, egressi sine mora, urbem Tyranno resignauerunt, qui statim præsidio urbem muniꝭt. Ordinatis ergo intus quæ necessaria uidebantur ac procuratis, non modo die, horáue, sed ne ictu oculi ibi moratus est, quin ex templo collectis uasis, militem ad alia oppida uelut fugientia, deduceret. Berythū peruenit rectà ac uix fixis humo signis, consedit sub muris miles. & missi ad Salahadinum quidam ex ciuibus, ultrò deditionem urbis fecêre. His omnia promissa seruata, ac firmatis rebus necessarijs, urbi uix data respirandi facultate, Biblium eodem ardore petitum: quum sub solis occasu aduenisset, nihil ea die actū fuit, sed res in crastinū dilata est: mane missis qui aquā terráq; peterent, conditionibus acceptis urbs tradita. Inde maritima secutus, ad Ascalonam usque omnia occupat, quia defensoribus ac milite destituta hæc loca, resistere haud sunt ausi. Id fortasse mirum uidebitur, quòd à tertia die, postquam ad Ethim uicum pugnatum est, per non integrum mensem, totū quicquid Sidonem & Ascalonam interiacet, ac ad mare situm est, præter Tyrum omne recuperarit, urbes tot, tantoq; nostrorum sanguine paratas. imò quod admirationis apud posteros plus meruit quàm fidei, quod & omnes tam facilè eius imperium admiserint, ut non solum ullum militem in ijs potiundis, sed ne uerbum quidem, ut aiunt, frustra amiserit: sed hoc fortè laboris patientia non inanis, exercitatio assidua, indefatigabilis animi uigor et uirium magnitudo ipsi peperit, si in dedititios mitis liberalisq; sua indoles, tanta perficere non potuit. Certè præter Latinos, religionis nostræ nullum urbe migrare cogebat, fortunis´ue spoliabat, qui æquo cum cæteris iure uiuere, ac tributum conferre in animum induceret, nec ulli fidem uiolauit præstitam. quibus uirtutibus nihil minus quàm armis rem Christianam expugnauit: ac cùm in hoste uirtus quoque laudanda, non defuerunt, qui hunc unum, humanitate, liberalitate, fide, atque religione omnibus præferrent. Nos tamē eo unde discessimus, reuertamur. Ad Ascalonam cùm uentum esset, per Legatos urbē poposcit: qui nihil præter uerba tulerunt ac responsum masculū. Ciues enim de munitiōe urbis confisi, per muros, licet ordinata plæraq; aliàs essent, omnia augebant & renouabant. Solabatur præterea eos, spes quæ labores illos perbreues futuros indicabat, propter incommodissimum quod appropinquabat, obsidionis tempus. Credebant præterea hostem statim cō uersis signis abiturum, ubi eorum intelligeret pertinaciam, nec quicquam in mœnia moliturum, cum materia ad compingendas machinas illi deesset. Exemplum præterea aliarum urbium, quæ tam fœde iugum hostile subierant, deterrebat eos, cùm cogitarent, quibus laudibus uehendi uenirent, à Christianis omnibus, si soli inter tantam reliquorum perfidiam, libertatis & Hierosolymitani regni nomen seruassent in Oriente. contra si animos deijcerēt, grauiora se omnia quàm alios timere meritò debere, cùm maximam fiduci-

am reges omnes in hac urbe locatam habuissent semper: uersa uice Barbari nullam unquam maiori discrimine appetijssent aut perdidissent: quapropter timendum, ne ulturi iniurias olim Barbaris illatas, Salahadini milites in deditos sæuirent insolentius. Hostem igitur intrepidè expectabant. Ille oppugnationem aggressus, duobus arietibus loco quoque urbem aperire conabatur, neque enim alias machinas aduexerat. ad id operis intentus, crebris ictibus murorum partem aliquam decusserat, conceperátque crastina luce, totis signis & exercitus robore, succedere mœnibus. Aggerem in decussa parte ea nocte fecerant ciues, congesta terra tumuli in modum, quem cratibus pluteisq; circumdederant. Educit ergo mane milites Salahadinus ad inuasionem paratos, caligine sagittarum, ad auertendos à stationibus oppidanos, lectorum aliquot agmina utebantur, ut tanto facilius in murū reliqui conscenderent: qui plures admouerant scalas, ac summa contentione, uulnerum prorsus mortisq; immemores ad summa tendebant. deuoluebantur enim cum ipsis scalis humi: onere armorum alij ruebant, plures præcisis digitis quæ inuncauerant amittentes, præcipites dabantur. Sed saxis præcipuè gerebatur res, quæ supernè demissa, cum ingenti fragore & armatos & apparatus omnes conterebant. Suppetebat proinde oppidanis copia telorum ingens, nec uires nec animi deerant suas: quisq; stationes fortiter quilibet obseruabat, ac singuli munia diligenter obibant: quibus primus & secundus impetus Barbari repulsus est. Vbi receptui cani audirent, Turcæ ab oppugnatione desistunt, tam grauem repulsam iniquo tollerantes animo. Datum est deinde aliquid consultationibus, urbis situs contemplatus & obseruatus diligentius, & totum triduum in compingendis machinis inaniter consumptum. nam et oppidani ex successu animum sumentes, erumpebant, instrumenta dejiciebant, & deturbabant opera. Salahadinus uidens operam se et tempus omne inconsultè prodigere, tamen ne nihil ageret, benignis uerbis captata occasione, ad deditionem pellicere aggreditur, ingentia dona promittēs. Varia subinde responsa tulit à ciuibus . tandem se non prius deditionem facturos esse dicunt, quàm Hierosolymam in eius potestatem cessisse audiāt. Repetita oppugnatio, sed uano labore consumpta. iterum receptui canitur, & de totius belli summa consultatur. In tres sententias diuisum consilium. Vna: de prosequenda obsidione, & diutina fame, qua urbs conficienda esset. Alia: Ascalone relicta, uerno tempore redeundum esse, & paratis omnibus ad oppugnationem necessarijs urbem tunc euertendam. Vltimā: Regni caput Hierosolymam petendum esse, dum omnia in regno metu consternata, uacuata uiribus, consilij inania existerent. Fore enim, quàm primum Christiani audijssent loca sacrosancta in manus Turcarum peruenisse, non modo de retinendo regno amplius haud cogitaturos, uerumetiam primo quoque tempore omnem Syriam egressuros. Vicit fatale consilium, ac Ascalonitarum obsidio nona die soluta. Hiersolymam uersus iter arripitur, secundis castris sub conspectum urbis uentum est: ubi primùm instructa peditum agmina, leuis quoq; armaturę equites. Deinde cataphractarios ac cæteros ordinum Duces obire mœnia urbis præmittit ingenti plausu, stridoreq; barbarico, ut in-

strumentorum

strumentorum crepitu ædito, se præire iubet. Deinceps quisque ad erigenda stariua discurrens, fixis humi signis, locis diuersis tentoria collocat. Nihil postera die tentatum uel molitum hostiliter in muros, retentus quietissimè miles, neque procursationibus ullis indultum: missi uerò sub sero diei caduceatores ad urbem cum postulatis Salahadini, qui monerent obsessos imminentis mali, ni ad uoluntariam descenderent deditionem, proponerentq; tyranni clementiam. Nihil illum immutaturũ de ciuium statu, eadem onera muneraq; relicturum uiris, quæ antea à regibus cuique essent præstituta, Latinis liberam abeundi dare facultatem, quò terrarum uelint diuertere. Confluxerant Hierosolymam post pugnam Ethinianam circum habitantiũ turba innumera, quæ omnis hostili metu suorum strage audita, correptis rebus preciosioribus & magis necessarijs, id urbi intulerat: manus hæc imbellis numero quàm uiribus maior. Decretis supplicationibus loca sacra inuisebantur, omnis ætas, omnis sexus, omnis conditio placando diuino numini intenta erat, prouoluebantur in terram, ieiunijs, uigilijs, orationibusq; omnium corpora affligebantur, commissorum indulgentiam petebant uniuersi, auxilium ex alto opperientes. At Deus planè ipse, Deus inquã, lustrationem inferre urbi cum Turcis iam decreuerat (sunt enim qui putent, si Salahadinus, contra corruptelam Christianorum in Oriẽte, uenire retardasset, quod exemplo aliquo horrendo Deus ipse in nostros sæuijsset. Audita autem in publico Salahadini legatione, re infecta discedere iussi sunt Legati. Ea ubi narrata Salahadino, ad ministeria oppugnationis cõuertitur, ac ea parte qua ad Aquilonem spectat urbs, instat proteruius, atque ad concutienda ab illo latere mœnia, opera omnis exposita est, nec diu, nec noctu oppidanis data rẽ quies. Cumq; iam murus eo in loco per aliquot dies quassatus, disiectis fœde monimentis, abrasaq; fermè parte dimidia, lapsum minitaretur (erat enim murus omnino debilis ac uetustate cariosus) Reges quidem cum regni fines dilatare consueuerant, nunq; fore arbitrabantur, ut ab hoste quem indies propellebant longius, regni caput peteretur. Et licet, ante obitum Balduini quarti, pro restaurandis mœnijs, publicè collecta esset pecunia, hæc quantulacunq; erat, discordia principum, in alios usus conuersa, iamdudum dilapidata perierat. Creuit igitur præter modum spes Barbaris, ubi factũ eum aditum oppidi conspexêre. Ciuibus autem de retinẽda amplius urbe omnis spes, omne consilium imminuebatur. In animum enim reuocabant Militiam regni deperijsse totam, sociorum uires oppressas, nec temporis alieni rationem, de externis subsidijs confidentiam ullam admittere, cũ & mare æstuosum Occidentalium traiectum præpediret, & hyemis ingruentis inclementia bellicos exinaniret apparatus. Ne igitur exemplis crudelissimis perdita urbe, quam contra hostium uim diutius retinere desperauerant, extinguerentur, fato cedere, subq; certis condicionibus Salahadino se dedere constituũt. Leges deditionis sibijpsi statuêre, quas neque graues sibi, neq; ingratas hosti censuêre. Vt cum supellectili, quam humeris singuli ferre possent, abirẽ incolumibus liceret: manendi quoq; in urbe, prout quisq; elegisset, potestas esset. De migratione nihil mutatum est à Barboro, Latinis tamen nega-

ta urbs ad habitandum. Syris, Græcis, Armenijs, Iacobitis, Georgianis, Ne storianis stationes designatę. Sic urbs sancta undenonagesimo, quàm de Barbaris recepta fuerat, anno, quartadecima obsidionis die, sexto Non. Octobris Victori Salahadino, cùm non superessent qui propugnarent, reddita est. Datæ mox claues Salahadino. Migrauêre Latini in quibus regina Sibylla, Heraclius Patriarcha, diffidij omnis incentor strenuus, Clerus quoque cum maxima & numerosa multitudine. Miserabile spectaculum erat, flebile Latinorum discedentium agmen. gemitus omnia referta, ululatusq́ fœminei. non domus, non uicus, non pars ulla expers luctus. Personabat uario equidem clamore forum nunc reprehendentium, nunc incitantium suorum lachrymas. Præcipua tamen ad sepulchrum Domini, in loco sanctæ resurrectionis, in templo Domini alijsq́ delubris, species doloris ac publicæ fortunæ apparebat, cū hi Caluarię loco insternati, osculis sacrosancta loca & morsibus appetebant, illi regum tam Hebræorum quàm Latinorum tumulos complexi, manes eorum ad communem miseriam implorabant. Erant qui supplicationibus percussorem peterent, ut locis sacris auelli posthac nequirent: qui terrę hiatus atq́ repentinam animæ exhalationē sibi imprecarentur, ne diuulsi sacrarijs, recordatione sacrorum inani posthac tabescere illis contingeret. Vota erant mixta cum inundatione lachrymarum miserabili, per aras omnes cadebant, pectoris ac oris laceratio fœdiorem aspectum calamitatis reddebat: ingens omnino ibi populi concursus, omnis sexus, omnis ætas promiscuè inibi uersabatur. Matronarum nihilo segnior dolor, & præter uultus deformationem, dulce uidebatur superare reliquarum mœstitiam, laudem mereri amplissimam, cuius mœror insignior iudicaretur. Nihil immodicum, nihil pudendum in ea sorte censebatur, etiamsi, ut solitæ sunt, impiæ mortalium querelæ, fœminarum uoces improbæ, exaudirentur clamores, qui in Deum ipsum, malorum suorum causas conijcere non uererentur. Nec à mortuorum calumnijs temperatum est. Fuerunt qui Balduinum peruersæ adoptionis insimularent, manes ipsius diris deuouentes, qui reginę manus inijcere conabantur, qui uix à Patriarcha strictos gladios cohiberent, identidem ingeminantes, emissariam publicæ discordiæ Erinnyn esse illum ipsum, atq́ conscelerata uita, flagelli Dei in populum suum prouocatorem. Erant qui publicè exclamarent, Guidonem regem, Templariorummagistrū, quantumuis sæuissimis exemplis apud hostes pereant, nunq́ pro merito excruciari posse. In Tripolitanum nec superorum numen, nec inferorum furias, nec hominum crudelitatem statuere aut decernere posse aliquid, quin pro scelere leuissima uideantur. Iam præfectos & senatores omnes, proditores patriæ appellant, quòd urbe prodita, Barbaro deditionem fecissent: cùm paulo antè publico omnium consensu, & senatusconsulto & plebiscito, communibus uotis, pedibus in eam sententiam iretur. Deinde cum fructibus suis, fletu scilicet & gemitibus exaturatus cōsedisset dolor, ad colloquia suorū uersę matres, reiterato sermone, singultibus tumida miscebant mandata. Commendabant liberis præstita olim officia, partus dolores, in nutriendo sollicitudinem, in educando curam, in omnibus promeritam illam pietatem, exaggerabant

gerabant

gerabant senectutis incommoda, uerendam caniciē oculis subijcientes. Omnibus idē status & unus, par sermonis habitus. Vxores paruulos obiectantes uiris, uiduos iam inde penates & sordidam orbitatē deplorabant. Senes mœsto silentio, defixis in terram oculis, & æquè de natorum solliciti salute, neque feroces desperatione suorum spiritus, neque ulterius auidam suopte ingenio periculi iuuentutem accendere ausi, ne immutato consilio, Barbarum recusarent, silentio altum premunt sub corde dolorem. Iuuenes iam incipit subpudere, quod parentes decrepitæ ætatis, laboribus exhaustos, nec exilio abeundo sufficientes, in ea patria, quam olim uirtute & armis & occuparant & conseruauerant ipsis incolumem, retinere pusillanimes noluissent, aut consilijs præposteris subuersi, defendere non tentassent: iam frendere nescio quid inchoârant, cùm mox à Salahadino decretum mittitur, ut leuaretur eo onere ciuitas, satis ignauo impensum esse dolori, & priuatis singulorum consilijs indultum superfluè. Incrudescit iterum luctus, eiulatus cum lachrymis attollitur: Christum ipsum ab hoste rapi ipsis uidebatur. Sed ubi iam instare molestius præcones & apparitores urgere eos aduertêre, preciosa quæque arripiunt, atque confarcti peculiolo, omnes paulatim charis ualedicebāt penatibus, fixisque semper in domicilia deserta oculis progrediebantur. Nulla fuit ætas aut conditio, quæ non pietatis aliquod exemplum in hac migratione posteritati relinqueret. Erant qui uxores ualetudinarias, abiectis protinus thesauris, humeris exportarent, è contra etiam, quæ uiros calamitate aliqua impeditos baiularent. Qui relictis parentibus sarcinas exportaret, uel ingentis precij, haud inuentus est, ac quantumuis imparibus passibus puer patrem, aut senex iuuenem æquaret, tanta pietas in omnibus reluxit, ut cùm per medias hostium turmas miseri ciues excederent, & magna contentione quidā apud Salahadinū agerent, ne inani studio fidei seruandæ, ita illæsi dimitterentur, altū inclamasse dicitur, uel ipsam pietatē calamitosorū pro inuicemque sollicitorum, mereri fidem, quam aliâs Imperatori claro sanctam & illibatam habendā esse sciret. Sed & Tripolitanus, ut proditione & perfidia posteris se omnino deuouendū, & infaustæ memoriæ obijceret, extorres patria spoliatos fortunis, quorū quidem calamitas, in cōmiserationem hostem perduxerat, cùm partim Antiochiā, partim Tyrū, nonnulli Tripolim incerta humi uestigia figentes, abibant, immemor religionis, charitate fraterna omni abiecta, facto suorū subitò agmine, in hac illac oberrantes, impetū facit, quicquid fortuna, quicquid Barbari illis reliquū fecerant, aufert, expoliatosque crudeliter, nullo conuiciorū genere prætermisso, perstringit, in lachrymas cōuersos fidem eius obtestantes, atque orantes, ne tam infaustum diem, acerbiorē inclementia sua reddere, aut innoxiorum miserorumque calamitatem affligere, ac inhumanissimi principis nomen uendicare sibi uelit: tale nihil se meritos, illi nunquam infensos fuisse, non iniurios, destitutos fauore diuino, auxilio humano omni, id quod fatum, quod necessitas intulisset, post diutinam obsidionem se sequutos. Hæc & huiusmodi commemorantes, tendentesque supplices dexteras, nisi uerbera, à proditore sceleratissimo, retulisse constat nihil. Ferunt exinde senes, pueros, utriusque sexus per-

 plures

plures itineris tædio, ciborũ cæterarumq; rerum, expoliatos iam, inopia pe rijsse. Cæterum impatientiæ muliebris proditum est tunc exemplum horren dum. Nam cum Latinis quædam mulier Hierosolymis excesserat, supelle ctilis parte abiecta, pia mater, orbatum parente, infantem humeris extulit, quæ cùm iam nec sibi nec alijs, unde aleret puerum, latrocinantium impieta te, superesse uideret, pristinæ copiæ memor, furore fœmineo acta, lachrymu lis à matre escam poscentem prolem in mare proiecit, infœlicitatis testimo nium & miseriæ hoc facto præbens afflictis incrementum. Postquam sum mota est turba, Barbari urbem subintrant. Prima cura fuit Templum domi ni occupare, ac deiectis inde Christiani ritus monumentis, aqua rosacea la uari, odoribusq; preciosissimis perfundi quo facto, Salahadinus, more gen tis, ingressus Templum, sacra facit. In reliqua templa & oratoria Christiano rum deinde itum, prophanata omnia, ac in equilia redacta. Dominicæ resur rectionis phanum, à Surianis magno periculo, auro ingenti redemptum. æs campanarum confractum omne, ac ita contusum in rei memoriam publicè expositum. Præsidium custode, urbs annona omniq; telorum genere instru cta, reparatis solidatisq; ruinam minantibus mœniis, uexillis, regũ ac signis sicubi sunt inuenta laceratis, incensis & penitus abolitis. Hostis cõfestim lon gius copijs non ignobilibus progressus, alios sollicitare pergebat, præsidia Christianorum quæ inuenta fuerunt, circumcirca recepta: nam uidentes qui intus erãt inania cõsilia per uim ei resistendi, dedentes se, maluerunt fidem, q; arma eius experiri. Ille in omnes æquus & liberalis in potestatem redegit, quæ hominũ opera capi uidebantur impossibilia. Hãc cladẽ experta est Respub. Christiana, post natum Christum, anno millesimo centesimo octuagesimo septimo, in qua & hæc rerum uicissitudo animaduersa est. Quod imperan te Heraclio Aug. de Persis Cosdroeq; crux recepta, Heraclio Patriarcha rur sus amissa. Vrbano undecimo Pontifice Maximo urbs sancta recuperata, Vrbano tertio sedente recidit in seruitutem, nunquam postea libertati resti tuta. Licet Principes Christiani diuersi, conatu summo terra mariq; fuerint periclitari sæpius, ad eamq; liberandam profecti. Extant qui ad Acconem, ad Ethin, duobus prælijs eodem anno, atque in oppugnatione præsidiorum & urbium, Christianorum perijsse in Oriente uigesies mille scribant. sunt etiam qui huic numero addunt mille quingentos, idonei certè autores.

De initijs regni Hierosolymitani. *Caput VIII.*

CVm iam ad expugnationem urbis uentum sit, operæprecium duxi, de origine & uaria urbis fortuna mentionem & paucula quædam subijce re, non quod ignarus sim, ipsam sacrosanctam scripturam omnia succulenti us & uerius tradere, quàm à quoquam, quantumuis erudito describi posit: sed quod uisum sit huic historiæ non alienum futurum, si mutationes tanti et tam sacrati Imperii, quæ Tyrensis castri initium præcesserunt, interserantur, quæ deinde ad patrum nostrorum ætatem usque subsequuta sint, adiectis. Qui urbem Hierosolymitanam, à Chanaan, filio Cham, conditam tra dunt, in hoc errare mihi uidentur, quod Chanaam terram ab ipso denomi

natam,

natam, longius à mari remouent, cùm constet quod statim à diluuio sedem suam ad mare constituit, ea in regione quæ à Gentilibus Phœnicia dicitur. Hæc Sidon, Aradus, & aliæ urbes testantur à filijs ipsius conditæ. at quod Iuda tribus contra Cananæum, qui habitabat in Hebron, perrexerit, mirum non est, si ea parte, quæ Phœniciç uicina, Palęstina scilicet, dum in Aegypto Hebræi seruiunt, occupata, Cananæus imperium exercet, ferroq; sibi dominium parat, quo inde deturbare cum opus erat, cùm etiam scriptura dicat, Abram in Sychem ueniente, Cananæum per uim & iniustè terram Sem possedisse. quod quiuis ex capite Geneseos duodecimo colligere potest. Certè ad ueritatem proximè accedere uidentur mihi hi, qui rimata penitus imprecatione Noë, Sem filio eius, urbis huius deferunt fundationem. Quis enim quum Noë ita loquentem audit. Sacra in omnibus nominandus præfatione, Deus ille, dominus filij mei Sem. Sit Chanaan seruus eius. propagetur gentilitas Iapeti in immensum, tabernaculum inhabitet fratris Sem, & famuletur illi Chanaan. quis inquam ad hæc uerba attentus, Hierosolymarum initia non potius Semo deferat, quàm Chaino? Iniquum etenim esset uiro tam scelerato tantum deferre, ut Deus optimus maximus quoscunque salutis cura tangeret, in huius uerba iurare iussisset. at certū est in tabernaculis Sem eam umbram mortalibus ostensam, cuius solis splendor in cœlesti Hierosolyma omnibus resplendescet. Sequar igitur, quod uero arbitror propius, ac Semi nepotem, Salem quidem Hierosolymarum fundatorem esse credere uel affirmare, pudori mihi nunquam fore, persuadeo. Is ex Arphaxat parente procreatur anno à diluuio centesimo trigesimoquinto, ætatis autem tricesimo suprà ducentesimum anno, patre dimisso aui studia sequens, hostijs pacificis Deum placare nitebatur. Instructus igitur ab auo, duo oppida sacris conficiendis, instituit. Primum iuxta Ennon, id est, ad aquas, ad lauandum & baptizandum commodissimum: secundum uerò, ubi nunc Hierusalem, Sacerdotibus aptum, construxit. Erat is annus Abrahæ uigesimus quintus. Sem ut nepotis in mandatis perficiendis diligentiam re aliqua commendaret, utrunque oppidum, eius nomine appellandum omnibus præcepit. Nepos ne aliqua pietate ab auo uinceretur, regni Semi regiam esse uoluit, quod condiderat oppidum. Sem autem ab omnibus & pater patriæ, & imperij iusti habebatur rector, unde apud suos nomen illi inditum Melchisedech. Rex equidem iustus fuit, & ijs qui in cognitione ueri Dei uersarentur, institutor ac præceptor: cum Amoræo, Iebusæo, Ziuæo, proximis uicinis naturā tantum & quod arridebat peccatum sequentibus, terræ filius, sine patre, sine matre, sine natalium certitudine, æstimaretur aduentitius, Christi Iesu forma uerissima, quem solum ijs notum esse constat, quos naturam omnē eiusq; ratione abnegare, ductuq; diuino inniti uidemus. Hic cū Abrahamū iussis diuinis obtemperantem, cum uictore exercitu, à Gomorrhæorum Sodomitarúmue pugna, reducem cerneret, transeuntem nō minore excepit lautitia, quàm mysterij sacramento horrendo imbuit, quod quidem in annum ætatis Abrahami octuagesimum tertium incidit. Mortuo Sem, atque Salem defuncto, Iebusæi, posteri qui collem propinquum natura munitissimum

mum inhabitabant, ui hanc urbē posteritati Salem extorserunt. Hi cùm oraculum inaudissent, reduces ex Aegypto Abrahami nepotes, trucidaturos atque sub iugum missuros omnes, qui latè ijs finibus imperitarent, firmatis præsidijs, munitis ciuitatibus, diu restiterunt oppugnantib. Israëlitis, uix tandē à Dauide post annū Abrahamiticę uictoriæ millesimum ducētesimum, in potestatem posterorū Sem redacta atq; expugnata est Salem, cum superemi nente arce Iebusæi. Proxima erat illi Hebron, quam Gigantes olim Nembro ti tempore, ante Titanum urbem, quam nunc Tanim dicimus, septem annis ædificauerant: ac Tetrapolim constituerant regionis, unde etiam Carijath Hiarbæ, Quadriurbis nomen accepit. Moris enim fuit priscis & originibus rerum propioribus temporibus, Monopolim dici, quam hominum colonorū congregatio inhabitaret. Dipolis uerò dicebatur, quæ tam agriculturæ quàm mercaturæ homines haberet deditos. Caput autem cuiusq; prouinciæ Tripolis nominabatur. Quas autem toti regno præesse, & in duodecim alias urbes uel Principes potestatem exercere perspicuum erat, eas Tetrapoles uocabant. Sic Nembrotus Babyloniam constituerat, ex quatuor oppidis congestam, Babel, Arat, Acath, & Calanne. Ninus regiam suam ex Niniue, Hora, Cale, Resem, Ianus Ethruscorū Metropolim ex Harbano, Volturna, Vetulonia, Para, Tussa, Deorū Mater Samothraciā, ex Samo, Nesso, Thracia, & Saona post Atticū diluuiū. Sic postea etiā Romulus, ex Roma, Vellia, Germallia et Foco, urbē unā cōfecit, quo quidē fermè tempore ex Tyche, Acradina, Neapoli & Insula conditæ sunt Syracusæ. Dauid igitur cùm propter soli fertilitatem sortem Beniamin alijs omnibus præferendam uideret, Iebusæum quoque Deo sacrum, inexpiabilemq; urbem & arcem munitissimam prope Salem obtinere, ut tam religioni quàm Reipublicæ cōsuleret, expugnare ipsum statuit. Mouit igitur ex Hebron rex, cumq; sub conspectum uenisset, Iebusæus conatum regis irridere, cæcos, claudos, leprosos, cæteramq; imbellem turbam in specula constituere, conuitijs exercitum lacessere cœpit. Rex è diuerso multo studio laboreq; conari, ut regni auspicia rebus strenuè administratis iniret. pollicitationes & præmia ingentia proponere, imò exercitus Imperium & Dictaturā offerre ei, qui primus mœnia conscenderet: miles in mortem ruere, uulnera contemnere, ambire tantam dignitatem. Tradita igitur urbe, in præsidium, quod Sion uocabat, itum est. Tandem quidam Saruię filius Ioab in coronam cōscendit, deiectis summitate custodibus. Magna contentione irrumpunt cęteri, trucidatis qui intus erant, præsidiū totum occupant. Expulso igitur hoste, ne hanc urbem, cuius situs admodum illi arridebat, ac regni umbilicus uidebatur, quis Hebrono postponere posset, & ipsam Tetrapolim efficere decreuit, animo repetens, Troiam, Dardanum, Ilium, Phrygiam, eandem & unam urbem esse, ac Asiæ caput. Salem ergo urbem, pręsidium Sion, collem Moria cū oppido Iebus coiunxit, ut eam Tetrapolim faceret, Phano & regia exornare cupiens. Arx enim Sion, cùm planiciem haberet oppidi boni ac magni instar, uoraginem quandam inter se & Moriam habebat, quæ Mello dicebatur. Hanc igitur exornauit rex, ac ciuitatem Dauid eam appellare uoluit.

Deinde

Deinde Moriam Templo celebriorem reddere instituerat, sed à numine prohibitus, id operis Salomoni filio perficiendum concessit. Salem autem & Hiebus quum promiscuè inhabitarentur, à Ioab extructæ & instauratæ Dauid præeunte, uno nomine Hiebusalem dicebantur: sed postea per Antistœchon, mutata b litera in r, Hierusalem appellata est. Ne quis autem putet, Iesu Naue sentẽtię me ignarũ esse, cuius quidem in scriptis, non dum nato Dauide, imò quingentis ante hunc regem annis, Hierosolymorũ legitur nomen, libuit primò ipsius uerba adscribere, deinde meam in hac re dicere opinionem, Hiebusæum (inquit) qui incubabat Hierosolymam, non potuerunt delere posteri Iuda. etenim in hanc usque diem, gentilitati Iudæ immixta Hiebusæi proles, Hierusalem habitat. Ac paulò inferius infit, Hiebus quæ est Hierusalem. Hæc ille. Haud me quidem latet, inter scriptores sacrarum literarum Iesum hunc numerari, atque ab ultimis octo iteratæ legis uersibus, de seipso (qui suo nomine inscriptus est) librum conscripsisse, ab authoribus haud contemnendis tradi. quò fit, ut ignorantiæ argui possim, qui Hierosolymarum nomen sub Dauide initium sumpsisse dixerim. Ac uelim, si omnia hæc uerba scripserit Iesus, lapidiq; suppofuit, quisquis huic meæ opinioni refragatur, mihi indicet: An posteri Israel, ac eorum quisq; dimensam statim inierit possessionem, ab eo ipso descriptam. Vt nemo hoc facilè affirmet, ita concedet necesse erit, partes suas unumquenq; inijsse longo pòst, ac diuinitus ei prius demonstrato tempore. Eadem igitur ratione, prolepsi ac anticipatione Hierosolyma dicitur illi, quæ Hiebus est, ne & posteris deesset certa quædam appellatio, qua locum sacro sanctum appellare deberent. Nihil moror quæ de Adonibezes & Hierusalem, Samuel cùm de Iudicibus Israel agit, infert: nam alij Esdram, alij Ezechiam huius libri authorem faciũt. quam opinionem ut sequar, id me mouet maximè, quod regiam potestatem, eo uate, ac sacra legesq; tractante, inchoatam certius, quàm scripsisse eum aliquid, sciam. At demus ipsissima hæc eius esse uerba, pleno Deo, facile hoc fuit, scire regiã ubi olim statueret rex ille, quem à parente occultatum, à Deo electum & inungendum agnouit. Recepit autem urbem in potestatem Dauid, postquam à Salem condita erat, anno noningentesimo uigesimotertio, mense sexto. Hæc de initijs urbis paucula sufficiant, si distichon adiecero, quo nomina urbis aliquot produntur: quod in hoc comemorare libuit, si unius uel alterius nominis posthac incidat mentio, in numerato lector habeat, de hac nobis urbe sermonem esse. Est autem tale:

Solyma, Luza, Bethel, Hierosolyma, Hiebus, Helia:
Vrbs sacra, Hierusalem dicitur, atq; Salem.

Quibus regibus res Hierosolymitanorum amplia tæ sint, quibus male afflictæ.
Caput IX.

VIx Dauid solum regni in Hierusalem uixerat, cùm Palæstini incrementa regni tentarent subuertere. His autem deuictis, tertio quidem prælio, prouinciam omnem horum, regno suo adiecit. Syros deinde Damascum usque magna strage, imperata facere coëgit, uictorq; exercitu Arabiam intrauit, in qua expugnata Petra, regni in immensum auxit opes. Sic ab Euphrate usque ad sinum Arabicum re bene gesta, longe profecit.

cùm quæ Iordanē & Asphaltidem lacum ad mare usq; Syriacum interiace-
rēt, latè peruasisset, reges captiuos se coràm, et urbem triumphantis more in
trans, ageret, arma hostium, argenti, auri & æris pondus immane ex manu-
bijs Deo Opt. Max. uouisset & dedicasset. Amicitiam inierat cum Tyriorū
rege atq; Thou tyranno potentissimo, qua re, publico bono, & ornamenta
quàm plurima, & tranquillitatem maximam comparauit. Cumq; iam tertiū
suprà 30. annum Hierosolymis regnauerat, filium regem dixit, cui nomen Sa
lomon, qui omnes sapientia anteiuit mortales. Is patre demortuo, regni gu-
bernacula suscepit, qui quadraginta, quos præfuit annos, tanta tranquillita-
te ac opulentia rerum abundabat, ut Phano cōstructo, & artis & munificen
tiæ opus dereliquit, æmulatione adhuc nullius uel imitatum, uel inuidia de-
molitum. Ampliauit urbis pomœria, muros roborauit. Regiam sumptu
& apparatu incredibili erexit: uias Hierosolymam ducentes nigro strauit la-
pide. Nullus unquam tam longè, tamq; latè in Iudæa imperauit. Aethiopiæ
reginam, Tyriorum dominum, Aegypti Imperatorem sola fama supplices
sibi fecit. Primus Hebræorum classem ad inferendas merces instituit, urbes
aliquas à fundamentis extruxit. Balsamū ex Sabæis Iudææ intulit. ætas nul-
la, imperium nullum ab rerum initijs hucusq; magis floruit, magis abunda-
uit. Hac fœlicitate exceptus Roboam, tantæq; rei hæres extitit. qui minis de-
cem regni prouincias à sese alienauit, ipsumq; numen, non solummodo sibi-
ipsi, sed Reipub. infestum reddidit consceleratà sua atq; uita immoderata. Vi
dens autem, Hierosolymitanæ rei multum decessisse, urbes plures condidit,
ut suarum partium opes redderet firmiores. Demum cum exemplo suo, in
profligatam libidinibus uitam, tota raperetur præceps urbs misera, uindi-
cta quinto anno adfuit. Sesach Aegyptiorū rex ferro, flamma, uastatis Hie-
rosolymitanorum finibus, urbi ipsi copias admouet cōditionibus intra mu-
ros receptus, protinus immemor fidei tyrannus, anathemata templi, uasa
sacra, ærarium regium spoliauit & exhausit. hæc prima ab imperio condi-
975 to, Hierosolymorum expugnatio fuit & clades, anno septuagesimoquinto,
ante ortū Christi secundo supra ac nongentesimum. Cui cum in règno succe-
deret Abia filius, Hieroboam regni Hierosolymitani æmulus, Samariæ rex,
Israëlitarum dux, Iudæis negotium facessere incipit. Abia tamen strenuè de-
fendente, Hierosolymorum res & auctæ & tutatæ sunt, nec minus postea
per Asam Abiæ filium amplificatæ. Nam sacra tunc omnia ritè in urbe fie-
bant, oppida instaurata, multæ ædificatæ urbes, demum etiam contra re-
gem Aegypti Ioram nomine egregiè pugnatum, spolijs ditata urbs, circum-
adiacentes regiones territæ ualde. Phanum quod Sesac spoliauerat, Robo-
am ad speciem æreis ornamentis iterum amicierat, per hunc ipsum regem, de
nuo auro & argento expolitum. Fœdus cū Benedab infausto omine tamen
initum. Successorem habuit Asa, Iosaphat filium, quem uicini omnes time-
bant. Erat uidere Hierosolymarum in urbe Palæstinorum, Arabum, Syro
rum, Israelitarum Legatos, amplissimis munerib. instructos regis amicitiā
quærentes. Qui legum periti, militaris disciplinæ expertissimi, religionis ob-
seruantissimi habebantur, ad hunc confluebant, haud regiam, sed uirtutum
omnium scholam quandam Hierosolymis putabant omnes. Extruebantur
hinc

hinc inde ædificia,sumptibus,arte & amœnitate commendabilia, reparantur urbes, et de nouo fundant. Fœlicitatem uerò hanc excepit calamitas, quæ tamen plus terroris quàm damni intulit. siquidem coniunctis cum Achab & sociatis uiribus, ad Ramoth cõtra Syros malè pugnatũ est. Quam cladẽ tolerabiliorem postea reddidit, cùm Syri Hierosolymam obsessuri ingẽtem congregarant exercitum,qui seditione contra se exorta, mutuis perijt uulneribus,adeò,ut Hierosolymitani pro summo labore haberent, spolia congerere,quæ in hostium castris opulentissima inueniebantur. Ochoziæ Israëlitico deinde coniunctus, classe parata, mari quàm terra res infœlicius gessit, aliâs uictorijs,pietate,& amplitudine,regum nulli postponendus. Hactenus res Hierosolymitanas florescentes, per annos fermè 160. semel tantum afflictas, ex parte tamen instauratas, excipit tristior fortuna,cùm nec in Deum pietas, nec maiorum exempla, Ioræ curæ fuit. Is equidem pio parenti,impius successit,uxorius omnino. Huius regni initio prouinciæ rebellarunt,urbes imperata negant. Arabes,Aethiopes Palæstinis consociati, illato bello, rure & suburbanis deuastatis,regiam ipsam occupant, diripiuntq; miserè 84. anno, ab eo quo Sesach urbem inuaserat, ante Christum autem noningentesimo octauo. Ex quo autem regni sedes facta fuerat urbs ipsa,anno centesimo sexagesimo ,ipse quoque tota eius excisa domo,longo uiscerum egestu moritur,relicto Ochozia hærede.qui quidem si diutius uiuere illum contigisset, rem Hierosolymitanam euertisset omnem: nam magna clade repulsus à Syris, contra quos auxiliares copias Israëlitarum regi adduxerat, in fugam uersus,demum in Samaria latitans, obtruncatur à Iehu Ioræ Israëlitæ æmulo, matri,impietatis incentrici, regnũ relinquens. Hæc sex annis tyrannidem exercens, quicquid exornando phano, & urbe, reges priores ornamentorum intulerant,hæc omnia mulier deperdita uel diripuit, uel deformauit. At discerpta ac per publica tracta, Ioas rex constituitur publico omnium consensu. quo regnante pristina rebus redijt facies,inq; statum optimum reductæ. at exorta, ex successu fœlici, rerum bonarum negligentia,rex primo in præceptorem atq; infantis tutorem sæuiit.contemptus Dei deinde sequitur, quem luxus excipit & mollicies,quæ omnes ita corrupit,ut cùm Syriæ rex, latrocinandi magis quàm expugnandi regni causa Iudæam inuaserat, fugientes palantesq; insequi coactus sit usq; ad urbem: in quam cùm qui euaserant se proripuissent,quo excusatiorem ipsorum facerent pusillanimitatem,hostem numero,uiribus, armis,omnibusq; rebus auctiorem & instructissimum mentiuntur. Fit trepidatio ingens,discurrunt ciues,consilii inopes, rex ipse timere cœpit. Tandem sacris thesauris exhaustis,gaza regia expilata, maximo auri pondere,ignominiosam mercatur pacem. Sic obsidione,quæ fuit iam tertia,leuatur urbs decimooctauo anno, postquã direpta fuerat ab Arabibus. Paulo pòst & ipse rex insidiis suorum periit. Successit ei Amasias.hic in Arabia primò prosperè bellum gessit,& regnum auxit aliquid. sed ut fines imperij ampliaret, in hostem uiciniorem ducere statuit, ac Israëlitas, qui sub regibus Samariæ degebant, regno iterum adiungere conabatur. Indicto igitur illis bello, ante initam pugnam,uiribus diffidens, fugam capescit,minis adactus,etiam ipsam urbẽ hosti prodidit. Deiecta igitur muri parte maxima,

atq; ad quadringentos cubitos decussis mœnijs, hostis triumphantis more, ipsum regem captiuum ducens, urbem ingreditur. Templo deinceps sacris thesauris spoliato, regiaq; magis direpta quàm expoliata, mœstam & deformatam urbem regi mœstissimo reliquit. Incidit hæc clades in annum à Dauidis interitu, alterum à quadragesimo ac ducentesimo: ante natum Christum, 800. Perdiderunt postmodum & hunc coniuratorum insidiæ, suffecto illi sedecim annorum filio Ozia, qui & Azarias dictus est. Is regnum à pristina calamitate labefactatum erexit, & reparauit. Palæstinorum urbibus munitissimis & opulentissimis euersis, Arabes prælijs multis confecit. Syri legationibus missis, muneribus amicitiam eius mercabantur, Aegyptij fœdera cum illo inierunt. Pomœria urbis ampliauit. Aquęductus in urbe & prędijs extruxit. Rei rusticæ deditissimus ac callentissimus, uineis prouincias aliquot consæuit. Militarem disciplinam ocio corruptam restituit, urbem omni telorum genere & armis instructissimam reliquit. Fortuna, uictorijs clarus, lepra tandem contabuit. Studijs haud dissimilibus habuit successorem filiũ Ioathan, uirtute nulla minorem, pium & iustum hominem. is postquam administrationem regni inierat, tum publica tum priuata exornauit plurimum, mœnijs partim ab imo usque ad summum erectis, partim uetustate collabentibus, instauratis. porticus templi fecit, & ornatissimè construi iussit. Fundos & prædia multa fundauit. Traiecto Iordane Ammonitis bellum intulit, uictis tributum imperauit, ut centum sibi auri talenta quotannis penderent, tritici insuper decem milia, totidem & hordei coros. Hostibus terribilis, amicis charus uita excessit. Ne igitur Dauidis redirent tempora, obfuit huius mors, & Achaz filii inauguratio. Is etenim impietate exacerbauit dominũ, ut immitteret regem Damascenorum, qui Iudęam omnem diriperet: adiuncto sibi quoque Israëlitarum rege Phacęa, Hierosolymã obsidet. At urbs regũ antecedẽtium diligentia munita diligenter, longo tempore obsessa, & oppugnata sæpius, expugnari non potuit. Spoliata igitur prouincia Syrus ad propria reuertitur, incensis urbibus multis & direptis. Achas audito regis discessu, in Phacæam mouet ulturus illatas iniurias. concurritur animis infensissimis. Acie cruenta uictus Achas, centum triginta hominum millia amisit, & in his filiũ strenuè pugnantem. Fœdam hanc cladem, in Deum ipsum referens Achas, & Dei cultum abnegare suos coëgit, & Templi omnia ornamenta uiolauit. qua impietate sterilitatem terræ induxit, ac res Hierosolymitanorum ita afflixit tributo, quod Assiriis pendebat, & exhausit, ut iamiam Respub. intermoritura uideretur, cum eo extincto, regnum Ezechiæ dispari proli eius cessit, qui rebus iam deploratis lucem intulit, opemq; præbuit utilem. Etenim Phano iterum exornato, restituto cultu numinis, meruit, cùm Israditæ omnes in Mediam ac Persidem traducti, & colonorum nouorum uicinitate esset circumseptus, ab ipso etiam Senacherib, à quo pacem auri triginta, argenti tercentum talentis emerat, delusus ac obsessus, superno quodam auxilio liberari. Nam centum octoginta quinque millia hominũ cùm Angelus Domini una nocte sterneret, tyrannus uix cum decem uiris fuga euasit, in id tantum reseruatus, ut ab iis trucidaretur, quibus uitæ materiam præbuerat, ac quos procreauerat ipse. Hoc rege, Respublica omni externo imperio exuta, diui-

nis

nis magis quam humanis uirib. innixa stetit: nam licet ingentes thesauros cōgregarat rex, tamē tributis exhausta fuit ciuitas. inde iā ad inclinatiōnē cōuertebat. Nobilitarunt hunc prodigia tria inaudita. Solis regressus, annorū iam moriturо extensio, hostium per angelum strages. Fœdus iniit cum Babyloniis, posteritati fatale. Vita orbatus Manassem regem habuit successorem bipedum omniū nequissimum, qui Esaiam excarnificauit. Impia scelera tandem turpi carcere expiauit. Quippe cùm Assyriorum armis peteretur, regni partem hostiliter depopulata, ipse dolo capitur, atque ad Barbarum deductus multa cum ignominia, aliquandiu apud hostē fuit: ubi in semetipsum descendens, resipuit, lachrymisque & orationibus reditu à Deo impetrato, in libertatem regnumque restituitur. Mutato igitur uitæ instituto, interpolatis sacris rebus, muros urbis maiore aliquāto apparatu, quàm antea erant, refecit, multis in locis præsidiis firmatis. Rempub. releuare conabatur ac erigere. Morte præuento, Amon filius eius regnū iniit, qui cùm Dominum contemneret, etiam seruis contemptibilis, conspiratione in eum facta, trucidatur. Subsequitur Iosias, qui indole Dauidem referre uidebatur, & spem de se optimam pollicebatur ante annos, prudentiam quandam senilem, religionem & pietatem præ se ferebat, æqui iustitiæque amator, nil quod ad Phani ornatum, ad urbis ornamentū, ad Reip. utilitatem spectaret, intermittens. Ferunt etiam ipsum Deū eius causa calamitatē populi distulisse. Is cùm pace, diuitiis & gloria omnes antecelleret, amico Assyrio opem laturus, Nechaoni Aegyptio obuiam fertur, sagitta transuerberatus, magno omnium luctu periit, urgente, puto quæ imminebat, ira diuina. Interim cum regiis inferretur monumentis, captum tumultu populi, Ioachim filium eius regem dixerūt, quem tertio mense ad se euocatum Aegypti rex in uincula coniecit, Eliachim fratre eius substituto ac sub tributo subiecto. Hîc primum urbs precario imperio recta, tributaria quoque facta, numinis iram præsentissimam sensit. Nam urbi cum prouincia centum argenti talenta, & auri unum, tributi nomine impositum est. Tanta Reipublicæ labes & ignominia regem nihil omnino flexit, nihil erga Deum reddidit humiliorem, sed elatus occasiones omnes captabat, quibus fidem falleret, aut promissa negaret tributa. Octauo igitur eius regni anno, deuicto Nechaone, Babylonius Nabuchodonosor uictor etiam Iudæam inuadit, tributa illi extorsit. quæ cum tertio anno post, res nouas molientibus Aegiptiis, reddere negaret, Babyloniam prouocauit, quem certis conditionibus in urbem recipere haud ueritus est. Barbarus datam fidem aspernatus, omnem florem iuuentutis, cum ipso rege, militibus immissis gladio cōfecit. Cadauer regis extra muros proiicitur insepultum. Filium huius Ioachim in regem creat, abductis ex Hierosolymis triginta hominum milibus. Hunc etiam Babylonius mense tertio regno amouet, cùm in fidem eius concessisset, Sedechia patruo constituto, cum militiæ artiumque peritis omnibus migrare iussus. Reipublicæ Hierosolymitanorum sic afflictæ annis octo cum præfuisset Sedechias, in homines perfidus, in Deum arrogans, ad Aegyptios defecit, urbis & regni excidium accelerans. Nam Babylonius perfidiam hominis ulturus, Aegyptium aduentantem conficit, Iudæam ferro ac flam-

ma depopulatur, castra Hierosolymis admouet, noctu urbem capit. ex fuga retractus Sedechias, filiorum necem contemplatur, nec diutius illi oculi reseruati, sed eruti post suorum cædem. Priuatus luminibus, iniectis cathenis, Babyloniam ad perpetuos cruciatus mandatur. Vrbs sacro prophanóque cultu spoliata, incenso templo, à fundamentis diruitur. Captiua multitudo omnis sexus, omnis ætatis Babyloniā abducta. Sic Respublica Hierosolymitana ab uno et uiginti regibus administrata, si in numerum regina imperans assumitur. Quorum uitam si percurreris omnem, exceptis Dauide & Iosia (quibus uitia sua etiam non desunt) nullum eorum in bonorum albo habere poteris. Inter mediocres forsitan numerabis Solomonem, Asam, Iosaphat, Oziam, Ezechiam et Ioathan, certè reliquos omnes perditissimorum nebulonum feces arbitrêre. quod calumniandi causa haud dixerim, sed quod admonitū uelim omnes, si tales præsunt rebus publicis, flagitia hominū à Deo optimo maximo re nulla manifestius execrari posset. Exemplo enim, exosos diuinitati, in acceleratam quandam perniciem deducunt, aut tyrannide sanabiles adhuc in se redire compellūt. Passa est sub his regibus obsidiones alias nouē: sexies occupata et expugnata, ut superius annotauimus, redempta atque ab inuasione ingenti pecunia liberata secundo. Semel prodigio leuata obsidione. Aegyptijs etiam tributaria facta: demum anno postquam Dauid in urbe regnare cœperat 487 mense sexto, nisi uelis Ammonis imperio annos demere decem, per Babylonios, ut diximus, destructa.

Hyerosolymorum res quo in statu à destructa urbe, usque ad Machabæos fuerint. Caput X.

EXtinctis regibus, atque Hierosolymarū urbe diruta, gēs refractaria Deo, hominibus renitens, nec ullo beneficio, nec gratia ulla uicta Babyloniam abducitur, colonis aliquot sub Duce Godolia relictis. quo sexto post mense, Ismaëlis fraude perempto, Persarum ultionem etiam innoxij timentes Hieremia id prohibente, Aegyptum aufugiunt reliquiæ prouinciæ. Quum uerò Aegyptum intrasset Nabuchodonosor, & illos omnes abduxit captiuos, ac Syriam denuò ingressus ob Godoliæ patratam cædem, si qui superant in Palæstina, traduxit Babyloniam, credidítque hoc modo, Iudæam totam penè cultu inhumano destitutam. Post septuagesimum deinde annum, gēs afflicta & oppressa captiuitate, miseratione Diuina remissionem obtinuit per Cyrum, qui Zorobabele Duce hominum quinquaginta millia regredi persuásit. Is assumpto Iesu Pontifice, patriam, urbem, Templum, leges & sacra restituturus, in Iudæam concessit. At triginta annis, quibus Cyrus regnauit, à Cutheis impediti, fundamenta Templi uix aliquantulum sub leuare potuerunt. Accessit deinde Cambysis ambitio, qui cùm diuini honoris appetens, Iudæos sciret se nunquam illi tales exhibituros, præter id quod à Iudith Holoferne trucidato, hominem irritarant, ac finitimi iuges intentarent apud eum nostrorum criminationes, opus inceptum, rescripto tyranni protinus interdictum, ac per annos nouem dilatum. Dario deinde ex uoto & Orbari astu rege creato, Zorobabele, qui iterum in Babyloniam profectus, & iam inde à priuata fortuna ei fuerat familiaris, inter fidissimos cubiculi ministros recepto, contigit, ut suscepti uoti Darius à zorobabele admo-

admonitus, per ministros suos ex tribu Iuda & Beniamin, ingenti numero multitudine collecta, Hierosolymam remitteret. Præsides deinde Syriæ scripto admonuit, ut materia ad templi refectionem præbita, reuersos liberos esse atque immunes sinerent. Ipse quoque uasa quæ Nabuchodonosor exportauerat, remisit. Sic septimo anno Templum ædificatum & absolutũ. Hierosolyma iterum ciuili quadam administratione regi cœpta. eius Principes, Pontifices habebantur. Xerxes dein Dario mortuo cùm successisset, septimo sui imperij anno Hierosolymam magnum Leuitarum numerum, donatos auro ingenti, argento & necessarijs instructos remisit. sic in integrum restituto diuino cultu, Rempublicam auxit maximè. Tricesimo ac paulo plus deinde anno, Neemias impensis & iussu Xerxis, Syrijs inuitis & renitentibus, operarijs una manu gladium tenentibus, altera materiam aggerentibus, muros urbis instaurauit. Et per hos labores, duodecim annorum spacio, urbem ualido muro cinctam reddidit. deinde quæ in agris uicatim agebat multitudo, in urbem traducta est. Vrbs quoque frequentius culta. Sed hæc Reipublicæ initia Amani odium fermè in primo furore extinxisset, nisi Hesteres puellæ precibus Asuerum à cæde Iudæorum contigisset reuocari. nam illa senis Mardochæi auunculi consilio, gentilitati omni pacem & libertatem impetrauit. Quantum uerò puellæ pietas tunc profecit, tantum Reipublicæ obfuit, sub Ocho Asueri successore, omnium qui imperarunt Persis uiro crudelissimo, parricidium Ioannis Pontificis, qui in Templo Iesum fratrem trucidauerat. Vagosus enim Syriæ Præses amici necem ulturus, Hierosolymam uenit, Phanum spoliauit, septẽnij tributo ciuibus imposito. Manasses deinde & ipse impudens, immemor fraterna inimicitia quantum mali inuexerat, æmulatiore contra fratrem Iaddum contendens, sacrum Reip. cultum multum afflixit. quæ res cùm in apertum odium erupisset, perpetuam urbi & prouinciæ seditionem excitauit. Nam cùm Templum in Garizim, Alexandri Magni sententia accedente, ædificauerat Alexander, Iudæorum potentiam in partes scindere atque imminuere gestiebat. à quibus cũ uiros & commeatus petijsset, repulsam passus fuerat. Gaza obsessa quoque & Tyro expugnata, haud exiguum terrorẽ urbi iniecerat: quæ omnia in Reipublicæ usum & ornatum diuinitas conuertit. Iratus siquidem Alaxander, sub urbe, sacerdotis Iaddi præsentia placatus, discessit, ac tantum abfuit, ut Respublica ab eo in aliquo læderetur, quod etiam inuito Parmenione sacris indutum ueneraretur & adoraret, in templo sacrificaret luculentissimè, Iudaico autem ritu. Sacerdotes deinde amplissimis muneribus donati. Reipublicæ concessit, patrijs uti legibus, fidem adhibens, Babyloniam quàm primum peruicisset, idem tribulibus se concessurum. Tributo dein de septennij remisso, æmulis non auditis, uictoriam prosequutus est. Haud diu tanta fœlicitate frui potuit urbs. ueneno enim extincto Alexandro, Ptolemæo Lagi filio & Aegyptus sorte, Syria uerò ui cessit. Hic Iudææ imperare cupiens, urbem obsedit, at frustra. Vi deinde in fraudem conuersa, Sabbathi die, specie sacrificii, Iudæis concedentibus, ciuitatem inuasit, ciues securos oppressit, tyrannidem immanem in eos exercuit diu: captiuis deinde ab

ductis multis, in Aegiptum rediit, miseros uenundedit & distraxit. Philadelpho deinde regnante, Rempublicam iterum augere cœpit, & præteritis calamitatibns eximi. nam is ut Bibliothecæ suæ (quam librorum numero quinquaginta milium instructam fuisse dicunt) libri etiam sacri inderentur, captiuos ad centum uiginti milia liberauit, & redire in prouinciam permisit. & templum & ærarium publicum locupletauit, auro, argento, gemmis rebusq; aliis preciosissimis. Nec domi tantum, sed & foris res auctæ. Iudæi in ius Macedonicum à regibus Asiæ recepti. quæ fœlicitas integra esse Samaritanorum perfidia nō potuit, ii enim incursionibus & latrociniis assiduis Rempublicam uexabant. Mortuo autem Philadelpho, Euergetes rerum in Aegypto potēs, ab Onia sacerdote auaro, in perniciem Reipublicæ excitatus, uix Iosephi Oniæ nepotis ex sorore industria, regi reconciliatus est. Annorum uiginti & duorum tranquillitatem, Iosepho res administrāte, nacta, cum Lacedæmoniis fœdus patrum renouauit. Per Hyrcanū Iosephi filium, in Arabia pugnatum strenuè, & tutata Respublica. At bello exorto inter Antiochum cognomento deum, & Eupatorem filiumq; eius Epiphanem, laborare iterum contigit Rempublicā ac fluctuare, uicti, uictorisq; fortuna. Deuictis enim Ptolemæis Antiochus Iudæam recipit. per Scopam Epiphanis Ducem iterum recepta. At paulo pòst expulso Scopa, Antiochū suscipit Respub. exercitum, elephantos abundanter alit: quod studium quum remunerandum duxisset Antiochus liberaliter, labefactatam urbem reficere, congregare ciues dispersos, uictimarum impensas dari illis, Templū exornari, porticus refici curauit. Sacris deditos à uectigali liberos esse, urbem per triennium tributo exemptam uoluit. Seruitute oppressos, in libertatem restituit, imò uernam omnem liberum dixit. Ne sacris uis ulla inferretur, cauit. Phrygiæ & Lydiæ præsidia Iudæis commisit. Parenti optimo cùm succederet Seleucus ille iners, qui misso Heliodoro, quas pater intactas reliquerat opes, auferre uoluit. sed horrendo prodigio eo deterrito, nihil inde ablatū est. Magnæ quidem & Aegyptiorum & Syrorum contentiones, Rempub. hactenus magis magisq; claram reddiderant, quæ, ut ita dicam, fortuna ipsa reluctante, in altum euaserat, intestina discordia, domesticaq; æmulatione in ruinam detracta est. Seleuco ex equo præcipitato & defuncto, cùm Antiochus Epiphanes Romanorum custodia paulò ante elapsus, Syriam mortuo fratre obtinuerat, gentilitia nomina fastidientes Oniæ fratres, Iason & Menelaus, quum alter Iesus, alter Onias uocaretur, dici maluerunt. Orta deinde inter eos de sacerdotii principatu seditione, Menelaus cum amicis Antiochum adit, desertis patriis ritibus, Græcorum mores sequi se uelle, pollicitus est. Antiochus Philometere contempto, Iudæam etiam occupare nititur, quæ adhuc in Aegyptiorum fide perstabat. Vsus autem tumultu ciuili, ad urbem ducit exercitū. à factione sua intromissus, aduersariis interemptis quàm pluribus, templum inuadit. Iam Menelaum ac suos consilii pœnitere cœpit, cùm opes templi, quas ipsi inhiabant, diripere cernerent. resistere conantes etiam magna cæde repulit Antiochus. Spoliato templo, nec uela reliqua fecit. Immolationes patrias prohibuit. Ad direptionem urbis deinde conuersus optimis

mis securi percussis, ad decem milia uinculis innexos abduxit. Muros deinde deijciens, ædificiis ignem inijcere iubet. Vrbis eminentiori parti præsidium imposuit ædificijs munitissimum, quod commeatu, armis, telis, & milite, Macedone quidem impleuit, addito eis Iudæorum quouis peruersissimo. In sacrario aram construxit, ut porci immolarentur: idola erexit, in uicis urbis Templa deorum. Circumcisionem omnem prohibuit, tormentis interminatis, dicto minus obedientibus. Abiens etiam præpositos constituit, qui imperata renitentes, facere cogerent. Philippus Phryx Hierosolymis, Andronius & Menelaus apud Garizim præsidia obtinēt. Anno post reædificatum Templum 349. mense quarto, Non. ipsis decembris, undecim pontificum principatu, per tot annos recta, postremò ambitione eorum destructa & pessundata. Vrbs cùm iam iterum muris circundata, ciuitatis nomen meruerat anno ducētesimo sexagesimoseptimo, mense nono, à Vagoso, Alexandro Magno, Ptolemæo Lagi, Antiocho Theo, Ptolemæo Epiphane, Seleuco, iam ante sexto inuasa & direpta fuerat.

Quæ fortuna Respub. Hierosolymitana sub Machabæis excepta sit. Caput XI.

CVm igitur urbe iam secundò in cineres fermè redacta, timidiores & perditi, Syrorum imperium & religionem sequerentur, probatissimus autem quisque, impietatē abhorrens, atrocissimis pœnis perderetur, Mathathias quidam, uir consilio & manu promptus, filijs quinque masculis & fortissimis fœlix, pietatis & patriæ se primum assertorem exhibuit. Is obtruncato, qui alieno sacrificabat ritu aliquo, Apollonium prouinciæ præsidem ferro opprimit. deinde cum liberis & paganorum non contemnēda manu, quos omnes ad libertatem uindicandam, conuocauerat, ex Modine uico suo mouet, Hierosolymā regni caput petens. In itinere cùm castra metatus esset, sabbatho insidias patitur, sed collectis reliquijs, uiribus auctis, non integro anno aris idolorum demolitis, ritus & sacramenta patrum restituit. Iuda demum filio suo in ducem dato, ipse uita decessit. Filius haud degener, primo conflictu Apollonium in fugam conuertit, atque exutum castris Syria expulit. nec Seron Fœliciori pugna cum ipso congressus, etenim uita cum imperio amissa. Iudas Bethoron occupat, ac Reipublicæ prouinciam recuperauit circa urbem sitam. Hac clade ipse Antiochus territus Lysiam peditum equitumque exercitu ingenti, Iudæ obuiam misit. is receptis cum Nicanore & Gorgia auxiliaribus copiis, in hostem fertur. Par his fuit exitus, uictoria penes Iudam constituta. Aucti spoliis nostri, supra fidem opulentissimis. Redintegratur bellum à Lysia, renouantur nostrorum trophæa, uictus Lysias pertinacia nostrorum redit Antiochiam. nec mora Iudas Hierosolymam exercitum ducit, oppugnat arcem, Templum purgat, urbem restaurat, munit atque habitabilem reddit. finitimos aggreditur, imperio urbis subiicit. In Galilæa etiam per Simonem fortiter pugnatum est. per Iosippum regni fines custoditi. Ipse Timotheo debellato, uictor rediit, cùm hominem iam secundò castris exuisset. Respublica in immensum creuit. Trepidatum est nonnihil, cùm contra iussa, Iosippus ad Iudææ præsidium, temerè & infaustè dimicasset. Præsidium, iam audita Antiochi Epiphanis morte, maiore quàm unquam antea, oppugnatione adoritur

Sed iam aderat Eupater Epiphanis filius, incredibili exercitu, beluarúmque Indicarum ui magna, ex quibus cùm Eleazar (qui cum fratre Iuda aduenienti occurrerat) unam prosterneret & eam maximam, pondere cadentis oppressus interijt. Rex qui Iudam cum suis in urbem se recipientibus, ad urbem usq; insecutus fuerat, ea obsessa, annonæ inopia, aut potius Lysiæ astu, persuasus, obsidionem soluit. Pactus cum Iuda, ut ij qui in armis erant, templo excederent, uiuerentq; suis legibus: cæterum Templum deditum, contra fidem destruitur, Onia sacerdote ablegato & interfecto, & Alchino substituto. Variè deinde Iudæ cum Nicanore Demetrii Duce pugnatum uariis in locis, Iuda superiore, & Ioachimo Pontifice manente. Sacerdote aũt demortuo, cæso Nicanore, regni Templiq; principatus omnium consensu Iudæ defertur. Cum Romanis initum fœdus. Mox à Bacchide Demetrii Duce, Iudas haud incruenta uictoria uictus & extinctus est. Ionathas huius frater res perditas suscipit, qui fugato Bacchide, Arabes magna clade afficit: ad pacem deinde Bacchidem coëgit. Vrbis muros iterum instaurauit, Templi dirutam partem turribus communiuit, fratre Simone ad prouinciam tutandam misso. Cum Alexandro Demetrii æmulo amicitia huic interuenit, à quo Pontifex creatus, purpuratus quoque Apollonium deuicit, & ab ipso Alexandro, ob id laudari meruit. Demetrio in ipsum mouenti reconciliatur, aliquot donatus immunitatibus: delusus tamen ab eo præsidium obtinere non potuit. Diodoto inter Tyrum & Dalileam deuicto, cum Lacedæmoniis & Romanis fœdus renouat. Demum Demetrianis iterum cæsis, Nabathæos Reipublicæ adiecit. Sic ubi Iudęorum res ubique lętæ erant, trucidatur Ionathas. Simon, fratre insidiis Triphonis necato, Reipublicæ gubernacula suscepit. Accolas statim infestos bello edomuit. Arcem Hierosolymitanam non tantum diruit, sed solo æquatum, tumulũ deiici mandauit, cui præsidium fuerat impositũ. quod opus ciuitatem triennio exercuit, areamq; ipsi Templo subiecit. Sed et is Antiochi ducẽ Cendebæum, ad Modim pugna, & fugauit, & multa strage Syria expulit. Iamq; satis tutus ab omni externa uí, domestica fraude opprimitur à Ptolemæo Abobi filio, qui ueneno hominẽ extinxit. Ioãnes huius filius regni princeps & sacerdotũ primus dicitur. hunc Hyrcanũ à deuictis Hyrcanis nominãt. Sub hoc Hierosolyma ab Antiocho obsessa. Dauidis sepulchro aperto, eruta inde auri magna parte, ac hosti numerata, obsidio soluta est. Mercenarium hic militẽ primus aluit. Vrbem centũ tribus turribus cinxit, atq; munitiorẽ reddidit. Idumæam armis subegit. Samariam ui captam diruit, Antiocho Grypho repugnante. Amicitiam iniit cum Romanis. Nec Hierosolymis solum, sed toto terrarum orbe Iudæorum gloria & fortuna excelluit. Sic fœliciter anno primo supra tricesimum sui principatus, uitam finiuit. Rebus igitur per Mathathiam & posteros suos per annos sexaginta quatuor, sub Ducibus quatuor, in tantum auctis, præficitur Aristobulus, cognomento Philellen. Is ueteri principatus forma mutata, diademate sumpto, & rex dici & Pontifex haberi uoluit. Ituræos partim ad circuncisionem admouit, opes & ritus Reipublicæ, domi forisq; ampliauit. domestica simultate infœlix, ut qui matrem noua molientem, in carcere necare coactus sit, ac Antigonum fratrem aliena

fraude

fraude necatum uidit. Ipse dolore uiscerum extinctus, Iannæum Alexandrũ successorem habuit, qui & ipse rex dictus, rei ampliandæ cupidus, Ptolemaidem inuadit, ac Lathyri Ptolemæi uiribus repulsus, magna suorum cæde destitit ab incepto, suorum ad triginta millia desideratis, prouincia malè afflicta. Cleopatræ fœdus adeptus & auxilium, à Theodoro iterum castris exutus, infœliciter pugnauit, amissis cum impedimentis plusquàm decem millibus militum. Clade nil territus, Gazæos expugnauit, urbem igne destruxit. Tributa Galaatitis & Moabitis imperauit, Theodoro uidente Amathautos occupauit. Ligneo pariete sacerdotes in Templo à populo distinxit. Tandē ab Arabibus deuictus, domesticis oppugnatus armis, à Demetrio semel fugatus, uires resumpsit, atque uictorem Syria eiecit. Ciuile bellum pertulit, in quo confecit hominum quinquaginta millia. A Stratonis turre, Rhinoceram usque, quæ intererant oppida ac præsidia, omnemq; oram Syriæ suo imperio adiecit. Cumque pacatus agere non posset, etiam febre laborans, castellum trans Iordanum obsedit, quod mortuo eo, uxor Alexãdra in castris agens, expugnauit. Victrix Hierosolymam reuertitur, ac regnum ipsa init. quæ Ptolemæo Minæo Iudæam inuadenti Aristobulum filium obuiam mittit. Exuta per filium paulo pòst regno, uitam dolore amisit. A morte huius statim, inter Hyrcanum Pontificem & Aristobulum regem, fratres, apud Hiericunta de regno initur certamen, ac de rerum summa conflictu habito, uictus Hyrcanus, regiam tamen occupat & munit. in Phano deinde reconciliati. regnum Aristobulo, Hyrcano cæteri honores deferuntur. Mox metu ac animi inquietudine inductus, Antipater Idumæus falsis delationibus, Hyrcano persuadet in Arabiam discedere, ipse præcurrit à rege fidem accepturus, ne supplicē inimicis tradat. Promissis inductus Arabum rex, in Iudæam mouet, Aristobulum fugat, atque in urbe clausit. Scaurus autem Pompeij legatus, Hyrcani Aristobuliq; pollicitis sollicitatus. hic ut in regno obtinendo sibi adsit, ille ut obsidionis leuandæ causa accedat, quadraginta talenta singuli promittunt. Scaurus quęstũ secutus, Aristobuli promissa præfert, accepto auro po. Ro. atq; Pōpeij nomine, Aretę Arabi bellum indicit, nisi mox soluta obsidione abeat. Discesserat Scaurus, abierat Aretas. Aristobulus ingēti exercitu parato, hostem pugna cruenta uicit, in qua apud Capiron multa Arabũ & Iudæorũ millia promiscuè ceciderũt. Pompeius in Syriam descensurus, Damascũ peruenerat, cùm Aristobulus ei uitem aureã quingentorum talentorum dono misit. Peruenerãt eò Iudæorũ legati, cum Hyrcano, Aristobulum accusantes. is etsi constanter ad omnia respōdebat, turbato tamen à Pompeio discessit animo, belloq; iam cũ Pompeio congredi cogitabat. Pompeius illi tempus ad parandũ bellum haud dari ratus idoneum, Hierosolymã abeuntem insequitur, quem Aristobulus suscipiens suppliciter, muneribus sibi recōciliauit. Promissã ingens pecunia, quam cũ ad recipiendã cũ milite Gabinius aduenisset, ciuitate exclusus est: milites eñ Aristobuli pactis haud consentire uoluerũt. in carcerē igit̃ detruso Aristobulo, exorta in urbe seditione, factio Hyrcani Pōpeium admittit. Regij milites ponte deiecto, Templũ occupant. Hic mense tertio uix in Phanũ irruptũ est, Fausto Cornelio Syllæ F. primo murũ transcēdere auso. Occubuerũt Iudęorum duodecim

duodecim milia. Romanorum perpauci. Arcana alienis nunquam uisa, detecta. quod quidem genti grauissimum fuit. Pompeius etiam ipse, quæ nulli accedere fas prẹter sacerdoti, adijt inspectis thesauris et uasis sacris omnibus. Manus tamen pertinacissimè abstinuit, nihil inde auferens. Aedituis postera die curare Templum præcipit, sacra ueteri ritu instaurari. Hyrcano sacerdotium restituit. Belli authores securi percussit. Sublata administratione regia, popularem induxit. Vrbem Romanis tributariam fecit. Sic urbs Romano populo potestati subijcitur, postquam res sub Ducibus quatuor, tribus regibus, una regina annos fuerat triginta nouem, ab eo tempore quo per Machabæos iterum restaurata sunt centesimo tertio anno, quater prius obsessa & expugnata, aut redempta pecunijs.

Quæ Hierosolymitano regno acciderint, usq; ad Titi oppugnationem & Templi destructionem sub Romanis. Caput XII.

SIc Pompeij auspicijs, sub potestatem S.P.Q.R. urbs Hierosolymorum iam redacta, Iudæorum libertate sublata, Scaurum Præsidem Syriæ, ac regni ab Aegypti finibus usq; ad Euphratem, cum duabus legionibus summæ præficit. Cœlesyriæ urbes, quas Iudæi ceperant, illi parêre iussit. Aristobulum cum duabus filiabus, totidémque filiis captiuum abducit: Scaurus Arabiam inuadit, rex uerò ter centum talentis pacem redemit. Alexander, qui Pompeio euaserat, Aristobuli filius, Iudæam depopulatur. Hyrcano imminet Gabinius, qui iam Scauro successerat. uictum prælio, obsessum in præsidio, quod Alexandrium appellabatur, compescit. Hyrcano in Pontificatum reducto, atque Iudæorum gente in quinque Curias distributa, sub optimatibus uiuere uoluit. Aristobulum deinde fugitiuum, demum captum Romam misit. Secundo prælio iterum uictum Alexandrum Aristobuli fugauit, in Arabes exercitum duxit. ijs deuictis Republica Hierosolymarum optimè instructa, successorem habuit Crassum. Huic quamprimum prouinciam attigit, curæ fuit, sacram diripere pecuniam omnem, etiam contra datam fidem: quippe quas Pompeius non attigerat, homo auarissimus abstulit opes. quibus quidem nihil aliud egit, nisi quod in Parthos ducens, fœdissimam & teterrimam Populi Romani cladem procurauit, homo delirus, senex, qui nec omnia, nec diras hominum imprecationes ueritus, populo nominis Romani studiosissimo, bellum, sola gloriæ cupiditate accensus, intulit. Quæstor Crassi deinde Cassius, cùm in Syriam aufugisset, ipsi decreta fuit prouincia. Hic cæsis Tarichæis, triginta millia Iudęorũ uendidit. Antipatrum amicum habuit. quem etiam per omnes ordines ad rerum gubernacula euexit. Hunc cùm iam Aristobulus à Pompeianis ueneno necatus esset, Cæsar à bello ciuili in Aegyptum perueniens, Iudææ præfecit. Antipater statim muro à Pompeio diruto, firmata urbe atque communita, cùm Hyrcanum segniorem uideret, Phaselum filium militibus, ad custodiam urbis dẹputatis præfecit. Herodem ætate posteriorem, Galilææ Præsidem fecit. Phaselus ciuibus charus, omnium in se beneuolentiam conuertit. Hyrcano cum Herode intercidit simultas. Transacta res Sexto Cæsare Sequestro. Parum autem absuit, quin Herodes

Hierosolymã inuasisset. Sexto Cæsare dolo necato, uenit successor Marcus. Cæsare Romæ interfecto, Syriam etiam petit Cassius. hic indicto stipendio ciuitatibus, septingenta talenta iussit conferre. Herodes largitionibus fauorem Cassij obtinuit, cùm reliqui omnes segnitiei ab eo accusarentur. Herodes Syriæ procurator, à Marco & Cassio dictus, iniecta illi spe regni Iudæorum. Malicho deinde oppresso, Felice qui urbem obsederat fugato, ac Antigono Aristobuli depulso, Hierosolymam uenit, affinitate cum Hyrcano contracta, omnium fauorem meruit. Cassio in Philippis interfecto, M. Antonius in Asiam discessit, qui etiam non auditis accusatoribus Herodis, Phaselum fratrem eius, atque ipsum Iudææ Tetrarchas cõstituit. Postremò à Parthis fugatus, ingẽti calamitate oppressus, cũ Antigonus urbem iã occupauerat, Parthi Phaselũ & Hyrcanũ captiuos abduxerant, uix urbe pulsi, ipse Romam aufugit. Rex igitur Hierosolymarum Romæ creatur. Delatus in Syriam, urbem nequicquam oppugnat. coactus hyemis asperitate, obsidione soluta, ad Antonium qui circa Samosatum agebat, se contulit. Res suæ interea in Iudæa fractæ. Tertio deinde anno postquam rex declaratur, urbem recipit, Antigono ad Antonium misso, qui statim securi percussus est. sæuitum dein in factiosos. Rapinæ urbis ab eo inhibitæ, ac miles liberaliter cum Sosio duce donatus. Hyrcano consilio sororis deinde sublato, infœlicitatem sta tim domesticam sensit, regis uxoribus inter se discordias serentibus. Auctus deinde ab Octauiano Traconitide & Ituræa, pluribus alijs ciuitatibus, Gallicis ac Germanicis, dono Cæsaris, militibus stipatus. Factus augustior, animum maioribus adiecit. Templum restaurauit regio sumptu ac magnificentia conueniente. Antoniam præsidium Phano adiecit, Regias duas, Cæsarium & Agrippium ædificauit. ab ijs ad splendidiora itum, Cesaream urbem, Sebastiam, theatrum Hierosolymis, in Campo maximo Amphitheatrum. Condidit & Antipatridam, Cypriam & Phaselum turres. Nec exteri tantæ eius munificentiæ expertes fuere. Pythium in Rhodo, in Accio publica balnea, Antiochiæ platea exornata porticibus, & strata polito lapide. alia omitto. Legibus instruxit quoque Rempublicam, Arabes deuicit. Hæc quidem omnia regia atque illustria dici possunt: sed in rebus domesticis infœlicissimus fuit. crudelissimus quoque socrum, uxores, fratrem, filios, familiarissimum quemq; extinxit. Dauidici generis quotquot reperire potuit, necauit. Sed cui parceret, qui Christum ipsum extirpare conatus sit? qui moribundus optimorum sanguine sibi parentare uoluit. Sed tyranno extincto, Archelaus in ipso parentis funere rex proclamatur, ille autem titulo regis in Cæsaris sententiam coniecto, diadema imponere noluit, beneuolentiam omnium sibi conciliare, uerbis benignis studuit. At orta seditione, cùm aliquot Iudęorum millia desiderarentur, Romam ipse proficiscitur regnũ petiturus. Sabinus autẽ in Iudæam uenit, thesauros Herodis custoditurus. is aũt Vari persuasione, ad Archelai reditũ intacta omnia relinquere pollicitus, fide soluta, Hierosolymã ueniens, omnem potestatẽ conat arripere. Romę de regno disceptãt Archelaus & Antipater. Tumultuatũ Hierosolymis est, sed à Varo suppressa seditio, quę paulo pòst Sabini nequitia iterũ excitata, atq; Reip. clade maxima uix sopita, pulso Sabino, atq; militib. eius obsessis. Nec res ex

tra urbē quietiores fuēre, Iuda Galilęo quodā, res nouas moliente. Varus de inde superuenit, Sabinū & seditionis autores compescit, capitibus factionis Romā missis. Archelaus post lōgas altercationes, Toparcha dimidię Iudęæ ab Augusto creatur, duabus reliquis regni partibus Philippo & Antipæ diuisis. Sic Hierosolymæ Cæsarea, Sebastia, & Ioppæ Archelao cedunt: Idumeæ Samariæ & Iudeæ scilicet Metropoles. Pseudoalexander interim agnoscitur, ac in numerum nautarum constituitur. Archelaus statim pontificatū uendere cœpit, tyrannum magis quàm regem se exhibens, quapropter accusatus à suis, in exilium mittitur. Tunc Prouincia Iudææ, Syriæ adscripta, tributaria efficitur. Mittitur igitur ab Augusto uir consularis Cyrenius, censor gentis destinatus, cui Copinius additus, plures annos Prouinciam præsidio obtinuit. Censu indicto, exoritur seditio, Iuda Gaulonitide autore. hinc cædes ciuium ac sociorum maxima. Sacerdotium Præsidis mutatur libitu. Samaritæ per totum Phanum quē noctu ingressi fuerant, egestis tumulis, mortuorum ossa dispergunt. Coponio Romam reuerso, succedunt Marcus, Annius Rufus, Valerius Gratus. horum ductu nihil memoria dignum actum. tantum sub Grato Sacerdotium iterum atq; iterum pro præsidis arbitrio & datum & ablatum est. Secuta deinde Pontij Pilati procuratio, quæ ab initio grauis fuit & molesta Iudęis. ipse enim templo, Cęsaris statuam inferre conatus, tandem pertinacia eorum uictus Hierosolyma imagines extulit. Deinde uoluit etiam ex sacra pecunia fontem in urbem inducere. quę res multo stetit Reipub. sanguine. Caphedonis deinde hominis facinorosi persuasio Præsidem ad arma compulit, multosq; Iudęorum extinxit. Christum Iesum is cruci addixit. Romam à Vitellio missus, caussam dicere iussus, ac in exilium pulsus, uim sibi ipsi infert. Marcellus Procurator à Vitellio creatus, pacatè egit. Hierosolymam deinde ipse Vitellius perrexit, Sacerdotis summi ornamenta quæ in Antonia seruabantur, Pontifici custodienda tradidit. Cōmutatis sacerdotibus, populo uenalium rerum precio leuigato, Antiochiam discessit, cum Artabono Parthorum rege Pop. Rom. & Tyberij nomine pacem confirmaturus. Imagines Caij ne per regionem Iudææ perferrētur, contra Arabes proficiscens, altam uiam exquirit. quod Caius grauiter ferens Legatum mittit Petroniū, abrogato Vitellio, qui uel ui Hierosolymarū urbi signa eius inferret. Repugnatū est uerbis per quadraginta dies. Petronius demollitus, ut Cæsaris irā, quàm Iudæorū calamitatem perferre mallet. Interea à Tyberij filio Caio, dictus rex Agrippa, ac à Claudio in regnum missus, Hierosolymā uenit. Vbi rebuspublicis optimè institutis, Syllam militiæ præficit. Doritas auxilio Petronij castigauit, Hierosolymorum muros sumptib. restaurauit ingentibus. Marsi deinde præsidis calumnijs impeditus, Claudij iussu ab ædificiis reparandis inuitus destitit. Vrbem frequentius inhabitauit. Intercessit illi cū Marso magna simultas. Moritur magno omnium luctu. Cuspis Fadius Præses mittitur. Is Iudæam, latronibus oppressis, pacatiorē reddit. Helena regina Adiabenorum ad Iudaismum conuertitur, quæ annona, in magna fame, Remp. iuuit, ac pecunia donauit ingenti. Theodas seditiosus cum factione sua opprimitur. Tunc uenit successor Fadio, Tyberius Alexander, & huic Cumanus. cuius in procuratione militis cuiusdam impietate

impietate excitato in urbe tumultu, ad uiginti millia hominũ trucidata sunt. In militem deinde Moseos legem discerpentem securi animaduersum. Tandem ipso Cumano in exilium deportato, cura prouinciæ Fœlici cessit. Eleazarum hic principem latronum oppressit, Sicarij suo tempore exorti in urbe, Aegyptius pseudopropheta deuictus, nec extra urbem Iudæis quies. Festo deinde succedente iterum latrones uincuntur. inter Agrippam & Iudæos exorta contentio, Popeæ Neronis uxoris opera sopita. Superuenit huic Albinus prædator prouinciæ, tributis, uectigalibus auctis, bonis singulorum intentus; latrocinia pecunia redimi permisit. noces sub eo, qui nihil dedisset. ueneno, ui, iniuria omnia mercabantur, ordines, amicitiæ, opes. Sed ex carnificina Neronis successit huic Gessius Florus, qui eum comparatione sui fecit pientissimũ. Ille enim occulte & cum fraude nocuerat, hic palàm prodigiosis & portentosis malis gloriabatur. Auaritia sua regiones desolatas reddebat, urbes spoliabat, populis labes inferebat, Cestio Gallo socio & adiutore. Belli seminariũ Iudęis dedit, Neronis pro Cæsariensibus sentẽtia, atq; Præsidis in Iudæos animum implacabilẽ. Nulla sub eo nec linguę libertas, fora etiã uenalia ab eo direpta, nobiles uerberibus dilaniebant. Equestris ordinis flagellabãtur, crucifigebant optimi quiq;, talione recepta, cũ olim ipsi Christũ opt. max. crucis necarãt supplicio. cædes deinde in populũ cõmissa, in Berenicen intentata contumelia, in sacros thesauros rapina. Tãdem cũ Florus nõn mutaretur, mutandum imperium duxerunt Iudæi, ac in Romanos aperte sæuitum. Omnia sacrificia præter Iudæorum in templo despecta, imò non receptæ Cæsarum hostiæ. Antonia cæteraq; præsidia regum oppugnata Sabbato ipso, flagitia summa commissa. Apud Cæsaream trucidati Iudæi, uincti etiam à Floro in harenam deducti. Iudæi Syriam exacerbari uastant, è cõtra. Hęc belli Iudaici pręludia. Hierosolyma à Cæstio obsessa nequicquã, prodigia horrenda uisa. Fugatus Cæstius, Romani necati. Belli Duces Hierosolymis creati. prouincia omnibus quæ ad bellum spectabant instructa, urbs commeatu. Vespasiano à Nerone cura belli commissa, datus exercitus, ipse Antiochiam uenit. Deinde cùm præter urbem, Prouinciam omnem in potestatem Romani populi redegisset, mors nunciatur Neronis, ipse Imperator dicitur, Tito filio reliquiæ belli decretæ. Interim Hierosolyma scissa studijs Simoni portas aperit. Obsidetur à Tito, factione, fame, tabe, ferro illachrimante etiam hoste, capitur urbs: excinditur. Templum igne deletum, ad fundamẽta usq; omnia deiecta. Perierũt Iudæorũ hoc bello Myriades supra septẽ millia centũ et uiginti. Capti et uenũdati, aut spectaculis exhibiti X VII milia. Hũc finẽ sortita est urbs Hierosolymorũ apud omnes homines clarissima C XXIX anno postquam à Pompeio in potestatem Po. Ro. redacta fuerat, regibus duobus, Procuratoribus uerò uiginti quatuor administrata. obsessa antea & inuasa quarta uice, nunc uerò sic excisa, ut uix unquam habitata uideretur. Per reliquas quoq; orbis prouincias in cæteros Iudæos sęuitũ, ut Antiochiæ per dies septem ferro atq; igne conficerentur. Ipsis deinde imperatũ, ut ubilibet sub imperio Romæ degentes, drachmas duas, quas quot annis Hierosolymitano Phano debebant, in ærarium Romanum deferrent, id est, Prophetarum, atque ipsius Christi sanguinem luerent. Tardæ sed certissimæ atque grauissimæ uindictæ numinis exemplum.

De Iudæorum templis quædam interferuntur scitu digna. Caput XIII.

SOlum Hebræis à rerũ initio datum eſt,pura quadã mente & deuota,Deum inuiſibilẽ, remota prorſus imagine,colere & adorare. Atq; ita Abel primogenitus hominũ qoud quẽ non uiderat,cœpit colere.quidẽ certa quædam & perſpicua ſignificatio eſt,uerum cultum diuinũ, ductũ diuinitatis potius eſſe,q̃ ullius ingenij dexteritatẽ.Enos deinde,cũ omnis creatura creatori recalcitrare inciperet,et ipſe mente quadam Deũ inuocante,colendũ docet Numẽ.Cuius rei nõ ignarus Noẽ,altari ædificato,quod in cœlis regnare didicerat,numẽ colit. Imitatus hũc Abraham,deiurata regione,in qua formæ cultus exhibebatur,etiam altari cõdito, promiſſiones illi in cor imprimẽs numen non uiſum unq; colere nititur.Iſaac poſtea ipſe ſacrificiũ factus,fide quã cultu,diuinitatem propius agnoſci ſentijt, cùm uxorẽ audiret mente ſyncera conſuluiſſe Dominum, atque reſponſum de gemino partu,in animo concepiſſe.Sic Iacob, quem tantum in ſomnis uiderat, uigilans adorat & teſtatur. Ad hunc uerum Dei cultum,cùm in Aegypto deprauatum populum reducere uellet Moſes, ſecundum typum quem animo totum Deo dedito conceperat, templum quoddam portatile,populo, qui uiſibilibus ducebatur,extruxit, adduci potuit nunquam, ut humana ſagacitate comprehenſibile aliquid in eo adorandum exponeret. Hinc eſt quod nunc in igne gloria Domini, deinde in nebula,uoce aliquando, ſplendore ſæpius diuinitas deſcendit, atque Templum ſiue tabernaculum inhabitat.Primum hoc templum igitur à Moſe ædificatum, non uetuſtate corruptum, non hominum ui conſcerptum eſt,ſed quamdiu typus ueri Templi durauit,maiori ex parte,illæſũ permanſit.Quod hactenus à paucis animaduerſum eſt.Fuit autem id diſpoſitionis diuinæ euidentiſſimum argumentum. Deus enim,cùm hominum iudicio,maieſtatis ſuæ omnino impari in tabernaculo, gloriam & potentiam ſuam æternam, euidentius in nullo locorum aliàs comparere fecerit, nec ullo alio tempore,quàm his ſub pellibus cultus religioſius fuerit, admonitos nos uoluit in Chriſto homine (quod natura ſibi haud facilè perſuadebit) diuinitatis ſuæ plenitudinem apparituram aliquãdo, nec ab alia re unquam,quàm à Chriſto ſalutem ſperandam ſore. Regum uerò deinde ſollicitudo inanis, qui ſuperbiſſimis ædificijs honorare Deum, quàm mente humili ſatius duxerunt,ædificij ſplendore conati ſunt efficere,quod quidem huc tanta templi magnificentia præſtare nequiuerunt, ne alijs ſcilicet in locis, quàm in templo celeberrimo, ac hominibus admirando, Deus non irritaretur cultura quadã ſuperſtitioſa: quæ res aliud nihil indicare uoluit,quàm quod primo quoque tempore,quo ratio humana,doctrinæ ab ipſo traditæ affingeret aliquid quantumuis glorioſum,id omne niſi hæreſes pariturum nihil,ac contemptũ potius,quàm cultum Dei excitaturum. Signum deinde eſt Euangelij ſacroſancti cõmmonitionibus adimpletis, rerum finem adeſſe:quod in Archiuijs Templi,tabernaculum ipſum reſeruatum, ac in adytu Phani teſtimonij arca conſtituta,ultimo tantũ excidio Titi ſcilicet opera,deperijt. Sed hæc Theologis relinquamus.Stetit hoc Moſis Templũ per annos CCCC.LXXIII. quum res apud Iudæos in tantam fœlicitatem rerum excreuerant, ut uel ipſum Deum(quemadmodum fieri aſſolet)beare cuperent,atque gloriæ ſuæ, quàm humilitatis teſtimoniũ apud poſteros reponere auerent magis. Nec

defuis

defuit sententiæ materia. nam marmore, cedro, auro, argento, & quod maximum est, ingenio, miracula orbis Salomon hoc unico ædificio, longè superauit, ac omnibus seculis rem prodigiosam inimitabilem ostendit. Hac una re, unum hoc profecit, ut uniuersi orbis uires fatigaret admiratione atque æmulatione, cùm hi industriam honoribus afficere, illi opus excindere conantur. Aegyptiorum ambitio, Susacho rege atque Duce, primò omnium manus inferre ausa XLVI anno post erectam molem, eius splendorem delibauit. Derasit nõnihil postea Ioas Samarites. Ezechias ipse deplumauit ornatũ, ab Assyriis pacem mercaturus. Manasses externis immitior deformauit rem splendidissimam, adeò ut conuulsis aliquot ornamentis imparem iam præberet à priori aspectum. At Babylonij expoliatum fanum, tandem deijcere haud potuerunt omnino, licet concrematũ in nonnullis locis ad pauimentum usque destruerent. Sic Solomonis opus quadringentesimo quadragesimo quarto anno destructum. Esdras deinde post reditum ex Babylonia, Cyri, Darij, & Xerxis assensu, sumptibus quoque regiis templum extruxit. quo in opere consummauit annos quadraginta. quod tamen ad imitationem Salomonis, ex cuius ruinis id restaurabat, nunquam potuit perducere. tantũ enim absuit ornatus, ut ij, quibus prioris Templi inerat memoria, quosque id uidisse contigisset, erecto ædificio cæteris magnum & lætũ acclamãtibus, illachrymarẽt, comparatione prioris templi in memoriam redacta. Nec defuit tamem huic operi, aut splendor, aut sumptus ingenii'ue præstantia. Cùm uerò Iudæi hoc opus homicidio priores contaminassent, Persarum uiolentia nonnihil deturpatum fuit, à Macedone autem Alexandro donatum & honorificè dotatum. Aegyptij quoque nunc honoribus, nunc ui intentata, dedecore affecerunt. Syri autem omni turpitudinis genere demolitum atque destructum cõpilarũt, anno instaurationis Tẽpli CCCXLIX. Sic quoque et Esdræ Templũ finẽ habuit, atque Ioui Olympio dedicatũ est. At Iudas Machabeus ex ruinis Phanũ restituit, si opes respexeris, magnificè, si opus, tenuiter. quod quidem à Syris diu intactum non fuit, uix enim exiccato cæmento, diripitur. restituitur paulo pòst per Simonem huius fratrẽ. Deinde uaria fortuna uel ornatum uel deprædatum est. Pompeius, Crassus, Cassius uim & sacris & thesauris intulerunt. Herodes rex illud ita exornauit, ut nouum omnino, non instauratum uideri posset. Opere Salomonem superatum diceres, uictum tantum opibus Herodem. Alijs præterea tum externis tum gentilibus Regibus opus exornare curæ fuit, quoad per Titum, imò per tyrannos urbis, fundi tus perijt, anno postquam restitutum erat per Machabæum, ducentesimo uigesimonono. Fuerunt præterea Iudæis templa duo, sed non in urbe. Vnum quidem in Samaria, in monte qui Garizim uocabatur, alterum in Aegypto, apud Heliopolim. Priori dedit initium Manasses quidam, is cum fratre Iaddo de principatu cõtendens, ut diximus, Sanabalats Samariæ præfecti filiam uxorem duxit, nomine Isacham. soceri potentia fretus, fratrẽ dignitate exuere, atque à pontificatu, ipso suffecto, deijcere ui nititur. At cùm alienigenã uxorem duxisset, nec noua affinitas illi adiumento fuit, nec soceri autoritas. genti toti exosus, ob id impugnatur ab omnibus, & passus etiam exilium, ad socerum contendit, qui iratus Iaddo & Iudæis, generi causa, omnem occasio-

nem quærebat ultionis. Dario interea ab Alexandro oppresso, cùm in Phoe niciam Alexander peruenisset, Samballat in castra Macedonum, octo milibus armatorum comitatus, supplex concessit. data fide Alexandro, fidelem se posthac præstiturum operam addicit. Receptus benignè & dimissus, cum Genero templum in mõte Garizim instituit, & sacerdotem Manassem fecit. quod discordiæ ciuilis inter Iudæos maximum fuit fomentum. Si quis enim parum ritè sacrificasset, leges, iura, morum honestatem trãsgrediens, ad supplicium uel pœnam uocabatur, statim quasi in asylum ad Sichimitas se recipiebat, de tyrannide Hierosolymitanos insimulãs. Antiocho deinde regnante, Cretæo Ioui templum id dedicatum est, annuentibus etiam & id petentibus Samaritanis. Tandem & hoc Hyrcanus Iudæorum Põtifex diruit, post annum suæ ædificationis ducentesimum. Templo Heliopolitano initiũ fuit ab Onia sacerdotũ principe. Antiochus captis Hierosolymis Oniam huius patrem, qui etiam Menelaus dicebaẽ, captiuum abduxit, ac apud Beroeam Syriæ urbem securi percussit, Alchimo qui et Ioachim dicitur, in locũ eius subfecto. Hoc iniquo animo ferens Onias, quum talis honor Alchino haud gentilis esset, fugit ad Ptolomæum regem Aegypti: à quo exceptus benignè obtinuit, in Heliopolitana regione templum ædificare, Hierosolymitano simile, cum ara, exiguũ tamen, ornatusq́ tenuissimi. Distabat locus ille clxxx stadijs à Memphi urbe. Donauit illud donarijs, lychnis, & alijs. Addidit rex agros & reditus pecuniæ, ut sacerdotibus copia cultus non deesset. Hoc templum deinde à Lupo & Paulino, post urbem Hierosolymam destructam, cùm templũ per cccxxxiii annos stetisset, clausum & inaccessum factum est. Operæprecium uerò uidetur quędam de miraculis templi inserere quę haud passim occurrunt. ea quamuis ex sacra scriptura hauriri nequeant, omnia traditionibus tamen ueterum, uero quàm proxima, literis sunt interserta. nec omittemus quomodo & quando hæc desierint, nempe ante xl huius ultimæ euersionis templi annum. Ignis sacer, quo holocausta & sacrificia omnia consumebantur, primo quidem è cœlo datus, cùm Moses instructo phano, oblationes aræ imposuerat. Hic duabus assulis nutriebatur per diem, quas manę & uesperi apponebant sacerdotes. Sic nutritus usque ad Nabuchodonosoris inuasionem illæsus permansit. cumq́ sub dio per tot annos nutriretur, nec pluuia, nec uentis ab omni plaga irruentibus extinctus est, imò fumum ascendentem, nullius auræ uehementia uel modicum inflexit, sed alta petens rectà sursum ferebatur. Cineres eius à loco ipso absorbebantur. Ingruente autem hoste, Hieremias cui templi & urbis destructio benè cognita erat, raptis stipitib. et altaris prunis, facta scrobe in ualle Iosaphat, ea intulit, et obstruxit, locum incognitũ futurum prædicens, donec Deus populi sui misertus, eum in libertatẽ esset restituturus. Instaurato autem templo, cùm Neemię ignis deesset, indictis supplicationibus locum adijt. rimatis cuniculis stipites et carbones inuenerunt, cum aqua quadam crassa. Aræ deinde stipites atque carbones extinctos imponens, sacrificijs et uictimis aggregatis, suffundere aquam inuentam pręcipit. Quo facto, solis se radius intulit, magnaq́ omnium admiratione accensus rogus. Cumq́ nulli dubium esset, hũc ignem eundem esse, quem Moseo Dominus misisset, qui cùm postea per longum quidem tem-

pus

pus, consuetis alimentis nutriretur, paulò ante ultimā templi destructionem, uix ingenti lignorū aceruo per diem ali potuit, extinguebatur nōnunq̃, adeò ut opus esset sufflatione flammam excitare. Inerat ornatui summi sacerdotis bulla, gemmis preciosissimis duodecim interstincta. Rationale appellabat, ex qua si sacrificijs consultus Deus, in Reip. negotiis quid agendum sciscitaretur, lingula quædā splendescentis candoris ad dextrā ascendere uidebatur. Desijt autem hoc fieri, quanquam aliquando in sinistrā sanguinea ferebatur. Imponebātur sabbati diluculo xii. panes calidi, ac per totam hebdomadam non amouebantur, redeunte Sabbato, à sacerdotibus amoti edebantur. de quibus cuicunq̃ oliuę magnitudine buccella dabatur, satur per diem munia sua obibat. cum alijs quoq̃ tandē imminuta est gratia. Quod omnem admirationē præcellit, est, cū indies armentorum & gregis uis magna & uictimæ innumeræ iugularentur in templo, nemo unq̃ fœtorem uel sanguinis uel carnis sensit, propter nidorem carniū nullam unq̃ mulierum abortum pati contigit, nec musca uisa est unq̃ in macello Phani. Situ nunquā uel carie obducti panes Propositionis. Stantibus in templo angustus uidebatur locus procidentibus, et ad adorandum propensis spaciosissimus. Nocuit nulli unq̃ scorpius, nec serpēs in Hierusalem. nunq̃ moram accusabat, quantumcunq̃ temporis in templo quis degebat. Nec desunt, qui affirmēt, Salomonem omnis generis fructum ex auro infra Templum plantasse, qui & florē & fructus stato tempore producerent, ac uento deinde adflante leni, excutiebantur. Inde aūt in usum templi ac sacerdotum omnia coēmpta & parata fuisse. Germina aūt horū exaruisse, quàmprimū alienigenæ Phanū prophanassent. Fides penes autores sit. In collatione deinde primi ac secundi tēpli, qui omnino posterius extenuāt, defuisse dicunt, Linguam fortis domini, ignē è cœlo delapsum inter Cherubim apparentē diuinitatē, Arcam Testamēti, & oleū unctionis: qui uerò priori postremū præferre contendunt, causam adducūt, quod Deus in primo quidem templo per prophetas tantùm populo suo loquebatur, in secundo per seipsum locutus sit, per seipsum turbas docuerit, per seipsum in eo miracula fecerit. Vnum hoc & non amplius addam. Quod nulla alia re quàm ex seipso illud instaurari uoluit, id est, Aram propitiationis, templum misericordiæ pijs omnibus se exhibuerit.

Magistratuum apud Iudæos ratio, de quibus in sacris libris non adeò frequens memoria. Cap. XIIII.

CONstat nullam unquā Remp. legislatorem habuisse certiorem aut sapientiorem Iudæis, quis enim qua ratione ipse coli uelit, homo adiuuari possit, Deo melius nouit. Harum legū cùm obseruādissimi haberi uellent Iudæi, seniores quosdā, uitæ probatæ, scientia præclaros adhibuerūt, qui in dubijs interpretādi normam in difficilibus definitionū grauitatē, in arduis iudicium sanum docerent, Sanhedrin hos uocabāt, quos Iudices ordinarios forsitan quis non ineptè appellabit. horum placida legis habebant uigorem. Eligebantur ad hoc muneris uiri lxxi. corporis proceritate pręcellentes, facie uenusti, senecta uenerādi, iudicio elegantes, linguarū diuersarū periti, ac Magię nō ignari, qui per officia uaria distribuebantur. Prętorū collegium, ad quos capitaliū causarum iudicium pertinebat, quos ipsi animarū uocabāt iudiciū, uiginti tribus constabat, quorū suffragijs paribus, reum cōdemnare oporte

 bat

ſpaſianus igitur Tito nunciat,ut diligenter ſi qui fortè ex Dauidis ſuperſunt familia,inquirat,proſapiámq́ regiam extinguat. Hac magis cauſa ingens Iudæis ingeſta calamitas & perſecutio orta. Titus Hieroſolymã redit,ſolitudinẽ urbis cùm cerneret,illachrymãs,ſeditionis autóribus mala imprecabatur. Tanta principis clemẽtia,diuerſis ſentẽtijs interpretata fuit. Miles uerò ingeniũ ſecutus,rudera perſcrutabatur ex magnis diuitijs.magna pars auri argentiq́ inueniebatꝛ, multo plura captiui defoſſa indicabãt, quæ in certã belli fortunã timẽtes,terræ condiderãt. Hęc maior quædã calamitas inſequitur. Liberius Max. procurationem ſuſceperat Iudææ, ſcribit ei Veſpaſianus, ut omnem Iudęorum terram haſtæ ſubijciat,nulla inſtaurata ciuitate,omnino ærario Reip.agrum conſeruet. Octingentis deinde militib.prouincię cura commiſſa. Ammaus præſidium datũ, & ager quem incolerent, ab Hieroſolymis triginta ſtadijs diſtans,additus. Euaſerant cladẽ,qui Chriſto nomẽ dederant & in oppidũ Pellã effugerãt. & iã in urbe degebat epiſcopus Chriſtianorum à Iacobo,quẽ Amanus lapidarat,Simon Chleophæ reuerſus ab exilio,ſecundus, quorum quidẽ tenuitas nulli ſuſpecta,tranquillitatem meruit,uſq; ad Iudæ epiſcopatũ,qui procuratore reuocato,cum ſuis reus factus,regni affectati cauſã ſubire coactus eſt ſub Domitiano. Domitianus eñ,quos pater Veſpaſianus, Titusq́ nõ ſolũ incolumes ſeruarãt,ſed etiã honoribus auctos apud ſe detinuerãt,ęmulus Dauidici nominis, capitis accerſit oẽs ex ſtirpe eius uenientes. Vocati,cõfeſſi,cenſiti,de regno Chriſti interrogati, liberi dimiſſi. Deſitũ etiã ſæuire in alios. Iuſtus deinde epiſcopus dictus, urbẽ cõplanatis mœnib.foſſis ad impletis,latronũ ſicariorũq́ habitaculũ, in diuinis docuit. Zachæus huic ſuccedit Tobias,Beniamin,Ioannes,Mathias,Philippus,cũ ſub Traiano iterũ tũultuatur in prouincia. Miſſus igiť Lucius Quietus,interẽptis plurimis, procurationẽ Iudææ init. ſub hoc res aliquandiu pacatę Senecã Iuſtũ,Leui,Ephrem,Ioſeph,Iudã epiſcopos nutrierunt, cũ gens Iudæa uelut hydra,malis excreſcẽs,prouinciã tres annos exercuit. Hi eñ occupata Bittera urbe, ac cõmunita,regẽ ſibi cõſtituunt,ac Meſſiæ nomine honorãt, cũ aliàs Barcozba appellaretur. hic cũ in Romanos moliretur bellũ milites inauthorabat ſacramẽto inſueto. nullus eñ recipiebatur, niſi prius detrũcato ſibiipſi digito,audaciã ſuã probaret. Referũt quidã,ad ducẽta milia hominũ huius in exercitu fuiſſe,qui ſinguli cedrũ radicitus euellere in Libano uno niſu poſſent ac ipſum tyrannum, tantam de ſe ſuiſq́ concepiſſe fiduciam, ut in diuinitatem ipſam eiaculari conuitia auderet, dicens, Tu machinæ huius author, qui tuos repuliſti, faceſſe hinc, opera enim tua qui indigeam? Ruffus obſeſſa urbe, fame & ſiti eam oppugnat. Tyrannus deſperatione adactus erupit,cruenta uictoria Romanis conceſſa, urbem, imperium, & uitam amiſit. Sanguinem torrentis in modum tunc omnia inundaſſe, atque in mare cadauera, arma interemptorum,etiam ſaxa fluxu ſuo traxiſſe, ſunt qui ſcribant. Victor exercitus, iuſſu Adriani, Hieroſolymarum muros inſtaurauit, Chriſtianis urbe ad inhabitandum conceſſa. Aelia ex cognomento Imperatoris, urbs uocatur, ut in Romanorum ius conuerſa, cum ritu etiam uocabulum mutaret. Ioui ex aduerſo Templi ædes excitata. Hinc rurſus bellum Iudæorum ortum. clàm primo, deinde aperte machinata in Romanos mala. orbis, ut ita loquar, terrarum hoc motu concuſſus. Iulius Se-

uerus missus, insidijs & cũctatiõe eos oppressit. Iudæa omnis desolata, quos ferrũ reliquos fecerat, neruis uinctos, hostis uenũdedit & abduxit. Iudæorũ nomen in ipsa Iudæa deletum. Episcopatum ex gentibus accepit Marcus primus, cùm Solomonis sepulchrum sponte corruisset, lupi & hyenę per urbes & uicos passim discurrerent, Iudæos si qui latitabant, discerpentes. Sancitum deinde decreto Imperatoris, Senatus quoqꝫ consulto cautum, ne quis Iudæorum prophano obtutu patrium solum à longe inspicere auderet. Sic confluentibus peregrinarum nationum hominibus, à Tito euersa, opera Adriani instaurata est urbs mirificè. Episcopi se inuicem insequentes fuerunt, Cassianus, Publius, Maximus, Iulianus, Gaius, Iulianus II. Capito, Valens, Dolicianus, Narcissus. His omnibus in ecclesia læta seges, messis diues, Commodo theatris quàm rebus publicis magis intento. At crimine falso obiecto latitabat Narcissus. subrogatur illi Dius, Germanio, Gordius, Alexander, qui instructa bibliotheca, rem Christianam auxit mirum in modum. Persecutionem passus ille, Mazzabanes, Hymeneus inuicem sequũtur. Diocletiani carnificina secuta, afflicta Resp. Labdas ecclesiæ præficitur, post hunc Termon, tandem Macharius. Nicæensi consilio primatum nanciscitur ecclesia Hierosolymitana, indicio diuino crux sancta ab Helena inuestigata, sub Veneris statua, quam ecclesiæ inimici Caluarię loco imposuerãt. Res Christianorum in urbe, templis, publicis & priuatis donis exornatæ. Et hæc hactenus de Hierosolymitana urbe reperiuntur apud authores idoneos, per annos à destructione urbis, per Titum factæ ccxxij. quod nulli mirum erit, qui uel hoc animaduerterit, nos rerum per Iudæam gestarum notitia destitui, ob Romanorum tum in Iudæos tum in Christianos inuidiam, quorum quidem tempore, & deuotionem & pietatem, superstitiosam quandam persuasionem esse credebant. Nulla igitur eorum ratione habita, nec mentionem de his habere dignati sunt. Adde, quod qui Syriæ præfectus erat, hanc quoque uiribus, opibus, armis, militibus exutam regebat, cumqꝫ Christiana res pace quàm bello magis accresceret, tumultu nunquam inclaruit Iudæa, neminem Imperatorum seditione nobilitauit. Iniuriæ huius quoque non minimam partem sibi adsciscit temporis iniuria, maxima hominum incuria, quibus harum rerum Commentarij deperierunt.

Respublica Hierosolymitana sub Græcis quantum sit aucta. Caput XVI.

MAximus Ecclesiæ iam pręerat, cùm imperium ad Græcos deuolutum fidem Christi Iesu amplectebatur. Matre enim nullo inferior filius, pietati cœpit studere Constantinus, ad dedicationem Hierosolymitanam ex omni orbe coire sacerdotes præcipit. hanc autem fœlicitatem Ariana labes mox inficit Cyrillo sedente. Tentarunt nonnihil Iudæi, sed oppressi atque exterminati desierunt. Lactauit autem spe quadam inani miseros Iulianus, qui ficta religione in imperium irrepserat. Interrogati ab eo, cur non sacrificarent, hoc in solo Hierosolymorum templo fieri posse ingerunt. Accepta licentia, opus igne consumptum reparare incipiunt, Christianis insultare. Materia aggesta, fundamenta iaciuntur cum nocte sequenti, longè lateqꝫ, cõmota terra, quicquid superstructũ erat, quicquid reliquũ fuerat, prosternitur, operarios opprimit. globuli deinde ignei emicant, discurrentes per uias & plateas, ultrò citroqꝫ cõmeantes Iudæos miserè adurũt & exanimant.

Deterriti

Deterriti igitur Iudæi & gentiles cœptis desistunt. procurationem tunc habebant prouinciæ Alypius. Varia fortuna tunc sub Valente usque ad Theodosium agitata Resp. Ioannem successorem Cyrilli nacta. Iudæi Hierosolymam somniantes, Cretæo in mari summersi à pseudopropheta, deperierunt. Eudociæ Augustæ munificentia ornata urbs, Paulæ, Eustochiæ, Hieronymi præsentia nobilitata florebat multum. Thoma deinde Ecclesiam docente, à Persis iamdudum lacessitum Græcorum imperiū, indies corripiebatur. Cumque Phocas nomini responderet, sumno & delicijs deditus, Casdroës Hierosolyma occupata ad nonaginta milia Christianorū interemit. diruta urbe, & pollutis locis sacris, prædam ingentē abstulit. Heraclius, qui iam imperii sceptra sortitus erat, in Syriam ducit exercitū. Imperii iura uendicaturus, fugit hostis quem Heraclius magnis & difficillimis itineribus insequitur. Congresso co regi, cæsa sunt Persarum millia multa, uiginti septem signa militaria relata. Casdroe filij impietate necato, prouincia cum urbe, Episcopo Zacharia, imperio restituta. Dominica crux, magno omnium applausu, iterum locis sacris illata. Tertiæ pugnæ dies fastis Romanis adscriptus. Sarraceno militi parcè datum stipendium, res nouas moliri fecit. Aegyptū primò, Arabiam postmodum, Persiam subigunt. tandem potiti Syria, Hierosolymā expugnant, prouincia subacta, anno imperii Græcorum cccxiiij. Decreuerā nihil omnino de iis rebus, quæ inter Francorum imperium, siue regnum in urbe obtentū, per Sarracenos, uel alios gestæ reperiuntur, addere. Mutata deinde sententia, & hoc tædii deuorare libuit, ut traderem quæ coniecturis nonnulli colligūt, aut contra omnium opinionē quidam affirmant. Ergo ad rem, cùm prius hic admonuerim Lectorē, quæ in Tyrensi reperiantur, non admodum curiosè me tradere uoluisse, sed ad ipsius Authoris scripta lectorem remittere.

Occupata urbe à Sarracenis, quæ apud nonnullos, usque ad Francorum regnum, in prouinciis, & ipsa urbe agitata reperiantur. Caput XVII.

SArraceni & si Rhodon insulā cū Colosso Christianis abstulerāt, Cōstante ad portū Phœnicis deuicto, duce Mathnan, etiam à Constantino 4. superati, pacē petierūt, atque tributa soluere promiserunt. A Ioanne Patritio sub Leontio atque adeò ab ipso Absymaro Tiberio deuicti, desideratis ducentis millibus, Hierosolyma cū tota prouincia Syriæ recuperata tradit. Ciuilib. aūt bellis imperiū cùm agitaretur, nec res in Syria quieuere. sub Philippico enim Sarraceni prouinciam populantur, ac adeo efferebantur, ut sub Isaurico, zuleymon ipsam urbē Constantinopolim, post deuastatam urbē Hierosolymorū oppugnare aggressus, & per trienniū obsederit. Repressa aliquantulū eorū insolētia, à Leone 4. eius nominis: sic dubio marte ac uicces alternāte, nunc Græcis nunc Sarracenis, imperiū occupantibus, sub decem Sarracenorū tyrannis ecclesiæ & prouincia depredata. tyrannorū nomina fuisse tradūt hæc Ebubeher, Haumar, Hethmō, Muhamas, Girith, Machnau, Habdalō Habdimelch, Vlid, & quē diximus zuleymon. Cùm uerò iterū Sarraceni Reip. dominiū occupassent, sub aliis decē tyrannis, multa passa est incōmoda, quorū appellationē eā fuisse cōperimus. Haumar II. Gizid, Eluet, Girid, Aiscēs, Murcham, Muhamat, Habdallas, Mady, Moses. quorū ultimus cū Græcis uaria gessit bella, à Constantino Copronymo septies uictus, toties uictor, in

Christia-

Chriſtianos ſęuire cœpit pertinaciſſimè. Conſtantinus ig tur, qui deſperatis rebus opem iam ferre amplius non poſſet, miſſis Legatis ad Carolum, Hieroſolymorum Patriarcham, Dauide, & Neapolitano quodam ſacerdote, Magno, orat & obteſtatur, ſubſidia corruenti iam imperio miniſtrare uelit. Carolum igitur ingentem conſcripſiſſe exercitum ac claſſe parata, in Syriam traieciſſe, urbem & prouinciam Sarracenis ablatam, Græcis reſtituiſſe, ob id inuitatum, quum Conſtantinopolim ueniſſet, exceptum illum dicunt ab ipſo Conſtantino magnis incredibilibusq; honoribus, muneribus inſuper auctum & theſauris. omnia Græcis reſtituta, pecuniam ſolummodo, de corona Chriſti & ſacratiſſima cruce quaſdam reliquias, nec non clauum, ſudarium, & neſcio quæ alia ſecum exportaſſe. Sed hæc quam fidem mereantur uidebunt, qui hæc ſcripſerunt. Mihi quidem uero propiores uidentur, qui ſcribunt, octingenteſimo ab incarnatione Domini, monachum quendam ex Hieroſolymis, ad aquas Grani perueniſſe, regeq; Carolo ſalutato, ſtatū Chriſtianorum atque paupertatem illorum illi indicaſſe. Hunc poſtea à Carolo, cum Zacharia Epiſcopo legato, ingenti onuſtum pecunia, ac rebus precioſiſſimis donatum, ad ſubleuandam Hieroſolymorum inopiam, in Syriam dimiſſum, atque eodem anno, octaua Idus Decemb. claues ſepulchri, ſigna urbis, atq; multas reliquias, reduce Zacharia recepiſſe. Septimo autem anno ſequenti, cùm à rege Perſarum magnis muneribus ad pacem inuitatus & amicitiam, dona admiranda recepiſſet, non inferioribus datis, Perſis redire permiſſis, ſuam addidiſſe legationē, quę cum Aarone tyranno Sarracenorū Hieroſolymis imperante, fœdus & pacem iniret, ut uel hac ſaltem ratione, cum negotijs & bellis Occidentalibus impeditus ui nequiret, Reipublicæ Hieroſolymitanæ conſuleret. Qua cauſa etiam cum Aegyptijs & Afris amicitiam contraxit. Varia deinde bella etiam hic Aaron cum Græcis habuit. qui cum uigeſimoſecundo anno imperij ſui uita defungeretur. Muhamad ſortitus eſt ſucceſſorem. Huius anno quinto, ciuile oritur bellum. Habdallę, fratri congreſſus, occubuit. Tulerunt ægrè Sarraceni parricidium, ſciſſa in partes gens. Aegyptum & Aphricam qui incolebant, coniuratione facta, regem ſibi conſtituunt. hanc ſeditionem ſequuti, qui Hiſpaniam tuebantur, & ipſi in partes diuiſi, tyrannos duos creant, uix Habdalla urbe & prouincia relicta. Pugnatum deinde eſt cum Sarracenis diu. Theophilus Cæſar nunc uictor, nunc uictus diſcedens, Syriam afflixit, ſed urbem aut prouinciam, recuperare nunquam potuit. Filius Theophili Amerem tyrannum prælio fudit. Fregit eorum inſolentiam Baſilius, at prouinciam non obtinuit. Conſtantinus Porphyro genitus fœdus cum Sarracenis iniit, ſed fide poſthabita, cum imperii fines popularentur, Barda Imperatore eorum multa milia trucidauit, & in prouinciam ſe recipere coëgit. At interim Turcæ imperio imminebāt, qui Sarracenis deuictis imperium Aſiæ ſibi uēdicarunt, ac Principe Belezet Hieroſolymam occuparunt. Imperatore Diogene Romano capto temperarunt ſibi à dominici ſepulchri eccleſia, nec Phanum mōtis Sion, nec Bethleemiticum templum prophanarunt. Sic etiam exuti imperio Sarraceni, Turcis rem Hieroſolymitanam reliquerunt anno, poſtquam urbem ceperant, trigenteſimo ſeptuageſimo ſecundo.

Sub Turcis quæ perpessa sit urbs, usque ad Francorum regnum. Caput XVIII.

HAud diu sub Turcis quieuerat urbs sancta, cùm gens illa prophana, exhausta exactionibus Republica, aurum quæreret, sacris etiam locis manus iniecit, ac quæ prius intacta reliquerat, diripiens, fœda omnia commaculauit. Michael autem Calaphates, cùm postea Leonis noni Papæ, intercessione & precibus adhortaretur, cum Turcis rem transegit, ut accepta potestate, Imperiali magnificentia, demolita & prophanata extrueret. Tentauit etiam Otho Mediolanensium Princeps, Turcarum uim ex Syria deijcere, habitis apud Turonum Comitijs, Gallorum è primoribus multi se illi adiunxerunt, classe quoque inSyriam traijciunt. uentū erat ad urbem, eaq; necquicquam oppugnata, Volux quidam, cum Othone, singulari certamine congredi se uelle, exclamat. nec mora, congrediuntur, deiectus equo Barbarus, ab Othone interimitur, atq; arreptis deuicti hostis armis, suis successoribus, in perpetuum insignia uictoriæ reliquit: Viperam nempè, quæ inuoluta & implicata nodis, surgebat in umbone Barbari ænea, & infantem extensis brachijs auxilia implorantem, & iam ad costas usq; deuoratum, mandebat. tandem illata ac accepta clade, infecto negotio nostri redeunt. Decennio post, cùm ad septem millia hominum orandi gratia Hierusalem potijssent, ipsa parasceues die, in quodam castello, à Turcis obsessi, ad internecionem cæsi: qua clade accepta, cùm qui aufugissent, ad suos se recepissent, ac rem gestam enarrarent, inter Occidentales principes consultari cœptum, quibus rationibus res in Syria recuperandæ. altero decennio consultando consumpto, tandem bellum in Barbaros apud Claromontem, decernitur. Secundo deinde anno, Duce Godofredo Lotharēgo, urbs cū prouīcia, atq; adeò tota Syria Turcis eripitur, postq; in manus Turcarum peruenerat anno octuagesimo octauo.

Franci quandiu urbem sub Imperio tenuerint: & certa ab urbe condita usque ad recuperatam à Saladino urbem annorum computatio. Caput XIX.

SIc Hierosolymorum regno Turcis atq; Sarracenis utrinq; cruentissimè erepto, reges octo se inuicē sequentes, cruore multo, quàm regnum ipsum preciosiore, id tenuerūt annos 88. Quæ omnia in Guilhelmo nostro & copiosè et argutissimè descripta, comperiuntur, quanquam in exemplari, quę per annos tres nouissimos, gesta fuere desint, id tamen rudi nostra Minerua, Apellis Veneri, adiecimus. Reductis igitur annis ad calculū (quem quidem nullius præfero, sed conferendum cum aliarum enumeratione propono) computatisq; temporibus, quibus urbs fundata atq; inhabitata fuit, ad Saladini usque imperium, annorum summam sic colligere potes. Fundatam à Salem, tenent.

Iebusæi usq; ad reges annis	923. meses sex.
Reges ad destructionem Babyloniorum.	487. menses sex.
A reditu captiuitatis ad Duces sunt anni	70.
Duces usq; ad Machabæos obtinent eam per an. 349. mens.	4.
Machabæi quoad per Pop. Rom. subiugata fuit	103.
Sub Procuratione Pop. Rom. usq; ad Imperatores	129.
Ab Imperatorum Rom. imperio usq; ad Græcos	222.
Græcorum potestati ablata fuit per Sarracenos anno	314.

Turci

Turci Sarracenis illam eripiunt anno	372.
In Francorum postea potestatem uenit anno	88.
Salahadinus Francos imperio urbis exuit anno	88.

Sic cùm per ter mille centũ atq; quadraginta ſex annos, quę Hieroſolymis geſta, paſſim apud autores reperiuntur, indicauerim, quæq; deinceps, ad patrum noſtrorum memoriã uſq; pro recuperanda urbe, à Chriſtianis, aut exteris tentata, & per ter centum quinquaginta annos uaria fortuna geſta adijcere decreuerim, ad hiſtoriam ipſam redeundum puto.

Primi ergo continuatę hiſtorię Libri finis hîc eſto.

DE BELLO SACRO CONTINVATAE HISTORIAE LIBER SECVNDVS, IN ORDINE uiceſimus quintus.

Proditoris Tripolitani mors, atque Aſcalone expugnatio narratur. *Caput* I.

Xpugnata urbe Hieroſolymarum, expulſis Latinis, ſacris ſœdè prophanatis, uerſus Tripolim tẽdit Salahadinus, cui proditio tantũ, ob utilitatẽ ingentem accepta, proditor Tripolitanus nunq; placuit. is ẽm cũ Guidonẽ captũ, ac optimũ quenque uinculis addictũ, ex pugna per Barbaros comitatus (relicto Saph caſtello, in quod ſe receperat) Tripolim urbem perueniſſet, ſpe recuperãdi regni, in uerba Salahadini iurauerat, & abnegato quadragies deo, recutitus, de traditione urbis rationes inibat. Miſſis igitur, qui urbem nomine Salahadini expoſcerent, Comitem adeunt, ac ciues, ut eadem iurent, cohortantur. Nec mora, conuocatis ciuibus, in foro, regio more extructam ſedem aſcendit Comes, lictoribus ſtipatus, ſilentio indicto, primò Salahadini manſuetudinem, clementiam, atq; uires commendare, deinde regem ſe iã dictũ apertè fateri, incipit, non diſſimulato iuramento, quo ſe Salahadini tributarium effeciſſet. nam ſe Reip. ſalutem, tranquillitatem, ſummamq; fœlicitatem ita quæſijſſe, temporum, regniq; conditiones in ſtatum meliorem redegiſſe. Addit iam Salahadinum prouinciæ cum exercitu exceſſurum, reſtituturũ illi occupata, captiuos, ac prædã ſi qua reliqua inueniri poſſet: modo iuramentum in bonum ac æquum conceptũ præſtare uelint, ac ſeſe omniaq; tam ſacra quàm prophana Salahadino dedere non differant. Multa deinde de Salahadino, de ſeipſo plurima & optima quæq; pollicetur, regni caput fore Tripolim, ciuibus inde lucrum, ærario publico emolumentum maximũ inde ceſſurũ. Poſtremo addit minas, renitentesq; extrema omnia paſſuros, ac exẽplis perituros crudeliſſimis. Tanti mali ſenſus cũ ad ciues perueniſſet, libertati à Comite inſidiari, & quid animo uolueret, intelligentes, ægrè à prudentioribus temperatum eſt, animis plebis exacerbatis, quin extemplo in tyrannum impetum facerent, à quo ſine difficultate oppreſſi fuiſſent, cùm omnia occupaſſet, ac orbe armatorum facto, clauſos in medio contineret, & uelut indagine captiuos habebat. Defuit tamen tyranno ingenium, ac ſimulata quadam patientia à populo ſeductus, iubet edere reſponſum. Iurandi formulam hi petunt, è contra ille hoc unum ab ipſis petere, ut ratum id habituros

ſe

se,iurent,quæ ipse suo Reipublicęq́ nomine iamdudum iurasset. Post longã utriusq; partis consultationem in diem sequentem res differtur. Ciues interim ad uindicandam libertatem, cùm remedium aliud nullum superesse cernerent, arma parare, acies clanculum componunt, postera luce gladijs & telis tyranno responsuri. Mira uerò res, qui iam regnum Hierosolymitanum sibi somniabat, antequam postera lux terris redderetur, in lecto supinus atq; extinctus inuenitur. Sunt qui tradant, corruptis ære custodibus & cubicularijs, ciuium opera ea nocte tyrannum suffocatum esse. Tradunt etiam nõnulli, Legatorum Salahadini machinatione id factitatum, qui à nonnullis persuasi, urbem extincto tyranno, metu & terrore citius in potestatem Salahadini uenturam, præterea eos hominis uersipellis perfidiam & leuitatem suspectã habuisse, ob id etiam ad necem ipsius promptiores factos. Atq; quibus ueritas suffragari uidetur, eorum opinio mihi magis arridet, cùm tradant, diuina illum ultione subitò expirasse, dolore ex præcisis genitalibus accedente, et præualente. Dum enim cadauer per uespillones elatum, curatur, præputium inuolutum & medicatũ, inuentum est. Sic perijt, qui non modo à Guidone æmulo rege, sed etiam à Christo seruatore, desciuerat. Post tyrãni mortem Legati Salahadini urbem excedere iubentur, atq; ijs responsum, Populum Tripolitanum iam liberum esse, ac extrema quæq; pro libertate tuenda passurũ. Rogare Salahadinum, ut quando à Tripolitanis nulla lacessitus sit iniuria, sinat eos in libertate uiuere, satis calamitatis eos perpeti, cũ socias urbes et regni ipsum caput sub hostis potestate uidere cogant. Deinde ab oppidanis ad munimen urbis acceleratum, contabulãtur turres, muris crates, pinnis loricæ attexuntur. à plebe eò omnia congeruntur, quibus à muris hostis arceri possit. matronæ, uirgines, senes & pueri, deiecto pudore, assumpto animo, ad tuitionẽ urbis parati, amorẽ patriæ, labore indefesso ostẽdũt. Vocat etiã Raynaldus Antiochenus Princeps Reip. cura illi cõmittit. Salahadinus perspecto situ urbis, audita ciuium constantia, Principis in re militari experientia agnita, omissa obsidione quam decreuerat, contra Ascalonitas mouet. Paucis equidem diebus antea, Salahadinus exercitus parte missa, ut Antiochenorum fines deprædaret, ipse Hierosolymitanas res interim constitueret, ad Laodiceam usq; Barbari progressi erant, ferro, flamma omnia uastantes, Raynaldum cum paucis obuium habent. Inita pugna, numero nostri inferiores, paulatim in loca æditiora montis Nœrei se recipiunt, haud sine clade. Barbari successu elati, Antiochiam ipsam petunt, dum nostri conglomeratis, ac undecunque corrogatis uiribus præda onustos inuadunt, & impeditos onere, à fronte à tergo cædunt. Tandem in fugã coniectos insequuntur & trucidant, præda recuperata, liberatis captiuis, ad suos se recipiũt. Acccepta clade in hostem uictoria ferocientem, donec alia quædam calamitas exultantis animum frangeret, ducere Salahadinus inconsultum æstimabat. igitur sub Ascalonæ mœnibus castrametatus, obsidione cingit urbem, erectis machinis, tormentisq́; ac omni genere telorum oppugnare contendit. Inaudierat autem, Conradum atque Guihelmum fratres, Bonifacij Montisferrati Comitis filios, quem in uinculis habebat, audita patris captiuitate, eu esti-

gio conducta apud Ianuenses naue, impositis aliquot equitibus, armis & uiris, delatos Constantinopolim, casu obsessum Imperatorem liberasse, ob bene nauatam operam classe instructos ab Isaacio, Conradum Tyrum applicuisse, sponte se dedentibus ciuibus, ut ab eo defenderentur. Percrebruerat quoque rumor, eũdem Guilhelmum, commeatu, uiris & armis Ascalonam instructiorem reddidisse, quæ res nimium Salahadini animum afficiebat. qui uerò maiorem illi incutiebat terrorem, nuncium acceperat, Guilhelmum regem Siculum, cum triremibus quadraginta aduentare. Vna itaque atque altera oppugnatione nequicquam tentata, ad blanditias conuertitur. Fidei datæ ciues admonet, qui se suaq; in potestate eius fore, captis Hierosolymis quondam polliciti erant. Offert conditiones æquas, pollicetur multa: credebat enim eam ualido munitam præsidio, quę uacua erat milite: effecit persuasio, ut nostris petentibus nihil denegaret, dummodo eã recipere posset. Iam decimus agebatur obsidionis dies, cùm nostri etiam necessarijs destituti, deditionis mentionem audire incipiunt. Tandem conuenit, ut rex magisterq; Templariorum dimitterentur, ac supellectili omni concessa ad Christianos se conferre quisque posset. Dedita urbe, Barbarus nostrorum necessitatem contemplatus, qua etiam absque conditionibus in potestatem uenire suam, breui adacti fuissent, poenitudine captus, fraude deceptum se cõquerebatur, mutatis conditionibus, nostris potestatem ad Christianos redeundi, nisi anno propè circumacto, & spoliatis fortunis omnibus, haud concessit. Guidonem deinde ad iureiurandum coëgit, ne regni ius unquam prosequeretur, aut armis uindicaret. Hac una re Salahadinus fidei datæ spretor, alioqui iusiurandi tenacissimus, clemens uictor. quibus effecit, ut nostri tres tantum nobiles urbes, Tripolim scilicet & Tyrum cum Antiochia obtinerent.

Salahadinus oppugnata Tyro, castris exutus, fines Antiochiæ depopulatur. Caput II.

CONradus Marchio Montisferrati, ut prius dictum est, Tyrum applicuerat, Græcorum nauibus uectus: ac orantibus, atq; in eius uerba iurantibus Tyrijs, eam urbem à Barbaris defendendam suscepit, exceptis, qui à clade apud Ethim uicum aufugerant, qui Hierosolymis expulsi, atq; alijs urbibus extorres facti, magna annonæ copia, urbem communiuit. ac uelut ex cõposito Margaritus quidam classis Siciliæ Prætor, cum quadraginta triremibus apparebat. Cùm Salahadinus, uocata classe ex Alexandria, atq; in ijs nauibus, quas apud Ascalonam inuenerat, instructis, receptisq; ex Damasco et Alapia auxiliaribus copijs, Tyrum terra mariq; circundat: consumpto triduo in extruendis machinis oppugnationem per præcones indicit, præmia ingentia promittuntur ei, qui primus murum conscendat. dato signo, ex castris concurritur. At oppidani per mœnia stantes, succedẽtẽ hostem, ui quacunq; possunt, submouẽt, suggerunt tela senes, pueri, uirgines. Nullũ discrimen sexus, nulla ætatis ratio, occupat locum, arripit telum unusquisq; obuium, concurritur ad periculum publicum, ad patriæ tutelam. Matres per partus dolores filios, uxores, maritos per thori fidem, liberi parentes per ingentem sollicitudinem obtestabantur, ad bene de patria promerendum. Interea Conradus prudentis Imperatoris, strenui militis officia obibat. Margaritum

ritum Prætorem claſſis,maritima obire,purgare latrocinijs ora,& Barbarorum naues inuadere quando opus eſſet,iubebat,ipſe urbana iuuentute in armis conſtituta,præſidijs in muris diſpoſitis,eruptionem parat. Vix Margaritus impetum in claſſem fecerat,cum ancipiti pugna oborta,ſtrepebant omnia,nauium colliſarum fragore,nautarum ac militum clamore horrendus ad cœlum uſq; attollebatur, pugna ciebatur acerrima. Inde ſcapha incendiaria immiſſa,flamma hoſtium claſſem corripit.Fœdiſſima oritur tūc ſtrages.Perterriti hoſtes, oppugnationi inceptæ remiſſius inſtant,non uerbis,non precibus animantur.noſtri erumpunt ex urbe,cunctantes à fronte, qui in triremibus erant,in littus deſiliunt,ac à tergo, à lateribus hoſtem inuadunt.Barbarus,cui ſub primum incenſæ claſſis aſpectum, minus ac minus ordines conſtare cœperant,uictus in fugam uertitur,ab oppugnatione deſiſtere cogitur. Sic claſſe amiſſa,deſideratis ex Sarracenis aliquot millibus, obſidionem ſoluit,caſtris etiam exutus. noſtri uictores diripiunt, at inſequi hoſtem,inſidias uerentes non ſunt auſi.Barbarus autem prouinciam omnem longè lateq; populatur,ac expugnatis præſidijs multis, ferro, flamma, fame, in deditionem omnia recipit.In agrum deinde Antiochenum,auctis uiribus, & redintegrato exercitu mouet, omnia conſilia, omnes apparatus, ad obſidionem urbium,& murorum euerſionem ordinabat. ſic peragrans uniuerſam prouinciam, tacitè nunc per ſyluas irrepens,nunc per ualles ex inſidijs erumpens, uicos, oppida opprimit omnia, quaſi flumen concitatiſſimum & exundans, proſternit & conuellit.trium menſium ſpacio,omnia præter urbem obtinuit:quam quiqem adire aut obſidere noluit,non ignarus,eandem non ſine magna ſanguinis effuſione, & ſuorum periculo ingenti, per uim occupare poſſe,ſed occupata prouincia,breui aut proditione,aut neceſſitate in poteſtatem ſuam uenturam urbem.Nec falſus eſt opinione ſua homo ſagaciſſimus,equidem largitionibus corruptum Patriarcham ad id impulit, ut arce prodita, præſidium reciperet: ciuibus ſiue manendi in urbe in priſtino ſtatu, ſeu ut quiſq; eligat,diſcedendi poteſtate oblata. Sic præſidium auaritia Patriarchæ traditur anno XC poſtquam à Boamundo principe in manus Chriſtianorum deuenerat, eodem menſe Iunio. Vrbs autem quæ prima fuit principis Apoſtolorum cathedra,ubi primum Chriſtiani appellati,cum antea diſcipuli dicerentur, quæ quoque ſub uno Patriarcha uiginti habebat prouincias, XII Metropolitanos,C LIII Preſules,ac in ipſa urbe templa CCCLXVI. diu poſtea à Sarracenis in præſidium poſitis, malis exercetur multis, & bello iugi.

Pontifices Romani ad recuperandam urbem & prouinciam, quam diligentiam adhibuerint,de Tyrenſis ad reges aduentu,de cruce ſignatis. Caput III.

FAma rerum in Oriente aduerſarū, animos Pontificū mœrore impleuit. nam triſti nuncio Hieroſolymæ amiſſæ, ſollicitus ad hæc de Antiochia Vrbanus III,quam Salahadinus oppugnare dicebat, Venetias petebat,cū mœrore animi Ferrariæ ſubſiſtens, dolore & febre correptus, obijt. Sunt qui ſcribant, Venetijs tunc aliquot conueniſſe cum non contemnenda manu proceres,qui in nauibus Syriam tranſportari peterent. Venetos accepta mercede,aduerſos uentos ſimulaſſe, in Dalmatia expoſitos, in Iaderam ali-

asque Illyrici urbes rebelles Veneto, duxisse. Sicque priuatis rebus consulentes, Remp. Hierosolymitanam prodiderũt. E contra uerò affirmant nonnulli, magnum nobilium numerum eos tunc traiecisse, & in Tyrum transportasse, quorum aduentu territi hostes, ac penè desperãtes Christiani refrigerati sint. At hæc suis relinquamus autoribus. Vrbano successit Gregorius octauus, sic dignitatem, sic sollicitudinem prædecessoris amplectens: nam primis Papatus initijs, literas ac nuncios ad Christianos principes mittit, ut unà secum collatis uiribus, terra mariquè Hierosolymam recuperare contendant. Quo uerò id liberius fieri liceret, Pisas statim proficiscitur, ut inter Pisanos ac Genuenses pace composita, utrunque populum ea tempestate, maritimis opibus excellentem, ad subsidium Terræ sanctæ hortaretur. at his intentus maxima Reip. Hierosolymitanæ iactura, duodesexagesimo die Pontificatus sui, Pisis moritur. Curas has subit statim Clemens III. ac ad bellum Asiaticum erubescentes Christianos exhortatur & accendit, qui ne res piorum in Syria, inclinatione inchoata, ferrentur atque perirent tam præcipites, profectionem adornant. Ex ipsa Syria accessere in hoc rerum statu, Oratores, inter quos præcipui nominis & facundiæ ingentis homo erat, Guilhelmus noster Archiepiscopus Tyrẽsis, ad opem reliquijs Christianorũ in Oriente, implorandam. Peruenerat Tyrensis Rauennã, exceptus ab Archiepiscopo Oddone hominẽ persuadet, ut nomen det militiæ sacræ, idem persuasit Pisano Præsuli Hugbaldo Lanfranco. & is Reip. Pisanæ classi, quæ constabat L. triremib. præficitur, cũ Rauennas Venetorũ præficerẽt nauibus. Nec defuerũt Genuenses, Guidone Spinula Prætore, additis Nicolao Embriaco, Fulcone Castella, Simone Auriensi, Balduino Guercio, Spezza Petra, Rossone de Volta præfectis, triremiũ et onerariarũ nauiũ mittunt uim ingentẽ. Per Alpes deinde in Galliã transijt Tyrensis, quem subsequutus est Henricus Albanensiũ Episcopus, Henricus Legatus Pontificis. quos cũ Philippus omni honoris genere suscepisset, per aliquot dies apud se habuit, & tractauit regiè. In Vellocassib. inter Triam & Gisortiũ dies ad colloquendũ de sacris rebus indicta. Idib. Ia. adfuerũt Philippus Francorum, & Henricus Anglorũ, reges, ubi in magna principũ corona, suadendo Tyrensis effecit, ut nõ solum à regibus, sed etiam ab omnibus astantibus acclamatũ sit, in hostem Reip. Christianæ eat, inimicus Christiani nominis extirpetur. Hierosolymæ urbs sacra redimatur, recuperetur Antiochia, Ptolemais recipiatur. Exaudi Philippe, exaudi Henrice, honores piorũ restituantur. Præroga, præroga, omnes censemus in hostem communem eũdum. Qui omnes expellit, expellatur. Qui omnẽ ætatem, qui utrunque sexum occidit, extirpetur. De bello incundo refer, refer, sequemur signa. Reges statim iunctis dextris, animos coniungere uisi, unum atque idem uterque sentire. Cruce in communes hostes, more solito, desumpta, ad parandum exercitum maturè digrediuntur. Locus in quo hæc facta sunt, cruce lignea tũc signatus, tandem basilica ibidem fundata, Ager sanctus appellatur. Otho quoque Dux Burgundiæ & Lotharingiæ in eãdem militiã ascribi uoluit. Iacobus deinde Auenis, Annoniæ oppido ortus, Brabantiæ ducis militiæ magister cum Roberto Druidum, Gerardo Lossensi, Theobaldo Blesensi

Rodol

Rodolpho Claromontano comitibus, Philippo Episcopo Bellouacorum, sacram militiã profitetur. Hi duodecim triremes instruxerunt quibus inerãt armatorum 7000, quos Daci & Frisones insecuti 50 triremium classe. Adiecerunt Flandri bellicas naues 37. Fridericus primus Rom. Imper. ueteranus quidem bello inuictus, & ipse crucem assumpsit, cũ Frederico filio, Sueuiæ, Bertholdo Mærauiæ, Hermanno Badensium Ducib. Lupoldo V, Austriç, qui pietatem Lupoldi tertij, aui sui sequens, maiorem quàm ille anno 96. duxerat, exercitum instruxit. Dederunt nomina insuper, Robertus Nassouius, Ludouicus Turingiæ, Florentius Hollandiæ dux, Engelbertus Montanus, Gothfredus Lusignanus cum Henrico Barleduco, Henrico Campaniç, Stephano Blesensi, Raynaldo Niuernensi, Ioanne Pontiui, Bernardo Pinciniaco, Florentio Angesti, Roberto Betuniensi, Guilhelmo Odomariensi, Oliuerio Machliuiensi, Rodolpho Conacensi, Vidono Castelloniensi & Leonardo eius fratre, Rudolpho à Turribus, Rogerio ab Ardenchorte, Guilhelmo Petramontano, Andrea Brennia, Ostone Trasinio, Eustachio Rodiano, Valterno Varniaco, Henrico Binchiano, Viniano Valentianensi, Amando Nasca, Hillino Variaco, Comitibus, equitibus, nobilibusq́ alijs innumeris. Præsules quoq; ecclesiæ, Rogerius Cameracensis, Vualtherus Rothomagensis, Vesontinus, Tarantasianus, Monasteriensis, Osraburgensis, Misnensis, Herbipolensis, Adelhardus Veronensis, Girardus Auxitanus, Bernhardus Baiocensis cum alijs permultis. Bela rex Vngariæ, ne hostis Christianæ Reip. haberet, suffragante pontifice, cum Venetis duorum annorum inducias iniuit. Florentini & ipsi, conscripto ex ciuibus exercitu, numero & uiribus præstantissimo, nomen dederunt. Quinetiam Guilhelmus Siciliæ rex, utilissimam Reipub. nauauit operam. classe enim sua mare à piratis pacatum reddidit, annonam ex Sicilia & Apulia Christianis deferens. Longum quidem esset homines pios natalibus & uirtutibus ornatos enumerare, qui sacro bello, militiam sunt aggressi. Orbis in id uniuersus cõspirasse uidebatur. Imperator enim Fridericus ex Germania, fortissimorum uirorum sexcenta milia secum duxisse perhibetur. Quorum tessara in armis uestibusq́ depicta fuit in hanc formam, ♁. quo Symbolo, Iesum Christum, dominum crucifixum, toti terrarum orbi præesse debere, indicare uoluerunt. Quod quidem Guilhelmi Tyrensis nostri eloquentia comparatum haud iniuriè quis dicat. Inita deinde apud omnes de stipendijs & pecunijs bellorum neruis ratio. In Gallia Senatu procerum habito, qui domi manerent, siue prophani siue sacri, ut decimas omnium rerum pensitarent, decretum. Hæc Salahadini decimæ dictæ. in Anglia possessiones, portoria, uectigalia, præfecturæ, regiæ & publicæ; oppignoratæ partim, partim uenditæ. Expoliatus Hugo Dulmensis pecunijs, cum ingenti precio Northumbriæ comitatum mercatur: ex ueterano Episcopo nouitius Comes factus. Londinienses & ipsi Consulatum siue Belliuatum ingenti pecunia coëmerunt. Cæteri uel genuina liberalitate, & propria abundantia, aut Pontificis, Imperatoris ue magnificentia excitati atque conducti.

Guido rex à Salahadino religione solutus, Tyrum petit. à ciuibus exclusus, Venetorum ope & aliorum adiutus, Ptolemaidem obsidet. Caput IIII.

IAm Salahadinus postq̃ per annũ Guidonem regẽ in uinculis habuerat, audito occidẽtalium motu, Reip. gratificaturus, ac liberatione Guidonis, celeritatẽ nostrorum remoraturus, Lusignanum suis restituerat, adiuratum, ut diximus, ne unq̃ regni iura prosequi tẽtaret. Liberatus nuncijs missis ad Pontificẽ, patrum sentẽtia respõsum habuit, sponsionẽ ratam nõ habendam esse, idq̃ Oriẽtalium Episcoporum decreto sancitum quoq̃, eò quod hostis ipse regẽ non statim, ut pactus fuerat, reddidisset, igitur uiolatori fidem haud seruandã. Is igitur regio tumẽs nomine, ad Tyrum statim se cõfert, res nouas molitur, ut deiecto Montisferratense, urbis imperio potiretur. At ciues fidei memores, blanditias, minas Guidonis aspernati, prudẽtia summa absq̃ uerborũ cõtumelia, aut facti alicuius iniuria, ut urbe excederet persuaserunt. accessit ad id consilium Americi fratris, & Heraclij Patriarchæ, ut Siculi qui ex classe Margariti, reliqui in urbe manserãt, Berchtoldum Zaringiæ, Albertũ Habspurgẽsem Comites, in castra sua, quæ ante urbem locauerat, euocaret. quo facto etiã Pisanorũ aliquot, qui urbẽ habitabãt, fauere plus æquo Guidoni uisi, pellunt, ac castris se coniungũt. Salahadinus id tẽporis, castrũ quod dã Bellofort dictũ, obsederat, cũ piorũ exercitu ualido subnixũ audiret Guidonẽ, soluta obsidione, ex improuiso in hostẽ irruit. At nostri inuocato diuino auxilio, arma corripiũt, & iã uallo & castris imminentẽ hostẽ cęde magna terga dare compellunt. Sarracenorũ multos ex fuga retractos, in uincula cõiecerũt. Cõsultatũ deinde quid facto opus, pro tẽpore nostri utuntur prudentia. Soluta Tyri obsidiõe, his copijs, quas ad manũ habebãt, Ptolemaidẽ obsidendã esse decretũ. ad quã cùm castra metata essent, cõfluxerũt qui ex amissis Asię urbib. & oppidis Latini nominis pulsę erant, copię haud paruę. Affluebãt etiã ex Europa classes & piorũ exercitus quotidie, quorũ primi cum Adelhardo Põtificis legato & Acconensi episcopo Monacho, Veneti Pisanicq̃ magnã nobilitatis Italicę partẽ, classe istructissima ornatissimaq̃ castris inferebant. at xxx die à Guidonis recessu Tyrum hi applicuerunt. Interim Iacobus Auicnis per Gaditanum fretũ ingressus, in Siciliã delatus, quẽ Dani, Frisij, Hollandi, Flandricq̃ cõsecuti, apud Messanã classis suę pretorẽ dicunt, cùm prius Barbaris & Aphricanis bellum intulissent, quod hi nõ cõtẽti suis finibus Hispaniam depopularentur & urerent, Syluina urbe quadragesimo die expugnata, cædem mortalium crudelissimã cõmisissent. Sic cùm multò tardius quàm res nostræ exigebant, in Asiam traijcerent, ductu Iacobi, tandem Guidoni apud Accam se coniunxêre. Tumulus est urbi imminẽs, Thoronum uocant, quem castris locum Guido delectum, Gaufredo fratri (nam & ipse cum Iacobi classe aduenerat) communiendũ attribuit, ut cætera ipse belli onera liberior obire posset. Sed tertia uix die, omissa oppugnatione, Belloforti, iterum adfuit Salahadinus, ingenti concepta spe, quod in nassam se coniecissent nostræ reliquiæ: nostros inuadere noluit, fratrem expectans, quem & gloriæ suæ participem uelle, apertè testatus est. Sed paulo pòst, cùm ille suis parat subsidium, adfuerunt & Veneti Pisanicq̃, qui in castra copias exposuerunt. Quibus copijs auctus Guido, bina fossa, uallum communiuit

stadio

stadio inuicem distant, ut hinc ab eruptione, inde ab insultu exercitus tutior esset. Salahadinus nostros uidens & uires & animos recepisse, à Septentrione impetu facto, ex nostris multos cædit, & obtruncat, qui operi intenti, iam arma posuerant, sed Phrisonũ audacia repulsus, receptui canit. Monteferratensis uocatus, instructis triremibus, in portum applicuit. Ex Gallijs & Germania indies accedebat miles, qui Imperatoris, regumq́ spem faciebant. ita nostri aucti uiribus, Salahadinus restauratis copijs, ex cõposito in aciem descenderunt. Fuit ab initio res Christiana superior, metu uerò imaginario, deinde fuga orta, fermè ingens excepta fuisset clades, nisi Gaudfredus Guidonis frater, ad custodiam castrorũ relictus, eruptione facta, hostes in fugam adegisset, ac suorũ fuga inhibita, rem fortiter gessisset. Brennæ Comes, Templariorum magister Gerardus, cum duobus milibus Christianorum perierũt, magno tamen stetit Salahadino ea pugna. Interim oppugnatio urbis adornatur, machinæ construuntur. Tentatum est etiam cuniculis urbem suffodi. Salahadinus ex Alexandria ascita classe, triremium quinquaginta in nostrorum omniũ conspectũ, uirum, arma, annonã intulit urbi: quibus aucti oppidani irruptionibus frequentibus nostros exagitabant, machinis conterebant plures, nec conuitiorum temperantes, opprobria in nostros, & religionẽ ipsam conijciebãt, imaginem crucifixi, in muro erectã, flagellabãt. Iam quoq́ Siculus rex diem suum obierat, certissimum firmũq́ piorum in Syria tutamen, qui cum cõmeatus in castra mari mittere solitus non parcẽ consueuerat, res in multis iuuabat: quo sublato, Barbari fretũ occupantes, annonã omnem, atq́ aduenientes peregrinos, aut intercipiebant, aut aditũ prohibebant. Vnde Christianorũ castra fames tanta inuasit, quantã humana corpora sufferre uix posse credebatur. Gallina decem solidis, libra bouillæ eodẽ precio, tribus ouum uendebatur. Lignorũ, salis, olei, ordei, frumenti inueniebãt omnino nihil, nec nummatis erat, quod esse quirent. Multi fame adacti apud hostes precariã uitam quærebant, cadaueribus pasti nõnulli, tabẽ, & quod assolet fieri, dysenteriam castris intulerunt, quæ nostros populata est maiore clade, quàm unq́ ab acie ulla timeri posset. Perpulit hoc plebem, ut ex desperatione regẽ & cæteros Duces cogeret, atq́ in ipsis hostium castris annonam petendã esse exclamaret. Eruperũt itaq́ ex omni natione, ex omni ordine hominũ optimorũ triginta millia. clamore sublato, ut rabidi, ferarum modo, in hostes feruntur. qui ita affectos haud operiri rati, castris excedunt, plena ea erãt publica priuataq́ opulẽtia. nostri cibo utunt, deerat ad obruendũ minũ uenenũ præsentissimũ, eo quod Saraceni usum eius non habent. Vorantes Duces admonent, cauendas hostis insidias, sed nostri auelli nõ potuẽre, nisi præda onusti, sarcinarijs camelis etiã in castris relictis, ut quod adferrent, imponerẽt. adfuit hostis, dispalatos aggreditur: cecidere qui procerum præceptis parere noluerunt. Consternatio maior fuit, quàm cedes. Exempta tamen fuisset Ptolemais obsidione, nisi Heinricus Comes Campaniæ, cum gentis suę nobilitate aduenĩes, ne animum nostri despõderẽt, effecisset. Obijt interea regina Sibylla, ac quatuor ex Guidone eius liberi. Belli mala omnia sequebant, cum sesquianno in obsidione exacto, per hyemis sęuitiã, & imbres perpetuos, tam Barbari quàm nostri sub pellibus, ueris initium expectabãt

GVido afflictus uxoris & liberorũ morte, fame & inopia oppressus, hoste à fronte à tergo circundatus, consilio inito cum proceribus, Conradum Monteferratensem, Tyrum mittendum, ac inde exercitui uictum parandum decreuit. Præterea etiam in mandatis illi datum, ut refecta classe, naues aduehat, quibus hosti imperium maris eripiatur. fefellit igitur hostium uigilantiam, triremis Gauensium, quę Conradũ insequentibus multis, Tyrũ saluum deduxit. quò cùm peruenisset, offendit Hemfredũ de Torono, cui olim à Balduino soror Isabella desponsata fuerat, eumq́ue spe quadam à proceribus Christianis subnixum, quasi iã inde à morte Sybillæ, regni Hierosolymitani sceptra, sponsæ occasione, acquirere posset: quodq́ue erigebat iuuenẽ mirũ in modum, erat aduentus Campani Comitis Henrici, cuius autoritate intercedente, magna sibi pollicebatur. Nec diu hoc iuuenis studium occultatum, quin etiam continuò in contentionem erupit, adeò ut Guido, sic conatibus obuiam iturus, conuocatis principibus, temeritatem Hemfredi incusans, se inauguratum, unctum, & coronatum legitimẽ, re quoque publica strenuẽ defensa, nulli cessurum affirmaret, imò nullius se rei conscium diceret, qua regiam dignitatem uel labefactari, uel imminui potuisset. Cùm uerò diuersa suffragia exciperet, Henricus Comes, qui plurimum in exercitu ualebat, uectigalia, redditus, pœnariasq́ue censuras regni Hemfredo addixit, Guidoni regni titulum deferens. Permulti tacitè causæ Guidonis & uirtuti aderãt, quas omnes in acies reductos, in hostem ducere, atque eorum auxilio cum Barbaris confligere statuit. Ne igitur ex desperatione regis, Respublica in discrimẽ conijceretur, publico decreto sancitũ est, ut in integrum Guido rex restitueretur. Hemfredus igitur priuatus, ac æmulatione motus, Tyrum quoq́ue peruenerat. Conradus igitur, cui exercitus inopia, ac sua copia nota, deinde discordia Guidonis ac Hemfredi occasionẽ prębere persuasum erat, de ineundo regno cõsilia cœpit agitare. Corrupta igitũ largitionibus matre, Maria scilicet, quæ cũ Isabella Tyri morã faciebat, Hemfredo socrus diẽ dixit, diuortiũ obijcit. cõficto nescio quo cognationis impedimẽto, quo minus Hemfredo Isabella nubere posset. Ferũt Guidonẽ ipsum cũ socru hæc actitasse, ut æmulo sublato liberius regnaret. Nec mora, fit iudiciũ, ac publicata sentẽtia excidit uxore. Hãc statim sibi iungit matrimonio Ferratẽsis, nihil omnino dubitãs, quin iure dotali Hierosolymorũ rex salutarẽt, cõsumptoq́ue matrimonio, titulis regni haud abstinuit. Guido hoc nuncio iterũ exacerbatus, deorũ hominũq́ue fidem implorãs, cũ semel iustus rex totius orbis cõsensu dictus, ab æmulo tutatus, iã etiam regno ne exueretur, hoc numini ipsi æquũ, hoc bonis omnibus consultũ uideri debere, cũ raptus, maiestatis læsę crimẽ Conradus nullo modo excusare possit. Displicuit quoq́ue multis, fatale exemplũ spõsæ alienæ rapiendæ, propalàm autẽ offensum nobilissimũ uirũ ac regni ęmulum potentissimum, nolebant: quippe in eius manu, suprema iã urgẽte necessitate, Tyrum esse, urbem ad belli usus opportunam. demum copiam uidebant, unde reliqua spes cõmeatus sustentabatur, adeò ut siue æquis siue iniquis animis ad id flagitium conniuendum potius, quàm criminandum ipsum ducerent. Solus Guido impatiens æmuli, ad Cæsarem, ad Reges uenientes prouocabat, cum ingenij dexteritate, Conradus primores quosque & potentiores

res indies sibi conciliaret, profusa quadam largitione & munificentia. Refecta uerò classe, atque instructis aliquot triremibus, machinis quoque multis paratis, uiro, annona nauibus impositis, Maio mense iam adest Tyrensis, quem summis uotis omnes exceperunt. Transacta res inter Guidonem & Conradum, ut titulis regni reseruatis, Conradus Imperium Guidonis sequeretur, ad Imperatoris aduentum, qui controuersiam hanc componeret. Statim oppugnatio cœpta, admotæ muris machinæ, eæ autem ab hoste incensæ, demolitæ, magno exercitus totius planctu. Successu elati hostes, ipsa ascensionis Dominicæ die, apertis portis erumpunt, nostris uerò uiriliter resistentibus, in urbem desideratis multis se recipiunt: ne uerò ex clade accepta animos demisisse uiderentur, tertia sequente luce, horrendum inclamantes, in nostros impetum faciunt: exipiunt furentes, nostri. pugnatum acerrimè, nunc in castra impressionem faciente, nunc in fossam præcipitato, & pedem referente hoste. Veronensium uirtus ea die maximè inclaruit, qui tanto furore in hostem delati, ut fugientem, ad portas urbis usque insequẽtes, trucidarent: traxit aliquos ardor ille cum hostibus per portas in urbem, qui postea multitudine instantium magis oppressi, quàm cæsi, pro muris suspensi, nostris spectaculũ fuerunt inamœnum. Tentarũt uallum postea irrumpere Salahadini exercitus, ipsa Pentecostes die. pariter etiã X V I I. Calend. Iulij prælia cum eis cõmissa periculosissima, sed hostis in medio pugnæ ardore, ex eo posito Aegyptiam classem, uiris, annona & armis instructam, portui immittit, quæ res quidem urbis uires auxit plurimum. Receptui igitur canit Salahadinus, cùm ex sententia rem successise audisset. Nostri triremibus uiris impletis, classem aduersam ex statione tentant elicere, ex nauibus missilia in hostem assidue mittunt. Barbari ignominiæ impatientes, antennas ac uela subitò expedire incipiunt, nostri exspectare qua parte erumpere uelint. Demum uenientem hostem feroiter excipiunt, cum Barbari igne Græco triremes nostras exurere gestiunt, sed frustra. nam subitò ex transuerso nostri in hostem prorumpentes, collisis nauibus, ac à strage ægrè reuulsis, hostem in fugã uertunt, duabus triremibus captis. Hac sanè atrocissima pugna, quæ in annum M C L X X X I X & Cal. Iulij incidit, fracti, nec mari nec terra, in nostros aliquid moliri amplius sunt ausi.

De Expeditione Frederici Imperatoris, ac eius obitu. Caput VI.

IAm ciuilibus bellis expeditus Cæsar Fredericus, dati nominis, atque sacramenti militaris memor, cruce insignitus, Comitia Norinbergæ indicit, ibi de Repub. & bello sacro, rationibus initis, ad Ratisponam omnes conuenire iubet. eõparatisque & instructis nauibus, per Danubiũ descẽdens, Viennam uenit, exceptus à Lupoldo magnificè, in consortiũ accepto Marchione, secundo flumine delatus Budã, peruenit ad Belam I I I. tunc in Hungaria regem quem eũ ad bellũ sacrũ suscipiendũ persuadere non posset, tamen desponsata regis filia, Frederico quem secũ habebat filio, eò perpulit, ut tenuioribus, Imperatorem sequentibus, iter tutũ, rerũque omniũ copiam, uili etiã precio exhiberet. Emẽsa Bulgaria atque Thracia, insidias ab Brũdusij Duce, qui fauces interceperat sæpius passus Fredericus, apud Cõstãtinopolim desedit, ab Isaaco Angelo magnificè exceptus. Sed suspectus uidebatur Græculo Imp. Ro. exercitus,

cuius

cuius potentiam diu ante formidauerat. Vt igitur Bosphorum quàm celerrimè traijceret, suadere incipit. Fredericus ingenio Græco parum fidens, pacem, concordiam atque fidem anteà promissam denuo repetit, ac electis obsidibus, acceptis nauibus, atque annona, mare transit, Lycaoniā intrat. Erat tunc regulus quidam Sarracenorum, qui Iconio urbi ab idolo per Prometheum & Mineruam Iouis iussu fabricato, nomen habente, & eo in loco sitæ, præerat, aduētu eius territus, nec exercitui iter, nec rerum esculentarum aut poculentarū aliquid exhibere uoluit, etiamsi priusquam Fredericus Bosphorum traiecisset, abundè omnia pollicitus fuerat. Congregatoque exercitu, accitis undique auxiliarijs copijs, uelitationibus Cæsarē lacessebat. Iratus Imperator, aciebus ordinatis, hostem aggreditur, qui statim in fugā conuersus, Iconium in urbem se recipit. insequendi finem nostri non faciunt, donec inclusum castris metatis obsident atque oppugnant. Barbarus cùm urbem circumuallatam, ac immunitam, nec annona instructam cerneret, ex tempore consilium capiens, fœdus cum Imperatore inire uelle simulans, cùm ad confirmandam fidem euocaretur, fugam init. Imperator depopulata regione, urbem militi diripiendam concessit, direptam incendit & diruit, iniuriarum memor, quas olim Conradus patruus, à ciuibus et Soldano acceperat. In Ciliciam deinde tendit, quum nunciatur, Sarracenorum ingentem numerum Tauri montis fauces insedisse, ac transitum illi omnino negaturos. Instructis igitur aciebus, præmittit, qui hostem aggrediantur, ac primo facto impetu pedetentim se ad suos recipiant, cumque in patentes campos se receperint, fugam simulent, quo facto, ex insidijs latè sequentem hostem, omni ex parte aggreditur, stragem Sarracenis intulit incredibilem. Ad Philomelium deinde urbem peruenit, quam omni genere telorum, uiris & commeatu instruxerat Soldanus, & munitissimum reddiderat. Ciues cùm de deditione nuncios mitteret Imperator, iure gentium uiolato, necatis Legatis, impetu facto magno, per portas nostris occurrunt: at magna clade repulsos, in urbē receptos oppugnat Imperator, nec Cæsaris clementiam implorantes, exaudire uoluit, ac obstinato animo, cùm miles murum insisset, effractis & perterebratis portis, equitatu immisso, omnem ætatem, sexum omnem dilaniare iubet & conculcare, direptam deinde urbem in cineres redigi. Armeniam deinde ingressus minorem, Melitenem expugnat, ac inita cum Sarracenis, qui in subsidium urbis, uenerant, pugna, interemit plusquàm ducenta milia hominum. adita omnia in potestatem compulit. Tantus Frederici successus, ac uirtus inuicta Principis, regulos omnes cōciuit confines, qui missis ingentibus donis, amicitiam & fœdus cum ipso cōtrahunt, ac in uerba eius iurant. In Comagenam per Amanum profectus, Salahadini filium Saphadinum, ingenti exercitu obuium habuit. Cum quo congressus, dum fusos hostes insequitur, atque cedentibus instat, præaltum flumen, Sarum scilicet (quem nunc Selephum, alij Fararum, Ferrum aliqui, nonnulli Saram dicunt) inexplorato uado, pugnam ciendo transmittere conatur, equo offendente, iam grauis ætate, lapsus est. Equo autem natatu, ad citimam ripam reuerso, iam aquis fermè suffocatum Imperatorem stapedi inhærentem, fractum, armorum onere oppressum, ita affecit, ut inter manus

suorum

suorum sublatus, postquam paululum respirasset, oculis in cœlum intentis, hæc uerba uix sit effatus. O per omnia laudandus Deus, qui ut per aquam in hunc mundum natum peccatorem regenerauit, eundem per aquam sceleribus purgatum, ad æternam uitam recipere dignatur. Accipe Iesu Christe spiritum meum. His dictis referũt, quòd paulo pòst expirarit: totius quidem Reipub. Christianæ & periculo ingenti, & luctu piorum maximo, homo quidem inuictißimus, & in recuperandis Imperio Romano terris amissis, singularis animi & uirtutis. Iam enim Salahadinus, expugnatis tribus urbibus munitißimis, ac tertiò deuictis exercitibus innumerabilis multitudinis, aduenientem uictorem, cuius uel fortunam, uel in re militari experientiam atq; dexteritatem, Saphadinus filius apud patrem in immensum extulerat, ita suspectam habere cœpit hostis solertißimus, ut nec prius, nec pòst, suo unquã exterminio magis extimuerit: imò relicta Syria, iam de Aegypto solli citus, ad Cayrum se conferre cogitaret. loca omnia per quæ Imperator transi turus erat, diripere & excindere iussit, Prouincias flamma depopulari, Byblium, Berythum, Sidonem, Laodiceam muris nudari. Decessit uerò Seleuciæ Fredericus ætatis suæ anno septuagesimo, Imperij trigesimo octauo, à natiuitate Christi M. C. XC. quarto Idus Iunij. 1190

Exercitus imperatoris à morte ipsius quid egerit. Caput VII.

DE capto Antiochiæ præsidio, & prodito per Patriarcham, fecimus prius mentionem, haud ignari, nec temporibus, nec rationi, id conuenire. cæterum scriptorum dissonantia ductus, id tamen, quod apud plures pro uero affirmatur præterire nolui, certissimum enim mihi erat, quod iam scripturus sum, obuium fore, quo uel quorundam redarguerem negligentiam, aut reprehenderem æmulationem. quale iam id sit, Lector deprẹhendet. Fredericus Filius, parente iam mortuo, ab exercitu, Duce iam destituto, Imperator dictus, Reipublicæ curam, quam priuatam sollicitudinem, potiorem habendã ratus, funus parentis à corruptione medicamentis custodire iubet, iusta persoluturus, cùm ad id pacatis rebus offerretur occasio. Ordinibus con uocatis, in medium adferre poscit, quid cuiq; uideatur optimum, tandem in id omnes consensère, ut nuncijs missis, Guidonem regem de rerum statu certiorem reddant, uicissim explorent, quo loco res apud eundem sint constitutæ. Præcipit deinde, Guidoni nuncient: stare in animo, si sub muris rex, cum suo exercitu ad aliquod tempus persistere possit (reges enim breui et certò adfuturos) uel Samosatum, Tarsum, aut Alapiam ipsam, cum copijs suis petere: sibi enim facile esse, exercitu integro, & uictorijs ferociore, quæ hostis Reipub. Christianæ ademerat, recuperare, aut Salahadini uires distrahere, adeò ut oppidanis desertis, cumq; ipso congredi, aut ad direptionem & populationẽ Ciliciæ, Mesopotamiæ, ipsiusq; Syriæ, conniuere cogat. Hæc quidẽ apud se magni momẽti uideri, sed ne ambitiosius aliquid agere uideatur, cũ res Christi omnium sit, procerũ consilium uniuersorũ adhibere uelle. Legationis huius Principes fuere uiri, & lingua & manu promptissimi, Fredericus de Bergen, Conradus de Dambach. qui cùm in castra regis peruenissent, dicere iussi, ex ordine omnium pandunt sententiam. Responsum est, Si Rempublicam saluã uellet Fredericus, nõ in aliena uirtute, uel in nequic-

quam

quam tam diu regum expectato aduentu, spem eum collocaturum. Caput petendum, illi cui persuasum sit, primo ictu hostem interempturū. Laborare exercitum fame, uexari oppidanorū insultu, diutina frigoris & æstus intemperie iam in annum fermè tertium quassari, nescire tamen, an obsessorum, quam obsidentium conditio prior sit. Proinde properet, hostem non abesse, imò adesse eum, quo deuicto, Respub. uerè libera atque salua esse possit: quo uno cadente, Sarracenorum imperium in præceps ruiturum, non ambigeē. Vix castris egressi Frederici Legati erant, cùm audita morte Imperatoris, Sarraceni exercitum orbatum parēte, duce & patrono, luctui, gemitibusque, uacantem irruunt. At illorum aduentu, per hinnitus equorum & armorum strepitum prodito, Princeps subita re perculsus, quæ tam in præcipiti re potuit, procurat. Oritur dimicatio primò circa tentoria Austriacorum, quæ fortè prima apparebant. hi cùm fortiter resisterent, hostes instarent pertinacius, pugnam protraxēre, donec collecta in unum & densata Sueuorum, Saxonum et Francorum Orientalium manus ualida, robur equidem castrorum, ad propulsandam iniuriam accurreret. tunc mars anceps apparuit. Tandē antesignani hostium aliquot cæsi, terrorem hosti incussere. sustinebāt igitur pudore magis quàm uiribus ordines aliquantulum, sed ubi fortunam suorum ubique inclinare uident, sparsi passim per agros fugam ineunt. Hostē nostri segnius insequuti. Impediebat nanque lassitudo & mœror omnium animos, carpebatur tamē postremum signum, in multis locis. capiebantur plurimi, supererat diei parum. Igitur signo dato, ad castra reuersum est, cùm clade ingenti Barbarus repulsus esset. qui quando armis rem facere posse despe raret, ferro igneque per omnem prouinciam immisso, absumptis casis, segetibus, arboribus, abactis armentis, pecoribusque, omnibus solo æquatis, ea saltem uictoriæ uestigia relinquenda censebat, ac omnem annonam Christianis auferendam. Oritur exinde fames ac rerum omnium penuria maxima, quam cùm per tertiam iam hebdomadā pertulerant nostri, adsunt cum Legatis, Balduinus Petræ Arabiæ regulus, & Galanus pictauiensis miles, qui decreto procerum ac scitu exercitus totius, Fredericum properare iubent, & totis uiribus id unum eniti, ut quàm citissimè nostris apud Acconem coniungatur: comperto uerò, inopia, uiribus exhaustū excercitum, nullo modo, nisi refectum, per tam longinquum iter ducere posse, ad refocillandum legiones Antiochiam diuerterunt. Vidisses tunc commotam effusamque omnem urbem Frederico accurrere, ciues omnes cuiusque conditionis aut sexus, festinos & alacres, in foro, in omnibus denique locis, de aduentu Sueui uoces & iubilationes mittere, & gratulationes. affatim de omnibus & uniuersis prouisum, domus, uictus, imò deliciæ & luxus abundāter. Miles ociosus inde per urbē et uicos discurrere, ingurgitare se & inebriare incipit. Ciues penu omne profundere, ut tot laboribus fractum, bellis inuictum militē reficiāt. Quinque iam & decem dies ocio dati, cùm Princeps, re non ultra cunctationem recipiente, in animo sibi esse, qui ad Ptolemaidem nostris incumbebat, Hostem aggredi pronunciat. Frena nonnulli, ephippia quidam, omnes arma, tela, reficere curant, cùm cæliacus morbus grassare occipit. cadunt hinc inde indies per multi, iurares capiti, nullum membrum superuicturum. Princeps hac peste

ac

ac aëris intemperie, cùm suos paulatim imminui uideret, mœstus equidē, tamen fronte hilari procumbētes in domicilijs & diuersorijs adibat, nūc spem uitæ, nunc salutis æternæ fiduciam illis ingerēs: postremò aërem mutaturus, urbē deserit, ac primis castris, cum reliquijs ad xxx fermè millia passuum secedens, castrametatus est, cū nuncium recipit, Dodequinum quē Salahadinus copijs, ex Aegypto accitis præfecerat, magnis itinerib. aduentare: Fredericus unitis ordinibus, & ex sententia milite confecto (septena solummodo hominum millia, ex tanto numero superfuisse comperio, quorum equites septingēti tantum, reliqua peditum multitudo) explicatis Aquilis, parentis funere in media acie collocato, hosti obuiam progreditur. Vbi in conspectū uenit Barbarus, moderatiore gradu paulatim prope hostem nostri irrepūt. Dodequinus prior, clamore & impetu orditur pugnā (uiginti Turcarum millia, sub signis Dodequini eo tempore pugnasse ferūt) fit prælium utrinq; maximum, cadunt non rari, fluctuat Mars, uictoria modo huc modo illuc flectitur: nā nostri uirtute, Barbari numero præualebant. Iam pedites nostri prima acie pulsi, in secūda laborabant, cùm Fredericus equitū facto cuneo, paternæ uirtutis memor, in aduersam hostium aciē irrumpit, tanto quidem impetu, ut perculsus hostis loco moueretur. Vt semel motam aciem sensere, Lupoldus Austriæ dux, ac Albertus Hapspurgensis, pulsis terrorē addunt, peditem inferunt, qui equos confossos ad terram deijciat. Hostis igitur, ubi aciē quę primò uim intulerat, retrocedentem inspexit, in secūdam eam recipit, sed densatam cùm à tergo à fronte, ex omnię latere cedere uidet, nec se expedire posse, præ loci angustia, pauidus in fugā conuertit. At nostri strage hominū ingenti locum in quo steterāt, ubiq; repleuerunt, ut propè difficilius esset, fugientē hostem insequi quàm confertissimū hostē antea fuerat disijci. itaq; qui primi fuerunt per cadauera, & tabē, qua quisq; poterat hostem sequentes, signa & ordines confundūt, fusos trucidant, donec ubiq; sparsi, ne paucitate nostrorum conspecta, hostis animos resumeret, redire in ordines nostri sunt coacti. Cæsa sunt hostiū eo die supra quatuor millia, capti fermè mille, cū signis militarib. 15. uictores ad quinquaginta occubuerūt. Fredericus ea die in pugna ipsa, & ante initum prœliū, etiam Dodequini confessione, omnium in re militaris candidatorum calculo, laudem illā adeptus est, quam optimo Imperatori, & fortissimo ac strenuo militi peculiarem perhibent. Victor deinde Fredericus Tyrū petit, quò cùm peruenisset, tabe et ferro cōsumpto suo exercitu, parētis corpus, ut nōnulli scribūt, quod Hierosolymis sepelire decreuerat, Tyri in cathedrali ecclesia sepeliuit, cuius exequię & feriæ more maiorū ingēti pōpa, luctuq; omniū et dolore maximo, patrio ritu deductæ sunt. Laudauit defunctū Tyrius Archiepiscopus, Tageus aūt Antiochię eū conditū refert. Mittit deinde Fredericus Legatos ad Guidonē, obsessos ab hoste oēs aditus, omne iter exclusum indicat, suā omniūq; suorū sentētiā esse, uias, claustra et itinera, ferro reserāda et aperienda: at ne temerè aliquid aggrediatē, nec hoc illis occultū esse uelle. rogare quoq;, ut parati ad sinistros casus, illi adesse uelint. Ad hoc consiliū initum, iuuenē qui tot experimētis, uirtutis & prudētię suę periculū fecisset, fortunę et belli aleę non obiectandū amplius, sed ut q̄

f fieri

fieri possit celerrimè atque tutissimè, in castra deducatur, curandū. Magnum et opportunum eius usum fore, cùm irreparabile damnum, si quid illi accideret sinistri, existimarēt omnes. Diu iam cōsultatum, tandē decernit Mōteferratē sem iuueni in occursum mittendū. quod cùm per terrā fieri nō posset, decreta classis, ut equitem ac peditem, manibus impositum, aduheheret. Cal. igitur Septēbris, in portu Simeonis, omnib. satis instructis ac præparatis, cibaria mē strua, aquaque hominibus & iumētis in naues cōuecta, frumenti quantū ex agro hostili residuū, inuenire et acquirere poterāt, ex castris hostiū deuictorū comportarūt: id omne in naues impositum, scaphis ipsi triremes ordine, & sine tumultu conscendunt. Vbi uela data uentis, militibus indixit, ut silētium quieti, sine certamine, nautis ad ministeria exequēda bene obedientes præstarent. Sic tandē Fredericus uictor, regijs castris illatus est, ab omnib. magno gaudio susceptus. At Monteferratēsis longè aliū castrorū aspectū tunc inuenit, quàm reliquerit. Turcæ enim p portā Septentrionalē eruperāt, in milites Hospitalarios, qui primi erant, impetum faciunt, aggerem iam secundo conscendentes, multis in locis in castra ignē conijciebant. Deformatis sic castris, iam iam ui perrumpere, & nostros expellere uidebantur, cùm equites nostri per aliam castrorum portā egressi, à lateribus hostem aggrediuntur, perruptaque eius acie, posteriores ad urbē usque fugant, pugnantes ad uallū etiam à tergo sagittis & gladiis uulnerant redeundo. Qui uerò in castris pugnabant, uidentes partē hostium in urbem repulsam, eam quæ castra oppugnasset, rariorē, & uiribus deficere, resumptis animis, confertim in hostē feruntur, ac præcipitem adigunt extra uallem, in fossam: qui cùm ad suos redire conaretur, exceptus ab equitibus, telis cōficiebatur. Pauci igitur eorū quos ardor pugnandi in castra euexerat, euaserunt. trucidati fermè quingenti, capti triginta. nostris maiore terrore quàm damno res stetit. Nec in mari res pacatior. nā oneraria quædam nauis cōmeatu plena, ex Aegypto aduentans, nostris nequicquam oppugnantibus ac cadētibus multis, in portum se receperat. triremes autem tres, telis onustas, urbem intrare uolentes, classe quæ ad manum erat, magno nostrorum damno summersæ interim. Ad turrim Muscarum prætereà nostri, machinam ingentem, tolenonibus, arietibusque instructam, ac naui impositā, mœnijs admouerāt. Perstringebantur superne omnia, mangonibus ac petrarijs conterebant, tum publica tum priuata ędificia, tantum nō capta urbs, cum igne Græco iniecto, Turcæ & nauem & machinam destruūt, ac in cinerē redigunt, unà cum ariete, quē Vesontinus præsul prope mœnia adduxerat, murorū fundamenta cōuellens. Hanc cladē cùm Fridericus conspexisset, Ecquid Conrade, infit, inulta hæc relinquantur? Consilio statim habito, corona urbem circundandam decernunt. Stationes designatæ. Pisanis & Templarijs maritima concessa, rex cum suis ijs additus. Pons Beli fluminis ac loca omnia, quæ eundē ac Pręsulis aulam interiacent, Sueuo commendatur. Veneti, Genuenses, Hospitalarij, quæ à Germanorum statione usque ad Raymundi ædes erant, reliqua occupant. Phrisiis, Flandris & Hollandis, ex altera parte, quæ ad mare uergebant, tradita, ad castrorum custodiam relictis ex omni natione selectis & optimis. Iam miles scalas muris iniecerat, iam ad summam per mille uulnera contendebat, cùm Salahadinus castra irrumpit,

pit,replentur tumultu subitò omnia. Stationarii primum hostis impetum sa tis audacter excipiunt,sed ubi pluribus amissis, impares se uiribus hostis ui dent,pedem referre incipiunt:pulsi igitur loco,Turcæ tentoria aliquot diripi unt,signa auferunt,iniiciunt ignem,cæsis ex nostris centum & amplius.Fre dericus anxius animo, cum oppugnationem parum procedere, in castris la borare suos uideret,acies reuocat oppugnantes,ad castra proficiscitur. Sed priusquam fermè hi mouissent,Sarracenus suspectis tot hominũ uiribus, im parem se ratus,conuersis signis,fuga sibi & suis consulit.Cæterum ardore il lo dimicandi Salahadinus sui oblitus, inter confertissimos hostes præterla tus,fermè oppressus est:ac ægrè se subduxit,cùm à nostris insequeretur. Qui quũ longius processissent,ab hoste in insidijs locato, intercepti sunt reuerten tes,cum Claromontano Rodolpho,equites triginta, qui prædam optimam uenari,ipsi pręda facti sunt. Pridie Idus Octobris hæc acta referunt quidam. Excursiones deinde frequentes factæ à nostris, & prædæ comparandæ gra tia sępius pugnatum. Sueuo, Blesensiq; Theobaldo castrorum cura commis sa:sępius cum erupentibus Turcis pugnandum fuit. Noui semper proceres militiam sacram professi,cõfluebant,at auctis numero nostris,fames augeba tur,æmulatio deinde regis & Monteferratensis accessit, quę rem omnem im pediebant.sæpius enim parte una fortiter faciente,ociabatur altera, ne in præ mium uirtutis alteri cedere cogeretur. Oritur Bulimia,quæ inter alios Frede ricum absumit,cuius quidem interitus,tanti momenti fuit, ut ad regium ad uentum usq; postea nostri castris exire haud ausi sint,etiamsi pridie Calen. Ia nuarij omnium in conspectu naues, annona & commeatibus onustę septem portum intrarent,nostros conuicijs lacessentes,& ad pugnam inuitãtes. Fa tentur etiam illius temporis autores,qui rebus gestis ipsi interfuère, Germa norum uirtutem,mœniorum coronam sæpius conscendisse, Turcis ad no men Germanorum expauescentibus,nec nõ urbem primo ipsorum accessu, nisi aliorum negligentia obstitisset,fermè captam. Nam occupata turre qua dam, cum Austrius in repugnantem hostem sæuiret atrocius, suorum cæsis permultis,in mare se præcipitem dare coactus est, totus suffusus saguine,cin gulo tenus duntaxat,quod album corpus interfecabat,à cruore immunis,ad suos se recepit. Vnde ex euẽtu Fredericus totius exercitus suffragio,noua illi insignia,rubro & albo coloribus interstincta,concessit.

De regum Philippi Francorum, & Richardi Anglorum expeditione. Caput VIII.

ANnus præterierat iam secundus, cũ Philippus & Henricus sacram mili tiã professi, ad paranda necessaria diuerterant, cũ nescio quis malus dæ mon, Christianis rebus inuidens, pacẽ inter reges uiolàuit. Perfidiæ eius no tam scriptores Galli in Anglũ contorquent, econtrà Angli eam culpam attri buunt Franco. Verũ quicunq; id fœdus uiolarit, apertissimum est per bien nium integrũ,profectionem in Barbaros bellis intestinis,magno Reip. Chri stianæ & periculo & dedecore dilatã. Anno igit̃ salutis 1190. mortuo Hen rico,inter Richardũ & Philippũ fœdus initur, bello amissa,pace Anglo resti tuũtur, Francũ cõiunxit illi affinitas cõtracta. Audito etiã Fredericum Impe ratorem Bosphorũ traiecisse,ac Syriæ illum imminere, æmulatione incensi, cõmunicato cõsilio, classe parata,ambo ad iter in Syriã faciendũ se accingũt.

Nonis Ianuarij Imperator expeditionem inierat, circiter Calendas Iulij Philippus iter parat:filium bimulum Ludouicum, regniq; procurationem fidei matris Adelæ committit,tutore adhibito,Guilhelmo auunculo,Remensi antistite, testamentoq; solenni cauet, ne quis principum per id temporis quod abesset, totum, exactionem ullam à subditis extorqueret. Si uerò sinistri illi aliquid accideret,aut si occumberet,ærario regio in tres partes diuiso, pro reparandis phanis unam,alteram in militum sacrorum stipendium, tertiam in adiuuandis egentibus profunderent. Thesauris autem pro custodiendo & nutriendo regio puero,uterentur.Susceptis deinde in Dionysij Phano,sacræ peregrinationis insignibus, baculo scilicet & pera, terrestri itinere, Genuam peruenit, classem eo loci instruit, octuaginta omnis generis nauium. dum uentum expectat, uno eodemq; die quinquies fulmen cœlo decidit. Ingressus mare,aliquandiu prosperè cursum tenuit, quum iam autem ipsam Siciliam in conspectu haberet,tempestate uehementi exorta, naues disiectæ sunt, aliæ fractæ, aliæ fluctibus submersæ, aliæ armamentis laceratæ & nudatæ. Virorum equorumq; multi naufragio periere, machinarum tormentorumq; iactura facta, quæ omnia, ad reliquam classem onere leuandam apparata erant.Salo iactatus miserè tandem Messanam peruenit, à Tancredo Rogerij notho honorificè susceptus.Dum igitur Philippus quassatam classem reficit,supplementum ex Francia expectat,ecce adest & Richardus,qui quum ad Dunstablum uicum,sereno cœlo,medio die,in aëre crucem & in ea hominis pendentis imaginem uidisset, ostentum rei bene gerendæ putans, Calen. Augusti,quindecim triremium,& aliarum nauium multarum classe comparata,Roberto Sabeollo, Ranulpho Fulgerio, Henrico Badulpho, strenuis Ducibus & classis præfectis,in negocijs dat cibaria, ad minimum in sexaginta dies portandi.Si quid illi humanitus accideret in tam longo itinere,ne hærede careret, Arthurum nepotem successorem designauit. Classe deinde ad Sequanæ ostium traducta, ipse cum electa parte militum,robore & uirtute florentium,terrestri itinere Massiliam contendit, ibidem nauem conscensurus.dum aduentum classis ibidem opperitur,commeatum & cætera nauigationi necessaria,magno studio comparat, à Sarracenorum piratis,Hispaniæ oram infestantibus,nauigia interim multis afficiuntur incommodis. Tantæ moræ impatiens rex Richardus, classem impeditam & obrutam arbitrans, cōductis ubiq; nauigijs,in Siciliam ire perrexit. Messanam urbem,quò paulo ante Francus peruenerat, attigit magno apparatu.& is à Tancredo acceptus,paulo pòst,ob suspicionē affectati regni, & militum suorum licentiam, urbe eijcitur.Nihil profuit simulata deinde reconciliatio, Frācicq; intercessio. Richardus urbem expugnat atq; capit,rapina,cædibus omnia repleta.Exorta deinde lis inter Francos & Anglos, ob repudiatam Adelam Philippi sororem,quo Francus se ignominia affectum putabat,Anglus auaritiæ & uiolati hospitij calumnia à Franco se insimulatum, ægrè ferebat.res ad tumultū peruenit, cædesq; ingens fuisset ædita, nisi uterq; Princeps tumultum oppressisset.Fuit hæc altercatio impedimentum,quo minus rebus cōmunibus in tēpore subueniret, quo multo pulcherrima uictoria nostris Ducibus postmodum ex manibus excuteretur. dissimulauit uterq; iniuriam,sed lōgo alieno

no tempore, odium in medium erumpit. quarum contentionum coniectura motus Ioachim Abbas, parum in bello sacro reges profecturos, dixit. quod deinde à uulgo uaticinij loco exceptum est. Sic tota hyems altercationibus inter reges et hospitem protracta, qui multa pecunia ab amicis mutuo sumpta, reddita Ioannæ reginæ dote, quæ soror regis Richardi atque Guilhelmi defuncti, Siculi uidua erat relicta, pacem ære redemit, ac Arthuro Britanniæ Duci filiam in matrimonium pollicetur. Dum igitur reges in insula hybernabant, coelum indies ingenti tonitru horrendum sonabat, assiduis fulminibus peribant milites, & Insulani permulti, magni mali certissimum nuncium.

De uaria fortuna eorum, qui ad Acconem residebant, reges expectantes. Caput IX.

FRederico Sueuo mortuo iusta apud Tyrũ soluunt. nam procerũ omnium consensu, paternis illatus est monumentis. Pridie igit. Id. Ian. anni 1191. mirũ dictu, horrendo fragore coepit coelum frigidissimum intonare. decidebãt grandines densissimę, micabat firmamentũ coeli, ignibus crebris, inde imber uẽto permixtus, secutus fragor cadentiũ fulminũ, uis magna aquarũ ex aëre se profundit, uentibusque omnia proscindente terra ipsa, tremoribus horribilibus concutitur. ac muri urbis partẽ magnã prosternit: foeda tempestas in mari orta, mare efferuescens subsolani flatibus uehementissimis, in molẽ & aggeres urbis illisit, mutuoque cõcursu & atroci conflictatione attritus, procellis grandissimis contriuit, & summersit naues quatuor, triremes duodecim, annona & cõmeatu uario plenas. Virorũ quoque non paruus numerus in ijs absumptus. Qui in urbe erant, tãta clade perterriti, ignari quid facerent, cùm ira diuina, nullius hominis ui, muros disiectos, classem omnem quę in anchoris steterat, disiectã & pessundatam uiderent, urbe excedere parati erant, nunque posse se resistere ijs putantes, pro quibus & coeli machina depugnaret. At nostri non minus animis turbatis, in castris constiterunt, cũ oculos imber et micantia fulgura illis perfringerent, degrauati grandine, nec armis nec telis uti posse uidebant, cũ nullius principis hortatu, ut urbẽ iam omnino apertã intrarent, cõmonefierent. Hostes cũ nostros nihil omnino moliri sentirent, resumptis uiribus, sedata paulisper tẽpestate, disiecta reficere, trabibus, stipitibus, sarmentis, cõgesta terra lapidibusque, locũ reparare nitunt. Tentarunt nõ nihil reliquiæ Germanorũ territos inuadere, sed uidentes exercitus uires nõ moueri, & ipsi à coeptis desistunt. Accedebat nostrorũ ex ignauia, ferocia & fastus ingens obsessis, nec diutius se continere poterant, quin 13. Cal. Febr. in castra irrumperent. Traxerat sociorum suorũ casus & longa obsidio Aegyptiorum ad duo millia, ad subsidia præstanda oppidanis, qui cum classe, quã tẽpestate obrutã iam diximus, in urbẽ paulo ante uenerãt. hi periculũ de uiribus nostrorũ facere cupientes, laudis auidi, summo mane per portas erũpunt, iamque aliquot uallũ transierant, ascenderãtque aggerẽ, pulsis primis stationarijs, prout prædæ cupidiora sunt ingenia mortaliũ, ad direptionẽ tentoriorũ, tãque omnino deuicto hoste, se cõuertunt, nõ tardatus igit eques noster, priusquã totis copijs tumulũ conscenderent, in hostẽ medij feruntur partim, plures extrema iã & dispalata Turcarũ agmina, à tergo inuadunt. relicta igitur pugna castrisque, pauore cõsternati, fugã arripiunt primi, intercepti nostrorũ acie media trucidant. Magno igitur ea die didicerũt, cũ nostris cõgredi. tãta utique cla

de affecti, se in urbē receperūt, ut per eam obsidionē, nihil amplius in nostros nō lacessiti tentarint. Salahadinus aūt ne res quietiores essent, cum obsessorū uires debilitatas cerneret, sequenti nocte, quarta ferè hora noctis in nostros educit signa. unde minimè timebat, ex ea parte in castra irrupit. Incerta igitur in castris iā omnia, ac maximè trepidatū, alijs hinc, alijs inde discursantibus, cæteris socios excitantibus, ad arcēdos hostiū aggressus, ad arma proclamātes. Fit statim Germanorū cōcursus, qui interuentu suo hostem distinent, donec robur castrorū cōueniret. collato tunc pede, gladij gladijs, scuta scutis, cōcrepuêre, tandem miles noster hostē pepulit in fugā, atq; à munimentis auertit. Insequi fugientes nox prohibuit, quum insidiarū timor esset. Barbaris tamen uulneribus ac gemitus plena fuit discessio, nec omnino incruenta. nam sole orto, Sarracenorū triginta in fossa reperti exanimes, cū tamē ex duobus, quos nostri cœperant, cōpertum sit, nobiliores eos & cæsos iumentis asportasse. Hæc tertiò iam tentata Barbaris. ubi uerò se fœdè semper repulsos uiderunt, inanes conatus agnoscere incipiunt intra muros, in Salahadini castris ignauiter se cōtinentes. Hoc multū animi nostris addebat. Montesferratensis igitur ex castris, Italo milite in naues conuocato, paratis machinis, Muscarū turrim oppugnare aggressus, quæ quidem turris in medio portus fundata, Pharea dici potest, Beelzebub olim phanū celeberrimū. cum uerò ob machinarum molē, ac littus uadosum propius turrim accedere nō potuit, igit̄ amotis machinis, ac ad castra relatis, re infecta, mare ingreditur iā classe Aegyptia ea liberū. Sed quia fame adhuc exercitus laborabat, missi frumentatores, qui in conuehēda ad suos annona operam darent, ad id muneris destinati lectissimorū hominū mille, additi regionum peritissimi. At præmonitus de eorum egressu Salahadinus per Polinum quendam, 7. Idus Martii. proinde extemplo, qui in insidiis locati, redeūtes interciperēt, missi ab hoste, obuios nostros habuerūt. partim igit̄ capti, partim cæsi, reliqui in fugā uersi, frumentū omne simul cū iumentis & equis deserūt. quę in castra hostiū delata, & inter milites distributa sunt. Increuit in castris rerum inopia interim, ut ab obscœnissimo quoq; cibo nihil abstinerēt, multi etiā inedia deficiebāt. supplicatiōes ergo decretæ, & eleemosinæ erogationesq; in pauperes constitutæ, nihilq; omissum ad placandā Dei irā, cū statim rerū omniū abundātia affluxerit. Iam em̄ ubi modius farinæ inueniebatur, precia ei ab aureis nonaginta ad nonaginta sex, frumenti sexdeni, ordei quadrageni. Furfuris modiū dabatur pro aureis septem, cum subitò apparente Marchione, qui insulas finitimas adierat, onerarat triremes, & nauigia frumēto & alio cōmeatu expleuerat, tantā castris intulit copiā, ut tribus aureis modius farinæ emptus, mercatorem non inueniret. Qua una re, Conradus omnium sibi beneuolentiam deuicit & conciliauit, ut spreto Guidone, hunc unū Reip. præficiendum, palàm omnes dicerēt.

De regum ad Ptolemaidem accessu. Caput X.

DVm hæc ad Ptolemaidem uaria fortuna, & nostrorum pertinacia admiranda aguntur, spes una in regibus, Franco scilicet & Anglo. eos omnium uota expectabāt. Igitur uere appetente, rex Francus ex Sicilia in Syriam secunda nauigatione delatus, ueluti cœlo demissus, exceptus est 5. Idus April. ab exercitu, qui iā Ptolemaidi assidebat, tricesimumtertiū mensem. Refectus uetus miles auxiliis, Imperatoribus auctus, castra munimēto firmiore

circum-

circumuallata, arctius obsessi premi cœpti, machinæ tormentaq́ꝫ delata naui bus, noua queq́ꝫ instituta, omnia ad oppugnationem parata. miles exemplo, uerbo, pollicitis acuebatur. Prętoriū regium medijs in castris, ex tabulis erectum arcis instar. Cōuenerat inter reges, ne absente alio, alter oppugnationē adoriretur, sic, ut collatis uiribus, Barbaro uires nostrorū augustiores ostenderentur sic, ut in communi causa, communis uictoriæ fructus foret. Placuit igitur aduentū Richardi expectare. Serius igitur, tamen Messana soluit Anglus, cōpositis cum Tancredo rebus, ac una cum Ioanna sorore, quæ Berengariā puellam, filiam regis Nauarrę sponsam ducebat, nauem ingressus, in altum uix delatus, grauem incidit tempestatem, quā non nebulæ, non æquoris fremitus, non minę aliquot cœlestes pręcessere, sed subitò nihil tale timentes, penè obruit. Discerpuntur uela, rudentes è manibus remigū excutiūtur. naufragium triremes duę, nauis una fecerūt, disiectę laboriosissima cura receptę; concussæ tamen & quassatę. Vi maris superata, in insulam Cyprum tandem perferuntur. Colluctatus diu mari, ab Insulanis portu prohibetur. Indignitate tantę rei motus Rex, ui facta; uirtute terram obtinet, eamq́ꝫ late populatus, urbes & oppida, incredibili quodam successu, celeri uictoria, cum insula tota in potestatē redegit, insulæq́ꝫ tyrannū Isaacium Loninenū, qui ne Græco suo Augusto, nisi malo coactus paruerat, bello cepit. ac ui uinculis detentū, paulo pōst cuidam suo populari, pro mancipio donauit. Insulam deinde captam magno suorum pręsidio firmauit, captiuis multis apud se retentis, & pecunia ingēti acquisita. Sponsam deinde factis nuptijs, sibi matrimonio iunxit. Hinc postea profectus, in Syriam iter tēdit. Cū igitur Franci régis accessum, ualidiores cerneret res Christianas Salahadinus, obsidionē quoq́ꝫ haud facile solui posse, statuit suis omnino mare aperire, addiditq́ꝫ uiribus dolū. Onerariā ex Aegypto adduci iubet, quæ cōmeatus, tela, atq́ꝫ omnis generis arma cōportabat: erant in ea, ut postea innotuit, præter frumēti uim magnā, ducēti quinquaginta scorpiones: uascula plurima, igne Græco plena, etiā caueolæ serpentibus uenenatissimis refertæ. Dromonem uocabant Barbari hanc molem; quæ forte fortuna Anglo aduenieēti occurrit: ea ubi primùm in cōspectu fuit, ac iam uehena, ut in nostros conijceret, expediret, priusquam Barbari, qui in ea erant, arte ulla uti possent, ante portum, cætera classe fusa & fugata, à nostris studio demersa fuit. Descensione postea facta, castris se coniunxit Richardus. Amplissimè à Franco, & benignissimè susceptus, cum multa Anglo offerret, Philippi Flandrensis machinas poscit (is enim per hos dies humanis exemptus erat) concessa omnia, tunc uniuersis uiribus Latini urbem oppugnare cœperunt.

Ptolemais oppugnata & capta. Caput XI.

SAlahadinus cum iam suos conatus irritos omnes uideret, opem amplius ferre suis haud est ausus. Apparatis igit̄ tormentis, & super rotarū uehicula impositis, turres promouebant, cōcutiebātur iam arietibus latera mœnium, cōuellebātur ima summaq́ꝫ, nō in priuato, non in publico cuiq́ꝫ consistere tutè licebat. Singula enim fermè tentoria, singulos apparatus æmulatione quadam depromebant, dum quisque tacita contentione muralem coronam ambit. Expositis deinde ordinibus, ac in coronæ modum urbe circundata, ad oppugnationem murorum tam publico tam priuato studio accurritur.

Oppidanus, fidei & honesti memor, desperatis externis auxiliis, pertinaciam maiorem ostentat, & licet deformata, & in partibus diruta mœnia aspectu ipso dolorem et pauorem incuterent, solabantur tamen se inuicem Characux quidam, & Sunathosius satrapæ, qui inter eos erant urbis Præfecti, dexteras suorum & pectora demulcentes. Hæc sunt, dicebant, infracta propugnacula urbis, hic murus ahæneus, hi immoti lapides, hoc firmissimũ cementi genus, fortium scilicet uirorum animi inuicti. in ministeria sua quisq; delapsus, certius teli genus, in succedentes proijcere occipiunt. Recentibus recentes submittuntur à nostris, & in urbe per uices mutatus miles, integer defatigato succedit. Euaserat in muros Florentinus quidam, cui Barbarus occurrit, signum altera manu deferens coloris sanguinei, altera acinace correpto, ictum accurrenti intentabat. Quo Florentinus parmula excepto, punctim Barbarum transfigit atq; prosternit, arreptoq; signo, in ipsam urbem peruadit, obuios omnes prosternens. Oppidani qui atrocitatem rei conspexerant, quamdiu cuneo suorum comitũ procedit, aufugiũt omnes. quum uerò Itali sentirent, ob Anglorum peruicaciam, à Gallis oppugnationem rarescere, in se suosq; hostium uim omnium conuerti, pedem referre paulatim incipiunt. Pugnando demum cum socios decem amisisset, intus turrim occupat, quam fortiter ad noctem usq; defendit, Barbari fessi, custodibus circundatam obsident, ille noctu per funes delapsus, cum ingenti omnium gaudio, ad castra rediijt incolumis. Insignis quoq; huius facinoris memoriam posteris relinquens, in patriam reuersus, signum Barbari in Phano D. Ioannis Baptistæ sacrum fecit. Eluxit etiam ea die Genuensium uirtus, quod tot in urbe Tyri priuilegia, ipsis concessa ab Henrico Campano, testantur. Cecidere ea die uiri permulti, ac inter eos regi Philippo charissimus, Theobaldus equitum magister, Blesensium Comes. Vulnerati plures, igne Græco, oleo feruenti, pice incensa, arena ignita ustulati plurimi. Reducto igitur in castra milite, corporibus refectis, saucijsq; curatis, Philippus accitis peritioribus quibusdam, maximo habito consilio, laboriosissimum opus, cuniculus inchoatur. Partito numero artificum in horas & manipulos, sub terraneo itinere ad turrim urbis, quam maledictam uocant, uentum est, qua suffossa, & sustentaculis ligneis, ac pro proportione molis, maximis suffulta, adiecta insuper materia, quæ ignem subito concipiat, ad regem redierunt. Ciues quoq;, quibus hostem non ociari persuasissimum erat, ea nocte, intus cuncta exactissima ratione procurant. Aurora apparente, miles corpus curare iussus, ac signũ expectare. Stationes ducibus assignatæ expeditissimi conuolant omnes, copia pugnandi petita. Dato itaq; signo, uno omnes impetu, mœnibus succedebant. Obuenerat forte Austrio Lupoldo turris quædam, quam ad oppugnandam cum interstitio suo susceperat, Phano sancti Dimini contigua, ultima omnium, & ea parte qua ad mare uergebat. regijs copijs, Anglis scilicet & Francis obiecta, adeo, ut dissita tantum ab aliis, quæ in alio latere urbis agerentur, nec uidere nec audire potuerit. Dum igitur omnibus in locis intra & extra muros pugnatur strenuè, ignis iniectus, sustentacula turris subfossæ iam concremarat, cum ecce subito ingenti ruina, fragore horrendo, moles in terram cadit. Oppidani casu territi & obstupefacti iam de deditione mentionem admittunt. Offeruntur statim, ut in tumultu fieri solet, conditio-

conditiones. Vrbe dedita, redderent facrofanctam crucē. Ducenta milia Byzantiorum aureorū foluerēt. Captiui omnes, qui etiam apud Salahadinum Christiani tenerentur in uinculis, liberati, ad fuos redirent. Barbaris aliud nihil promiffum, quàm ut falui & oppidani & præfidium, cum ueftimentis in tuta perducerent. Nec fuit conditio quæ uel populātes Christianos, uel fpondentes Barbaros, magis fatigauerit, q̄ de reftituēda cruce dominica recipiendaq́. Attamen his legibus hoc ex latere, portæ urbis aperiūitur. In alio latere nulla huius rei notitia, cunctantibus cęteris, omnium primus, Lupoldus Austrius in muros euadit, telis expofitus undiq́ ftabat. Scutum uiri ita perfractum, ferro ita attritum erat, ut uix forma maneret. omnium tela folus excipiebat. Feftinabant Germani ducē fequi, quum pondere accelerantiū fcalę diffringuntur, ipfe uerò omniū horum infcius, in urbē hoftiū plenam præcipiti faltu defilijt, ac fortuna comite, uim omnem aduerfariorū qui pro aris, pro focis decertabant, folus fuftinuit, donec nouis allatis, & in muros coniectis fcalis, neceffarij fui, confcenfis mœniis, hofte deturbato, per media tela ad Ducē feruntur. Interim de deditione rumor exoritur. Barbari depofitis armis fidem implorare, manus porrigere incipiunt. Cognita re Lupoldus, turrim quam ceperat, intrat, ac Auftriacæ domus fignis erectis, quidnam agatur, intentus expectat: cum ftatim Anglus Richardus adeft, ac ilico in terram excuffis Lupoldi fignis, fua fubiecit. Tantam ignominiam miles Germanus cedere nefcius, ægre ferre, uim fieri Imperatori fuo exclamant. iracundia & audacia impulfi, arma corripiunt, iamiam Anglos inuafuri, cum Lupoldus, iniuriam pro tempore diffimulandam ratus, ferocientem militem, blanditijs minifq́ compefcit. Magno hoc facinus Richardo ftetit: fed ad rem redeo. Recepta per hunc modum Ptolemaide, annona uiritim & æqua lance diftributa, regis Guidonis infignia erecta, captiuorū cura Franco & Anglo omnis cōmiffa, utriq́ dimidia pars deducēdorum Barbarorū attributa. Cùm autem promiffa repeterentur, crux noftros maximè follicitos habuit, fed ea cum à Barbaris quæreretur, nufquam cōparuit, nufquam inuenta. Richardus hoc fraude factum interpretatus, qui Barbarorum, ut ad Soldanū fuum reducerentur ei obuenerant, productos in medium, prẹter nobiliffimum & ditiffimum quenquam, omnes interemit. Ad feptem milia fuiffe feruntur, quod illi quidem uitio datū, quod eos non feruaffet ad Chriftianorū captiuorū commutationē. Deglutierant Barbari nonnulli aurū, ne fcrutati per milites, uiatica amitterent. qua arte detecta, interemptorū uifcera aperta rimātur, recrementa perquiruntur. quibus autē obfcœna difplicebant, auaritia ingeniū excitauit, ut exuftis corporibus, cineres euoluerent, aurum fequeftrantes. Alij obftinato odio impiorum, cruorem auidè hauriebant, ac excoriatis Barbaris, pellibus utebantur. Hi in ufum folearum, alii cordas arcubus ex iis inflectebant. Francus prudentiori ufus confilio, quos in poteftate habebat, affer-uari iuffit, ut Chriftianos permutatione eorum liberaret. Chataeux illi quoque forte obuenerat captiuus, uir formæ defpicatiffimæ, confilii fanctiffimi. Quo confulto rex didicit, nifi Aegypti Imperio euerfo, urbem & Prouinciam Hierofolymitanam, fub Imperio Chriftianorum nunquam permanfuram, ad euertendam Aegyptum, Damiatæ poffeffionem neceffariam effe.

Pietatę

Pietate Conradi Marchionis hoc tempore etiam pater Bonifacius Montis-ferratensis liberatus. Capitur urbs tertio obsidionis anno, quarto Idus Iulij, anno 1191. cùm peste tãtum apud nostros intra paucos dies, plus quàm quinquaginta Põtifices, Comitesq́ periere. inter quos præcipui nominis Rauennas, Fauentinus, Vesontinus & Balduinus Cantuariensis, ac præter dictos, Turingiæ Lantgrauius in reditu, tempestate maris submersus est.

Discordia atque æmulatio inter reges oritur. Caput. XII.

GEnuinum illud odium Francorum et Anglorum, innataq́ inimicitia, Conradi & Guidonis æmulatio, omnem dissimulationem auferre, fucatumq́ fœdus soluere fecit, statim à capta urbe. tum enim de regio nomine res agi cœpta cumq́ uterq́ suas partes habet, ius suũ defendit strenuè Francus simplicioris ingenij uir, atq́ in Remp. propensioris, uiribus, opibus, dexteritate excellentiorem præfert Conradum, ac ne cum Anglo sentire uideatur, precariam inaugurationem, impiam coronationẽ annullandam censet. Sacrosanctę regum Hierosolymitanorum memoriæ hoc quidem dandum, ne proles parentum sanguine cõparato in regno, licitatori postponatur. Reipublicæ dandum, ut à fortissimo administraretur, ab hostibus undique cincta. Vera hæc & pia quibusdam uidebantur, alijs odio profecta. Anglus quem ingenij calliditas maximoperè commendabat, si duarum insularum imperio, mediterraneum regnum adijceret, maiorum suorum nomen uincere, atque posteris se admirandum præbere posse uidebat: prospecta quoque in Guidone ingenij obtusi indole, uires flaccescentes, opum & auiditatem & indigentiam, fautorum uel paucitatem uel tepiditatem debilioris partes amplexus est, ut facilius in suam sententiam deinde uel renitentem pertrahere posset. Tyrus igitur Conrado cum regni titulo concessa, quam quidem ipse Marchio nulli reliquisset, sed Philippi sententia liberius omnia usurpauit. Guido cum Anglis in castris commorans, spe recuperatarum rerum gaudebat. Debilitari uirtus Salahadini cœperat, amissa Ptolemaide, maius illi damnum à Richardo additum, inflicta clades maior, cum ille Acconense præsidium, quod ex ipsius Salahadini & totius Aegypti robore selectum fuerat, trucidasset. Christianis igitur diutius posse resistere, iam desperat. igitur urbes quæcunq́ situ & opere ad resistendum minus idoneæ uidebantur, mœnibus nudat, de reddẽda Hierosolyma cogitans. Diripiuntur igitur Porphyria, Cæsarea, Ascalon, Gaza, & Elan. De bello igitur continuando consultatum inter reges & duces diu. sententiæ bifariam diuisæ, cùm alio qui terra mariq́ Aegyptum petendum, & euertendum, deinde in reditu Damascenorum urbem & prouinciam occupandam esse dicerent, ac factu facillimum. Cęteri uerò, regni caput Hierosolymã recuperandum primò, Damascum deinde, postremò Aegyptũ armis infestis exercendã. Pedibus in posteriorem itum est, & acclamatũ, quod q̃ primũ fieret, ac ut à tergo qui hostium insidias propellerẽt, nostri haberent custodes, ac tergiductores adhibiti. deinde omniũ decreto, Ioppen instaurãdam et muniendã esse, cõstituit. id oneris forte Richardo obuenit. Occupatũ ea re, Salahadinus impedire nitebaĩ, impetu in nostros irruẽs terribili, à Richardo pedẽ referre coactus. is eñ accita magna classe, urbẽ occupare iubet, dein immissa maiore, collatis exercitib, in hostem

hoſtem fertur, quem primo congreſſu fugat atq; diſſipat. Inſequentem Salahadinus, magnis miſſis muneribus gradum ſiſtere rogat, ac legatorum colloquia petit. Rei nouitate permotus Richardus, ſuos inhibet ac receptui canit, cum adſunt à Salahadino miſſi, qui pacem petunt, poteſtatem muniendi Ioppen offerũt. De pace nihil reſponſum, de urbis inſtauratione id adiectum, & hoc abſq; conſenſu Salahadini futurum, ſcire ſe Salahadini aſtũ. Pro magno igitur æſtimet, quod abſq; inſigni aliqua clade ita abierit, fraudi hoc illi aliquando fore. Legati diſcedere iuſſi, ac ne unquam redeant, niſi quæ adhuc in poteſtate ſua habeat Salahadinus, offerant. Ioppen igitur Richardus inſtaurat, eoq; Chriſtianorum coloniam deducit. Redeuntem omnes mira excipiunt lætitia, hunc unum in ore habentes regem, qui Rempub. Chriſtianã poſſit & uelit iuuare. Tanta igitur Richardi gloria refricat purulenta odia. ægrè ferre in primis hominum uoces, atq; Richardi laudes paulatim carpere dicta, calumniari facta, huius ocium, ſomnolentiam, tarditatem uiciſſim exprobrare Anglus. Miles cauillis, ſcommate ſe laceſſere alternatim. duces ſententijs diuidi incipiunt, tandem ipſi reges iurgia miſcere, inuicem ambitionẽ principatus exprobrare, deinde proditionis inſimulare. Francus acceptam à Salahadino pecuniam condemnabat, Anglus in gerendo bello Franci ſocordiam. Quocirca Philippus uir & ipſe magnanimus, rerum magnarum cupidus, cum Richardi res increſcere cerneret, ferocia animiq; magnitudinẽ, cęteris ducibus præſtantiorem quoq;, principatus æmulum ſimilem haud ferre, maiorem haud pati poſſe. Vno rege, in bello omnia cõſultius geri, cœli grauitatem obtendens, morbum, ut quidam uolunt, nõ omnino uanè. affligebatur enim cupiditate comitatus Flandriæ mirum immodum. Fauebant Franco, Oddo Burgundiæ dux, Rodolphus Claromontenſis, Tyrenſis Conradus, Templarij, Genuenſes, Thuringiæ Langrauius, Robertus Naſſouius, Philippus Bellouacorum Epiſcopus. Richardi partes tuebantur, Flandrenſis Nepos Balduinus, Heinricus Cãpaniæ regulus. Guido rex Hoſpitalarij, Veneti, Piſani & alij plures. Cęterùm ſimulato morbo, Philippus in corona procerum ſe abiturum refert, quingentos equites, peditũ decem milia, ſub Oddone Burgundo, in Syria ad bellum finiendum ſe relicturum, ſtipendium, arma, machinas, cõmeatus, et tela pręſtiturum ſe affatim. Excepta eſt hæc uox ab omnibus animo infenſiſſimo, ille contrà. inclementiam cœli ulterius ſe ferre non poſſe teſtatur. Excuſationem Richardus non accipiebat, decedere illum dicit, ut Normanniã Aquitaniãq; milite uacuam occuparet, Fidem Francus iureiurando interponit, ſe nulli rei quæ ſub Angli ditione foret, ui uel fraude obſuturum, citra quinquageſimum quàm domum redijſſet, diem. Ita relictis ad ſacrum bellum quotquot ſuorum profeſſus fuerat, cæteros in naues Gallicas impoſuit, & è Genuenſium claſſe ſocia tres naues ſibi ac nauarchum coniunxit, Ruphinum Voltam, Aſiam manifeſto errore, infamia maiore, omniũq; imprecatiõe mala, reliquit. Aegeo mari illatus, Ioniũ legit ad inferiorẽ orã Italiæ circũuectus apud Hoſtiã, Tyberim intrat. ad Celeſtinũ III. qui Clemẽti in Papatũ ſucceſſerat, ueniẽs, magna data pecunia, quã in Aſiã pro ſtipẽdio militũ, Põtifex miſſurũ ſe pollicitus eſt, religione ſoluit. inuiſis deinde ſacris ædib. atq; mari repetito, domum diuertit.

Quæ

Quæ incommoda post Philippi discessum sequuta sint. Caput XIII.

ABeunte rege Franco, dilabentibus passim nostris, Austrius dux, & ipse acceptæ iniuriæ memor, cum Imperium omne ad æmulum delatum cerneret, clanculum profectus, domum rediit. Classem Veneti ex Syria reuocant, opus esse supplemento & reparatione dictitantes. Pisani & ipsi ex prouincia profecti, in qua cum Venetis tanta æmulatione per triennium certauerãt, ut res etiam in mutuum odium, apertasq́ inimicitias excreuerit. Oppressere enim Pisani in reditu Polam tributariam Venetorum urbem. Genuenses & ipsi reuocata classe, Tancredum, ab Henrico Imperatore conducti, Sicilia eiicere conantur. Florentini redierant quoq;. Conradus Tyrensis, insidias æmuli ueritus, in urbem se contulerat, qua optimè munita, relicto in castris milite, in ciuitate se continuit ipse. Accidit autem, ut quadam die Conradus in forum descenderet, Reip. negotia curaturus, cùm subordinati duo sicarij, iam domum redeuntem, gladijs confoderent. retracti homicidæ ex fuga exquisitissimis cruciatibus enecati, uelut egregio ædito facinore, alacres et læti mortem obierunt. Tantæ cædis causa in uarios relata, suspicione quoq; Richardum deformauit, quasi is autor cædis extitisset, cùm diu Conradi affinitatem nequicq́ ambiisset, Ioannam sororem in matrimonium illi offerens, si repudiata ea quam rapuerat, regis sententiam amplecteretur. Herfrandus Toronius, quem alij Henfredum appellant, dolore, atq; odio iusto, suspicione huius rei petitus quoq;, existimantibus nõnullis impatientia adulterij commotũ, qui adulterũ occiderent subornasse. Mortis suæ ipsummet Conradũ sibi causam præbuisse quidam contendunt, dum habendi cupiditate, mercatores duos Arsacidas, clanculariis insidiis in urbe oppressit. Sunt qui dicunt confessos esse latrones, seniorem Assissimorum apud se ratum habere simili machinatione, omnes Latinorum Duces in Syria extirpare. Qua ex re etiam fama increbruerat, in Galliã huius iussu transisse sicarios, qui regẽ Frãcum interimerẽt. Sed hoc confictum esse ab iis, qui discordiam seminare inter Anglum & Francum cupiebant, postea compertum est. Anglus occasionem adesse ratus regni acquirendi, Isabellam blanditiis euocatam, Heinrico Campaniæ Comiti nuptui collocat, in uerba sua iurantem, Tyro urbi præficit, Guidone plurimum reclamantè. Richardus rogare primùm, deinde compellere hominem, pollicendo pellicere, ut regnum Cypri à se capesseret, Templariisq́ quibus ipse illum oppugnauerat, pecuniam creditam solueret, cederetq́ iure, quod sibi esse in regnum Hierosolymitanum cæteramq́ Syriam contenderet. Guido rogatu potentioris coactus, rei plusquã incertæ spei inhians, sublatis secum suis rebus, in Cyprum transmisit. Anglicis regibus ex hoc titulus Hierosolymitani regni cessit, quem in hunc diem usurpant. Quo regno Lusignianorum familia, per annos ducentos octuaginta tres potita est, donec Veneti, Posthumo Iacobi Nicosiensis pereunte, regnum iure hæreditario inuaserunt. Salahadinus, cui iam extorsa esset confessio, Christianis se haud parem esse, detrectando certamine, qui suis rebus diffidere cœperat, qui potius suis manibus euerti, quę retinere desperauerat, aut integra capi, seruariq́ à nostris malebat, discessu nostrorum animis rgceptis, ac discordia nostrorum audita, omnino audacior factus, sicut prius Christianos

nos

nos spernere cœpit, crebris ex Hierosolymis excursionibus, prælijsq́; ac uelitationibus Latinos lacessere ac exagitare.

Richardi regis in Syria gesta explicantur. Caput. XIIII.

SVmma rerum ita ad Richardum delata, maiore quàm antea animo ad rem bellicam procedit. Ptolemaidis muros à nostris quassatos, & Ascalonis cæterarumq́; urbium à Salahadino dirutos, reficit et instaurat. Exin cōsilium cepit tentandæ Hierosolymæ, quod unum huius belli operæprecium restabat. Coniunxit se illi Oddo Burgundiæ dux, exercitus Francorum Prętor, ut communiter res gererent. Antipatrida peruenerāt oppidum inter Cæsaream Ioppenq́; situm. Præcedebat Richardus, impedimēta trahens, Franci sequebantur, ultimum agmen Auenienſis Iacobus Comes claudebat, alterum iam diem profecti, cùm tertia Salahadinus apparet, de repente iam latera, iam terga adoritur. Conuersis igitur signis, Auenienſis impetum excipit præstantissimè, sustinuitq́; quoad Franci qui proximi steterant, subsidio accurrerent. Anglus ad primum clamorem, circumacto equo, suos in prælia rapit. Salahadinus non ignarus nostros Hierosolymam petere, eamq́; & belli summam, & uictoris precium esse commodissimū, nō minori certabat animo. Meridiano tempore, pugna inita plena, ad solis occasum usq́; protracta, recruduit eo quod sagitta saucius Sichardus, cùm regem se esse oblitus, uesani militis partibus fungebatur. Nec Oddo ociose spectabat, sed cōglobatis uiribus Barbaro instabat, circunductaq́; ala, premebat hostem ab aperto latere. Auenienſis quasi cygneum melos, fortitudinis testimonum supremū ea die reliquit, quam palmam omnium consensu morte ipsa emit. quæ quidem fugato hoste sola dolori fuit, in cæteris apud nostros, neq́; numerus, neque claritas cladem insigniuit. Interempta tamen ferunt tot hostium milia, quot patrum memoria cæsa, una die, uno prælio, nemo tradit. Noctem nostri illo in loco peregerunt, uenerunt deinde tertijs castris ad Bethleemitidē uicum, ab Hierosolymis & Ioppe, æquo spacio distantem. Comunitis castris cognouit Richardus ingentem camelorum multitudinem ex Aegypto, cum cōmeatibus Hierosolymam properare, eamq́; diuersam à castris uiam tenere, sed locum in quem uentura esset, tantum sex millium passuum longè distare. Itaq́; delecta non mediocri militum manu, iuuentutisq́; robore coacto, nocte concubia proficiscitur per asperrima locorū suos, & deuia circum ducens, prædam omnem interceptam cum agasonibus Aegyptijs, in castra perduxit. Tantæ uictoriæ fructum ut nostri perciperēt, numini haud uisum fuit. Prope in oculis urbs erat sancta, magna diuersarum nationum expectatio, omnium Christianorum deuotio id unum expectabat, ut obsideretur. Proinde constans fama etiam apud Barbaros, Salahadinum expertum tanti exercitus uires, nunq́; in urbe expectaturū, in quam etiā perpauci ex suis se includi paterentur, deterriti Ptolemaidis exemplo, quæ in eius oculis capta, præsidium traditum, & cęsum. Nec minor apud hostes erat urbis defendendæ desperatio, quàm apud nostros eius potiundæ confidentia. Celestinus Pontifex, missis in stipendium militum pecunijs, ad id maximoperè hortabatur Richardum, qui cùm omnium ora in ipsum conuersa essent, causatus hyemem instare, Ioppen quoq́; portum, mari sæuiente hybernis tempestati-

bus,commeatui excipiendo, alendoq; exercitui inutilem fore, in hyberna ad Ascalonam concessit. Gallos disuasisse obsidionem, quidam scribunt,propterea quod uni Richardo, attributam iri uictoriæ gloriam uiderent. Franci Tyrum petierunt,ad Henricum suæ gentis hominem.Hęc equidem tantum Reip.Christianæ nocuerunt,ut mox ferè omnia pessum irent. Ne uerò ociaretur Richardus, aut militum animos luxu immergi sineret, statuit omnino in ea quiete & hibernatione,aliquo ingenio hostibus negotium facessere,alle ctus loci,id est, urbis Ascalonæ opportunitate,eam instaurare cogitauit.Igitur nihil moratus, munimenta uetera, quæ partim diruta, partim quassata, nonnulla etiam demolita erant,omnia renouauit cinxitq;,firmiore elegantioreq; addita specie,quàm ab antiqua simplicitate fuerãt constructa.Id & Templarij in Gaza instauranda fecerunt. Parata enim calce, lapidibus & cæteris ad structuram necessarijs, breuissimo tempore per summam quietem castellum refecerunt, priuata quædam ædificia ac militares stationes construxerunt. Inter hæc uer appetebat,cum Oddo ex Tyro, Richardus ex Ascalone mouent.confluunt Christiani exercitus,qui in Syria remanserant,undiq; ad Bethleemitidem,ubi præterea æstate castra habuerant. Annona ad obsidionem necessaria iam destinata, in castra ipsa illata fuerat, atq; undiq; cõtracta, cum urgente quodam dæmone Francus res Normannicas infestare cœpit: adest tanti sceleris nuncius, qui omnium nostrorum animos consternauit, Richardum dolore summo,bonos omnes mœrore afficit. Concione igitur habita, domũ sibi redeundũ esse ait, ne dum procul pro Rep.Christiana bella gerit,proprij regni iacturã patiatur.Hic sermo statim in Barbaros diuulgatus,qui in certissimam uictoriæ spẽ ipsos euexit. Damnata est hæc Richardi concio,nulla alia ratione magis, quàm quod imprudenter tam citò fuerit disseminata. Oportuerat nanq; prius induciarum aut pacis fœdera cum Soldano intentari,quæ ille ad præscriptum fuerat accepturus. quod eñ de Salahadini uolũtate prius dictũ est,multo magis hoc tempore futurum erat. Vt Salahadinus Hierosolymã cum omni prouincia æquis conditionibus restitueret, cum refectum atq; quasi innouatum, animisq; renatum nostrum cerneret exercitum,eundem etiam indies, æstatis commodo,nouis supplementis auctum iri haud difficulter credebat. At hæc interturbauit disseminatus,ut dixi,rerum Occidentalium rumor.Coactus igitur Salahadino pacem offerre,etiam has conditiones accipere coactus est.Dirueret omnino & imminutas relinqueret urbes omnes, quas Latini post receptã Ptolemaidem instaurassent.Barbarus præmij loco, per quinquenniũ Christianorum res,ad Tyrum Ptolemaidemq; cum omni agro qui ad Ioppen inde protenditur, pertinentes,omnino non molestaret,ne tamen durior,aut inhonesta omnino conditio uideretur, pro euersa Ascalona,paruula quædam ignobilia oppida uulgo concessa,regi ingens pecunia numerata. Id hoc unum erat,ut tanto duorum regum conatu,nihil actum uideretur, utq; in Syria integri nihil nostris, præter Tyrum Ptolemaidem atq; Antiochiam relinqueretur. Cætera triennio capta,ingenti labore obtenta,redderentur hosti. Callidè equidem à Barbaro factum, ut alios inde à bello sibi inferendo absterreret, quando tantorum regum operam inanem,& frustra enauatam fuisse cernerent.

Anglum

Anglum Syria excedentem quæ fortuna exceperit. Caput XV.

PAce necessaria magis quàm honesta cum Salahadino confecta, Richardus pacata classe, Berengariam uxorem cum Ioanna sorore, & magna suorum parte in Siciliam, & inde in Angliam præmittit, ipse uerò cum paucis Thraciam cursu petens, in grauem incidit tempestatem, qua iactatus diu, in Dalmatiam defertur, hic mutato ueſtitu, per Germaniam iter facit, Templarij habitu, lento incedens gradu. tandem superiorum Pannoniam, quæ Austria dicitur, attingit, ac simul certior factus ab exploratoribus famam sui aduentus per eam regionem passim uulgari, cœpit timere sibi, & ob id non nisi explorate ac prætentatis itineribus incedere. uerùm periculum euitare nō potuit. Cū enim in uillulā non procul à Vienna, quę caput Austriæ habetur, in quoddā diuersoriū peruenisset, ac prandere uellet, ne agnosceret, coquo cuidā fuligine ubiq; deformatus, & laceris uestimētis unctisq; operā dedisse dicit, ut uel hac fraude manus hostis effugeret. Cumq; carnes ueru ad focū assaret, hospes annulū regis in digito cōtemplatus (quē obliuioni datū nō detraxerat) statim rem ad Ducē defert. nā sibi persuadere nō poterat, personā quā habitu humili rex gerebat, tāto thesauro digitos amicire. Dicūt aliqui, facie à quodam milite, qui apud Acconē cum Lupoldo militauerat, agnitū, alij linguam Anglicā, & quod carius obsonaret, indicio fuisse: utcūq; proditus sit, Lupoldus hostē diuinitus sibi oblatū ratus, Hadamarū de Chunring, equitū Ducis pręfectū pręproperè mittit, ut captū adducat regē. Erat interea domus ubi ille diuertisset, corona satellitū cincta, ut nemo hominū inde elabi posset. Richardus postq; illi enunciatū est, satellites Ducis pro forib. esse, mentitum deponit habitū, regias uestes resumit, magna audacia se militib. qui iam cum Hadamaro aduenerant ostendēs, quęrit. Ecquid sit cur sic armati circunstēt? Respōsum, Illū ipsum peti. Infert rex, Quàm Duci aliās nemini captiuū se traditurum: se illius fidei quum præsto adsit, ultrò commendaturum. Duci aduentanti obuius factus, gladium porrigit. Blande appellatum Dux in arcem Tyrenstein certis heroibus custodiendum commisit. Romanus Pontifex audita Richardi captiuitate Duci mandat, ut illum ex templo dimittat. Cæsar eundem sibi tradi petit. minantur cæteri principes uim se adhibituros Duci, nisi liberet hominem. His nihil motus Princeps, execrationem Pontificis paruipendens, Cæsaris petitiones, principum minas contemnens, per annum integrum in custodia detinuit hostem, donec distractis calicibus, crucibus, uasis & id generis ecclesiarum Anglicarum thesauris, magno se à Duce redimeret. tunc ad ipsum Imperatorem Vuormatiam adducitur. Auxit rem mirum in modum capto in Austria Richardo Lupoldus: nam tantum pecuniarum aceruum ex regis redemptione comparauit, ut Styriæ ducatum à genero emeret, Neuburgensem, Linzensem & Vuelsensem Comitatus, à Cathedris Pataviensi & Vuirtzburgensi compararet. Pomœria urbis Viennensis ampliaret, adiectis aliquot mille ædium numero, Nouam deinde construxit à fundamentis ciuitatem. Peylstein, Klingenberg, Buten, & Hundsberg, destituta hęredibus feuda, ab imperatore hac pecunia mercatus est. Rotundum diuæ uirginis templum huius rei trophæū cōstitutum Viennæ, quod Dominicani postea inhabitarunt. Liberatum à Duce, redimere ab

Henrico oportuit. Noua tributa crudelissimè imperata in Anglia, & centũ millia pondo cum quingentis, militiæ sacræ nomine numerata, quod cum Salahadino pacem turpi conditione fecisset, quod Syriam petens, Siciliam deprædatus fuisset. Sic Richardus Francum, à quo maximè insidias & uim metuebat, uitaturum se ratus, aliunde malum ei conflatum incidit. Dum Christianæ Reipub. commodum priuatum præfert, gloriæ fructu carere, ac inglorius opibus exui meruit. At duodeuigesimo mense postquam in custodiam uenerat Richardus, in Angliam rediјt.

Henricus Campaniæ Comes moritur, Salahadinus hominem exuit. Caput XVI.

Reliquerat aliquot militum copias Richardus abiens, Henrico Campano. Oddo quoq; Burgundus cum cæteris Christianis, manu equidem haud contemnenda, in Syria degens, Tyrum & Ptolemaidem se receperant. Interpellatus sæpius à pijs, ut regni titulũ reciperet Henricus, uires, animos, opemq; in ipso tuendo offerebant, ille uerò tantæ dignitatis onus uiribus suis maius ratus, nullo modo adduci potuit, ut regis nomen usurparet. Res quietæ erant, induciarum respectu. domum repetebant, quorum res uel familiaris, uel publica, præsentiam poscere uidebatur, adeò ut ipse Henricus, delicijs magis quam bello natus, reditum ad propria pararet. at numini aliter uisum erat. dum enim superiorem aulæ suæ partem incautius circuit, præceps delatus expirauit. Obijt quoq; diem suum in Cypro eodem tempore Guido rex, cui frater Americus subsectus, uir ambitiosus, parum autem prudens. Is statim de regni Hierosolymitani titulis inita ratione, Isabellam secundo iam uiduam, in uxorem duxit, cumq; nulli duces iam in Syria agerent, qui gubernaculis rerum idonei, uel possent admoueri, dotis nomine, regni titulos, cum uxore, Tyro & Ptolemaide recepit Americus. Nec tamen sic satis firmæ res aut diuturnæ futuræ in Asia uidebantur, licet Cypri regnum, Hierosolymitano iam coniunctum, ac egregiè à Constantinopolitano classe tutatum esset. quantum enim induciarum tempori elabebatur, tantũ periculi rebus Christianorum accedere, uerebantur omnes: cum nec sollicitudine aut studio futura à rege occuparentur, nec in ipso, ingruente necessitate spes ulla, aut fortitudinis aut experientiæ eius eluceret. Iam omni autem deficiente ratione, adfuit diuina illa misericordia, quum Salahadinus uir omnium eius seculi uirtute gestarum rerum gloria & potentia facile princeps, extinctus, posteris magnum de regno suo certamen reliquisset. tunc enim unum hoc Americus beneficium Reipublicæ contulit, ut discordia Turcarum fretus, etiam contra fœdera Byblium à Sarracenis pecunia redemptum, communiuerit & instaurauerit. Nec prætereundam censeo rem, quæ omnibus quidem historijs meritò interseritur, Salahadini (qui unicus nostrorum terror fuerat) etiam iam morientis prudentissimum æquè ac memorandum institutum. Iussu enim ipsius, Signifer, qui imperij eius signum, omnibus in prælijs, ferre consueuerat, funus eius præcedebat. Hic lanceæ trunco, interiorem illius tunicam, in modum trophæi præferebat, altum inclamitans, Salahadinus Asiæ ac totius Orientis domitor, illud unum secum defert. Spectaculum certè sapientissimi et cordatissimi principis, cui præter ueram Christi cognitionem, ad summam laudem nihil unquam defuit. Nouem filios reliquerat.

ſiquerat. eos omnes præter unum Noradinum, necauit patruus Saphadinus: qui in Alapienſes magno odio deſæuijt poſtea, quod fide ac uirtute eorum inſidias eius nepos ex fratre euaſerat. Mortuo igitur Salahadino Celeſtinus Papa, in magnam recuperandæ Hieroſolymæ ſpem uenit. Reſtituit etiam ea mors noſtrorum omnium animos, ut etſi parua recipiendæ Hieroſolymæ relicta, magna tamen retinendæ quam poſſidebant terræ, addita ſpes ac confidentia uideretũ, dũ ſic pernicioſiſſimo odio, & filius & frater Salahadini ubiq; concurrerent, Turcis, Sarracenis, Arabibuſq; diſſidiis inter ſe diuiſis.

Quæ ad iuuandam Rempub. Chriſtianam in Syria Henricus VI. Imperator molitus ſit. Caput XVII.

PHilippus atq; Richardus nec hac occaſione, proditæ rei calumniam diluere tentarunt, imò exacta multa pecunia, quam in ſtipendium illis miſſuros ſe fingerent, qui armis in Syria rem Chriſtianam tutarentur, ut alter alteri bellum inferre poſſet, profuderunt, nihil etiam obteſtationibus, nihil minis Põtificis moti, in bellum Chriſtianæ rei calamitoſum ruunt. Henricus igitur Imperator à Pontifice perſuaſus, apud Argentinam crucem aſſumpſit, cum ipſe id obire non poſſet, Conſtantiæ reginæ & Iordanis Siculi coniuratione impeditus, dum illa adultero regnum parat, ac uel ueneno Imperatorem necare geſtiret, iamq; induciarum finis inſtaret, Henricũ ducem Saxoniæ, magiſtrum equitum, & exercitus ductorem dicit, eumq; cum ingentibus copijs in Aſiam ire iubet. adduntur ei Legati, Cunradi duo, alter Moguntiæ, alter apud Herbipolenſes præſul. his ſe adiungunt ſacram militiam profeſſi, Hermanus Thuringiæ Lantgrauius, duo Henrici, Palatinus Rheni unus, ſecundus uerò Brabantiæ dux, Hartuuicus Bremenſis, Rodolphus Verdenſ. Halberſtatẽſis, Cicenſis, Patauienſis, Ratiſponẽſis, Epiſcopi. Marchio deniq; Cõradus Morauiæ, et Albertus Haſpurgenſ. Henricus Caladinus Mareſcalcus Bappenheymiorũ familiæ propagator. Hi cum iã ꝑ Danubium Viennã delati, Fredericum Lupoldi filium, Styrenſẽ comitem, ueſtigia maiorũ omni cur ſu ſequentem, ſacram militiã profeſſum, in comitatũ receperunt. Pannonia inferiore, Thraciaq; emẽſa, ab Alexio Angelo, Cæſare Conſtãtinopolitano, cuius ſoror Irene Philippo Henrici Auguſti fratri deſpõſata erat, armis annona & reb. neceſſarijs omnib. adiuti, ac claſſe Græcorũ Antiochiã delati, terreſtri itinere Tyrũ tandem peruenerunt. Conradus aũt Herbipolẽſis, Imperij Scriba ſupremus, quem cancellariũ uocabãt, iuſſu Imperatoris, dũ copiæ ad Tyrum reficiunt, in Cyprũ traijcit, Americũ regem coronaturus, qui à Græculo inaugurari noluerat. Confecto deinde negotio ad Ptolemaidẽ, quò exercitũ perueniſſe audierat, reuertit. Ioppen oppidũ ſtatim aggreditur: id eñ Richardus inſtauratũ, Germanis cuſtodiendũ tradiderat, cũ Syria excederet, à Sarracenis deinde obſeſſum, ſtrenuè tutatũ è præſidio per aliquot menſes, donec hoſtis liberius diuagaret, noſtriſq; inſultaret, dictiſq; Germanos laceſſeret. Tunc Germani uirtutis, q̃ numeri & uirium magis memores, erumpunt, palantes obtruncant, in caſtra fugientes ſe recipere compellunt. Oppidani autem æmulatione an proditione incertum, redeuntes uictores excludunt, nec in urbem admittunt. Quod uidentes hoſtes, tota acie in paucos feruntur, ſtrenueq; pugnantes ad unum opprimunt, obruuntq;. Conditionibus deinde & oppidum recipiunt, occupatum deſtruunt funditus. Ad ruinas igi

tur,ubi uentum erat,cum hostis appareret nullus,Sidonem petūt, quæ urbs etiam à Sarracenis,abacta præda & captiuis,deserta erat. Ad Sarepta Sidoniorum deinde itum,nec hæsitatum diu : illa relicta,Berythum uersus proficiscuntur,quò hostes se contulerant. quod cum esset oppidum altissimo & munitissimo loco,telis,cōmeatu, præsidio ad triennium instructum,à capta Hierosolyma Salahadino inhabitabatur. Decem & nouem millia captiuorum Christianorum detenta fuisse in eo oppido feruntur,ac ipsum tyrannum pro insigni loci gloria,ibidem coronari,Hierosolymarum Babyloniæq; regem se appellari uoluisse.Incolebatur quoq; ab ijs, qui perpetui religionis nostri hostes,terra mariq; Christianos indies uexabant, eorum comprimere audaciam,ad existimationem & autoritatem Ducum pertinere uisum, quo facilius aliorum Sarracenorum animi frangerentur, castris sepiunt, aggere, uineis, turribusq; oppugnant. Geritur res ubiq; acerrimè,nostri potiundæ urbis et arcis cupiditate, & pro gloria certantes, muros subeunt, repulsi in castra reuertuntur. qua re hostis factus ferocior,egressus oppidum,ad castra usq; accedens, pugnam init. Tunc classis nostræ præfectus, qui cum classiarijs aliquotq; equitibus in loco ad insidias idoneo,non paruo numero constiterat, à tergo ferocientē hostē aggressus,magno edito clamore inuadit. pugna cruenta cōmittit.Hic cum Sarracenus quidam iactabundus sæuiret, obuios prosterneret, Henricus proximum Horstmariæ dominum Bernhardum cōpellat. Viden (inquit) beluam illam immanem? quin prostratam terra obtruncas? Bernhardus itaq; fertur in hostē,equoq; eum deijcit. at Barbarus resumptis uiribus, in pedes se recipit, armisq; bene munitus, inimicum ira exæstuans aggreditur denuo, quum Henricus per medias acies Bernhardo occurrēs,uulnerat hominē. nec mora dū talionē parat Barbarus,ense Bernhardus latus illius hausit,caput proiecto cadaueri amputat, hastæq; infixum ostētat. quo uiso hostes terga uertunt,fit cædes magna, dū ad urbē Barbari fuga cōtendūt. Nostri hostē insecuti, portas urbis occupāt, unaq; in urbē irrūpunt. Præsidiū cæteris saluti fuit,in quod se recipiunt,qui impetū nostrorum euasere. Capti sunt ex principib. uiris duo,haud infimę conditionis. Direpta urbs, effracti carceres ac ergastula, in quibus Christiani nominis, utriusq; sexus, milia multa coërcebant. quod quidē magna lætitia affecit nostros. Tandē noctu aufugientib. hostibus,captū est præsidiū. tantū armorū in eo repertū, ut duab. licet onerarijs nauibus exportari uix poterat. Ingens annonę uis reperta, quæ diu nostros in hostili terra, sustentare potuit. Instaurata deinde urbe, uersus Toronū castra mouēt. Antiochenus Princeps ad sua reuersus, in prouincia multa recuperauit, quæ Sarraceni, nostrorū audiētes successū, reliquerāt loca, & situ & opere munitissima. Sarraceni et Turcæ, cū audirēt Germanum hostem ferocissimum Syriam ingressum, omnia cæde, flamma uastare, grassari in omnes, initis fœderibus, inducijs inuicem datis, collatis uiribus hosti obuiam egressi, ad Toronum præsidium, ubi Germanos castrametatos esse audierant, properant. Nostri ne Berythum nuper instauratam, non adeò firmatam & munitam bene Sarraceni occuparent, selectissimorum militū robur in urbē cū annona sufficiēti mittūt. Missis etiā cementariis et parte maiori artificū, additis quatuor milib. paulo plus militū, qui si qui Sarraceni impetum

impetum facere uellent, arcerent à perturbatione negotij. Ioppen instaurarē iusserant, saluti Reipublicæ per eam ædificationem prouisum multum arbitrantes. Peracto negotio ijdem milites, præsidium in tutelam recepêre. Haud procul à nostris sua tentoria fixerant Barbari, uixq; ea firmarant, cum bis terq; in castra nostra, quidnam uirium, quæ experientia militiæ, quodnam corporis robur nostris insit, experturi erant. sed incruentæ fuere hæ incursiones, nihilq; gestum dignum memoratu, quum nostri inuigilarent ad defendenda castra, ac ad alliciendum hostem magis intenti, quàm ad lacessendum. Ferociores ea re facti Barbari, nocte media castris appropinquant. strepitu eques se prodidit, tamen quia maiores assueto tenebræ erant, & caligine coelum obnubilatum, malè potuit quippiam aduersus impetum uenientium prouideri. Sed pro tempore ordo militi datis, prout exaudiri hostis potuit. Animos interim Barbarorum etiam horror ceperat, cum illis habitudo noctis suspecta, atq; nostra diligentia. nihilominus ad munimenta ipsa procurrunt, missilibus furorem & clamore exatiāt: interim dies fugare tenebras incipit, nostri per auersam castrorum portam exeundo à tergo à latere, hac illac cursitātem, et uociferantem hostem aggrediuntur. primo impetu pulsi uersis ad tentoria equis, fuga, qua sola poterant, se saluarunt, plures tamen in fuga ceciderunt. Dumq; ardentissimi nostri Barbaros insequuntur, quosdam in castra hostium, impetus detulit, terrore, tumultu, omnia complent, occisis aliquod statio narijs, titionibus surreptis. quæ ferro nequeunt, igne absumere gestiunt. at ne opprimerentur occurrentium multitudine, citatis equis, se ad suos recipiunt, parte castrorum, hostium & cæde & incendio deformata relicta. Abinde hostes cautius se habere incipiunt. nam haud paruo illis hæc stetit irruptio. uulnerati missilibus nostrorum aliqui, cęterum desideratus nullus. Iam in tertium mensem protracta obsidio, cum inclusa undecunq; ijs qui in præsidio erant annonæ facultate, obsidionis diuturnæ assuctum malum, famem nempe minabatur: uerebantur etiam obsessi, quum coacti ad deditionem cōpellerētur, ne hostilia omnia essent passuri. Cumq; ig ē nostri eos nūc leniter, nunc asperè ad resignandū præsidium sollicitarent, diem decimum præfigunt, quo si suorū subsidio non liberarent, tradito præsidio cum armis abirent. Interim Barbari de conditione inita admoniti, per internuncios, qui coactis undiq; subitarijs auxilijs ad soluendam eam obsidionem pro more, pertinacius annisi sunt, atq; ui dolum addiderunt. diuisis enim copijs, quas per diem antea ingentes & instructissimas ostentarāt, partem unam ad Berythense præsidium, quod negligētius custodiri audiebant, expugnandum, noctu miserunt, dissemitato rumore, ex Aegypto nouas quasdam expeditiōes, cum classe ingenti accessisse: sic quoq; summo mane, alteram copiarum partem, quam nostri integrum rebantur exercitum, quem pridie uiderant, uersus castra ducūt. Nostri uerò de Berytho urbe magis solliciti, relicto Torono, suis in auxilium properant, cū medio in itinere militū agmē, qui præsidio excesserāt, apparuit triste, erroris conscientia demissio in terram uultu, ueniā facinoris flebiliter orantes. Henricus delusis facilè ueniam largiri se dixit, qui & ipse falsus, iam receptum præsidium amisisse, Barbari dolo se fatebatur. At commune pec-

catum, publicæ quodam uirtutis facinore luendũ & emendandũ esse. pergerent igitur, et ipsum sequerentur, non sine dubio Barbaros iam præsidium Ioppen se quoque tẽtaturos, quo tutato, Reip. Christianæ cõmodum maximũ accederet, amisso, & dedecus ac periculũ ingens. Barbari aũt occupato præsidio, ne in potestatem nostrorum rediret, funditus euerterũt occupatã. Sic Berythus urbs 1197. Salutis anno & instaurata, & paucis mensibus euersa fuit.

De Simonis Montfortensis in Syriam transitu, ac Germanorum reditu. Caput XVIII.

Vix hæc Henricus effatus, cum cõiunctis rursum copijs Barbari nostros ad Ioppen tendentes insequuntur. Celestinus Papa interea moritur, cui Innocẽtius III. suffectus, qui primo Pontificatus sui die ad cõponendas lites, & reconciliandos regum Francorũ et Angliæ animos, Petrum Capuensem, Legatũ mittit. is re infecta, redire iussus, unũ hoc obtinuit, ut Simon Montfortensis Comes, eo seculo militaris disciplinæ peritissimus dux in Syriam, ad defendendas res, mitteretur. Is statim ascitis Volmaro Lemburgensi, Theodorico Cleuensi, Adolpho Holsatio, Gualtero Blesensi, Andrea Sauengio, Guilhelmo Barensi, Vgone Florinio, Guilhelmo Saleberiensi, Comitibus, classe mare traijcit. ac iam Syriam cum copijs suis tenuerat, Ptolemaidem delatus, arma uirumque reficit, propediẽ in hostem ducturus, seque nostris adiuncturus. Barbari iam propius apud nostros, qui sub mœnibus urbis Ioppẽsis castra fixerãt, considebant. Nostri hostem qui numero præstabat, arte quadam fallere, ad pugnam allicere, exactum ad certamẽ, opprimere gestiebant. Motis igitur ab urbe castris, nocte ea in alium locum, 40. stadiis ab hoste remouẽt, consilii oppidanos admonitos, ad insidias paratos esse hortãtur. Curatis deinde corporibus, ordine dato & instructis singulis, apta insidiis loca milite complent. Barbari, nostros metu discessisse arbitrantes, partim ad urbem oppugnandã accurrũt, partim ad insequendũ nostros, sine ordine feruntur. nostrorũ pauci ẽ stationibus progressi aduẽrantibus occurrũt, primo tamen cõgressu paululum recedentes, simulato pauore, arripiũt fugã. Barbari ubi animaduertũt nostros fugere, turmatim omnes, quam concitatissimis equis in nostros insultãt, pedite, ut ocyus sequeretur, inclamato, & iam toto Marte nostris incumbũt. Qui fugam mœsti arripuerãt, conuersis equis sistũt primo insequẽtes, tum uno impetu omnes prorumpũt, strictis cominus gladiis infe rũt pedẽ, quasi necessitate coacti dimicãtes. Turcæ nihil territi, sublatis scutis appropinquantes hosti, ordiunt pugnã. Tũc ex insidiis adsunt electissimi ex omni uirorũ robore et principes iuuẽtutis, qui hostẽ à tergo adoriebant. onerabat hostẽ, quod sui sine discrimine, ignaui fortesque simul, prout tumultuariẽ exierant, pugnabãt. Igitur statim uictoriæ desperatio, salutis quoque discrimen ob oculos illi uersatur. quare referentes se in latus sinistrum, apertam ineunt fugã, cum ecce per puluerẽ, qui ad oppugnationẽ ierãt Barbari adesse indicantur. dant igitur nostri fugiẽdi liberã facultatẽ disiectis, exactissimoque cõsilio, relictis corporibus, et spoliis occisorum, robur agminis aduẽtanti, hosti obuiũ mittunt, cui iam à tergo, qui præsidio eruperãt, imminebant. In mediũ redacta hostiũ caterua, ex desperatiõe fortissime pugnabat, donec in Ducem eorũ inuectus Fredericus Austrius, cõfossum equo deiecit. tunc fœdã fugam per campũ ineũt, dispalati in mare agũtur à nostris, aut ceduntur discerpũtque gladijs.

gladijs. Profligato hoste, lectis spolijs, nostræ sub urbis mœnia reuertuntur. Ceciderunt ea die Barbarorum aliquot millia, nostrorum incertus tamē pro numero rarijs miles. Sed tantæ uictoriæ gaudiū imminuit, imò extinxit duorum fortissimorū uirorum Saxonis & Austrij casus: siquidē dum ea die, omne munus Ducis prudētissimi ac militis gnauissimi obierant, alter solis æstu, & laboris immensitate defatigatus, cum à pugna auram captaret, grauem incidit febrem, qua quarta die, postea extinctus fuit: alter ab hoste, quem, ut diximus, equo deiecerat, ueruto transfixus, dum spreto uulnere, ultimus ex pugna discedit, profuso sanguine, uiribus amissis, ea ipsa nocte quæ uictoriam insecuta est, hominem exuit. Destitutus uictor miles, alium recipit nuncium. Henricum Cæsarem diem suum obijsse, patres diuisis sententijs Philippum defuncti fratrem, Othonem Saxonem quoq; imparibus suffragijs Imperatores dixisse, bello ciuili omnia deformari. quæ quidem magnū in castris tumultum excitarunt. Moguntinus cuius in deligendo Imperatore magna erat & præcipua autoritas, dignitatis suę nullam apud reliquos Septēuiros fuisse, supra quàm dici potest, tulit egerrimè, adeò ut iam abitum pararet, cum literæ & nuncii Innocētii adsunt, qui tumultuantē firmarent. prēmiis, precibus, pollicitationibus omnia plena. Promissum etiam, successorē expectaret, unico deinde eius suffragio, eum inauguratum imperio præfore, cui ipse astipularetur. At his omnibus nec Duces, nec milites flecti potuerunt, ut in prouincia amplius persisterēt, sed inuecta in præsidium annona, armis id instruxerunt, & uoluntario milite classe qua uenerant, Constantinopolim redicere, ac deinde per Thraciam & Hungariam maximis itineribus, in patriam uenerunt. Conradus igitur Vuittelspachensis, Mogontinus præsul, adiuncto sibi Rodolpho Vuerdensi Episcopo, terrestri itinere in Armeniam tendit, ubi Leonem, iussu Henrici, regio diademate insigniuit, ac pace sequestra, inter eundem regem principemq; Antiochiæ, controuersias composuit, à quo ingentibus donatus muneribus, domum & ipse reuertitur.

Expugnata à Barbaris Ioppe & destructa. Simon Montfortensis inducias extorquet diffidentibus, ac domum redit. Caput XIX.

DIscedentibus Germanis, statim Barbari, sub mœnibus castra figunt, & per aliquot dies cōtinuata oppugnatione sæpius repulsi, tamē nostros numero paucos, uiribus exhauriebant. Cū eñ Ioppe urbs à Ptolemaide Tyroq; rēmotissima, classe ablata, in coronā ab hostib. circundaretur, nec nuncios mittere, nec recipere poterant, qui suos de rerum statu certiores facerent. Attamen subitus suorum discessus, intus increscentia indies incommoda, uires licet frangerēt, animū non frangebāt. Nulli tot malorū effugii fœda subrepit cogitatio. Disponebantur omnia exacto iudicio, parcior militi præbebatur cibus, tela in uanum non proiiciebātur. Fixum omnibus erat, laceratione corporum suorum, religionē & professam militiam, fidemq; Reipub. Christianæ seruare. Ostentata sæpius ab hoste iritamenta pauoris omnia contemnunt. productis etiam sub mœnia captiuis, quos nisi tradito præsidio, fœdè trucidaturos minabātur Barbari, nullum nec sanguinis, nec gentilitatis cura dementauit: admoniti etiam, ut urbē dederent, responsum dignū Germanis dederunt. Fidem Germanā habitu animorū, non aduersarū rerū euentu, me-

tiendam

tiendā esse. Barbari cū minas, cū blanditias suas sperni cernerent, die noctuq; incūbebant, ut expugnata urbe, irā exsatiare possent, utilissimū existimantes, uel L. suorum capitibus unius Christiani necē emercari posse. nostri erūpentes quoq; sæpius apparatus Barbarorum deturbabant, beneficio loci & uirtute periculorum adsueta adiuti. Deficiēte autem iam annona quoq;, periculum augeri, animus Germanorum & ingenium exacui incepit. Iuuentus inter milites urinator, hostem fefellit, atq; cōmodum Ptolemaidem peruenit, ubi inuento Simone Montfortensi, qui in reficienda classe, & instruēdo exercitu occupatus ibi consederat, hominem edocet, quo in rerum statu Ioppense præsidium constitutum sit, quo animo subsidium expectet. Persuaserat etiam rumor, de applicata Simonis classe, hostium castra, quod ex hostium instantissima oppugnatione haud diu latuit. Igitur spe ducti subsidij animos sumunt, omnes conatus hostium irrident, ac, ut fit, securitate negligentiam pariente, segnior pro portis excubare miles, rarior in muris conspiciebatur armatorū numerus. Admittebatur quoq; Barbarus sæpius ad colloquia, qua ille captata occasione, benignis uerbis ad deditionem, magnis propositis muneribus, nunc hos nunc illos inuitat. Varia subinde respōsa tulit, sed tandem cupiditas sordida perditū quendam exciuit, ut accepto præmio, socios proderet & præsidium. Obseruato igitur tempore, cum tertio Idus Nouemb. pro more Germani cœnarēt lautius, poculisq; se inuitarēt coronatis, uinoq; et somno sepulti in stratis stertebant, uigiles ipsi mero obruti, custodiam portarum neglexerant, effractis seris, portam unam hosti proditor aperuit, hoste intromisso, in somno oppressos sæuitum acerbè, ad unnm omnes occisi, urbs à fundamentis murorum ubiq; euulsis, in aream ac solo æquata. Iam hostes belli reliquias persequi decreuerant, cum ecce Simon Montfortensis copijs suis omnibus ijsq; instructissimis, recta Ioppen tendit, at excepto nuncio cladis, tristis substitit, consulturus quibus de hoste ultionem sumere, & tantam fœditatem eluere possit. Omnium sententia acclamatum, cōtra hostem eundum, ac conserendam esse pugnam, sed quasi prohibentibus fatis, tanta uis aquarū cœlo delapsa est, per tres dies, ut ne pedē ex castris mouendi facultas sit cōcessa: cessantib. pluuijs, frigore omnia cōgelabāt, rigescebant militū manus, ut nec arma quis cōmode tenere, nedū ijs uti posset. Dum igit̄ multis consultationib. hebdomada, atq; cœli inclementia cōsumitur in castris, ad hyberna redeūdum cēsent, si ullam pacis honestæ cōditionē impetrare ab hoste possint. Cōmodum aūt accidit, ut orta inter Barbaros discordia, induciæ abrumperētur, quas tū in Germanos ducturi, inierāt. cōflictantes ergo inter se odijs, iniurias cohibuere, donec captatis colloquijs, utrinq; pacis cōditiones admitterētur. Proposita igit̄ et accepta sine uariatiōe hęc unica pacis cōditio, ut Barbari priores, Richardi cōditiones ratas haberent, per decennium Tyrō Ptolemaidiq; arma non inferrēt. Rebus ita ex usu cōpositis, præconia per uniuersam prouinciam decerni iubēt, & cupidam pacē omnib. annunciari. Quo facto, solutis castris utrinq; discessere. Simō Asiā satis tutam uidēs suos è Syria demum deducit. Barbari contrarijs studiis, ad sua quisq; dilabēdo, seditionibus Imperium ipsorum distrahunt & affligunt. Hoc ipso anno 1198. Herlinus S. Dionysii monachus, magnam uim Britonum in Lugdunensi

Gallia

Gallia sacris persuasionibus excitauerat, ut sacræ militię nomen darent, quos omnes classe Ptolemaidem transuexit: cùm uerò Simonem ducē ad propria rediisse, paceq́ publicata, omnia quieta esse uiderent, nec ducem haberent, cuius consiliis regerentur, nullo ordine dilapsi, domum reuersi sunt.

Exercitus qui in Syriam mittitur, Constantinopolitanum imperium occupat. Caput XX.

CVm Turcarum Sarracenorumq́ discordia, continuęq́ eorum pugnę, magnam iam occasionem præbere uiderentur Hierosolymarum recuperandarum, Innocētius principes omnes religione soluit, ac à Simone Monfortio iuratum, præstitumq́ fœdus irritum habendum, sua autoritate per nuncios edicit. At reuera aliquid aliud agebatur. Alexius enim uir sceleratissimus (quem Isaacius frater, à Turcis magno ære redemerat captiuum, cui præter imperii nomen, omnia ex æquo concesserat) fratre per insidias excæcato, Constantinopolitanum Imperium inuasit, Isaacii filium pari cruciatu perdere quærens, nisi fuga salutem is redemisset. Alexius qui patrui sceleratas manus effugerat, præcoci prudentia fretus, Græcam ecclesiam Romanæ semper obcalcitrasse cum optimè nouisset, id consilii capit, ut duodenis missis clandestinis nunciis, ad Innocentium, qui calamitatem parentis adolescentisq́ Pontifici enumerarent, supplices adhiberent preces, ut consilio, opibus adiuuaretur, fore si solus aut cum parente restitutus esset in imperium, quod in primis Græciam subiiceret Romanæ ecclesię. quod pręstito iuramento firmatum est. Legatis benignè respōsum, auxilium insuper promissum. Pontificis autoritate sollicitati Occidentaliū principes, uicesima omni generi ordiniq́ue hominum indicta, ingens pondo auri sacri à Germanis emūctum. qui intestinis bellis, ne militiam profiterentur, distringebantur. Gallus Rex per literas cum Bonifacio Monteferratensi, rerum Orientalium peritissimo, qui & in Græcia & in Syria res gessisset, ut se Ducem suarum copiarum præberet, egit. Sacra induit arma Balduinus, cum fratre Henrico Flandrensi. his socios se addiderat, Betuniensis aduocatus Guilhelmus, cum fratre Bartholomæo, Ioannes & Henricus Nigellani, Rasso & Rogerius Gauerii, Leuinus Aexellanus, Vinnocus Houdescotanus, Theodoricus Dixmontanus, Iodocus à Materis, Iohannes Odenhonius, Iohannes Zomerghem, Iohannes & Ferricus Dairre. Ex maioris autem notæ uiris secuti sunt Balduinum Henricus Louaniēsis Dux, Reginaldus Dampetra, Galterus Brennæ Comes, Gotfredus Genuilla, Henricus Aegellerius, Ioānes Virson, Oliuerius Rochiuordius, Nortuicensis & Nartanloniæ Comites, à Ioanne Anglię rege extorres facti. Proceres iuuentutis Francię etiam nomina dabant, Theobaldo Campano Duce, quem Simon & Guido Montfortenses sequebantur cum Popino Aurelianensi, Gotfredo & Stephano fratribus Petracensibus. Bonifacio adhęrebant Ludouici duo, Alter Sabaudus, alter Blesensis, cum Garnerio Tricassium, Milone Suessionum, Matthęo Monerantiaco, Alphonso Baiouensi episcopis. Nomē quoq́ Ioannis Brennę Comitis, atq́ Hugonis phani Pauli, hoc bello illustre fuit. Flandrus Philippo fratri ac Bochardo Aneuiensi curam Flandrię & Hannonię, filiarumq́ue duarum committit. Modestia Bonifacii Gallicam iuuentutem, mortuo in Subalpinis regionibus Theobaldo, dicto habuit morigeram, præfuitq́ illis, ut omnes eum prædicarent paren-

parentem. Innocentius tam copiosi, tamq́ instructi exercitus profectione audita, consultare cœpit, qua ratione classis tantæ multitudinis paranda: nam uulgus religione persuasus sturnatim conuolarat. Principes tacitè admoniti omnes tantæ prædæ inhiabant. Tres erant in Italia maritimis rebus urbes præpotentes, Pisæ, Genua, Venetiæ. Orientalibus rebus capessendis opportunius uidebatur Venetū nomen. Missi igitur Legati, qui cum Venetis pacifcerentur, ut undetriginta peditum millia, in quibus nouem scutatorum essent, equitum quatuor millia, & quingentos, commeatus ad hæc, equosq́ue usque ad Thracium Bosphorum conuectarent. Vtrinq; fœliciter eueniebat. nam Franco classe opus erat, Veneto egregijs militibus, cùm piratæ Illyrici, Hungarus rex & mare & Dalmatiam Venetis infestam redderēt. Pro uectura copiarum à Pontifice Venetis magnum argenti pondus pactum. Duces uerò cùm serius aduentarent, inuicemq́ expectarent, consumpto uiatico, mutuam petere à Venetis pecuniam coacti, quos ut inautoratos haberent, petitam pecuniam ea conditione dono dederunt, ut & operam & societatem in administrando bello Veneto deferrent, ac Dalmatiæ statu pacato, ubi quicquid bello receptum esset, Veneti ut antea, tenerent, bellum postea ea conditione in Asiam transferretur, ut quæcunq; loca ex hoste caperentur, dimidiū Venetis cederet. Venetus naulum, triginta trium millium marcarum precium remitteret, atq; triremes sexaginta in præsentem expeditionem educeret militibus ac cōmeatu instructas. Inter hæc ne cui res suboleret, Maria Balduini uxor eum Ioanne Nigellano in Syriam præmittitur, quæ post uarias iactationes, periculaque innumera Ptolemaidem delata, dum maritum ibi opperitur, morbo contracto defuncta est 4. Cal. Septemb. Henricus Dandulus primus omnium, rebus iam compositis, Venetias profectus est. eum postridie reliqui secuti. Habuit classis uniuersa naues ducentas & quadraginta, triremes sexaginta, septuaginta onerarias, ad cōmeatus Vrserios centum & uiginti. Addidit pontifex triremem cum Octauiano Hostiensi legato, quam Ambrosius Malaspina instruxerat, milite conducto sub Martinengo Brixiensi comite. Sub primum egressum, Histria pacata, Iadera expugnata, in hyberna deductus exercitus, cùm ecce puer Alexius ex composito supplex adest, opem cōtra patruum implorat. Exceptus ut Augusti filius, militi à summis uiris commendatus, nec ipse sibi deerat, forma, ingenio, ætate blandus. Tunc legatus pontificis humanis stimulis religionem addit. Bellum sacrum susceptum prius in Græcos reuocandum, ut Romanorum ecclesiæ iungerētur. Certissimum esse, discordiam Græcorū, & in Latinos odiū, Turcis Sarracenisq́ hactenus ansam Syriæ expugnandæ prębuisse, nec à ceruicibus nostris eos depelli posse, nisi prius impio Grecorū Imperio, Romanum iugum imponatur. Insularum, prouinciarum imperia ducibus, militi præda pollicita. Omissis igitur Syriacarum rerum consilijs (licet multi ex prouincia Hierosolymitana in castra Latinorum peruenerant, ut eos ad regnum sacrum repetendum incitarent, inter quos Bethleemites & Ptolemaidis episcopi) bellum Græcum suscipere placuit. Cretenses statim puero fidem dederunt. Byzantium oppugnatur, expugnatū tandem, fœde diripitur. Petitus in cæsarem Alexius puer cædem auertit. Liberatur Isaacius, Creta insula Bonifacio donata.

Ecclesia Græca Romanæ subiecta, soluta restitutionis merces, 33. milium auri pondo Venetis. Ducenta pondo in annum Francis promissa. Classis Veneta in annum iterum conducta. Ipse imperator, sacram militiam professus, sed repentinè mortuus, puer sceptra arripit. Græci subito tumultu concitato (Latini enim urbe excesserant) reliqua imperij loca occupaturi, Romanis seruire, iura ab illis petere indignum putantes, in puerum regem impetum faciunt. Alexis Ferradensem, consilio supra ætatem promptissimo, clàm in urbē uocat, nihilominus se in potestate suorum ciuium futurum, alta uoce pronunciat. Sensit fucum Myrtilus, necato Alexi, iuuentutem armat, Augustus dictus, urbem defendere conatur. Mari terraq; iterum à nostris oppugnatur urbs, sedecim nauibus incendiarijs in classem immissis. conatus uanus cecidit. Nec excusatio Myrtili iram nostrorum compescere potuit. Duodeseptuaginta diebus oppugnata urbs, occupata, miserè direpta iterum. Confecto negotio, de creando nouo Augusto, habitum consilium. sententiæ bifariam diuisæ, Philippum Sueuum inaugurandum consulunt nonnulli, ut redintegrato imperio, res Christiana ab uno regeretur in humanis, ut in diuinis uni us pontificatu dirigitur. Plura suffragia habuit ea, quæ statim Augustum Romanum Græciæ præsentem, eligendum diceret. Instituti electores, ex Syris duo pontifices, Bethleemites & Ptolemaita, Veneti quinos dedere, Henricum Dandalum, M. Sannutum, Rabanum Carcerium, Iacobum Viadrū, Henricum Glasium, Galli totidem, Suessionum, Tricassiumq; episcopos, Abbam Lucedij. Reginaldus Bononiensis, Balduinus Bellofortis, Ioannes Brenna Sabaudus, Monteferratensis numerum quindecim uirorum expleuēre: hi summo consensu Balduinum Flandriæ ac Hannoniæ comitem, Augustū renunciauerūt. Thomas deinde Maurocenus Venetus, Patriarcha creatus, pontificem haud annuentem habuit, donec ipse Romam profectus, Græcanicam ecclesiam Romanæ subiecit. Sed hactenus ab enarratione nostra, memorabilium profectò rerum causa abstracti, cum plus æquo historiæ dignitas nos allicceret, ad res Hierosolymitanas prosequendas redire libet, his secundo libro terminum statuenntes.

DE BELLO SACRO CONTINVATAE HISTORIAE LIBER TERTIVS, IN ORDINE vicesimus sextus.

Ioannes Brenna ad regnum Hierosolymorum uocatur. Caput I.

PAce in Syria constituta, Soldanus Iconij, Graecam Europae urbem Sataliam, sinui Illico adiacentem, ex qua Christiani in Asiam traijcere soliti erant, ui captam spoliat atque diripit, trucidatis omnibus in ea incolis. Nec his contentus, Christianos ubique calamitatibus uexabat. Haec Americum regem omnino non mouebant, nec quicquam de Christianis in Asia Ptolemaidem Tyrumque inhabitantibus, gestum est, aut contra molitum. Conueniebat tamen nostris in Syria non omnino male cū Sarracenis, donec Norradinus Salahadini filius, praesidiū in mōte Thabor Ptolemaidi imminenti aedificat, aedificatum cōmeatu, armis, & milite complet. Nulla nec huius rei Americo cura, cū cordatiores optimè intelligerent, Barbarum moliri aliquid, quo expeditius, inducijs finitis, ipsam Acconem oppugnare posset. Missis igitur nuncijs & literis ad Innocentinm, ne quid detrimenti Respublica capiat, prouidere iubent, iam nescio quid conari tyrannum, & uim intentare occultam. Mariam superesse Conradi Monteferratensis filiam, elegantis formae, & nubili aetate puellam, quam Templarii Hospitalariique tutoris titulo, in spem regni educarent, illam ei nuptui daturos, qui à pontifice tanti regni dignior aestimaretur. Pontifex occasionem hanc amittendam, piaculum, Romanae Ecclesiae potestatem delatam, arripiendam ratus, statim Ioannem Brennam, Viennae Allobrogū Metropolis regulum, multae celebritatis in re militari uirum accersit. Habito senatu, omniū consensu Americus rex Cypri, qui uxoris nomine regni Hierosolymitani titulos sibi usurparet, frigidè aūt hactenus rem Christianam administraret, regno priuatur, atque Brēna subrogat ad capessendā prouinciā. Ioannes ne ingratus Romano appareret Pontifici, regnum Romanae sedi uectigale esse, & in perpetuū fore, iureiurando affirmat, nec unquā post hac regis nomen quenque ferre posse, nisi quē Rom. Pont. designasset. Ioānes igitur domū reuersus, rem domesticā curat, fratri tutela & administratione cōmissa. summo deinde studio, ad tantam expeditionem necessaria parat, pecuniam cōgerit, summam ingentē conficit militū, equites, quantū habere potest, conscribit, armis instruit. Omnia ut copiose, instructe & ornatè adsint, diligentiā habet. Cum res amplius nullam dilationē ferre possent, itinere terrestri Venetias petit, à Senatu omnique hominū ordine magnifice exceptus. in publicum hospitiū adductus, dati ex patricio ordine plerique, qui urbē illi per ocia monstrarent, qui stiparent incedentis latera, exhibita spectacula nouello regi. Postquam uerò exercitus recreatus, abitum pararet, à patribus ad transuehendum suos, naues mercenarias poscit. Data sunt illi ultrò munera abeunti, datae triremes & naues aliquot, quae eum in Thessaliam traijcerent. Quò cum peruenisset, à Guilhelmo Thessaliae rege Bonifacij F. magnis Venetis dimissis muneribus, Constantinopolim transuectus, ab Imperatore Henrico liberalissimè tractatus, classe deinde delatus, Nonis Septemb. Anno salutis 1209. Ptolemaidem applicuit, ubi omnium procerum laetitia, tanquam

quam rex exceptus ac salutatus, celebratis nuptijs, pridie Calendarum Octo bris, Tyri cum coniuge, ingenti pompa, diademate coronatus & inaugura tus, regni sceptra suscepit. Magna omnium hominum expectatio nutriebatur, nemo erat qui dubitaret, quin hoc rege res Syriacæ in integrum restituerentur. Vnus Cypri rex, cui haud sufficiebat animus, ut iniuriam illatam uel ferret fortius, uel uindicaret constantius, mœrore animam exhalauit. Nec prætereundum censeo, seculis inauditam rem, quam expectatio tantarum rerum excitauit, ut quidam uolunt. nam non desunt qui magicis carminibus id adscribant. Increbruerat rumor per totum Occidentem, Ioannem regem uirtute innata & rerum peritia Sarracenos prælio uicisse, ipsam Hierosolymam occupasse, uitam uerò colonorum in Syria adeò deprauatam, ut nec ipsa elementa sceleratam uitam eorum ferre diutius uellent. hoc solis defectu, frigore ingenti, terræ tremoribus frequentibus & ingentibus testari, deinde etiam oraculum cœlitus delapsum, sola innocentia regnum illud obtinendum, quod innocentissimus noxæq; omnis nescius, rex Christus Iesus conse crasset suo sanguine. Frugem omnem, omnem lactis copiam, iam senioribus gustu amarissimam, pueris dulcissimam esse, ipsum hostem in senes tantum odium exercere, pueris abblandiri & cedere. Hac fama epheborum uiginti millium numerum excitum ferunt. hi diuisis aciebus partim Massiliam peruenerunt, Galli scilicet: Brundusium petierunt Itali. Nicolai cuiusdam adolescentis ductu ex Germana nobilitate peruenerunt coætaneorum Genuam septem millia, & habitu masculo indutæ puellæ multæ: rogati à patribus, quæ nam profectionis causa, quò tenderent, tanta animi cōstantia responderunt, ut Reipublicæ sollicitudinem quandam, & suspicionem inijcerent, ne res nouas in urbe molirentur. Septem tantum dierum promissum hospitium, interim uigiliæ, stationes locis in omnibus frequentes & diligentes constitutæ. His omnibus hæc unica erat persuasio, exemplo Hebræorum mare sicco pede se transituros, fluctibus hinc inde murorum in speciem firmatis. Cæterum cum insaniam ipsorum nullus probaret, nemo nec commeatu, nec nauibus adiuuaret, spe quoque delusi, domum aliqui redierunt, permulti uerò à prouincialibus hincinde recepti, in Narbonen. Brutio & Liguria consenuerunt. Accidisse hæc scriptorum omnium consensu constat 1212. ac dolo Assisinorum seniore procusum. cum enim sacris initiatos, duos in uinculis teneret, magiæ species omnes se nouisse professi, in naturali illi primo, deinde Mathematica infecta, tertio ueneficijs, goetia postea, tandem necromantia, specimen postremò & theurgiæ gustum exhibuere. quarum rerum scientia delectatus tyrannus, magnis auctos honoribus, summum illis apud eum cō cessit locum. Vltimò cum libidine quadam ductus sceleratissima, aliqua re nomen suis apud posteros celebratum relinquere gestiret, horum cōsilio adductus, Occidentalium iuuentutem omnem, præstigijs in Syriam producere atque eo modo trucidare in animum induxerat. sed ut omnia huius artis, sic etiam uana fuerunt hæc, quæ conatus est Barbarus.

h ij Noui

HIs omnibus rem Asianam nihil Proficere, indies quantum pacis tempus elabebatur, tantũ etiam terroris accedere cõpertum, nam Salahadini filius Noradinus, & Saphadinus frater, cũ per totum nouenniũ digladiarentur, tandem mortuo Saphadino, eò res uenerunt, ut Alapiensi Imperio Noradinus cõtentus uiueret, Saphadini filij, Corradinus Damascũ & Syriã sortitus, Meledino fratri Aegyptũ relinqueret: instabat omnibus uiribus Corradinus, nostrorum conatuum non ignarus. Igitur id studium sequutus, quantum in recuperanda amissa Syria laborabãt nostri, tantum in retinenda adepta, diligenti cura insudabat. ac iam non unius pontificis autoritate, non unius principis uirtute defendi posse res, igitur maturo consilio prouidendum, accelerandum auxilium omnibus uidebaẽ necessarium. Innocẽtius qua erat præditus animi prudentia, futura ex rerum statu facile colligens, iamdudum Fredericum in ciuili discordia Rom. Imperatorem renunciarat, ea quidẽ conditione, ut uoto se publico obligaret, subsidij Christianis in Asia adserendi. Nec dubium si diutius uita illi contigisset, prudentia & rerum experientia Rempublicam in immensum extulisset. Indicto deinde apud Lateranũ concilio, de Asiatica expeditione relaturus, præter spem magnum habuit procerum conuentum. Ex quatuor orbis nobilissimis Patriarchis duo interfuêre, Thomas Byzantiorum, Thomas Agni Hierosolymitanorum. Antiochensis morbo, Alexandrinus ab hoste impediti. hic Anteradensem episcopum, ille Germanum Diaconum misit. Ioannis Hierosolymarum, Ioannis Anglorum, Henrici constantinopolitani, Frederici Latinorum, Philippi Francorum, Andreæ Hungarorum, Alphonsi Hispanorum, regum oratores adfuẽre, Iohannis quoq; præfecti Cypri legatus. Metropolitani septuaginta, episcopi quadringenti, Abbates duodecim, Primores octingenti. Promulgatum inter alia sacrosanctum edictum, opem rei Christianæ in Asia populariter adferendam. Missi qui pro suggestu in omnibus prouincijs proclamarent edictum, adhortarentur populum, persuaderent magnatibus. Et quia cum Pisanis Genuenses, Mantuani ac Veronenses, bello acerrimo confligerentur, ipse pontifex ad pacem inter tumultuantes componendam, primo uere proficiscitur. sed apud Perusiam in itinere obijt, Honorio post eum eius nominis tertio, magistratum ineunte. Imperator Fredericus, qui iamdudum nomen dederat, Italicis bellis & Veronẽsium (quorum urbem excisam deformauit, studiumq; illinc generale Pataujum transtulit) perfidia, in maiora dissidia tractus, uotum differre coactus est. nihilominus episcopus Halberstattensis, & Conradus de Marburg in inferiori, Salomon Herbipolensis in media, Ioannes Argentinensis in superiori Germania, rem strenuẽ iuuabãt, declamationibus pijs. Assumpta cruce Theodoricus Treuirorum, Theodoricus Coloniensium, Sifridus Moguntinorum, Leodiensis præterea & Herbipolẽsis, Babenbergensis, Argentinensis, Pataujensis, Eichstettẽsis episcopi. Comes Palatinus de Tybingen, Marchio Badensis, Comes Lohẽsis, Montensis, Spanheymensis, Nassauensis, Feldensis. Hirsutus, Syluestris, Synẽsis. Ludouicus Bauariæ dux, Lupoldus Austriæ. Henricus Brabantiæ, Morauiæ, Lemburgi, Ancæus, Iuliacensis. Ex Gallia & inferiore Germania Petrus Parisiorum,

Gallerus Heduorum, Iardanus Lexouienſis epiſcopi, Gallerius Auenienſis, Erix Niuernenſis comes, ex Anglia Raynulphus Cæſtriæ, Guilhelmus Albonactus comites. Ex Italis Bonifacius Montefertatenſis, Theſſaliæ regis nepos. Florentini, Genuenſes. Horum igitur omnium autoritate & adhortatione Andreas Hungariæ rex, Imperator dicitur.

Cruce ſignati quo ordine, quo tempore, Syriam ingreſſi ſint. Caput III.

ANnus iam agebatur à Concilio habito ſecūdus, 1216. à natali Christi, et iam dies induciarum inter noſtros Barbaroſq́ exierant. Andreas rex Hungariæ paternum propriumq́ uotum perſoluere adhuc cunctabatur, cū Honorius Ioannem Cardinalem Columnenſem, Græciæ & Syriæ legatum declarat. hic etiam iuſſu Pontificis, Andream comminationibus adigit, ut expeditionem ineat. Andreas nihil cunctatus, Banchanum Borum regijs negotijs præficit, per Thraciā Conſtantinopolim, ad legatum Pontificis uenit. Secundum Hungari ingreſſum, cum Bauaro Ludouico hoſte, Lupoldus fœdus init, priuatis odijs Reip. cauſa depoſitis, Hungarum magna militum manu inſequitur. Galli igitur regis iuſſu & ipſi iter ingrediuntur, Germaniq́ Venetias peruenerunt parata claſſe, aſcitis Italis ſocijs, ad Cal. Septemb. mare ingreſſi, ductu Guilhelmi Nigri, Lanfranci Roſſi, in Græciā trajciuntur. Ex inferiore Germania deinde proceres ſoluunt, & claſſe octuaginta triremium, nauium centū uiginti oceanum ſulcantes, fœdam incidūt tempeſtatem. qua ſedata, nauibus multis amiſſis, mari infero celeriter emenſo, in Cyprum tandem delati, legatum expectabant. Andreas, qui iā Conſtantinopolim peruenerat, ubi cum legato, dum cæteri duces conuenirent, moram aliquandiu traxiſſet, tandem miles nauibus impoſitus, rebus omnibus inſtructis, cum legato pontificio, rex in Syriam tendere cœpit. Iuſſi Nauarchi ad Ptolemaidem curſum ſuum tenere, quò ubi peruentum, Genuenſiū claſſe, Franci item ex Cypro cum rege, qui ex Germania per mare uenerant, his ſe adiunxerunt. Venit etiam ex Tyro Ioannes Brennus rex. Magna ſpes ſuberat, tāta coacta manu, aliquid præclaræ rei geri poſſe. nam noſtri in Syria degentes, locorum periti, ſumma lætitia excipiebant aduentantes. Hieroſolymitanus Patriarcha, cum iam iter ingrederentur noſtri, crucis ſanctę particulam præferebat, quæ Salahadino ingruente, à fidelibus de trunco reſecata, & reſeruata fuit. Primis igitur caſtris, ad fontem Tubaniæ peruentum, ubi aliquot Barbarorum turmæ noſtris occurrerunt, ſed ſtatim in fœdam fugam uerſi, multos amiſerunt. Secundis caſtris, ad Iordanem tētoria tribus in locis fixa, Turcarum præſidia circumiacentia deſtructa, præſidia fugata. Hic Andreas rex, ubi ſe fluuio Iordane lauiſſet, multum reclamante legato, & ſociorum indignatione, tanquam ſe uoti religione exemiſſet, Ptolemaidem rediit, atq́ nulla memorabili re geſta, inde copias ſuas deportauit 3. Idus Nouemb. cū iam tertium menſem domo abfuerat. Eo diſcedente noſtri 3. Cal. Decemb. exercitum & copias eduxerunt, cum ecce adfuerunt Genuenſes, claſſe triremium decem inſtructiſſima, Ioanne Roſſo Voltano, & Petro Auria, prætorijs uiris adminiſtrata. Itum eſt in hoſtem, ac ſub crepidine montis Thabor caſtrametatum. Primo ſitis inuaſit exercitum ex aquarum inopia uehemens, ſed tandem quorundam indicio, uenæ aquarum fodiendo repertæ. Iam ſitus

præsidii,& montis præcipitia omnem spem oppugnandi aut obtinendi præsidij auferebant,cum captum adolescentulū Sarracenum, ad duces quidā d, duxerūt, qui ostensis aliquot uestigijs, quib. miles in summū euadere possit donatus liberaliter,magno cōmodo fuit pijs:etiā Ioannes rex Hierosolymitanus nocte sublustri,præmisso inermi,qui uias tētaret, exploratis omnib. ipse cum armatis,qui alterna ope subnixi,per rupes & inuia, in summū iugū euadunt.Deinde impetu facto,in portas præsidii irruunt,quibus cū hostes effractis seris occurrerēt,præsidii ducē rex statim obtrūcat,stipatorē domini mortē uindicare uolentē,repetito ictu transfigit. Interim etiam equites peditesq; aliquot,ductu Guilhelmi de mōte Acuto Hospitaliorū magistro,& Templarii,per planiora ascendunt.quorum aduentu territi hostes in præsidium se recipiūt,obfirmatis portis. Rex cum Cyprio,& aliis ducibus,quid factu opus consultantes,castra in monte metanda, & præsidiū circundādum optimum esse arbitrari se dicunt. Tripolitanus Boēmundus patrē nihil sincerior,obsidionem in monte dissuadet,nec exercitū diuidēdum esse,quod futurū sit,cū locus totum nō recipiat. Fame longaq; & diutina obsidione expugnandum præsidium,aut cęteris locis omnibus receptis,ipsum ultrò in nostrorum potestatem uenturum. Sic perfidissimi hominis consilio,rei pulcherrimę gerendi occasio,cū ipso prędidio amissa.nam à Sarracenis lacessiti,tempestate hyemis uiolenta homines,præterea iumenta perierunt multa, maximè 9.Cal.Ianuarij.Dimissus est ergo exercitus in hyberna. rex Cyprius Tripolim se contulit,pars Ptolemaide reuersa. Austrius cum rege Hierosolymitanorum & Ordinū magistris inter Cæsaream & Caiapham, promontoriū occupauere,ac omnibus rebus cōmuniuerunt,quo ueluti ex arce omnia infesta Barbaris circa incolentibus facerent. Id castrum peregrinorum uocitatū,terra mariq; nostris perdiu usui fuit,sic pace, sic bello cōmodum. hic dum fundamentorum rudera ejcerent,magnā uim auri,argenti & æris signati inuenerunt,unde militibus in longum diē liberalissimum stipendium largiebat. Repertę sunt quoque,quod omnes mirabantur, aquarū dulcium ebullientes uenæ in magna copia,lapis ad calcem parandū aptissimus. Propinquitate aūt,præsidio montis Thabor fuit infestum.equidē prohibiti à nostris, nec arare nec serere secure potuerunt,qui custodiæ fuerunt impositi. Hoc anno ostenta multa in cœlo uisa,cruces candidæ,cerulei cometæ,defectio solis & lunæ,quæ magna & grauia generi humano portendere uidebantur.

Aegyptum ex Syris inuadunt nostri. *Caput.* IIII.

NIhil antiquius nostris fuit, quam cum mari terraq; ualidissimæ confluerent copiæ,uirorumq; robur ex toto Occidente ita conuenirет, animis, rebusq; omnibus ad res gerendas instructissimis,quam quod aliquid attentarent, quod gloriæ illis esset atq; Reipublicæ quam commodissimū. Igitur Nonis Maij,cùm ex hybernis omnes euocatæ copiæ, ad castrum peregrinorum cōuenire iussę,iactatis ancoris,naues & triremes omnes paratæ,in salo apud prædictum locum, uentum expectarent,in castra duces cum conuenissent,Ioannes rex consilium habuit.tum uariæ hinc inde sententiæ proferebantur,tandem in id consensere omnes, Aegytum superstitionis & mali omnis caput petendum. Haud enim parum in rem fore rebantur, si Damiata,

quæ

quæ olim Heliopolis dicta fuit, primò obsideretur, qua recepta, Alexandria subigi facile posset, tum flumen Nilum & regionē omnem in potestate fore, ac Hierosolymam ultro ad nostros uenturam, quandoquidem insulam Cyprum, & in continenti Ptolemaidem cum Tyro & Antiochia fideles possiderent. Classis igitur Borea uēto excepta, datis uelis, in altum fertur, ac tertio die postquā à castro peregrino soluerat, ad portum Damiatæ peruenit Ibid. scilicet Maijs. Duces autem de Rep. consultantes apud Ptolemaidē præeuntem classem uix sexta die assequi potuerunt, uentorum flatu contrario prohibiti. quapropter cum classis alterum iam diem in anchoris nequicquam eorum aduentum operiretur, Nicosiensis, uersa prora reditum parantem prohibuit atq; persuasit, ut Pontisarræ comitis ductu in terram descensum sit, atque portus occupatus. Plurimi qui nondum instructi, prima nauigatione apud Ptolemaidem remanserunt, paulo pòst naues conscēdentes, prioribus se coniungere nitebantur, fœda tempestate disiecti, aut per mensem & amplius salo iactati in portum Damiatæ uenerunt, aut in mari periere. Tandem ubi duces castris se coniunxere, cupidissimis confidentibusq; animis urbis oppugnatio decreta. Damiata triplici muro, eodemq; lateritio cincta, ac deriuato quodam Nili alueo, Tyberis Romani magnitudinem habentis, in longæ insulæ speciem obducitur. Huic quoq; Pharea turris, neque crassitudine neque altitudine commendabilis, sed quæ suburbium, apothecas mercatorum, ac publica horrea à piratis tutaretur. Poterant nostri in portu & mari libero discursu uolitare, sed cathena obiecta à Nili alueo eos arcebat. ea uirtute atque arte perrupta, turrim terra mariq; aggrediuntur, quæ lateritia materia firma sua mole defendebat, cum telis, machinis, tormentis, egregijs pro pugnatoribus esset instructissima. Nostræ naues in quibus turres excitatæ erant, dum hi propius eas appelli, alij reduci, hi pontes effici, & militem exponi, illi circumuehi, & alia parte adoriri iubent, dum miles nautarum ministeria, nautæ militum munia impediebant, nihil omnino exequebātur, imo ex nostris turris, quæ cæteras celsitudine superabat, solutis compagibus, concidit, milites partim in Nilum excussit, partim ruina exstinxit. Miserabile spectaculum erat, donec sedato tumultu, suo quisque Duci, suo magistro dicto ut essent audientes, Rex Ioannes, cui iam belli summa commissa erat, iubet. Resumptis itaque uiribus, expugnatur turris cum suburbijs. capta horrea, mercium tabernæ opulentissimæ, miles annona & preciosarum rerum copia ditatus. Præsidia partim cæsa, partim capta. prima hac uictoria animi militum confirmati.

Nili inundatione nostri afficiuntur multis incommodis, indictæ supplicationes, mirabilis nostris data diuinitus uictoria Caput V.

PRotracta erat iam obsidio, excursionibus, insultibus ac huiusmodi bellicis negotijs, fermè usque in Calend. Iulii, ac iusta obsidione claudebatur urbs, cum aduersissimis & uentis uehemētius flantibus, mare adeò usq; intumuit, ut Nili fluenta remoraretur. quare factum, ut nostra castra penitus inundarentur. quare miserabilis impedimentorum æquè ac commeatuum iactura facta, annona inundatione corrupta. Id non rerum natura, aut fluminis ui, quod suo quidem æstato, sed non eo tempore anni se per Aegyptum

diffundere consueuisset, ira tantum numinis factum, nostri existimauerant. Accito igitur Pontificum collegio, de placãdo numine consulitur, ne Reipublicae commodissimum inceptum hoc detrimento impediretur. Viri igitur sacri, indictis supplicationibus, atque ieiunio triduano, ad obsecrationes milites, & omnes in castris degentes adhortantur. Ecce mox quarta luce, mitescente coelo, mare saeuire desijt, flumen inter ripas se recipit, tranquillitate magna sequente. Quapropter qui Deum optimum maximum precationibus prius inuocauerant, exauditi, gratiarum actiones per circuitum castrorum celebrabant. Sed hoc miraculum, maiori prodigio ac laetissima uictoria celebrius redditum paulo pòst. Soldanus magna Orientalium manu ad soluendam obsidionem uenerat, at tenui Nili alueo, qui Damiatam ambibat, tantum à nostris diuisus, castra his maiora posuerat, unde illi aequè inuehendi reuehendiq́ in urbem praesidia & commeatus, facultas erat. Mittebat crebros per flumẽ obsessis nuncios, intromittebat frugem, milites delectos, tela, tormenta, & omnia quae usui esse poterant, occasionem aucupans nostrorum opprimendorum, si quam aut fortuna, aut eorum negligentia praeberet. Ea re intellecta, nostri statim quaerere rationem coeperũt, si qua urbem unica obsidione ultra citraq́ flumen circundare, si hostem ad uniuersum certamen elicere possent, sed neq; prouocatione neque conuitio iritari unquam potuit. Agmen igitur nostri ualidissimum, ad metandum ultra Nilum, & ea quidem parte, qua hostium castra, mittunt. Quod ubi per exploratores Soldanus accepit, & in alteram ripam nostros ingenti animo tendere uidisset, amentia potius quàm pauore perterritus, castra fugiẽs, com meatibus & impedimentis plena reliquit. Christiani milites, ubi eum citatissimo atque densissimo agmine fugientem uidissent, quidnam tam subita profectio sibi uellet, ignari, animo suspenso haerentes constitere. Missis deinde, qui explorarent, an nullae insidiae, an nullus fucus fugae, cum castra uacua milite, ac integra capi posse renunciaretur, ratibus ad id iamdudũ paratis, & caeteros transmiserunt. hostium castra ingressi, annona, impedimentis, ac ditioris apparatus suppellectile referta obtinuerunt, ubi Christianus exercitus maiori quàm prius ad turrim Phaream, copia est repletus. Collocatis deinde alteris in ulteriore ripa castris, iniectoq́ ponte, utraque ripa flumen coniungunt, ut mutuo sese, & auxilio defendere, & urbem arctius concludere possint. Soldanus, exercitus parte una amissa, parte altera in Aegyptum reducta, Chairum suos reuocat, atque urbem communit. Hinc Damiatae magna desperatio oritur, ac omnium ciuium animos Soldani fuga miserè affecit. Soldanus uerò uidens alieno tempore Nilum excreuisse, secq; alieno tem pore in alueum suum recepisse, imò quo uno foelicitas ubertasq́ soli constat, signum consuetum inundatione sua non attigisse, annonae penuriam ueritus, cum Corradino fratre agit, ut per Oratores conditiones pacis sibi, Aegytioq́ue peteret, nam Damiata libera, breui omnia recuperari posse. His Meledini precibus pollicitationibusq́ persuasus, Christianis pacem offert his conditionibus. Crucem sacrosanctam se restituturum, & quicquid de nostris in Syria uel ipse, uel patruus Salahadinus, aut pater Saphadinus cepisset. Pla-

set. Placuere hæ conditiones Gallis, Anglis & Italis, dicentes capta fuisse hæc arma, ut quod in Syria summorum Ducum uirtute partum esset, id nobis ereptum recuperaretur, elueretuŕque ignominia. His restitutis, nullam restare belli causam. Reges, Ordinum magistri, Austriæ dux, & qui aderant Germani, pacem aspernabantur, contra superstitionem Mahumeticam hoc bellum susceptum esse, Aegyptum arcem belli iam debilitatam, perdomandam. His accedebat Pelagius Legatus, qui Columnæ successerat, eiusq́ue authoritas obtinuit, ut re infecta, Damasceni Oratores dimitterentur. Tunc & Corradinus, spe retinendæ ultra Hierosolymæ amissa & reiecta omni, eam muro discinxit, pauloq́ue magnificentiora ædificia & monumenta diruit, præter turrim Dauid. Sacro quoque pepercit sepulchro Domini, à quo diruendo manus abstinuit, ut alij uolunt religione numinis, ut quidam dicunt, inhibentium & supplicantium Christianorum ciuium gratia. Nam Hierosolymam adhuc Syrij, Armenij, Aethiopes, Georgiani, ac multi Asiæ populi, nostri fidei cultores incolebant.

Subsidia in Aegyptum nostris mittuntur, fames oritur in castris, in urbe lues, tandem Damiata expugnatur. Caput VI

VRbis obsessæ fama iam etiam Occidentem omnem peruaserat, Aegyptiorum pusillanimitas multos nostrorum alliciebat. Iam nouæ copiæ ex Italia accedebant, nouus quoque commeatus, Mediolanensis, Regiensis, Fauentini, Brixiensis pontificum ductu adferebatur. Ex Germania Sifridus à Rechberg, Augustæ Vindelicorum episcopus, Ludouicus Bauarus, comes de Vohburg, Henricus de Busmanshusen, quod oppidum Danubium & Lycum interiacet, ab utroque flumine 15 millia passuum distans, corrupto uocabulo Zusmarshusen iam dicitur, insignis Christophori à Stadio episcopi, pietate, qui Xenodochiū eo loci condidit celeberrimum: adiunxit se ijs Conradus ab Hochstet urbis eius, quæ mihi ortum dedit, patriæ scilicet dulcissimæ, regulus. Horum aduentu, dictu mirum quantum recreatus sit exercitus: erant enim homines in re militari eo tempore clarissimi, uiribus integri, commeatum importabant, quo maximè egebat exercitus. Pœnitebat iam Duces se potius uoluntati legati paruisse hominis togati, quàm proprijs cōsilijs obtemperasse. Pelagius legatus male audire cœpit, & sunt qui scribāt, eo quod Hispanus esset, incredibili exarsisse desiderio, ac spem ingentem concepisse, suo ductu Hierosolymam recuperatum iri, maximè quod in fatis esse diceretur, ex Hispania uenturū, qui illā de Barbaris tandē reciperet. hinc ferunt tantopere ipsum laborasse, ne cōditiones à Corradino acciperētur. Sextum decimū iam mensem tenebat obsidio, cum occulto nuncio misso, Soldanum iterum reuocant ciues, ne urbem tam cōmodam, tam fidelem deserat, opem ferat ijs, quibus uitam quàm fidem amittere uideatur melius. Ne igitur eos prodere uelle omnino calumniari possit, ad aquarum diuortia, qua Nili pars deriuatur in fossam Damiatæ proximam, castra ponit. quacunque potest, ac te munit. Quarto Non. Octob. noctis ingruente conticinio, aliquot cohortes emittit, ut urbem adeant, receptiq́ue defendant strenuè. Ingressi erant aliquot, recipiebantur reliqui, cum fraudis sensus ad Latinos peruenit. Conclamatum est ad arma, qui nondum ingressi erant, cæsi ad unum ducēti, eo,

quod

quod qui in urbe erant fores raptim portæ obiecerũt, eoſq́ excluſos cædi reliquerũt. Hac uictoria elati noſtri, poſtridie relicta, quanta ſatis foret ad cõtinuandam obſidionem copiarũ parte, ad Soldani caſtra ſub ſignis ducti, oppugnationem adoriũtur. Hoſtis poſtquam numerum noſtrorum exiguum intellexerat, uelut noſtrorum impetu territus, caſtris excedit. noſtri ueram fugam putantes, deſerta caſtra, non cõmeatu, ſed præda reliqua repleta intrant. deprædantur omnia, abitum parantes. obuium habẽt hoſtem, qui caſtra rurſum petit, noſtroſq́ magno impetu adoritur, ac iactabũdum militẽ igne miſſili (quẽ facibus tragulisq́ Sarraceni mittere conſueuerũt) non paucos ambu runt, inter quos Brenna rex eodẽ igne, facie afflatus et deformatus uix euaſit. Gualterus Gallorũ ductor, ac Milo Meduten. ferro cecidere cũ alijs multis. Intercepti plurimi in hoſtium poteſtatem peruenerunt. Hac ignominia recepta, ne inultam relinquerent iniuriam, claſſem inſtruunt. fabri toto exercitu conquiſiti, duabus nauibus coniunctis, ex firmiſſima materia in eis turrim iterum conſtruunt, cuius altitudo turrim quæ Nilo eminebat, æquabat. hæc igitur turrita nauis aduerſus propugnaculum appelli cœpta. Præparatæ deinde etiam aliæ & ornatæ, ad alias partes urbis immittuntur. ad hoc in ripa exercitus in armis ſigniſq́ ſtabat, ſimul ad terrorem, ſimul ne quid Soldanus impune contramoueret. Peſtis urbem totam inuaſerat, graſſabaturq́ in ciues atrociter, cuius rei noſtri omnino ignari. nam portas obſtrui iuſſerant, uulguſq́ à muris arceri, ne quis exire, aut è muris ſe demittere poſſet, ſolum Mamaluchi omnia circuibant aſſeruabantq́: noſtri eos fame premi tantũ nouerant, uaſtitatem tam fœdæ peſtilentiæ ignorabãt. Igitur cum hinc inde turres nauibus & caſtellis oppugnarent, contigit, ut magno impetu Mamaluchi in unam noſtrorum nauiũ inſilirent, quæ Germanos ferebat, naualis pugnæ gentem non admodum expertem. Pugnatum eſt diu, tandem cum multitudini Mamaluchorũ reſiſtere non poſſent, caderent multi, nonnulli in flumen ſeſe deijcientes, uel enatarent ad ſuos, uel mergerent põdere armorũ oppreſſi, aut uulnerũ dolore fatigati. Cõradus Hochſtettenſis facinus omnibus ſeculis aggreditur memorandum. Per medios enim Barbaros, uia ad oſtiolum facta, quo in nauis fundum deſcendebatur, ſe demiſit, arreptaq́ quã fors obtulit, ſecuri, præfracto & cõfracto nauis fundo, ipſam nauim cũ Barbaris, & Chriſtianis ſe ęgrè defenſantibus, ſummerſit, quibus una cum periſſe hoc indicauit, quod poſtea nuſquam comparuit. Perijt ea die & Hẽricus de Buſmanhuſen, ſocius itineris & mortis Conradi, atq́ in eadem naui. Oppugnatione ita per totam diem continuata, tandem nox diremit prælium, magnis hinc inde acceptis cladibus. Ea quidem nocte, qui adhuc uiribus pollebant, Mamaluchi, nauem quam ceperant in oppugnatione, deceptis noſtris ſtationarijs, in mare delapſi, per deuia ad Soldanum peruenerant, ſtatum deploratum, & deperditę urbis fatum inſtare indicantes. Placuit deinde ducibus noſtris, neq́ terra neq́ mari, nec cum Soldano, nec cum urbe congredi, ſed religione & precibus diuinum auxilium implorandum & expectandum. Contigit igitur die tertia, poſtquam male pugnatum erat, quod ex Florẽtinorum cœtu, proſpectu urbis ſilentio, aliquot milites, portas propius acceſſere, ut quid in urbe fieret, explorarent. Quum igitur altum ſilẽtium in propugnacu-

lis &

lis & intra mœnia intellexissent, sopitos primò custodes, aut alia causa abesse existimarunt, regressi clàm ad socios, scalas corripiunt, quas propugnaculis portæ admouent, murum superãt, nemine repugnante, in urbẽ descendunt dolum abesse, insidias nullas conspicati, perfringunt portã aliqui, alij murum iterum ascendentes, signum Reip. purpureum, lilio candido interstinctum, uentilantes, alios ad rei nouitatem stupefactos conuocant. Germani qui portę effractę accubabant proximi, adcurrunt, cohortem unam introducunt, cædunt paucos, quos obuios habent, Sarracenos. In castris exoritur rumor, urbem esse captam, quæ furor administrat tela, arripiũt omnes, sine ordine, sine duce, ad cædem faciendam omnes accurrunt. Tam longinqua obsidione exhaustus miles, iritatus dux, cruorem hostis sitit, stricto ense accurrẽs in quem desæuiat, non inuenit. cadauera mille & mille cuiq; oblata, indignam uindictæ occasionem præbebant. Ex septuaginta millibus, millia tria, non solidæ, sed adolescentioris ætatis iuuenta, pueri, senes, uiri etiam reliqui, absumpti omnes, genere fati miserrimo, famam nemo, pestem nullus, omnes incognitam cladem fuisse, & inauditam affirmant, quod supererat affectum, deploratumq;. Vita donata ea lege tantum, ut urbem purgarent, qui labor in tertium mensem usq; eos exercuit. Sed quod omnium admirationem uincit, est id, cùm in cæteris rebus nominis laudisq; trahantur cupiditate mortales, qui uel ut ullam in urbis captæ gloriam sibi adscriberet, rationem aut quærere, aut dicere non est inuentus. Non. Nouemb. capta est, ingens thesaurus repertus, auri, argenti, gemmarum, praeciosæ uestis, suppellectilis exquisitissimæ, ad fastidium usq; parta præda. Conuenerat inter omnes, etiam iuramento firmatum fuit, capta urbe, æqua ratione spolia diuidenda: tamen in tanta copia capacitas non defuit. Post captam urbem, Antistitum consensu ac iussu, de agendis Deo gratijs diligentissimè curatum, cuius benignitate & auxilio, sine cæde, uenustissima ditissimaq; urbe potiti essent. Prǽsidia munitionibus & portis indita. Dulcissimum erat in conspectu Barbari urbem captam, qui cum ne hiscere quidem auderet, terga nostris, incensis castris, ostẽderet. Commoratum est deinde in castris tandiu, quousq; exacta pestilentis morbi suspicione, cœli salubritas instauraretur. Curato aëre, sub Cal. Feb. Christiani primò urbem ingrediuntur. Postero die à Legato pontificio, cum singulari Episcoporũ pompa, Purificationis solennia diuæ Virginis celebrata. Exacta peste, Machumeti Basilica, magnæ matri uirgini mariæ dicata. Episcopo ornata, sub Antistite. ad omnes aras Deo gratiæ actæ. Mox de agrorum diuisione in concilio principum, & deducenda colonia actum est.

Titanum urbs occupatur ab exploratoribus Christianorum. Caput VII.

VRbe Damiata iam capta, turres muniтissimæ distributæ sunt, quarũ primariam illam, quæ Babyloniã uersus spectabat, legato Romanę ecclesię nomine assignabant, in hãc immisso præsidio, Latinorum copiæ eam cùm porta adiacente, custodiebãt, ac Romanã appellari uoluerunt, Archiepiscopo urbis, quemcunque sors ferret, assignatur statim alia turris, elegantia priori in nullo, munitiõe tamẽ cedens aliquantulum. Germanis machinæ omnes dono dantur, quibus oppugnata mœnia, qui statim cum Frisonibus, ponte facto,

facto, in utroq; littore, præsidium extruunt cum specula quadam altissima, ad pontis scilicet tuitionem, & aduentantium nauigiorum receptum tutissimum. Vrbs deinde tota cum prouincia, ac mero mixtoq; imperio, regibus Hierosolymitanis addicta. Deinde circumquaq; emissi frumentarij atq; exploratores, qui in urbem ex agris commeatus conferrēt, & hostium consilia expiscarentur. Accidit autem nono Cal. Decemb. quod ex omnibus nationibus, ad mille fermè uiri, naues conscenderent, adiacentia mari oppida inuasuri. nec mora, proximum Nili ostium Taniticum scilicet, irrumpētes, aduersa aqua per flumen ad Tanim urbem usq; perueniunt, quę olim Titanis dicta, à Gigantibus, septem annos post Hebron ędificata fuit. Distat autem à Chairo stadijs 80. quæ etsi ornatu & amplitudine, Pelusium olim anteierat, nunc uerò extra pręsidium, quod extabat munitissimum, tantum pulcherrimorum, sic priuatorum, hic publicorum ædificiorum ostentabat ruinas. Nostri cùm iam per Nilum ab hostibus adnauigare cōspecti essent, Barbari totius exercitus classem aduentare rebantur, fuga arrepta, castrum deserunt. quod nostri intrantes copia annonæ & diuitijs plenum, expoliatum, ac imposita custodia, cum præda ingenti ad nostros reuertentes, in potestatem redactum annunciabāt. Fuit res nostris tanto acceptior, quanto minus antea spes fuerat, quod totus exercitus id expugnare aut obsidere posset, tum propter murorum firmitatem, fossarum amplitudinem, tum aditum difficillimum, quem lacus hic hyeme, hic æstate equitibus negabat.

De Legati ambitione, regis ira, clade nostrorum misera. Caput VIII.

IAm rebus suis diffidens Meledinus incēsis castris, Chayrū abierat, Babyloniamq; munitiorem ac instructiorem reddere conabatur. Latini patriæ ueteris immemores, tanquam in coloniam uenissent, in urbe Damiata per annum fermè integrum desedere, quum inter Pelagium Cardinalem ac Brennam regem de ditione cōtentio oritur grauissima. Partes enim sibi in omnibus primas legatus, iure legationis uendicabat. Brenna rex, omnium suffragijs, urbis imperium iamdudum adeptus, exercitus imperatorem se esse, & dici debere contendebat, nec se unquam uiro togato cessurum apertè minabatur. Erat autem Ioannes uir aliàs & in Republica, & in militia administranda clarus, gratus tam ciuibus quàm militibus omnibus. Nec deerant ex peregrinis, qui huic ob uirtutes in eo clarissimas impense fauerent: è contra, Pelagio inuidebant, tanquam homini arrogantissimo, qui ambitionis modum nesciret. Inuenti sunt etiam, qui in Brennam regem, huius discordiæ causam transferrent, quod de se nimium confidens ex arbitrio omnia regeret, admonitionibus legati, nulla habita conditionis reuerentia, immodestius in omnibus recalcitraret. Hæc autem contentio magnis ausibus moram intulit, reiq́ue bene gerendæ tum occasionem, tum omne ademit tempus. Rex enim iratus, Ptolemaidem magna militum manu secessit, causam capiens, quod Milichasecaph Saphadini filius, dum in urbe Damiata expugnanda & constituenda moraretur, Templarios bello exercens, Albam speculam, præsidium munificentissimum destruxisset, occupassetq; castrum Saphet, Damascenorum Soldanus. Hanc igitur tantam Reipublicæ cladem ulciscendam sibi esse, ac Templariis subsidia ferenda dicebat. Fore ut conscissas uires

uires Sarracenorum attereret, & cōprimeret temerarios eorum ausus, recu perati sc̄q; præsidijs, breui ad exercitū reuerteretur. Constabat præterea, Gorgianos, qui ad Caspios montes terram inhabitant, Colchis, Iberis finitimis, auxilia per literas pollicitos esse, atq; Leonem regem, qui unà cum Armenijs eos regebat, adfuturum propediem. Hos ut exciperet, Brenna iturum se iactabat, nec non Iconensis regis copias auxiliares se adducturum. Quæ omnia etsi uerisimilia uidebantur, in colorem quæsita magis, quàm in animo regis fuerunt. Deses enim apud Acconem, rerum omnino nihil agens, ter quaterq; uocatus, reditum ad Damiatam negauit. Quare factum, ut quantum lætitiæ ex urbe capta Honorius Papa hausisset, tantum tristitiæ ex duorum hominum obstinatissimorum ambitione cōciperet. Ne igitur Resp. aliquid detrimenti caperet, Ioannem Cardinalem, ex familia Columnensium, successorem Pelagio iterū mittit, qui Genuensiū, Venetorū, Pisanorūq; nauibus in Syriam usq; traiecit. Hi enim captiuitate urbis opulentissimæ allecti, haud contemnendum numerum militum conscripserant. Idcirco spe longior illa mora, apud Damiatam acta, non usquequaq; inutilis habita est. Præter classem enim, multorum aliorum principum supplementa accessere. Inter quos ipse Bauarus Ludouicus, cum popularium suorum magna manu, exercitui Christiano se adiunxit, à Frederico secundo, cū trecentorū ex aula uirorū fortissimorū cohorte præmissus, quē statim insequuturū se, literis & ore affirmauerat Imperator. Appulit etiam sub Cal. Iulij Matthæus comes, quem Fredericus Apuliæ præfecerat, triremibus instructissimis octo, septingentos ex Sicula nobilitate equites, iussu Frederici deuehens, dum in Syriaco mari piratarum Aegyptiorum classem, obuia quæq; deprædari audisset, duodecim longis hostium nauibus se infert, ipsis congressus, haud magno negotio fudit. Oppressit ex eis naues quatuor, ac aqua demersit. Reliquę trepida fuga in Aegyptum se recepere, duabus exceptis, quas captas secum Damiatam, præda onustas deduxit, ducentis Sarracenis suspendio enecatis. His aucta res Christiana uiribus, florere uidebatur, ac ad res gerendas tantum imperatore carere. Incipiebat etiam proceres tam segnis moræ tædere, spes euertendę Barbaræ superstitionis, omnes maturare negotium compellebat. Legatus igitur, milites ad signa conuenire, in Sultanum ire iubebat. Miles dicto haud parebat, & si magna ei promitterentur, quanquam de Indorum rege, Dauide appropinquante, & auxilia Christianis ferente, multa dicebantur. Meledinus etenim, audita Pelagij & Brennæ contentione, lecto milite Aegyptio, ad diei unius iter, prope urbem castra locauerat. Inde nostros prouocabat populationibus & excursionibus, in omnem occasionem intentus, qua nostros ex urbe, in campos patentes, ac exundationibus Nili obnoxios, pelliceret. Igitur ne tantam ignominiam perferre diutius cogerentur nostri, Legatus nuntios ad Brennam mittit, qui hominem reuocent, ac imperium exercitus illi deferant, quo sine, miles non latum pedem progressurum se persancte iurauerat. Rex Ioannes, audita militis pertinacia, uisis publicis nuncijs, qui consensu militari missi fuerant, etiam si à Pelagio antea sæpius reuocatus, nouas semper non ueniendi moras causasq; contexuisset, uictus Columnensis amici, ac fatigatus procerum precibus, tandem ducem Dei uiuentis exercitui, se

rum usq; procursantes, segnitiem, ignauiam & timiditatem hosti incluso exprobrant, si uiri essent, prodirent, manus consererent, quos in speculis uidet, hortantur. At Barbari in ea urbe, in bello natos, fortes, ac spolijs assuetos milites collocauerant, qui fiduciam nostrorũ ridebant, ac cunctando perniciem nostris machinabantur. Nam dum ædificando, circumuolitãdoq; dies é die ducitur, ludificando Barbarus nostros in secundum fermè iam mensem detinuerat, nunc ex castris, nunc ex urbe nostros uelitationibus urgens, ac ita ad sui contemptum pertraxit, quod ignari locorum, rerum & temporum, inter aggeres Nili, tanquam in propugnacula se reciperent. Hostis in nassam deductos, cum omne rei bene gerendæ compendium ereptum nostris uidet, ac nullum uirtutis exercendæ locum superesse, Nilum omnem in castra nostrorum, quæ commeatu referta erant (nam ad menses tres annonam secum conuexerant sufficientem) emittit. Coërcent hunc amnem undique ripæ eleuatiores, alicubi uerò pro soli situ, depressiores. addita sunt hominum commenta, fossæ hinc illinc ductæ, quibus alluuionis tempore per patientia deriuatur, & Nilus tunc forte increscens, caractis apertis & effossis ad fundum ripis latè se effundit, regionem diluuio omnem occupans, ut nostrorum castra, etiam ubi solum natura aut congesta terra eleuatius erat, tamen ad cubiti unius altitudinem superaret. Editiora loca, molesq; Aegyptij locorum gnari occupant, qua arte, & fiducia et uirtus nostrorum perijt omnis. Quippe & iumentis & hominibus necessaria omnia ui fluminis corrumpebantur, nec saluum aut reliquum erat, quo uel in triduum nostri sustentarentur. Priuatã calumniam publica compescebat calamitas. Aciem hostis, madidi, mersi luto, nequaquam posse penetrare uidebant, nec fugæ inire iter, cum unda omnia tegerentur. nec alueus, nec uadum apparebat. Omnia pontus erant. qui per aggeres patebat exitus, crebris & ualidis hostium præsidijs insidebatur. In classe ac reliqua apud Damiatam relicta turba, nulla spes. Quippe hi maritimis uiribus, quàm terrestribus firmiores, nec per flexuosas ac tortuosas riuorum moles, ab hoste obsessas, facile erat, ad nostros irrumpere, aut suppetias perditis inferre rebus. Vnanimi cõsensu denunciatur totis castris, inedia potius omnibus pereundum esse, quàm turpes conditiones admittere, aut pacem turpem pangere. Breui fore, ut Nili fluentis detumescentibus, suæ rediret terræ siccitas, Aegyptijs gaudium luctu permutaretur. Orationes indictæ & supplicationes, at nihil impetratum. Iam sopor triduo ieiunio grauior, acies instructas, hac illac fluitantes opprimit. innixos hastis, aut humeris proximè astantiũ inclinatos, uidere erat, dissolutis somno membris, in aquas concidere, quæ res Meledini Soldani, etiam hostis animum, in admirationẽ uirtutis & constantiæ perduxit. Nec dissimulare diutius potuit, quem ex pertinacia nostrorum dolorem contraxerat. nuncios ad legatum & regem, cæterosq; principes mittit, qui eos communis salutis rationem habere iubeant. Non ignorare ipsum, quo in statu res ipsorum collocatæ sint, Nilum in dies alluuione excrescere naturali suo instituto, atque ante autumnale æquinoctium haud in alueum se recepturum. Non recusare se pugnam, sed imbellem forti, ignauum strenuo, præsertim aquæ uiolentia, fame atq; somno eneruato, iam præstaturum. Pareant itaq; necessitati, legesq; accipiant, quas sine

dedecore, sine ignominia, absq; nota, suscipere possint. Nepharium ipsi uideri, si tantæ multitudinis cladem solem conspicere contingat, ipsum non nefarium à nostris scelus exposcere, tantum id postulare, ut Aegyptus in libertatem pristinam restituta, suis utatur legibus. Legatione audita, quantum Res publica Christiana detrimentum acceptura esset, ex interitu tantorum & tot uirorum, item ipsis amissis, quæ in Syria possidebantur à fidelibus, in apertum exitium ferri perspiciebant. Tandem his conditionibns pacem se uelle respondent. Si sacrosanctam crucem, quam Salahadinus intercepisset, nostris redderetur. Si exerctius deportaretur & illæsus in tutum collocaretur, additum præsidium Titani siue Tanis urbis, in potestate Soldani fore. ille Damiatam petere cœpit. Tunc exclamatum pręstare mori millies, quàm hoc flagitium admittere, grauia, dura ac aspera hæc postulata esse. Soldanus deliberationi tempus concedit. Itaque prima noctis insequenetis uigilia, tessera data. Damiatam uersus, totus exercitus contendit, ac è luto illuuieq; emergere tentat. Germani quæ super aquam extabant incēdentes, sequuntur, quę res hosti nostrorum fugam patefecit. Obstructis igitur uiarum aditibus, cū aquis exitus negaretur, restagnantibus ijs, magna ea nocte nostrorum perijt multitudo. Duces igitur cum periculum increscere uiderent, acies in quodam colle collocant, quem & si aqua inundauerat, tamen tenuius quàm cætera obtectum, occupauerant, ibi expectato sole, consilium ex euentu captant. Meledinus autem, orto sole, uidens nostros cò redactos, unde nisi maxima clade regredi non possent, iterum ad proceres mittit, qui cunctabundos periculi admoneant. Damiatam petant, Christianis in Syria pacem & inducias offerant, per octo annos integros. De cruce Dominica, ac exercitus incolumitate omnino nihil immutent. Consensu demum totius exercitus, iureiurando hæ conditiones firmatæ. Datis deinde & receptis uicissim obsidibus, impedimenta omnia, machinæ, arma hostis fidei concredita, qui ut aliquid hostile moliretur in dedititios, tantum abfuit, quod etiam fame affectos liberalissimè refecit, & pauit splendidissimè.

De urbe Damiata reddita Soldano, nostrorumq; deditione & discessu miserabili. Caput IX.

CLadis acceptæ fama, iamdudum ciuium ac reliquorum in Damiata agentium, perculerat aures, quum uerò nuncius de dedita urbe audiebatur, ingens controuersia exorta fuit. Nam sublatis in cœlum manibus, plurimi & Legatum & reliquos Duces apertè diris deuouebant, pectora ungui bus dilacerabant, capita pugnis contundebant, crines euellebant, raras & miserabiles uoces proferentes. Venetus, Genuensis, Pisanus, Siculus, Italicq;, tam nobile emporium, tam munitum propugnaculum Orientis, nunquam dimittendum censebant. nam ea amissa, spem omnem, & Imperij in Syria conceptam persuasionem unà euerti. omnia prius expedienda esse, quàm tam fœdam pacem, tam indecoram deditionem faciendam dicebant. Germani, Franci atque alij è contra, tot millia hominum, dum incolumes redimi una urbe possent, seruanda esse, imò uix eam retinendam, si uel unius Christiani sanguine commutanda ueniret. Vrbes censeri uiris, uiros muris, mœnibus haud constare. Hanc ipsam aliquando recuperari & expugnari iterum posse, quum tanta hominum multitudo, tot fortium uirorum capita haud facilè congre-

congregari possint. Belli leges esse uincere & uinci: humanum esse, fortissimis uiris accidere sinistros atque pares casus. Creuit tentatio, adeò ut dimisso concilio, qui urbem reddere recusabant, ad arma discurrerent, hospitiaque Principum aduersæ sententiæ, ac clientum irrumpentes, eorum arma compilant, armamentarium publicum occupant, inermes deinde in sententiam suam descendere cogunt, urbem muniunt, catapultas & iacula in mœnibus congerunt, hostem expectaturi. Postquam renunciatum est circumuentis ab hoste, Damiatæ certari de sententiis, ac quosdam periculum publicum, quàm priuatum commodum minus habere sollicitos, consultare cœperunt, quidnam agendum. Meledinus eos bono animo esse iubet, in innoxios se nunquam sæuiturum, perinde sibi esse, si Ptolemaidem, quam in potestate haberent, pro Damiata sibi reddere curarent. Hæc iis renunciari iusserunt nostri, quibus de tuenda Damiata, sententia, quibus etiam uxores & liberi, cum domibus & supellectile, apud Ptolemaidem relicta erant. Hoc nuncio itaque territi, de urbe restituenda fœdera tandem admittunt. ad quam relationem, miserabilis in publico & priuato oritur lamentatio. Quam matronarum fletus & comploratio auxit, dum hinc inde ad templa cursitant, Heroës sanctos, ipsamque Dei genitricem; quàm æquum sit, plus Sarracenis conniuere accusant, quàm iustum sit, in fideles iratiores esse. Complectebantur aliæ paruos natos, sortem illorum lamentantes, quorum ortus in ea tempora incidissent, ut patriæ incognitæ adhuc excedere cogeretur. Hunc omnium ordinum, ætatum, sexus omnis dolorem, Templariorum, Hospitaliorum, Germanorumque magnanimitas, persuasionibus atque pollicitis leniebant, ita ut ad diem præstitutam, urbe exeuntes ciues, arma supellectilem in castra, quæ ad Nilum collocauerant, deueherent. Tertia deinde die, adest Meledinus, ubi recensitis qui urbem exierant, septuaginta millia hominum capita inuenit, quos singulos starlyngum unum soluere sibi iussit, nullam pecuniæ cupiditatem secutus, tantum ne quouis iuris prætextu, Christiani imperium & urbis possessionem liberam tenuisse uiderentur. Est autem Starlyngus numismatis genus, Sturni auiculæ nota signatus, quod eo seculo Principibus, sturno insigniri placuit, ut posteri ultramarinarum eorum expeditionum admonerentur. Sicut enim sturni gregatim uolantes, magno impendentis uindemiæ damno aduolant, sic exercitibus Orientis regiones uberrimas sese occupasse, indicare uolebant. Habeo tamen authores idoneos, qui in altera parte denarium stellam habuisse, in altera sturnum, quæ duo insignia, etymo apud Occidentales plurimum respondent. Valor sex & uiginti starlyngorum, unius unciæ argenti. atque apud Anglos in usu esse etiam hodie perhibetur, Esterlingorum nomine, O in E mutato. Ost enim, Oriens ipsis dici solet, quod à rebus Orientalibus nomen numisma deduxisse, haud leue argumentum exhibet. Capitulatione finita, cum classis quæ in portu Damiatæ subsederat, ad traijciendam in Syriam cum omni supellectile multitudinem haud sufficeret, rebus nauibus impositis, accepto à Soldano filio eius obside, illæsi per deserta in Palestinam usque omnes deducuntur. Quibus autem nec mari nec terra, reculæ tunc in Syriam deferri poterant, ad eas reuehendas, spacium anni integri da-

rum atq; concessum est. Egit etiam cum fratre Corradino, Damscenorum
Principe, ne in dedititios per octennium aliquid hostile moueret. Ita restitu
ta urbe Barbaris, tot irriti labores redditi, dum Purificationis Mariæ die ha
bitari sit cœpta, ad eiusdem natiuitatis diem sesquiēnio postea, Barbarorum
superstitioni reddita est, Anno uidelicet à nato Christo, millesimo ducentesi
1221 mo uigesimoprimo, sexto Eid. mensis Germanici. Quam indignitatem leui
orem fecit, quod Meledinus incruēta uictoria de nostris potitus, clementissi
mū se nostris exhibuit principibus, tenuiores commeatu, uiatico iuuit. Pro
ceres magnificè donatos, atque honoratos dimisit.

De Brenna regis Hierosolymæ aduentu in Italiam, discordia inter Rom. Pont. & Imp. ac morte Gallorum regis. Caput X.

POstquam igitur nostri cum rebus omnibus integris, in Syriam redie
rant ex Aegypto, Legatus classe in Europam reuehitur, dissolutisq; exer
citibus, quisque principum ad propria reuersus est. Appulus Mathæus in su
am prouinciam, Bauarus in Germaniam, Anglus autem Albonactus in iti
nere morbo perijt. Iohannes rex, urbe Tyro, Ptolemaideq;, munita resq;
suas, ut poterat, componens, pro subsidio implorando, iter ad occidentales
principes parabat, de fide Soldani securus: quam quidem expeditionem, Ge
nuensium ac Pisanorum seditio multum morabatur. Pisanis rex mirum im
modum fauere uidebatur, eorumq; classe ut in Italiam deportaretur, omnia
parare iusserat. Genuenses rerum Pisanorum æmulos, tanta apud regem au
thoritas magis irritare cœpit, ipsosq; Pisanos elatiores reddebat: quæ res pa
cem quinto antea anno, pontificum cura, inter eos confectam, facile diremit.
Primo equidem tacitæ criminationes, ac inter æmulos conuitia exaudieban
tur, deinde rixæ exortæ, tandem ad arma uentum est. In ipsa Ptolemaide ur
be apud Tyrum rex Brenna agebat, cum Pisani correptis armis, in ædes Ge
nuensium, clientulorumq; eorum impetum faciunt, obuios cædunt, fortiter
resistentes, cum ferro uincere haud possent, ignem ædibus iniciunt, quo in
cendio magna urbis pars deformatur, nec non turris quæ Genuensium sum
ptibus (in ea urbis parte, quam pro rebus gestis, à Balduino secundo rege
Hierosolymarum, dono acceperant) mira elegantia, solidissimeq; ædificata
fuerat, per Pisanos deijcitur. Tanta iniuria accensi Genuenses, collatis uiri
bus in hostem feruntur, tanto equidem furore, ut Pisani urbi cedere cogeren
tur. Profligato hoste, incendij restinguendi, rerumque suarum conseruanda
rum causa, Pisanos haud insequuti, in urbem redeunt, cum ecce Brenna rex
forte fortuna aduentans, fugientes Pisanos in urbem reducit. Sæuitum est
in Genuenses, rege non admodum prohibente, exsatiataq; ira cum demum
de concordia partium agi cœptum. Conditiones pacis hæ fuere, Turrim de
iectam restaurarent Pisani. Rerum iacturam, damnumq; illatum ex æquo
Genuensibus resarcirent. Genuensis tam diu inferendis in urbem mercibus
abstineret, nauibusq; suis in porta Berythensi consideret, quoad in integrum
restituerentur omnia. Rebus ita compositis, Brenna rex, Pisanorum ali
quot nauibus conductis, haud magno comitatu stipatus, in Italiam traijcit,
per Tyberim Romam delatus, ab Honorio tertio Pontifice Maximo susce
ptus benignè. Dies aliquot quieti dati, Senatus postea datus. Brenna rex
coram

corám exposuit. Quo in statu Syriacæ res constitutę essent. Inducias in octauum annum à Meledino datas, suspectas sibi esse, ac quum fidei tenacissimus haberi uelit Soldanus, ne Tartarorum ad id fœderis rumpendum auxilia imploret, se uereri. Armeniam enim maiorem, gentem illam diripere, nescio quid Syriæ minari. Tempus elabi, præsidia minui, indies & uires, animos decrescere, nihil apparere, de quo confidere possit, quandoquidem & ipsi Sarraceni, malis edocti sapere, Christianorum Tartarorumque uires suspectas habere, animos consociare incipiant. Proinde se aduenisse, ut consilio, ope & auxilio Occidentalium implorato, maturè rebus Hierosolymitanis consuleret. Romanam sedem primo adiisse se, tanquam columen, Reipublicęque Christianæ caput. Regnum quod uectigale Innocentio fecisset, Honorio iam resignare, nisi quibus integrum Ecclesiæ conseruare possit, illi subueniatur. At ne cōsilij omnino expers uideatur, iamdudum illum rationem iniisse, ut priuato commodo postposito, Reipublicæ consulere possit. Genuisse se ex Maria Balduini Quarti Hierosolymitani regis nepte, Conradi Montesferratensis filia, Tolātam, uirginem nubilem, eamque Frederico Siculo, Henrici filio, quem imperio Romano præfectum audisset, per internuncios despondisse, principi suo iudicio maximo, qui terra marique potēs, desperatis fermè rebus, haud dubiè opem adferre possit facilè. Nec Fredericum tantę rei onus recusaturum, quandoquidem ipsemet pollicitus esset, iuri omni se renunciaturum, quo ad res Hierosolymitanas appetendas uti posset, imò & iure materno, & dotali, in filiam sacri regni potestatem omnem se remissurum, ut Fredericus maiore animo sacrum bellum tandem capesseret. Hæc cōfractas Syrię opes, hæc & tempora ipsa exposcere, sibi uideri. Quod si alia aliqua Reipublicæ Christianæ in Syria subleuandæ ratio superſit, patres ipsi consulerent, se omnia pro uirili exequuturum, & administraturum strenuè. Hæc effatus, ac excedere iussus, diu consultatum fuit imparibus sententijs. Fredericus eo enim tempore hostis Ecclesiæ Romanæ habebatur, sacrisque abstentus, pessimè illi cum Honorio conueniebat. Is ab Innocentio, infans adhuc, pupillus à tutore hæreditario regno spoliatus, ex libero factus tributarius, nec Henrici parentis, nec matris Constantiæ fide aut precibus, liberè regnare permissus. Cum inter Othonē 4. & ipsum Innocentium, deinde exorta discordia, imperij res turbarentur, Otho Siciliæ regnum etiam inuito Papa inuasisset, qui quidem ipse regni imperium ambiebat, sic decimum ac quartū annum agens Fredericus, quanquā etiam in cunis anno ætatis suæ primo, Romanorū rex à Germanis dictus fuerat, per Henricū de Nifen, & Anshelmum de Iustingen uiros militares, nomine procerum Germanorum, ad imperium ex Sicilia euocatur. Romam igitur cum uenisset, à Pontifice, ciuibus, omnisque Ordinis hominibus benignè susceptus, tamen exposcens, nec benedictionem nec coronationē ab Innocentio impetrare potuit, blandis tantū uerbis à pontifice delinitus, in Germaniā abiit, nam pōtifex, magni animi uir, & hūc sicut Othonē prius, ex tota Italia quærebat deturbare. Fredericus ut artem arte luderet, pro tempore hęc dissimulanda ratus, cum Otho à Francorum rege in prǽlio uictus aufugerat, Aquisgrani se coronare fecit, ac ut pontifex ratum haberet, quod principes Germani constituerant, etiam Fundanum Comitatum

in Latina Italię regione illi dono dedit, assumpta crucis tessera. Sic Innocētius delinitus, quanquam Sueuorum genti esset inimicissimus, tamen ad corōnam Augustalem, Romæ suscipiēdam Fredericum adhortabatur. Sed dum ad iter se parat Imperator, Papa discordiæ tollendæ causa inter Pisanos & Genuenses, Perusium uenit, ibique mortuo, Honorius tertius suffectus est. qui anno 1220. Fredericum, opera Hostiensis episcopi Hugolini, in urbe coronauit, uicissim multa prædia cum donis plurimis recipiens. A coronatione iniuriarum memor Fredericus, in Bononienses mouet, qui in itinere ad Romam euntem indignè exceperant, expugnata urbe, & incendio deformata, studium generale illinc in Patauium trāstulit. Mox cum audijsset Apuliæ Comitem Matthæum, qui ex Syria redierat, res nouas moliri, ac ascito scelerum socio. Thoma quodam regulo, præsidia & oppida plurima occupare, in Thuscia quoque bella gerere, cōscripto milite, cōiuratos adorit, rebelles omni ditione eijcit, bonisque omnibus priuatos, in exilium detrudit. Expulsis igitur aduersarijs, quod callidè diu occultauerat, animum scilicet in pontifices exulceratum, ostendit. Captata enim occasiōne, dum episcoporum nonnulli, in Sicilia, Campania, Brutio & reliquis regni locis contra ipsum conspirassent, ac inaugurati à pontifice, multa in ipsum moliti fuerant, eos omnes exauthoratos solum mutare coegit, præter quosdam quos & uita priuauit, subfectis illis, de quorum fide & amicitia sibi magna polliceretur. Exules Romam perueniunt statim, pōtificis subsidium implorantes. Hinc prima inimicitiarum fomenta, inter utrunque erumpunt. Pontifex missis legatis, petit, ut imperator ecclesiastica authoritate inauthoratos episcopos restituat. Vt à regulis, quos ecclesia in fidem recepisset, abstineret. Ad hæc indignatus imperator respondit. Hanc quidem inter sacerdotium & regnum diu coalitam discordiam refricare, pontificis esse ambitiosi, qui bellum quàm pacem mallet. Pessimo hoc exemplo fieri, cum quadringentis & amplius annis à Carolo Magno, Imperatoribus licuisset dignitates Archiepiscopales, nec non & cęteras, per singulas prouincias, per annulum & uirgam conferre. Quod si obijciantur Gregorij septimi, & successorum eius aliquot conatus, magno uniuersi orbis Christiani scandalo & fraude cōnstituta, rescindi iure posse. Non se Henrico quinto, non Frederico auo inferiorem, idem onus ampliandi imperij illi incumbere. Haud sine dolore etiam in memoriam illi redigi, qua uiolentia Constantia Siciliæ regina, mater eius pientissima, iure electionis prælatorum, ab Innocentio sit spoliata. quandoquidem constet, Apuliæ reges id iuris habere peculiare. Hæc & si satis essent, ad alienationem animi, & amicitiam uel syncęram interrumpendam, tamen ne publica tranquillitas interturbaretur, deuorāda sibi proposuisse: ni tam aperto odio pontifex, & impotēter debaccharetur, quod publicos imperij hostes, quod eius inimicos capitales immeritò foueret. iam fidem facere, iamdudum in omnium ore, uulgatæ famæ pōtificis instinctu, quicquid tentassent, inchoatum fuisse. Hęc nec Guilhelmi auunculi in Romanam ecclesiam beneficia, nec parentis Henrici liberalitatem meruisse. Vltimò in hanc uocem eum prorupisse, ferunt. Quousque tandem, patientia mea abuti, quando ambitioni suę pontifex modum uult statuere? Marquardum de Anyuiler, Flamminiæ prouincię nostrę præ-

fectum

fectum Innocentius Pontifex, dum in cunis ago, imperio eijcit, ut infantem me Hexarchatu Rauennæ spoliet. Theobaldum Picenorum prætorem, à genitore institutum, exegit, ut puerulum me etiam hac priuaret dignitate. Hetruriam mihi adolescenti sublaturus, per nuptiarum conuentiones Philippum patruum deludit. Fundanum comitatum, ne homo callidus, apud Germanos, ad imperium euocato, insidias strueret, mihi emunxit. Coronam liberi imperij, quam beneficio diuini numinis adscribimus, atque electioni principum tribuimus, unctionem Augustalem, quantis muneribus emercari oportuit ab Honorio? Iam & maiestatem imperatoriam, quam suffragio proprio ratam fecit, contemptui habere incipit. Quis hanc diutius in sacerdote præposteram ferat ambitionem? Ite, renunciate pontifici, coronam me prius depositurum, quàm commissurum, ut tantæ maiestatis diminutio inducatur. Hoc responso accepto Pontifex commotus, hostem ecclesiæ Fredericum pronunciat. Imperij & regnorum suorum subditos à sacramento fidelitatis absoluit: è contra magno impetu res Ecclesiæ Fredericus inuadit. Durauit sesquiannum hæc discordia, & paulò amplius, cum ut diximus Brenna rex è Hierosolyma Occidentalium subsidium imploraturus adest, ac Frederico cum filia regni iura ac titulos offerebat. Siquidē Constantia Arragonia iam fato functa erat, Frederici coniunx. Post longā procerum ecclesiæ consultationem, Pontifex persuasus, ut absolutus imperator, in amicitiam reciperetur ecclesiæ, Fredericus uicissim res ecclesiæ restitueret, in Asiam cum milite subsidiario se traiecturum iuraret, ac Iolen Brennæ regis filiam uxorem duceret. Ex quo, Fredericus, & qui deinceps in regno Siciliæ successerunt, Hierosolymarum reges appellati sunt. Nec mora, in Asiam mittuntur qui puellam imperatori aduehant. Ipse Brenna rex Pisas deinde se contulit, totius urbis gaudio ingenti exceptus. Delatus inde in Franciam Meduntam ad regem Philippum, iam lecto decumbentem peruenit, qui quum tres & quadraginta annos regnasset, uita omnium dolore excedit. Ex testamento, ad usum belli sacri Brenna regi, magistrisque Templi, et Hospitalis sexagena millia aureorū reliquit. Hac pecunia ditatus Hierosolymitanus, uoto se exoluturus, diui Iacobi ædes sacras ad Compostellam petit. in Angliam prius traijcit, ubi ab Henrico hospitaliter acceptus, magnis muneribus donatus est. Proficiscens, mausoleum diui Thomæ Cantuariæ inuisit, quatuor preciosissimos Saphiros, qui doni nomine in ornamentis essent. ibidem reliquit. In Hispaniam profectus, Berengariam Castulonensis regis sororem, uxorem duxit. Tandem in Galliam reuersus, apud Viennam cum coniuge, expeditionem Frederici expectans desedit.

Soldanus Imperatoris amicitiam ambit, Hierosolymarum regina Iole Frederico, è Syria transuecta, matrimonio copulatur. Caput II.

INterea dum nuncij Iolen in Europam aduecturi, in Syriam uenissent, ingens Christianorum exoritur lætitia: iam animos sumere, iam maxima quæque sibi polliceri fideles incipiunt, cum potentiam Frederici maximam scirent, cum nouissent, regem Hierosolymitanis rebus præfectum, qui animi corporisque dotibus ac bellica arte principes eo tempore, antecelleret omnes. Laboris patientem, ad pericula subeunda strenuum, inter ip-

sa discrimi

ſa diſcrimina magni conſilij,liberalem,magnificum,Graecae,Latinae,Arabicae,Gallicae & Germanicae linguae peritum,regij ſplendoris,quo nullus à Carolo Magno Romanorum imperium tenuerat potētior. Praeterquam enim quod Germanis fermè omnibus aut imperaret, aut obſeruaretur, Siciliae, Sardiniae regna gubernabat.Foelicem puellam eſſe,ac tali marito beatam exclamabant, eamq́ue ut tanto regi dignam reginam mitterent,publicis priuatiſq; opibus,eam adornare ſtudent. Veſtis uaria ac precioſa primò,deinde ornatus ambitioſiſſimus additus. Additae puellae ingenuae, purpura & cocco amictae,quae profectionem comitarentur,additum ſtipatorum agmen,uiribus,ornatu admirandum. Claſſis parata,in qua multae naues à puppi auro,caetera purpura ſtratae apparebant. Sic regina,omnium fauſta imprecatione,nihil inuita,nihil reſiſtens auehitur. Dum autem haec parantur,Corradinus Syriae Soldanus, potentiam Friderici ſuſpectam habens, rebus ſuis diffidere coepit, nec armis imperatori reſiſtendum ratus, ſed beneficijs atque amicitia illum deliniendum. Miſſa igitur legatione ad Fridericum,de Meledini fratris induciis, ſe omnino nihil mutaturum pollicetur, Chriſtianorum res in Syria nulla moleſtia affecturum. Petere tantum,ut rata habeantur foedera,per ſe Chriſtianorum cuiq; tutum fore,loca ſacra Hieroſolymis, per totamq; Palaeſtinam uoti gratia inuiſere. Caeterum ſi bellum quàm pacem magis amet,ſi pontificis Romani inſtigationibus, quàm Reip. tranquillitati inniti malit,haud defore ſibi Tartaros, qui iamdudum ad tutandam gentilem perſuaſionem,arma,uiros ac omnia quę ad prohibendam uel inferendā uim ſatis ſint pollicitos. Fridericus calliditate ingenii, has Soldani minas luſurus reſponſa differt, legatos blandis uerbis per ſeſquiennium in Germania detinuit,nunc eccleſiae & regni diſcordiam,nunc imperii negotia, ac Germanorum motus cauſatus. Honorius enim negotium Syriae & expeditionem urgebat,etiam alieno tempore,cum ſacramenti religio,quo inita inter Sarracenos & Chriſtianos pax firmata erat,obſtaret.Praeterea proximis annis Tartari utranque Armeniam cum Georgia uaſtarant,direptasq; & uaſtatas,ſuo imperio ſubiecerant,ac uictoria elatos,facile adſuturos Corradino ueriſimile apparebat.In cunctantem igitur Fridericum, animo inſenſo ferebatur Honorius,Ligures, Inſubres & Venetos omnes concitarat, ut ad Ligniacum de Repub.tuenda, & Friderici conatibus reſiſtendo inirent rationes. ac denuo magni aliquid in ipſum molitus fuiſſet,niſi morte pręuentus,extremum clauſiſſet diem.In locum igitur defuncti, Gregorius nonus ſuccedit,qui homo arrogans,tumidusq;, ſtatim omnia licere ſibi putabat, temerè ac omnino uanè,diris & anathemate imperatorē ferit, non alia de cauſa, quàm quod uotum Hieroſolymitanae expeditionis(quod conſulto & prudenter, multis rebus obſtantibus differebat Caeſar)adhuc non ſoluiſſet. Sed commodum adſuit Iole ſponſa Friderici, antequam latius imprudentis Pontificis odium ſerperet,aut excitaret rerum incommodum. Ea equidem, iam in portum Piſanorum applicuerat, ubi exquiſitiſſimis honoribus, ac publico hoſpicio excepta,Parentem obuium habuit,ac imperatoris legatos cum ingentibus muneribus audiuit.Deinde cum procuratore imperatoris,more regio nuptias peragit.Iole enim nuda thorum coniugalem, matronis nonnullis ac

principibus testibus ingressa, cum uicarius mariti imperatoris alterum crus genu tenus intra stragula inijcit, perinde quasi ita puellæ notitia habita, matrimonium pro consummato haberi deberetur. Sic demum Brenna rex Romam deducitur, ubi cum pontifice Gregorio de reconciliatione imperatoris, ac filiæ nuptiis agit. Pontifex qui de agenda Ecclesię autoritate sollicitus, nisi Fredericus electionis ius, nonnullaq; oppida, quæ in Aprutio detineret, restitueret, ac primo quoque tempore cũ copijs ipse in Asiam traijceret, omnem pacis spem admittere recusabat. Delinitus tandem Brennæ precibus, cum debitam reuerentiam ecclesię, ac expeditionem opportuno tempore pol liceretur imperator, Romam ex decreto accessit. Raro ulli imperatorũ itum est obuiam frequentius ab omnibus ordinibus. Ad Diui Petri ædes in Vaticano, pontifex gratulatus illi fœlicem accessum, cum de more pedem exosculandum exhibuisset, imperator genua ceu errore lapsus, summis uix labellis basiauit, quæ quidem incuria altius in pontificis animo hæsit, quàm ut unquam obliuisci posset. Sed ne quis motus in urbe oriretur, cum præsidia omnia & loca opportuna à Frederici militibus occupata uideret, omniumque hominum animos in fauorem illius promptos cerneret, ad aram illum maximam comitatus, fausta imprecatione benedixit, in ædibus pontificijs hospitio excepit. Post aliquot dies, Iole apud Hostiam applicuit, ubi triduo in præsidio fuit, ut maiore ornatu in urbem ueheretur. Patritiæ fœminæ ferè omnes eleganti forma præditæ, cæterum auro, gemmis, purpura coccoq; fulgentes, triremibus magno studio instructis, secundo Tyberi, obuiam puellæ hostiã usq; missæ. Vtriq; ripæ præsidia & custodia imposita, ne quid in tentaret abeuntibus aut redeũtibus. Tandem ubi in naualia regina uenisset, à purpurato põtificis, imperatorisq; legato benignè excepta in Ianiculum, ubi olim castra Rauennatiũ, nunc S. Marię Transtyberinę palatium, & templũ à Calixto primo ædificatum, diuertit. Ex primoribus patrum eam mane uesperiq; officij causa adibant. dicta interim dies confarreationi, qua tanti hospites inungerentur, coronarentur, ac farreo libo cõmunicato degustatoq; solenni Christianorum ritu, coniungerentur. Instructo itaq; ad tempus comitio, edicto iustitio, iussæ eò conuenire ex patritio ordine forma & ornatu pręstantissimę quæq;. Iolæ in publicum uenienti corona à pontifice imponitur, inq; imperatricẽ uncta, Frederico imperij insigniis fulgenti, more maiorum iunctis dextris, annuloq; dato, copulatur. Thesauri ingentis precium fuit, quod à põtifice, à patrib. puellę dono datum, nec matronarum inferior fuit hilaritas atq; munificentia, præter id quod S. P. Q. R. dono misit, quæ & st uaria preciosaq;, Germanorũ tamen liberalitate atq; ingenio superabantur. nam per legatos sponsis, futurę sobolis omen miserant, cunabula scilicet cum stragulis, ex conchis, ebore, auro, margaritis tam scitè fabrefacta omnia, atq; texta, ut neque precium ingenio, nec ars ualori cederet. Indulsit deinde tota urbs plures dies lætitiæ & nuptiis, nocturni ignes per uicos & compita editi, aurigationes, Taurilia indicta. Equestres ludos, quos torneamenta uocãt, Germani exhibuerunt, quibus imperator ipse pręsedit. Victores à Iole donati & laudati. Stips sparsa. Epulum deinde publicè datũ. Multi ad equestrem dignitatem promoti, in tribus & centurias congiarum uiritim per seque-

stres

ſtres & diuiſores largitum. Dimiſſus igitur imperator cum coniuge, non mi nori pompa quàm receptus erat, ad mare deducitur. Confeſtim ergo Neapolim tranſiit, quem ſui terreſtri itinere ſecuti ſunt. Deinde in Siciliam cum traieciſſet, rebus regni compoſitis, Rauennam adiit, poſtea Cremonam perueniens, procerum conuentu habito, Syriacæ expeditionis conſilia iniit. Audierat Corradinum res Chriſtianas laceſſere, ac ab Arſacida, inſtinctu Corradini ſicarios in Europam miſſos, qui reges trucidarent, Francumq́ regem, qui inſidias præcauere iuberet, nuncium accepiſſe. Continuo igitur ad bellum animum adiicit, pontifici conſilium aperit, utq́ ſubſidio ſit hortatur. Eo ipſo quoq; tempore, Iole puerum enixa in puerperio moritur, lætitię atq; doloris domeſtici publiciq́ caſus.

Fredericus in Aſiam traiecturus, morbo impeditur, pontificisq́; perfidia reuocatur. Caput XII.

Annus iam à Chriſto nato agebatur milleſimus uiceſimus ſeptimus ſupra ducenteſimum, cum in Aſiam traiecturus Fredericus, Italorum conuentum habuiſſet Cremonæ, Henrico filio Cæſari mandat, ut apud Aquiſgranum indictis comitijs, de bello Sarracenico referat. Affuit principũ omnis ordo, collata pecunia, equi, arma, annona, impedimẽta, commeatus, promiſſa et exhibita. cruce ſignata ingẽs hominũ multitudo, cùm in publicis cõcionibus, plebs ubiq; adhortaretur ad bellum ſacrum ſuſcipiẽdum, conuolauit, quæ ut ad tertiam diem Brunduſij cum armis adeſſet, iuſſa, duce Ludouico Turingiæ Lantgrauio, legato Sigefrido Rechbergenſi Vindelicorum Epiſcopo. Interim etiam pontifex prætextu religionis, Brennam regem cum uxore Berengaria, ex Allobrogibus, Bononiam uſque euocarat, Venetorumq́ haud paruam nauigiorum uim conduxerat, quibus Brennam in Aſiam mittere uelle iactabat, ſed reuera aliud coquebat pontifex. Nam memor, quàm frigidè exoſculatus eſſet Fredericus porrectos calceos, totius Italiæ imperium auferre illi conabatur. Vrgebat præterea hominem, ut tandem iter iniret, quod ſacramento, ſe ſuſcepturum hoc anno, firmauerat. Imperator ut Brennam regem cum claſſe Italica præmittat, pontificem hortatur, Germanos nulli, niſi ſuo imperatori parituros, neminẽ ſequuturos. at ſurdo fabula narratur. Niſi maturet iter, pontifex diras, anathemata minatur. Nullos amplius nuncios, legatos nullos Imperatoris admittere, aut audire uoluit. Dum altercantur principes, magna peregrinorum manus ex Germania adeſt, quę ſubito aëris inſueti alteratione, dum claſſis paratur, affecta, peſte et multis incommoditatibus conſumitur, inter quos Ludouicus Dux, ac legatus Auguſtanus peſte correpti, uiuere deſierunt, cum conſcenſis nauibus, præeuntem Fredericum ſequi inſtituiſſent. Is quoque aduerſa ualetudine correptus, ne Reipublicæ deeſſet, ad Maleacum promontorium uſq; proceſſerat. Vbi ab oræ illius principe Henrico, Genuenſiũ amico ac ſocio, humaniter exceptus, tam uehementi morbo affligi cœpit, ut medicorum deſperatione, omni ſolatio deſtitutus, præſentem opus habuit timore mortem. Auxit morbum de Thuringi & Auguſtani obitu allatus nuncius, item claſſis ſubſequentis periculum. Per quinquaginta enim millia paſſuum Maleæ promontoriũ in mare protenditur, quo fit, ut aduerſi flatus uentorum, inter Peloponeſi & Cretę inſulæ anguſtias, naues difficulter in Creticum mare emittant, ſed ſcopulis ſępius il-

pius illisas, periclitari faciant. At quod hominem penè enecauit, fuit pontificis perfidia, qui statim à discessu Frederici, Matthæum & Thomam, exules in Apuliam (subministrata, quæ offerebatur in usum Sarracenici belli pecunia) misit. Rauennam deinde Brennam occupare iussit, atque Flamminiæ Hexarchum dixit, cum Mediolanensibus Veronensibusq́; egit, ut aduentantibus è Germania principibus iter obstruerent, interciperent cruce signatos, uiaticoq́; omni spoliarent, quum tamen prius per Conradum Portuensem Cardinalem & Legatum, ad Hierosolymitanam expeditionem, Christianos omnis ordinis, tam seueriter efflagitasset. Iam uerò conualescere incipiebat Imperator, dum cum ijs, qui in Laconiæ regionibus constiterant, Brundusium reuertitur, misso nuncio ad eos, qui in Asiam transierant, propediem, & quàm primum conualesceret, se adfuturum. Deinde ad infirmandas opes Pontificis, ascitis ex urbe Frangepanibus, familia præpotenti, ingenti pecunia, fundos, prædia, clientelasq́; ab ipsis mercatur, quæ mancipio omnia ipse recepit, illis usui dedit, insuper etiam liberos, imperijq́ue clientes pronunciat. Illi statim Pontifici in urbe & Latio res nouas molienti obstaculo fuere. Fredericus, exules qui oppida nonnulla receperant, prouincia iterum expellit, aciam in Brennam socerum ducturus, consilio & precibus amicorum subsistit. Nam Pontifex execratum publicis literis, libellisq́ue famosis, desertorem erronemq́; appellabat, prædonem, parricidam, periurum, quòd in Asiam non traiecisset, sed ut Ludouici suppellectilem diriperet, iusiurandi immemor, simulata ualetudine redijsset, quod ingenuæ cuidam puellæ, quæ Lolanti uxori ad officium adfuisset, stuprum intulisset, zelantem coniugem, ac apud parentem conquerentem, uerberibus affectam, in carcere enecasset, quod pusillanimitate & cunctatione sua meticulosa, iamdudum Damiata sit amissa, copiæ quæ nunc in Asiam missæ proditæ sint. quæ etsi ementita omnia, tamen qui Pontificis authoritate simpliciores, aut inuidia excæcati, hæc & crederent, & uera esse affirmarent, reperti sunt multi. Opus igitur erat, ut magestati inflictam notam dilueret, apud omnes, quod & fecit, missis ad Germanos literis, quibus rationem reddit gestorum, ac præsentium deplorat iniuriam, summa in ijs modestia usus, ut benedictis cum calumnia certare uideatur. Paratis iterum rebus, multa solertia, reparata classe, 3. Eidus Augusti, Anno millesimo ducentesimo uigesimooctauo, Brundusio soluit, in Asiam traiecturus.

Hierosolymitanum regnum recuperat Fredericus secundus, atq; etiam inuito Pont. Max. insulas regni suscipit. Caput XIII.

Perueneratiam Fredericus in Cyprum insulam, cum Corradinum, qui legatos de pace, & restituenda Hierosolyma in Apuliam usque miserat, diem suum obijsse comperit, liberorumq́; eius tutorem cum ijs, qui illum in Asiam præcesserant, ad biennium inducias iniisse. Allatæ etiam sunt & interceptæ literæ, quas pontifex Hierosolymitano Patriarchæ, cæterisq́; regni proceribus scripserat, ut sibi ab Imperatore cauerent. Illum enim se insalutato, execratum adhuc nec cum ecclesia reconciliatum, traiecisse. Vereri se ne perfidum hominis ingenium, rem Christianam afficeret aliquo incommodo, aut clade aliqua insigni. Hæc simul in Syriam scripserat, simulq́ue ca-

ptata occasione, ob absentiam Imperatoris, Apuliam totam cum ingenti exercitu inuadit, ditionem omnem occupat, qui cruce signati transfretare cupiunt, Italia eijcit. Picenum quoque agrum uastans, alterum Frederici præfectum, intra regni fines sese recipere coëgit. at iam Siciliæ regno imminebat conscripto ingenti milite, magnisqꝫ pollicitis allecto, ad sacram militiam proficiscente peregrino. Imperatorem ecclesiæ Brennam, & Columnensem Cardinalem legatum dicit. In Asia uerò Imperator pontificis insidijs petitus, Saracenos, quàm Christianos habuit fideliores. Raynaldum Bauarum Vuelphonis F. quem magistrum equitum dixerat, iuuenem strenuum, Ptolemaidam cum copijs haud contemnendis præmittit. Is ut iussus erat, cum Soldano de pace agere cœpit. Templarij, Venetiqꝫ Frederico infensi, statim tumultum excitarunt. Prodi res Christianas exclamant, populum ad libertatem conuocant. Raynaldus oppressis seditiosis, urbe Venetos pellit, ac nisi religio obstitisset, Templarios unà cum eorum sacrario deleuisset penitus. Tūc consilio & ope Genuensium, Hospitalariorum, Teutonicorum fratrum, Pisanorumqꝫ, Imperator in Syriam uenit. Conditiones à Sarracenis honestæ, Reipublicæqꝫ Christianæ saluberrimæ petitæ & oblatæ, priusquam tamen sacramento interposito firmaret aliquid, pontificem, quo in statu res sint, per literas nunciosqꝫ solennes, certiorem facit, congratulationem ab eo expectans, & gaudium publicum Christianorum. Insanus pontifex, nec legatos audire, nec literas recipere dignatur, sed discerptas proijcit, nouoqꝫ anathemate ferit Imperatorem, Hetruriæ Insubriæqꝫ regulos omnes excitans, ut conspiratione inita imperij res conturbent. Amens omnino, legatos, milites, qꝫ & Germanos & Gallos, qui nuncij rerum aduenerant, ne uerum dicerent, detinet, tandem & trucidari facit. Fingit deinde mortuum esse Imperatorem, ut hac fraude, quæ adhuc in fide Frederici persisterent, ad se flecteret, nec omnino infœliciter illi hoc successit. Soldano deinde scribit, rogatqúe, & enixè obtestatur, ne terram sanctam Frederico restituat. has ubi accepisset Soldanus, Frederico misit. At Imperator tanquam fortis athleta, omnia fortiter tolerans, propter amorem Christi, in regno Cypri à rege etiam insidias perpessus, tandem cum Soldano pacem inijt. Fuerunt autem pacis formulæ. Fredericus Hierosolymorum rex inungatur, ac habeatur. Ipsam urbem cum Palestina sibi habeat, Nazareth, Ioppen, cum oppidis & fundis instaurare, firmare illi pro libitu liceat. Eaqúe omnia quæ in potestate Balduini quarti fuerunt, & per Salahadinum ablata, Frederico restituantur. Captiui sine precio in libertatem redeant. Soldano uicissim templum Domini in Hierosolymis integrum reseruetur, præterea quod Arabiam spectat præsidium, Crath nomine, insuper etiam mons regalis. Cæterùm utriqꝫ genti pax in decennium esto. Sic pace confecta, Imperator cum exercitu Hierosolymam peruenit, ubi ipsa Dominicæ resurrectionis die, millesimo ducentesimo uigesimonono anno, regni ciuitatisqꝫ sacras insulas suscepit, ac coronatur, præsentibus omnium regni illius urbium legatis. Patriarcha uerò cum clero, pontificiis minis exterritus, solennitati adesse aut non ausus fuit, aut noluit. quæ res quidem altius in animum Imperatoris descendit, quàm quisquam suspicatus esset. Defuerunt etiam Cypri regis legati, Oliuerius

Templi

Templi magiſter, cum ſuis quoque. Inauguratus iam regno Fredericus, urbis muros, ex fundamentis reparat, ædes quoq; ſacras reſtituit, quædam ex integro extruit. Nazareth deinde & Ioppe, pari modo firmatis, præſidia imponit, armis, commeatu, rerumq; neceſſariarum copia communit. Tandem rebus optimè conſtitutis, Syriæ Raynaldum præficit, claſſe, milite, equitecq; ad domandos rebelles illi adſcripto, duabus tantum triremibus, in Apuliam reuerſus eſt. quam occupatam à Pontifice breui imperata facere coëgit, imò Gregorium ipſum adeò uexauit, ut fermè Roma, totaq; ex Italia pepuliſſet certè, ut omnes uno cōſenſu tradunt Hiſtorici, ita exercuit, ut impatiētia doloris, è uita migrare coëgerit. Quæ quidem, ut geſta ſint, deſcribere, haud noſtri eſt inſtituti.

Antiochiæ principatum Fredericus Imperatoris nothus obtinet, qua re inter Cypri regem & Principem bellum exortum eſt. Caput XIIII.

CApuam iam peruenerat Fredericus, quum, ut pontifex de recuperatò Hieroſolymarum regno, ac induciarum formulam ratã haberet, omnimodo efficere ſtatuiſſet, diſſimulat omnia, cum omni obedientia, cum iuſtitiæ exhibitione, ſi quid deliquerit, abſolutionem petit. Accerſiti ex Germania Leopoldus Auſtriæ, Otto Merauiæ, Bernhardus Carnthiæ Principes, Sibotus à Gundelfingen Auguſtanorum, Seufridus Ratiſponenſis Epiſcopi. Additi his Aquilegiæ Patriarcha Bertoldus, Eberhardus Saltzburgenſis epiſcopus, qui de concordia inter regnum & ſacerdotium, de limitibus Apuliæ, de reconciliatione Imperatoris cum pontifice agerent. Sed hi infecta re, diſcedunt, inq; ſequentem annum negotium eſt dilatum. Quo interuentu Hermani Teutonici ordinis magiſtri, ac Meſſanenſis Archiepiſcopi, pontifex imperij, regnorumq;, Hieroſolymæ Siciliarumq; illi titulos reſtituit, his tamen conditionibus, uiginti centumq; millibus auri uncijs, eo bellorum in Italia impendio conſumptis, in ærarium pontificium relatis. Tunc Raynaldus in Templarios mouet, qui nullis hactenus nec beneficijs nec minis, ut Frederici res non laceſſerent, auerti poterant. Prouincia & præſidijs eiectos, in Ptolemaidem ſe recipere coëgit, fortunis foras omnibus ſpoliatos. In Tyro, ipſaq; Accone Veneti res nouas moliebantur, ſed induſtria Raynaldi atq; Genuenſium Piſanorumq; auxilio citius ſopita omnia. Obierat iam diem ſuum Antiochiæ princeps, nullo hærede legitimo ſuperſtite. Cypri rex, urbis imperium neſcio quo iure poſcebat, quum Fredericus Imperatoris, ex ſorore Antiochiæ Principis, nothus, ac illegitimo thoro natus filius, in Aſiam mittitur, quem Raynaldus, ciuibus magno gaudio exceptum, dominum ſtatuit. Cyprius ius ac nomen ſuum hoc facto uiolari interpretatus, claſſem inſtruit, exercitum cogit, inq́ue portum Simeonis delatus, obuia quæque diripit, uaſtat, & incendit. Fredericus adoleſcens, ſollicitus de ſalute urbis, firmandis mœnibus, ubi debiliora uidebantur, confirmandisq́ue ciuium animis intentus, urbanam iuuentutem in armis continet. Stationes ante portas, præſidia in muris, cuſtodia in turribus diſponit. Raynaldo nuncios mittit, qui certiorem faciant, ad ſuum aduentum tantum, eruptionem eum differre. Aduentantis igitur Raynaldus cohortem exploratoriam obuiam habet, quam non ita magno fundit negotio. Clamore ac ſtrepitu

rex excitus, alias aliquot cohortes suis auxilio mittere festinat, quum ciues ex urbe ad oppugnanda castra erumpere intelligit, distractus ancipiti periculo, dubius aliquando substitit, tandem totis uiribus in erumpentes conuertitur. Fredericus princeps, ut facto aliquo egregio ciues sibi conciliaret, toto impetu in regem fertur, deiectum equo pro mortuo habens, ad suos se recipit, per mediam Volonum aciem erumpens. Cyprij, ubi regem in terram deiectum conspicarentur, abiectis armis, fugam arripiunt. Instat Raynaldus fugientibus, multosq; opprimit, captis quàm plurimis. Rex suorum opera, recenti equo, & eo quidem pernicissimo, impositus elabitur. Scapha ad classiarios deinde delatus, receptisq; reliquijs belli, naues, quæ supererant, incendit, atque in Cyprum abijt. Raynaldus muneribus à Frederico donatus, Hierosolymam redit. Henricus autem Cypri rex tantam ignominiam, facinore aliquo ulcisci statuens, naues aliquot, quæ supplementum & commeatus, in Syriam, Imperatoris nomine deportabāt, intercepit. Hanc iniuriam haud quaquam ferendam ratus Raynaldus, instructa classe, Phamaugustam littoralem atque regiam urbem petit. Expositis in campo diui Nicolai, qui regiæ subiacet, copijs, lustratum exercitum, in conspectum regis stupentis, exhibet. Vna alteraq; oppugnatio nequicquam tentata. Relictis ad nauium custodiam militibus, quæ Pædicum fluuium adiacent, deprędatur, ferro, flamma uastat, Nicosiam uersus properans, quam securam imparatamq; occupare sperabat. Defixit parumper ciuium animos subitus hostium aduentus, sed per exploratores, quantas Raynaldus haberet copias, certiores facti, freti locorum opportunitate, legatos ad regem mittunt, ut locorum imperitos ac temerè inexploratoq; grassantes, à tergo adoriatur. Ipsi per syluulam quandam, cui oliuetum adiacet (abundat enim insula oleo) ex insidiis, cùm regem adesse sentirent, prorumpunt. Raynaldus ut ab hoste suo circumuentos uidit, collectis, quos in tanto impetu potuit, hinc inde per flumen emittit, qui suos ad naues redire iubeant. Ipse cuneo facto ad flumen, quod à Septentrione illi erat, agmen sistit, Græculos forti animo excipiens, qui contempta nostrorum paucitate, infensissimis in nostros ferebantur animis. Tandem & numero & loci iniquitate cum cedere cogeretur Raynaldus, suos flumen trajicere iubet, ipse cum paucis, belli pondus sustinet, donec suorum maiorem partem in altera fluminis ripa consistere audijt. Tunc & ipse fluuium traiiciens, ac hoste inuito, ad naues euasit, clade non numerosa, sed quæ haud minima uideretur, accepta, morte quorundā nobilissimorum summorumq; hominum. ea aliquo modo ulta fuit, cùm Orientalem insulæ partem longè lateq; peruagatam, populatione & incendio uastam reliquerit, rerumq; penuria affecisset. Præda quoque ditissima, qua onustus in Syriam redierat, uictorem magis, quàm uictum ostendebat. Tandem sublato bello, pax insulæ data, cum millesimo ducentesimo & tricesimo, mortuo Henrico, Alexius Lusignanus, cui Genuenses cum classe opē tulerant, rerū in Cypro potiretur. Reconciliataq; est Respuplica Genuensium Augusto, deinde etiam imperatoris autoritate, ut & rex & princeps uterque suis rebus contentus uiueret, edictum, capitale quoque fore, si quis rebus nouis studere uideretur. His Augustus omnium Orientalium principum sibi conciliauit animos, adeò ut etiam ex ipso

ipso Aegypto, Aphricaq; & Sicilia, Sarraceni undique confluerent, Tunetiq; regis frater ipse, sub signis eius militaturus, haud contemnēda manu ad ipsum peruenerit. Hos imperator haud minori humanitate exceptos, acceptos habuit, honores atq; ordines militares illis conferens, tantaq; eorum familiaritate tenebatur, ut consuetudine quotidiana edoctus, Sarracenē sciret loquereturq;. Multos eorum amplissimis in Italia atq; Sicilia magistratibus præfecit. Nuceriam Apulus inhabitandam illis dedit, quę etiam hodie Luceria Sarracenorū dicitur. Liberos ingenuosq; per totam regionē Sarracenos haberi uoluit, contendentes cum illis impunè occidebant. Quæ res effecit, ut quicquid Oriens uel monstrosum, uel preciosum haberet, huic uni non deesset. Species animalium à temporibus Cæsarum in Europa nō uisæ, ad sa studium in castris Frederici exhibebantur. Asiæ luxus omnis, Orientis thesaurus omnis, quod quidē principi opt. uitio datū est ab ijs, qui pontificis partes tutari uolunt: cum tamen certū sit, si gloriæ appetentissimus princeps, gestorum animiq; magnitudine, tot tantorum exterorum principum, aut amorem sibi, aut ob seruantiā nō deuinxisset, à tribus pontificibus (qui omnibus omnia quę deliquissent, remittebāt, modò in exautoratū arma caperent) adāctus fuisset, ad maiestatis tutelam, uel ab ipsis Antipodibus auxilia ciere atq; corradere. Nam pręter id quod Christianos principes sacramento liberarat, quo illi adstricti fuerāt, etiam legatis missis, Aegypti Soldanū ab amicitia hominis, Innocentius retrahere conatus est, sed enituit fides Barbari, dū in hæc uerba pontifici, quę extat, epistola respondet. Sed papa scit, quod inter nos & imperatorem iamdudū fuit familiaritas & cōcordia perfecta, à tēpore Soldani patris nostri. Et paulo post. Vnde nō licet nobis aliqua cōponere cū Christianis, nisi prius habuerimus super his ipsius consiliū & assensum. Pontifex constantiā Barbari miratus, cū nec arma, nec minas Fredericū timere sentijt, hominē calumnijs opprimere statuit. Suppositiтiū esse, nō ex Cōstantia genitū. Physici, molēdinarij, aut aucupis filiū, aut ex cōdemnato & sacrilego concubitu natū, quandoquidē cū ritè capta fuisset Constantia, ac in uerba religionis iurasset, furtim ex parthenone deducta fuisset. Sacrilegum, qui iura resq; ecclesiasticas ubiq; diminueret. Sarracenorū regulos lustrali aqua regenerari prohiberet. Blasphemū, qui etiā in Christū conuicia cōijcere haud dubitaret, uocēq; horrendā eū protulisse. Quippè impostores tres fuisse, qui præstigiis suis, orbē uniuersum demētarint, Mosem scilicet, qui Iudæos, Christum qui Christianos, Mahometum qui Sarracenos fascinauerant. quod si principes sententiā suam admittere uellent, monarchiam rationibus ita se stabilitutum, ut nulla superstitione contaminata, uanitate nulla infecta, & optima & utilissima perduraret. Quam fidem autem hæc mereātur, uiderint ii, quibus hæc literis mandari placuit. Certè Henrici & Constantiæ filium fuisse, nō ex illa anu, quam quidam fingunt, sed ex uirgine, de quo hoc extat Distichon,

> Sponsa fuit speciosa nimis, Constantia dicta,
> Iamq; tricennalis tempore uirgo fuit.

Quid uerò de Christo senserit, id apertè ostendit, quod ingenii industria res Christianas in Syria, nulla uel gutta sanguinis Christiani auxerit, ac ad regiā dignitatem euexerit, quod nostri sub Gothefrido suo sanguine inundarunt,

à uictoria deinde Saladini, per quinquaginta annos, nulla nec ui, nec industria obtinere potuerunt. Mirum autem non est, cum pontifex, diuinis armis illi semper obluctaretur, ut interim taceam humanos conatus, si Imperator, quid ipse posset in armis, ostenderet, Miles scilicet sacerdoti, non uerbis, sed factis responderet. Sed hæc extra limites rapuerunt nos, sit ergo apud alios iudicium, ad nostra redeamus.

Nauarri regis, aliorumque principum in Syriam infausta expeditio describitur. Caput XV.

Pax erat Christianis in Syria, optimeque imperatoriis præfectis cum satrapis Sarracenorum conueniebat, quum induciarum terminus appeteret. Damascenus igitur Aegyptiusque, rebus proprijs nondum bene firmatis, cùm Turcæ Sarracenique distracti in plura imperia, assiduis tumultibus confligerent, de fœdere renouando, legatos ad Augustum mittunt. Is pontifici gratificaturus, quem Perusijs agere audierat, missos à Dynastis nuncios, pontificem adire iubet. addidit præterea, qui pacis conditiones, arbitratui pontificis remittant, se ratum habiturum, quicquid illi consultum uideretur. Gregorius, ut erat homo superbus, siue quod Sarracenorum opes attritas esse existimabat, siue indignatus, quod ipsum primò non adijssent, pacem petentibus omninò negat. quod responsum etiam Oratores Iconij Soldani, atque Trapezontini, imperatoris tulere. At Fredericus redeuntes nouo fœdere sibi coniunxit, missisque literis, præfectis suis atque Raynaldo legato, ut omni bello in Sarracenos abstinerent, præcepit. E contrà pontifex multis in Europæ locis, cœlestis uitæ præmia proposuit omnibus, qui arma aduersus Sarracenos sumerent, dimisitque Francisci Dominicique sectæ homines, qui dicendo ualerent, inauditam antea ad eã expeditionẽ exciuit multitudinem. Gallia, Italia, militem dedère, nummos, commeatus, equosque. Præficitur ijs Theobaldus Nauarræ rex. Hunc sequebantur Armericus Montfortensis, Henricus Bari Campaniæque, Petrus Britanniæ Comes, Anshelmus de Insula. Hi per mare iter arripere non poterant, quumque Veneti in tutando imperio Constantinopolitano essent occupati: nam Brenna rex, qui filiam, Martham nomine, Balduino secundo desponsauerat, ob id titulo tenus imperium gerebat, quum uideret Exagonarum, Adrianopolisque tyrannos nouo fœdere, nouaque affinitate iunctos, imperium communi nomine oppugnare, Venetos, quum aliunde à quo subsidium sperare posset, uideret neminem, accersiuit. Hi ergo comparata classe, Palæologum & Vatazem exercebant, in Grecia bellum gerentes, ut neminem in Asia hoc tempore traijcere possent. Genuenses nouos urbium in Liguria Alpina motus, quæ imperata facere recusabant, atque ab imperio Reipublicæ desciuerant, in ordinem redigere opus habebant. quo factum est, ut nec illi commodè tantam multitudinem in Asiam transferrent. Pisanos Frederico confœderatos naues nunquam ad usum eorum, qui diuersa ab imperatore sentirent, daturos, credere consentaneum erat. nam ad omnem euentũ parati classem Frederico instructã habebant. Igitur terrestri itinere eundum erat. Quæ res existimationi ac expectationi tantæ expeditionis multum ademit. Itineris primo longinquitas & temporis & commeatus multum insumebat, hosti uerò, ad res suas confirmandas, spacium & opportunitatem largiebatur. Græcorum deinde odium apertum, & Latino-

Latinorum attritæ uires, Mœsias, Thraciamq́ atque adeò Hellespontum insidijs plena omnia reddebant, ut indies interciperentur & trucidarentur multi, qui mala ualetudine impediti, expeditos assequi non poterant, aut uictus gratia se paululum ab exercitu elongarant. Ventum autem ubi Constantinopolim, Latinorum copiæ tam tenues erant, ut tantus exercitus haud quanquam ali aut refici posset, quandoquidem in insulis & mediterraneis in locis, ferro flammaq́ omnia miserè uastarētur, reliquiæ præsidijs urbibusq́ inferrentur, ut tam Græcus quàm Latinus hostem diutius distinere posset. Bosphoro igitur tertia die traiecto, in Bithyniam uentum est, solum equidem rerum omnium fertilissimum, ad amnem Sangarium, aliquot dies requiei dati. Deinde Galatia emensa, ad Halym fluuiū substitere. Audierant eñ nostri, ad Argœum montem Iconij, Soldanū, congregato ingenti exercitu castra locasse, transitum Antitauri illis prohibiturus. Decretum enim erat nostris, Leucosyriam, quæ ad Taurum Cappadocia est, petere, per Antitauri fauces, per quas Melas fluuius in Armeniam minorem irrumpit, ac deinde per Amani portas Anthiochiam proficisci. Dum Leonem Armeniæ regem insuper Fredericum principem amicos haberent, de Lycaonibus Lycijsq́ nihil pacati sperare possent. Barbarus per exploratores de nostrū numero certior factus, in castris se continuit, ad insidias parandas exercitui intentus. Nostri cum Barbarum nihil audere uiderent, moræ pertæsi, transito Haly fluuio, ac rostris incensis, ordinatis agminibus procedunt, tertijsq́ castris non procul à Mela fluuio, in conspectu Barbari considunt. Vbi uel in tertium diem nec conuicijs, nec incursionibus hostem elicere potuerunt, quarta luce sub diluculum, misso Montfortensi ad fauces ab hoste obsessas, occupandas, ipse Nauarrus castra hostis, magno sublato clamore adoritur, munimenta oppugnat. Cessit Montfortensi res admodum fœliciter: nam cæsis Barbaris, loca insidiis apta omnia expugnat. sed male pugnatū fuit apud castra: nam iniquitate loci uicti nostri, terga dare coacti, trepidè intra munimenta se conijciunt. Acceptis nunciis, cùm Barbarus quietè per totam diem se in castris contineret, ingruente nocte iter arripiendum duxerunt. & iam primum agmen in Armeniam pertransierat, cùm exercitus robur impedimentis in medium receptis, iter iniit, suos sequuturum, ac uix Antitauri angustias primi attigerant cùm subito Barbarus, effuso cursu, à tergo nostros aggreditur. Nostri conuersis signis & aciebus, audacia pleni, summa ui, omnibusq́ uiribus, pugnam aggrediuntur. Stetit diu uictoria, nutans in ancipiti, cū Barbari confusis ordinib. quasi profligati, pedē referre inceperāt, cùm nostri Martis furore, impetuq́ belli, studio instādi longius in apertos cāpos delati, hosti, qui equis pernicissimis, ijsq́ pastis optime, ac indefatigatis, utebatur, laxatis ordinib. penetrabiliores se & rariores dabāt. Quod quidē magnę cladis causa nostris fuit. Equidē uelitatiōe tantū, nulla pugna stataria, nostros impetebant, qui inedia, lassitudine, equorū iumentorūq́ imbecillitate, nocte demum ipsi premebantur, recentibus agminibus semper inualescentibus nec resistere, nec qua uia irrūperent, benè perspicere poterāt, telis obruebantur, quæ depellere præ noctis tenebris, haud dabatur, cùm in incertum grandinatimq́ ab hostibus iacularentur. Iam tenebræ prælium diremerant,

cum Barbari remiſſius agere, noſtri ad ſigna ſe pedetentim recipere incipi-unt, ac ad fauces ſurcasq́ progredi. intrantes ſeſtinè, cum loci anguſtia uix duos ſimul ingredientes caperet, in multam noctem, à circum equitãte Barbaro, miles uexatur, donec impedimenta in pacatum euaſere. Tandem & ipſe dumoſis ſyluarum iugis, ac ſaxorum undique crepidine implicitus, à dextra, montium cacuminibus, tenebras dentiores offundentibus, impingit, à læua per prǽcipitia in impetuoſum fluuium concidit: uix die illuceſcente in Armeniam tranſiſt, qua magnis itineribus emenſa, ad Amanum montem, prope Alapiam, quam ueteres Epiphaniam dixere, iterum hoſtium inſidiis excepti, tandem Antiochiam peruenerunt, laceri, exuti opibus, commeatu, & maiore numero equorum amiſſo. Vbi luſtrato exercitu, tertiam ſibi uix adeſſe militum partem, non ſine ſummo dolore duces perſpexerunt. Iamq́ una Antiocheni principis claſſis ſufficiens inuenta, quæ totum exercitum, quàm celerrimè atq́ commodè, ad Ptolemaidem deferret, quem mari tũ præpotẽs Reſpublicæ in Italia, propter multitudinem, traijcere noluere. Delati Ptolemaidem ciues, qui Imperatori, inſtinctu Templariorum haud multum fauebãt, rati ſubſidium & ſupplementum ſe recepiſſe, quo in hoſtes moliri non praua poſſent, illico igitur Templarijs ducibus Gazam uerſus tendunt, populationibus longe lateq́ commiſſis, exercitum ditiſſima præda ditarunt. Tantæ prædæ ſpes atque auiditas, proſperiq́ ſucceſſus, non ſemel, ſed iterum atque iterum, imperitos principes pellexit, ut etiam prædando, urendoq́ cum multis cohortibus, ipſe Heinricus, Theobaldus, Americusq́ ad Gazam uſque peruenirent. Haud occultum autem Barbaris erat, Auguſti præfectos & præſides, ſuos intra regni continere limites, nihilq́ inte ntare, hominum tantum famelicorum colluuiem, ſub uiarum ignaris, artisq́ bellicæ omnino expertis principibus temere agros uaſtare. Miſſis igitur ex Aegypto Aſcalonam copijs, ſuſidiisq́ ex agro Damaſceno conſcriptis, propere regionem illam arenoſam oblongamq́, quæ Ptolemaidem & Gazam interiacet, inſidiis aptam occupant. Reuertentes Chriſtianos, de longo itinere & oneroſa præda ſeſſos, à tergo adoriuntur. Tum noſtri ſeſe temeritaris ac dementiæ damnare cœperunt, captoq́ ex tempore conſilio, abiecta præda omni, conglobati, inſequentem hoſtem adoriuntur. Enituit tunc noſtrorum uirtus, nam dum per totam diem, à Barbaris expeditis pugnando fatigati (quippe Sarraceni in patentibus campis equis inſedentes, noſtros ſemper ad ſolis ſplendorem circumequitando uelitandoq́ circumegerant, ut ſplendore luminis, qui oculos noſtros obuerberabat, impediti pugnæ ſortem iniquiorem haberent) iam inclinante die Barbaros pedem referre cogunt. Sed quid facerent, cum nec ſoli æqualitas, labor, inedia, nec tempus fugientes inſequi permitteret? In armis igitur ea nocte, loco quem cœperant, conſtitere, cum ecce ſummo diluculo, copiæ ex Aegypto adſunt, in noſtrosq́ feruntur magno impetu, quibus ad cætera incommoda, uigiliæ noctis preteritæ, per omnes artus ſoporis uim incutiebãt ut uix pedibus inſiſtere, nedum fortiter hoſtem repellere poſſent, tamen neceſſitate adacti, pugnam ineunt, qua uix inita, quas aufugiſſe putant, ac profligatas pridie copias, iam imminere ſentiunt. Pugnarunt equidem diu ſtrenueq́, ac iam

tumulum

tumulum arenæ occuparant, cũ iterum in insidias incidunt. Itaque post multam cædem, cũ omnes fermè uulnerati, uirtuti nullus locus appareret, Theobaldum perniciſſimo equo impoſitum, diu reſiſtentem, ut ſe Reipub. ſeruaret in meliora tempora, exorauerunt. dumq; illi Americus Heinricusq; fugæ ſpaciũ pugnando præbere nituntur, cum ſuorũ quibusq; fortiſſimis cadũt. Abiectiores uerò, quibus nec famæ, nec decoris cura, Ptolemaidem tantæ cladis infauſti nuncij peruenerunt. At Theobaldus incertis itineribus biduum oberrans, tãdem tranſito Iordane Ioppen peruenit. Verſogeſo in ſacrum baculum, ſacraq; pera ſumpta, fide puplica Hieroſolymam uenit, inuiſoq; ſacro ſepulchro, palma recepta, domum redijt, Petro fratre comite Britanno, bui Maledocti nomen habebat, & pauciſſimis comitatus.

Richardi Angli in Syriam uana expeditio. Caput XVI.

AD tantæ cladis nuncium Pontifex Romanus, qui tum Peruſijs agebat, Romam redire conſtituit, ſupplicationes habiturus, ad numinis iram placandam, cum ipſe ſacramenti infringendi author antea fuiſſet. at ciuili tumultu urbe excluſus, apud Viterbium ſubſtitit, donec pacato urbis ſtatu, Copotij factione adiutus, reciperetur. Poſtquam in urbem deinde ueniſſet, conditionis ſuæ oblitus, impotenti ira, delictorum ueniam in omnibus polliceretur, quibus crucis teſſera aſſumpta, armisq; correptis, in Fredericũ inuehi perſuaderi poſſit. Indignatus imperator contra ſe dari crucem, captiuorum capita (nam urbi exercitum admouerat, ſtrage quoq; facta multos ceperat) crucis in modum, quadrifariam ſcindi iubet. Templariorum deinde bona ubicunque locorum inueniebãtur in Italia, diripit, quos in Oriente Occidenteq;, fœderis inter Soldanum Imperatoremq; initi uiolatores nouerat. Attamen pacem in Syria & Pontifex iam moribundus interturbare conabatur, cumq; Itali Gallicq; ſuo periculo admoniti nihil omnino tẽtaturi uiderentur, in Angliam miſit, qui uehementi prædicatione, duces & populos, ad arma in Sarracenos inducẽda concitent. Horum igitur opera, breui tanta militum multitudo comparata eſt, ut unica inſula, quadraginta milia militum, cruce ſignatorum manum, in Syriam traiecerit. Per eos dies Patriarcha Hieroſolymitanus, pontificis literis accitus, in Angliã peruenerat, ut præſentia ſua, precibus pondus adderet, polliceretur q; Richardo Cornubiæ comiti, Henrici fratri, in Concilio Lateranenſi, illius dignitatis rationẽ, pontificem habiturum, ac ſi de abrogando imperio Frederico ſuo ſororio ſententia obtineret, apud Electores, ut illi ſurrogaretur, curaturum, modo Ducẽ exercitui in Aſiã traijcienti ſe præberet. Spe imperii allectus Richardus, qui & fratri non admodũ ſe charũ nouerat, cruce ſe inſigniri paſſus eſt. Parata claſſe, emenſo Oceano Aquitanico Cãtabricoq;, per fretum Herculeũ inuectus, tranſit Pytiuſas Baleareſq; inſulas. In Sardiniam delatus, quam Piſani à Sarracenis recuperatam ſub Henrico rege, Frederici Imperatoris filio obtinebant, ſed titulo regni ob amicitiã Frederici, à põtifice priuatos inuadit. Sulcam primo obtinet impetu. Deinde Calarim obſidet, quò non multo poſtea, quos ſecum iuſſerat Ioannes Albamarlenſis, Petrus Malocenſis comites, & Guihelmus Fortis, cum non contemnenda manu perueniunt, ſed cœli grauitatem, qua tota inſula infamatur perteſi, mediterranea omnia depopulantur, ignéq;

deuastant,congestaq́ præda maxima,in naues se recipiunt,data uela uentis, Carpathium mare sulcant, ubi fœda tempestate iactati, in mare Pamphylio infra Ciliciæ angustias, multis nauibus militibusq́ amissis,classem laceram apud Tyrum firmarunt.Exceptus à fidelibus honorificè,Hierosolymam per uenit,ubi cum Raynaldo communicato consilio,de rebus Syriæ tractare cœpit. Raynaldus pace res Syriæ firmas satis esse, nullas Anglo uires, ad impugnandas Sarracenorum opes,ratus, nunquã adduci potuit,ut quicquam tentaret, quod fœdera inita uiolare uideretur. Peruenerant forte fortuna Hierosolymam,Dominici templi inuisendi causa,Babylonici, Aegyptij,Damascenicq́ tyranni,legati,qui donaria ingentia,sacrarijs ex tyrannorum uoto inferebant. Attuleran tq́ munera preciosissima,cum diuersis cicurarum ferarumq́ animantium generibus, homines quoq́ portentosæ formę,in Europam ad Fredericum cum ijs omnibus traiecturi. Videns igitur Richardus res Christianas summa in pace uigere, suasq́ copias de biliores tenuioresq́ esse, quàm ut sua opera aut ope Sarracenis aliquid adimi posset. prudenti usus consilio, ijsdem inducijs Frederici, in aliquot annos subscribit, sicq́ rebus pro tempore compositis, domum redijt, particula quadam sanguinis Christi,qui Hierosolymæ seruabatur, à Patriarcha, siue ut aliqui uolunt,à magno Hospitalis magistro donatus. quo factum, ut haud omnino nihil in Syria ipsum egisse uideretur.Sed Honorio interim mortuo, etiã Richardus spe imperii excidit,ad quod tamen decennio postea uocatus, peruenire non potuit. Sed hæc in nostris commentariis, quos de uita Rodolphi Habspurgensis,libris octo confecimus, latius habentur.

Grossoini Syriam depopulantur, Hierosolymamq́ deuastant, uiolato templo. Caput XVII.

INter pontificium anno uno & mensibus nouem iam fuerat, cùm Innocentius quartus Ligur in pontificem eligitur. Hic statim prædecessorum suorum factionem contra Fredericum exercuit. Galliæ, Angliæq́ regem principesq́ Christianos omnes Lugdunum uocat, ubi habito concilio,Fredericum primo imperio abdicat, Electoribus Germaniæ, ut alium Romanorum regem crearent,potestate facta. Quæ res adeò commouit hominem,ut rationes omnes quæreret, quibus fugitiuum pontificem, uel in media Gallia opprimere posset, tamq́ pertinaci odio eius necessitudines & cognatos insequebatur,ut apud Parmam, quam plus biennio obsedit, Victoriã urbem castrorũ loco,tanta tũ priuata, tum publica munificencia extruxerit, ut ueterum Cæsarũ magnificentiam uideretur, rerumq́ splendorẽ superasse. Vnde ad pecuniæ inopiam recidit, ut uictoriatos, qui añtea aurei cudebantur, iam scorteos facere coactus sit, cum perparua eius argentea effigie, edicto propalato, ut nummo aureo censerentur,fiscum suum tantundem illos æstimaturum accepturumq́. At diu contra illum imperium nemo subire ausus fuit,ex professo tamen assiduum bellum inter pontificẽ & Cęsarem prosequebatur. qua re factum, ut Latinorum imperium, quod inuidia sacerdotii ita confundebatᷣ,ludibrio habitũ sit,etiam apud extremos penè orbis principes. Domestica huc accedebat Gręcorũ discordia, quæ res oẽs deploratas reddebat & perditas,tum etiam res in Syria Raynaldi mors maximè attriuit. nam Templarii uana quadam fama,de Tartarorum initiatione elati,iam tum cõ

tra Sar-

tra Sarracenos, dynastijs & odijs pluribus distractos, moliri incipiebāt omnia, ac populū præfectis imperialibus destitutū, minis persuasionibusq́ contra fœdera, ad bellū ineūdum cogere. Quod cū Soldanus Aegypti audisset, Chorasmios, quos nonnulli Grossonios appellant, pollicitis in Syriam exciuit. Tartari etenim gens Scythica, quos pleriq́ Mangalos uocant, quarto ante Lugdunense Concilium anno, sedibus proprijs egressa, fermè toti orbi uastitatem induxere, certè terrorem incussit omnibus. Volunt nōnulli hanc gentem ex Taurica Chersoneso progressam, demum in Scythia sedes fixisse, auctam numero, trifariam diuiso prole, ad orbis ruinam exijsse. Colchos, Iberos, Armenios una manus, Persiam, Asiamq́ altera diripit. Sarmatiam, Rutenos, Polonos, Getasq́ colluuies tertia spoliat. Dauide rege Indiæ, cui in singulos annos tributa pendebant, obtruncato, deuictis tributa imperant, Chorasmios sibi finitimos, ut etiam uectigal pendeant, si pacem uelint, adhortant. Chorasmij gens superstitiosa ac Sarracenica, libera, atq́ bello experientissima (Hos Persas esse puto, quos Scythæ ipsi Corsarios, recētiores corrupto uocabulo, Chorasmios dicunt) indignitate postulatorum commota, legatos, iure gentium uiolato, interficiunt. Quare Tartari continuò arma in eos sumunt. Exuuntur Chorasmij castris, totaq́ ditione eiiciuntur. in fugā effusi ad Caspios montes se conferunt, ubi in Georgia urbe & Tripoli, aliisq́ præsidiis, hostem expectantes, tandem etiam finibus eiecti, & fugati sunt. Exules à Turcarum Soldano suscepti, diu illi militarunt, donec, ut superius dictum est à Meledino Aegypti Soldano, in Syriam uocarētur. Ex Babylonia igitur acciti, trāsito Euphrate, per Arabiā primo desertā, deinde per Fœlicis Arabię montana, in Petreā perueniūt, Idumęa emensa, Gazā uersus properant. ea siquidē à Templariis occupata restaurataq́ erat nuper. Castris locatis, continua oppugnatione obsessos fatigant, tandē etiā expugnato præsidio trucidāt omnes, quotquot fuga euadere non potuerunt. Itum deinde Ascalonam, quę pari modo à Templariis munita, à Barbaris expugnata, nostris magnam cladem intulit. Pari fortuna usi sunt Hospitalarii multis in locis, sed publica strages, quæ Palæstinæ res subuertit omnino, ad Iordanem accepta, cum audito Barbarorum aduentu, Patriarcha & magistris Templi Hospitalisq́ prçeuntibus, ex insperato populus armatus, iuxta Tyberiadem, ad pontem ubi Iordanis fluenta se diuidunt, hosti occurrit. Barbari enī ne cum desperatis, iniquo loco congredi cogerent, pedem referunt paulatim, fugam simulantes, tamen, nostris animus defuit hostem insequi, cum numero sese & armis inferiores cernerent. Habito cōsilio, castra in fluminis ripa firmant, satis egisse se, si hosti transitū impediāt, rati. Hostis interim ad quintū sextúmue lapidem, procul à flumine discesserat, quod metu factum nostri interpretātes, insidiarū securi, uigilias stationesq́ negligentius circa flumen obibant, genio indulgentes, uictores se, ac hostem finibus eiecisse gloriabātur. Barbari uerò in omnem occasionem intenti, forte ad lacum Genezar piscatorias scaphas in littore aliquot stare, per exploratores agnoscunt, quibus occupatis, commodè lacum traiicere possint. Nec mora, peditem imponunt nauigiis, equites uerò ad cōiunctionē fluminis tendūt, ac paulò supra Capharnaū fontē, flumen

tranatant, inde suis celerrimè se iungunt, quos haud procul supra Tyberiadem, lunę splendescentis beneficio adiutos, magno numero in alteram ripam peruasisse reperiũt. Instructis igitur aciebus, citatis passibus, peditem se sequi iubent, ac aurora iam rutilante, nihil tale uerentes nostros inuadũt, freti equorum pernicitate, horrendũ inclamãtes semisopitos circumstrepunt, magnam uim telorum in castra conijciẽtes. Ad primum tumultum nostri excitati, stratis exiliunt, armis prout sors offerebat, correptis, nullo ordine, castris erumpunt, hostem paulatim cedentem insequentes. Interim uerò peditum, quæ equidẽ sequebatur acies, cum nostris ad manus uenit. Fuit diu anceps pugna, multi hinc inde cæsi, demum Barbari nostrorum uirtute repressi, fugam capessunt non simulatam, unde nostri uictoria exultantes, sine ordine, sine imperio dispalati hostem persequũtur. Tunc ij qui scaphis per lacum tardius ad ripam delati, pręeuntes sequebantur, fugientibus obuiam facti, fugam sistũt, magnoq; impetu in nostros feruntur, qui iam prædæ quàm hosti magis intenti. Aucto hoste, et iam totis uiribus nostris imminente, dum obstupefacti noua signa admirantur, uelocitate Barbarorum præuẽti, in ordinem redire, uires conglomerare nequeunt. Barbarus autem sparsos inuadit, multos subita ui opprimit, ita uictores à uictis cæsi, fermè ad internecionem deleti, exceptis paucis qui cum ducibus Tyrum peruenerunt, fuga salutem consequuti. Nihil cunctatus hostis, cum in pugna uictor, oppugnationibusq; præsidiorum superior euasisset, Hierosolymam ipsam, regni petit caput, quam incruento marte in potestatem subito redegit, occupatam diripit, nulla conditionis aut sexus ratione habita, sine delectu ciues omnes fœdè trucidat. Ad ruinam urbis conuersi, à Frederico Latino imperatore restituta, aucta à Raynaldo, ac miro splendore tum priuata tum publica ornamenta ædificia, à fundamentis eruunt: mœnia deijciunt, incẽdunt insulas, ædes. Tandem sacra sacrilego furore inuadunt, sacrosanctum Christi sepulchrum ad ea usq; tempora, omnibus gẽtibus intactum, omni nepharia fœditate, uastitate indignitateq; polluunt. Quę insolẽtia fideles, ut par erat, ita exacerbauit, ut arma in eos sumere, optimo cuiq; consultum uideretur. Nec defuit quidem animis promptis, Ludouicus Gallię rex, cum alijs principibus haud mediocri loco natis, quorum conatus in librum quartum reijciẽdos, haud è re arbitror, cum hoc libro tertio, finem regni Hierosolymitani complexus fuerim. Constat enim neminem adhuc è Christianorum cœtu repertũ, qui hanc elueret ignominiam, aut imperium Hierosolymitanum recuperaret, sed urbem eiusq; tyrannidem ad hæc usq; tempora, penes Barbaros perstitisse.

Materno

DE BELLO SACRO CONTINVATAE HISTORIAE LIBER QVARTVS, IN ORDINE vicesimus septimus.

Ludouici IX. Gallicarum regis in Cyprum transitus. Caput I.

Terror à Chorasmijs ortus, iam omnem Europam, ad maximam indignationem prouocauerat, adeò ut Ludouicus Galliarum rex, apud Pontisaram decubans, cùm nullum à medicis remedium superesse uideret, uotó se obstringeret, hanc Reipublicæ cladem se ulturum, quàm primum sanitatem recuperaret. Fredericus imperio abdicatus, Entium filium à Bononiensibus captū, insuper inexpiabile odium pontificis uerebatur. in Campaniam igitur se recepit, auita regna defensurus, si quid in eum moliretur. Nam quod in Syriam, quam proculdubio facile recuperasset, traijceret, haud integrū illi uidebatur, pontifice in excidiū ipsius omnes occasiones captāte. Magnā igitur auri uim sacro bello destinat, quam à pontifice repudiatam, testamēto posteris legauit in belli huius usum. ætate, curis, bellisq́ confectus, grauiter agitatus, à Manfredo filio ex pellice procreato necatur. Pontifex uerò uidens Fredericū quietem agere, rebusq́ suis contentum, genio indulgere, Cluniacum adiens, ubi Lodouicus rex sanitate recuperata, per quindecim dies de Hierosolymitanorum rebus, consiliū pontifici communicauit. Lætus pōtifex currenti, ut aiūt, stimulos addit, obtestatur, orat, pergat tandem uotum explere. Legatos per prouincias mittit, qui populis suaderent, militiā Christi suscipere. Rex nihilo segnior, nuncios Genuam mittit, qui triremes ac naues mercede conducant, quibus in Asiam traijcere possint. igitur opera Guilhelmi de Voragine Scribæ urbis, inter regem Rempublicamq́ Genuensium conuenit, ut paratis sedecim nauibus, naulum reciperent Genuenses à rege mediocre. Dati etiā prętores maritimi duo, Hugo Lercarius, Iacobus Leuātus. Priuatis sumptibus se adiunxit Fulco Guercius, cū biremib. duabus & onerarijs totidem. Aderat quoq́ Patriarcha Antiochenus, qui ut regem in Syriam deduceret, à proceribus Christianis missus fuerat. Erat iam annus octauus supra quadragesimum, à 1200 cum rex Parisium se contulit, Blancham matrem, uiraginem illustrem, fide, ætate, maturitate usuq́ florentissimā conuenit, quam expeditionē animo agitaret, ei indicat, regni procurationē omnē eius fidei se permissurum. Deinde paratis quæ ad tantā expeditionem usui forent, Carolū Robertumq́ fratres comites sibi adiungit, erāt eīm ei charissimi, pari etiam uoluntate illi eius amātissimi. Mater ingētis spiritus mulier, quod filiorū tam deuotā expeditionem, muliebri aliqua pusillanimitate interturbaret, tantum abfuit, quod etiā nurus ut eū maritis sacra loca inuiserēt adhortaretē, deq́ regni amplitudine & defensione maxima quæq́ polliceri, haud tacitè testari uisa sit. Guilhelmus quoq́ Dampetra, Flādrus, se digno comitatu regē secutus, nauē onerariā instruxerat, armis, cōmeatu, uirisq́ plenā, quæ eum sequerēt, sed in Oceano, temeritate gubernatorū summersa perijt, cū non exiguo sacrorū prophanorūq́ hominū numero. Adiunxerunt se quoq́ Gallo, Guilhelmus Barensis, Archenbaldus Borbonius, Robertus Bellouacorū præsul, Guilelmus Melletanus, Vindonensis Montofortensisq́ comites. Pontifex Oddo

nem Tusculanensem episcopum, Cardinalem legatum illi dedit. Alphonsus frater etsi nomen in sacram militiam dederat, tamen morte soceri Raymundi Tolosatis, ne cum rege abiret, impeditur, igitur cum matre ad regni tutelam relictus. Calendis igitur Iunii, ab omni ordine deductus, quinto ab urbe lapide, ad diui Antonii aedes, rex suis ualedicit, Lugdunumque contendit, ubi Fredericum timens, Innocentius agebat. Salutato pontifice, eiusque benedictione recepta, ad Eidus Augusti mensis, Rodanum nauibus conscendit, secundoque flumine in inferũ mare delapsus, ad fossas Marianas, C. passibus, à Rhodani ostiis, portum distantem (qui nunc ad aquas mortuas dicitur) diuertit. Dies quieti data, cum sequenti, Genuensium classis, quam ab initio cum Republica pactus fuerat, adest. Ioanna Alphonsi uxor uterum gestans, mariti, mi itineris incommoda abhorrens, in Franciam inde rediit, mariti transitum expectans. Demum 9. Calend. Decemb. soluens rex mare intrat, ad 11. Cal. Octob. Cyprum tenuit, insulam longè omnium commodissimam, uel Aegypti uel Syriae rebus, cum classe insidiantibus. In portum igitur Lymithoniensem delatus, uel ut aliqui uolunt, Mimotium, Alexius Lusignanus praesto illi adfuit, nullo hospitalitatis aut officij genere omisso.

Dum in hybernis apud Cyprum moratur, oriuntur seditiones, & sopiuntur. Caput II.

IMminebat iam hyems, saeuitiaque maris omnem nauigationẽ negabat. Naues deinde aliquot, quibus omnis generis tela, annona, insuper & commeatus indita erant, nondum appulerant, exortaque est pestilentia minax magis, quàm funesta, quae tamen Bergensem praefectum, Gisbertum uirum militari scientia clarum confestim enecauit. His rex coactus, persuasus quoque à Cyprio rege, qui & ipse cum regni maioribus uere ineunte, se in Syriam traiecturum, consociatis uiribus bellum sacrum gesturum pollicebatur, in urbes Cypri exercitum diuidit. Peste in hybernis absumuntur, Beluacensis, Montfortensis, Mellotus, Barensis, Borbonius, Vindociensis, Drocensis, aliique multi, quorum clades uirtute non numero aestimabatur. at ex plebe mille centũ elatos fuisse reperio, & paulò plus. Peste liberatus fuit Carolus Andegauensis, regis frater. Hac calamitate leuatus rex, aliud illi exoritur infortuniũ. Insula siquidem duos habebat Archiepiscopos, Latinũ scilicet, Graecumque. Latinus cum ritum Rom. Ecclesiae inducere, ac pro suo arbitratu sacerdotia ordinare uellet, imperiũ quoque in Graeculum exercere, accessu Francorũ elatior, restitantẽ habuit Grecum, qui uiribus inferior uertere solũ coactus est. Victoria potitus Latinus, caeteris episcopis omnibus, ne rẽ diuinam facerent Graeci, interdicit, maiorẽ quoque partem ueteris nobilitatis Cypriae abstentos uocat, ac impiorum habet loco. Hac de re sacra cõtentione & superbia praesulis, irritati Cyprij in pontificẽ insurgũt, ad arma cõuolant, ac reuocato Graeco, qui Nicosiae praeerat, Nimosiensem expellere tentant. Põtifex Latinus in praesidiũ, quod Limissum & Paphũ interiacet, munitum se recipit, imploratoque auxilio Francorum, qui ea in regione hybernabant, iam obuiã hosti, & pugnam inire decreuerat. Cyprij numero ob locorũ peritiam citius aucti, antequam ad regem tantae seditionis fama peruenisset, exacerbatis animis in praelia ruebant, cũ de tanto periculo rumor etiã regũ aures percellit. Francus rex insidias sibi parari ratus, euocatis ad signa militibus, per praecones, iã in ipsum Cyprire-

iniuriã hanc retrudere meditabatur. Cyprius suspicionis sinistræ haud liber, Francũ de ui suspectum habebat, præsidia, portus & itinera custodire iubet, ac cum delectorũ suorum manu, suis subsidio aduolat. Miraculo fuit, tãtum motum ambarũ partium, ex errore non deplorandam aliquã cladem cõmisisse. Sed dum acies signaq; aduersa utrique parti cõparere incipiunt, Oddo legatus in mediũ se confert, qui iam ex ordine rem omnẽ didicerat, reges causam edocet, armaq; deponere persuadet, cum lis pontificũ, ipsum unum arbitrum postulet. Nec mora, industria uiri optimi, iunctis dextris, reges, pontifices, milites atq; Insulani in societatem amicitiamq; rediere. Diuina & humana reformata negotia, instaurati ecclesię Rom. ritus, in sacris admissi Insulani. rerum deinde abundantia, omnis iniurię memoria abolita, atq; hospitalitate liberalitateqúe, beneuolentia mutua recuperata. In luxum effusus miles, diu in tranquillitate agere haud potuit: nam dum solum gulæ intentus potando se iniurgitat, rixas mouet. A militib. Castrodunensis reguli, Genuenses iniuria affecti, classiarij arma corripiunt, tela emittuntur, in portuq; omnia tumultus plena. Cadunt ex utraq; parte nonnulli, inter quos ex prætoribus Genuensium unus, emissa ex scorpione sagitta uulneratus moritur. Latius uagata cædes fuisset, nisi rex in tempore, triremi aduectus, maiestate sua prælium dirimisset: iam enim non eminus se lacessebant, sed parabãtur uela, remesq;, ut cominus cõgrederentur. At rex Gallus, indicta pace, arma deponi iubet, pro fessionis suæ regulum admonẽs, obtestansq; Genuenses, ne funestam redderent hanc suam expeditionẽ. Increpitus Castrodun. cum regem paulo æquiorem Genuensib. cerneret, animũ ad alia consilia adijcit, Montefortensemq; superstitẽ persuadere incipit, ut militem qui signa eius sequeretur, suo adiungat, ac deinde adunatis uirib. conscensa cęthea naui, in Syriã traijciant. Haud latuit regẽ quid molirent ambo, quod quidem tale erat, ut exercitus uires dissipare diuidereq;, ac Reip. dedecus ingẽs inferre posset. Classẽ igitũ parare iubet rex, excitisq; ex hybernis copijs, portuũ occupat fauces, uel uim abeũtib. illaturus. Insuper etiã naucleris edicit, ne quis nauigationẽ instituat, operãq; abeunti præbeat, alioquin hostiũ loco habiturum se, quoscunq; dicto nõ audientes fuisse compertum sit. Castrodunẽsis postquã uidet eius oẽs conatus irritos, ad ingeniũ redit, regiq; sacramẽto cauet, se nõ abiturũ nisi signa ipsius sequatur. Rex igitur classẽ subducere, militemq; in hyberna redire iubet, ipse Nicosiã proficiscitur. Tũ Castrodunensis cætheã omni nauali apparatu priuat, cætera quoq; diripit, supellectile spoliat, suorũq; precibus uix retentus, ipsam molẽ incendere parat. Quę res cum regi indicaretur, accersito regulo, quo iure rapinã hanc defẽdere uelit, interrogat. Is respondet, Iusto emptionis titulo. Nauem em̃ ingenti precio, cum omnibus rebus, à principio se emisse. Integrum esse sibi de rebus suis, quæ uelit, statuere, licereq;. Ad hæc Nauarchus. Nunq; de naui ipsum cum aduersario pactum esse, de uectura tantum. Rex iubet, ut in honorarios arbitros compromittant, sequestrum ipsum addicturum. quod quidem neutra pars præstare uoluit, precibus tamen legati, regisq; minis adactus Castrodunensis, ablata restituit, quum Genuenses iurati, sub pœna ac mulcta bis mille pondo, re iudicata staturos se, quancunq; regis senatus hac in causa pronunciaret, pollicerentur.

DVm hæc in Cypro aguntur, fama aduentus regis totũ peragrarat Orientem, variusq; pro hominum affectu rumor ferebatur. Erat Sarracenis nostrorum exercitus suspectus, cùm ciuili bello omnia inter eos fluctuarent adhuc, nec à morte Salahadini coniunctis animis reipublicæ consulere poterant. Aegypti igitur Soldanus, Meledinus Damascum magno exercitu collecto adijt, rebus ibi compositis, Hierosolymam peruenit, rectà postea in Mesopotamiam proficiscitur, ut cum Alapiensi Soldano de Republica Sarracenorum tutanda, fœderibus initis, consilium capiat. Res inter legatos, qui à Baldacensi, Arsacidaq; aduenerant diu agitata, nullum effectũ consequi potuit, cũ Aegyptius conditiones proponeret captiosas, quæq; Alapiensi suspectę habebantur. Gamalam igitur obsidet Aegyptius, eamq; tempore alieno, hybernoq; milite, armis, annona, situq; munitissimam, nequicquam magna suorũ clade atq; lue oppugnat. Alapiensis magno conscripto exercitu, in subsidium suis properat, castraq; ante urbem in conspectu hostis firmat. aliquot dies requiei datæ, quæ ad pugnam necessaria, interim parantur. Ad certamẽ etiam Aegyptij expediti, hostem in sequentem diem expectabant, de summa rerum dimicaturi, cùm Alapiensem, Baldacensis legati adeunt, Christianorũ motus, regis aduentum, armaq; Christianorum prę foribus esse edocent. Periculum belli ciuilis oratione exaggerant, ad pacem hortantur, atq; pacem cõciliare inter eos student. Hoc publicum bonum, hoc Machometi religionẽ postulare. Alapiensis, quàm primum urbem obsidione liberatam uidere possit, in pacatum se abiturum pollicetur, alioquin summo mane, belli aleam se tentaturum. Legati, ut reditum eorum expectet, orant, inq; Aegyptiorum castra se conferunt, nõ minori usi dexteritate, quę in rẽ uideantur, exponunt, incõmoda huius belli amplificant, ad concordiam inflammãt. Aegyptius belli sumptus petit, aut urbi direptionẽ, subsidio cædem minatur. Itum, reditum, à legatis deniq; confecta pax. Persæ Alapiam, Damascum Aegyptij rediêre, quo in loco Meledinus graui infirmitate correptus, lectoq; decumbens, certior factus est de Tartarorũ edicto. Ferebatur em̃ Chaam Tartarorum regẽ olim idololatram, Christianam religionẽ professum, atq; baptismate regeneratum, magno numero instructum militem habere, quo Ludouico gratulari & auxiliaris esse cuperet. Insuper legem in tota Tartaria latã recitatamq; fuisse, quam omnes principes approbassent, sciuisset plebs, cui adfremuissent omnes conciones & tribus, ut quotquot arma ferre poterant, ad delendum Machumetanæ superstitionis gentem, nomen darent, atque cum Erchalao imperatore exercitus, Euphratem transirent. Meledinus ne rebus deesset, uires sibi haud sufficere uidẽs, dolis agere cõstituit, missis legatis, ad tyrannum Niniuitarũ, quẽ Soldanũ Mussulæ dicunt, additis literis, gratulationibus lætitiaq; plenis, mẽdacijs miroq; uerborũ lenocinio adornatis. Quibus certiorem faciebat Tyrannum, regem Galliæ, in mari Syriaco, classe exutum fuga tumq;, cepisseq; se ex classe Christianorũ triremes sexaginta, naues aliquot, hominum, armorum, rerũq; preciosarũ refertissimas, ægrè regẽ periculũ euasisse, tantoq; cũ periculo, ut per aliquot menses eũ perijsse, sui credidissent. Ad hæc Christianos oẽs Syria eiecisse, occupatis Tyro & Ptolemaide, nihil omnino

nino iam ab Aegypti fluuio Nilo, usque Antiochiā Christianis superesse, portus ad nauiū receptacula, præsidia omnia necessarijs se muniuisse, metu iam illi omnia parêre. Proinde si sapiat, renunciata Christianis amicitia, in quib. auxiliū aut spes ulla superesse nequeat, quādò etiam nō minus turpe sit, ab instituto maiorum ac patriæ legibus desciscere, iustissima igitur arma capessere uelit, quibus omnium salutem tueatur, ac belli sociū contra Tartaros se exhibere. Niniuites iactationem ostētationemque hæc esse ratus, ac Meledinum timore & desperatione circumagi, literas ab Aegyptio receptas, ad Tartaros misit, legatos discedere iubet. Tartari quum de rebus Syriæ, deque regis in Cyprum aduentu, per Niniuiten certiores effecti essent, nuncijs cum literis Erchaltay ad regem missis, auxiliares copias, suppetiasque pollicentur, primo scilicet ineunte uere, suos duces rursus in mediam Asiam ducturos, Baldacensis regionem ferro, flamma uastaturos. Proinde rex Aegyptum impugnet, ut distractis Sarracenorum uiribus, gens hominibus dijsque inuisa, ad internecionem deleri possit. Legati summo gaudio à rege excepti, benignè auditi, magnis deinde muneribus, literisque uicissim, ab rege Franco, ad ipsorum principem datis, ad suos rediêre. Sunt, qui scribunt regem, inter cætera magni precij donaria, principi Barbaro tentorium coccinum misisse, quod mira arte phrygionis explicatum, Christi seruatoris nostri, pro salute humana, perpessa ludibria, immeritasque iniurias, tanta elegātia exprimeret, ut ipsa ars cum affectibus certare uideretur, dum hinc picturæ gratia, dulcedine aliqua spectatorem afficeret, illinc rei indignitas, quam ad uiuum delineabat, dolorem lachrymasque excitaret. Hæc dum agerentur, cognita habebat omnia, per exploratores, Meledinus. Vulgata ideo fama, ubique de concordia Sarracenorum, deque fœderibus, inter eos, contra Christianos initis, rumorem spargi iubet. Augebat deinde huius timoris opinionem de ingentib. cōpijs sermo, quæ ex Mesopotamia, Persia, Parthia, Arabia, & Aegypto, Damascum properare ferebantur, ut Ptolemaidem, priusque rex nauigare posset, occuparent, euerterentque. Templarios hæc sollicitos reddebāt, quibus Francorū uires non minus, quàm Barbarorum, suspectæ erant. quippe dum in Syria aliquot præsidia, à regibus Hierosolymitanis dono accepta, in eū usque diem possiderent, nonnulla uerò uectigales, Barbarorum pace bona, tenerent, uerebantur, ne aucti uiribus Sarraceni omnia occuparent, aut rex ipse, si uictoria potiretur, Syriæ res ita componeret, ut tyrannidi, quam in omnes exercebant, autoritatique ordinis nonnihil adimeretur. Subornauit igitur magister Templi hominem quendam, apud Sarracenos magnæ æstimationis, qui in senatu Barbarorum, quum de rege mentio fieret, quid nam de pace sentirent proceres, expiscaretur. Is uerò, ut callidi erat ingenij, auersos à pace sociorum fingebat animos, multa quotidie & uaria respondebat, nihil nisi bellum suos cogitare, moliri, parare. Perterrefactus Templi magister, magna donat uiro, maiora promittit, si ipsum Meledinum persuasionibus & consilio ad mitiora consilia deducat. Soldanus ubi iam negotium, astumque magnificentius quàm expectauerat initio, sibi successisse, atque spe melius euenire, uidet (nam de exercitibus conscriptis sparsam famam, in hunc tantum euentum excogitarat) nūcios à Templario missos benignius audit, ornatos muneribus

dimittit. Ac ne spacium relinqueretur labefactandi cœptorum spem, Satrapen cum nuncijs mittit ad Templarium, qui de pace agat, si per Francos liceat. Lætus hoc nuntio, ex Syria regi scribit Templarius, pacem oblatam suadet, uires, ac Barbarorum suspectos belli apparatus, multis uerbis effert. Decepisset quidem Templarius Francum regem, nisi rex Cypri, qui peritus rerum hominumq; regionum illarum, falli non poterat, cùm in concilio ea de re ageretur, exploratum se habere dixisset, hominem nepharium ipsum ultrò ad Soldanum legatos misisse, euocasseq; Satrapen. Quod quidem sine fraude maiestatis atq; Reipublicæ Christianæ fieri nunquam potuisset. Nullam unquam tam calamitosam cladem, nullum uulnus tam acerbum rei Christianæ in Syria inflictum, nullum periculum quantumcunq; maximum incurrisse eam, quibus ad tantam indignitatem deijceretur, in id dedecoris impelleretur, ut prior ad pacis conditiones descenderet, uel non honestissimi utilissimiq; fœderis mentionem ægrè admitteret. Publicam deinde maiestatem læsam, Barbarorumq; ludibrijs omnium Christianorum uires expositas, iam Sarracenos cristas tollere, attenuatos imminutosq; animos nostrorum iam tum credere dicit, omniumq; in Templarium indignationē excitat. Rex igitur Francus excandescens literis missis, Templario capitale fore testatur, si posthac unquam à Barbaris legatos recipiat, audiat, sermonésue aut commercia cum ipsis ferat, interim tamē dolum dolo trudere statuit, quum quos subsequi ex Europa primo quoq; tempore oportuerat, serius domo soluere animaduertit. iniecta itaque pacis spe Barbaro, tempus ducit. Interim etiam Armenij regis legatos audit, qui cum ingentibus donis, pollicitationibusq; maximis applicuerant, erat autem inter Armenum & Antiochenum, quod diu durauerat, odium, bellumq; diuturnum. id prudentia regis sopitum tūc, atq; omnino sublatum. induciæ, missis hinc inde legatis, per duos annos firmatæ. Missa etiam Antiocheno auxilia contra Turcas, qui ditionem principis inuaserant, ac prædando, ferro, flammaq; grassabantur. Horum itaq; insolentia ut compesceretur, ad preces principis & Patriarchæ, scorpionarij sexcenti in Syriam traiiciunt, per Orontem Antiochiam delati, quorum opera, urbs atq; prouincia egregiè tutata fuit.

Ex cypro in Syriam traijcere tentat Christianorum exercitus. Caput IIII.

HYeme ita his negotiis transacta, ineunteq; uere de nauigatione sollicitus rex, soluturum se ex Cypro ad Maii Calendas edicit, missis hinc inde nūciis, qui ex insulis, cruce signatorum copias, hybernis euocarent. In Syriam Hierosolymitanum Patriarcham, Suessionēsem Episcopum, Magistrumq; equitum, quem Connestablium uocant, ire iubet, ut ex Tyro, Ptolemaideq; triremes, nauesq; deducant, quibus exercitum traiiciat, ipse triremes aliquot in insula instruere, & alia minora nauigia non pauca expedire ad profectionem iubet. Interea Henricus 3. Anglus rex, principum suorum habito conuentu, magnam pecuniæ uim, pro bello aduersus Sarracenos abunde coëgerat, duces cum electa militum manu decernit, qui regem Francum sequantur. Iis præficit Guilhelmum Longospatam. cum nonnullis aliis Episcopis, uiris religiosis, adiunctis artis militaris peritissimis. Robertus quoque dux Burgundiæ parata classe, ac non contemnendo numero militū, regē sequitur.

in Pelo-

in Peloponesum uētis cōtrarijs delatus, Cyprū cum non attigisset, in Attica statiua per totā hyemem habuerat. iam uere ineūte, Gulhelmo Villę, Achaię Bithyniæq; principi persuasit, ut accepta cruce is quoq; sacrā susciperet militiam. Sic ex tota Græcia, magna nauium uis atq; militum coacta, ad regem in Cyprum peruenit. At in Syria apud Ptolemaidem inter Pisanos Genuensesq; exorta erat discordia, quo in tumultu, cùm ad arma uentū esset, Genuensium cōsul, miserè trucidatur. tota deinde urbs in partes diuisa, cùm qui in urbe erant Cyprij, Genuensibus fauerent, Veneti Pisanis subsidia clandestina submittunt, fœda tandem clade patrata, multorū bonorum cæde uix sopita seditio, partes quieuere. Sed præter omnium opinionem, rebus Asiaticis maiorem hæc controuersia remoram iniecit. dum enim exacerbatis animis, odioq; inexorabili, inuicem se prosequuntur, quę in mari ualebant plurimū Respublicæ, de uectura omnem spem frustratur utraque factio. nam suspicione æmulationeq; ægra, alteri fidem adhibere, aut ad gloriam promerendam opem neutra adferre uolebat. Itaq; bimestre tempus absumpsit regis legatio, antequam Venetos & Genuēses classem armare, ac in Cyprum traijcere persuadere posset, quod quidem uix iniquo ingentiq; precio tandem obtinuit. Hæc cum ingenti sollicitudine pararētur, Rex ipse penè nepharijs insidijs perijt. equidem capti sunt, qui ueneno aut ferro regē, reliquosq; exercitus Christiani duces omnes tollere nitebantur. Deprǽhensi aliquot confitebātur, Soldanum Templariorumq; magistrum, magno auro dato eos subornasse, ut id sceleris quocunq; modo possent, perpetrarent, quanquam plurimi qui facinus tam atrox aggressi, ac in uincula coniecti erant, constanter negarēt, aut Soldanum aut Templariorum magistrum, Arsacidā uerò in causa esse, qui insidijs mensæ, sicaq; eos instruxisset. Scelus debito supplicio hi omnes luerunt, cum ecce ex Ptolemaide & Tyro nauigia adsunt. Coacto igitur milite, nauibusq; imposito, coniuncta Cypria Peloponesiacaq; & classe et iuuentute, ipso post ascentionis Dominicæ diem sabbato, in Aegyptum cursus dirigitur. Vix è Nimotii portu egressi, ad quinq; millia passuum, cum aduersis uentis agitati diu, Papho urbi quàm prope appulsi, stationem Zephyrii ingredi conantur, sed inclementia maris repulsi, remis & remulco connixi, in portum Nimetii iterum se recipiunt, iactisq; anchoris per aliquot dies, uentum et auram expectantes, moram duxerunt.

Damiata capitur. Capit. V.

IAm auram leniorem spirare cùm sentirēt Nauarchi, aptatis rebus omnib. subductis anchoris, uela uentis permittunt, ac mari Syriaco per diē unam emenso, Aegyptiurii pelagus ineunt. Vbi summo mane Damiatā in conspectu habuere, Aegyptii uerò iamdudū de nostrorū aduētu certiores facti, Nili ostia, firmissimo triremiū nauiumq; prǽsidio munierant, ac per littus maris præsidia omnia, milite armisq; instruxerant. Induxerant em̄ in animū nō nudare littora, edocti diuturnitate bellorum, q̄ proni essent nostri ad bellū regioni locupletissimæ beatissimæq; inferendum. Pro patria igitur ferro uiq; omni decertaturi, hostili in nostros animo, sub signis in littore stabant. Apparuit statim nostris, pro descensione pugnādum fore. Rex Francus, cæteri duces, alios suos milites uerbis & promissionibus confirmāt, tā longinquum

iter susceptũ esse, ut hęc littora ocupenť. multò ante animis prospectũ, & ante oculos positum fuisse hostẽ, qui telis tormẽtisq; ab littoribus aduenietes arcere conetur, sed impetum dandũ, impressionemq; iam faciendam esse, imò etiã uel iactura nauiũ terrã occupandã, ut in siccũ euadere, cũ hoste cominus congredi possint. Cetheæ naues tunc primo impetu littori quantũ poterant, adactæ, idq; cum triremibus pari modo factitatum. Quod ubi milites senserunt, scaphis, myoparonibus, Gãzarijs, Bergantinis atq; lintribus, quorũ magnam copiam ex Cypro secum deduxerant, in tantam manum quantam illæ potuerunt ferre, ad littus deferri se curant, ac unusquisq; ut scapham maris altitudo destituit, in aquam sabulúmue desiliuit, ac ipsis in aquis instructa acie repugantes, de sicco littore Barbaros, aggrediuntur. Absorpsit unda multos, qui maioribus nauigijs uecti, in mare adhuc altum desiliunt, onere armorum oppressi, emergere nequibant. Nauium aũt onerariarum gubernatores, & naucleri triremiũ, ab utroq; latere emergentiũ, sagittarios, tormẽtaq; quæ apportabant, disposuerant, ut coniectis in hostem telis, nudarent littora hostium fuga. Qui primum per aquas in littus enatabant, tanta ui ferebantur, ut paulatim Barbaros ex terra stabiliq; loco connitentes repellerent, quousq; alia super aliam delata scaphis manus, in iustum excreuit exercitum. Videbatur tamen cum semper recentes copiæ Barbarorum accurrerent, eos omnes prius emorituros, quàm loco cessuros, sed perculit obstinatorum animos fragor illatarum nauium, quę tanquam ingentis molis ruina per procellosas undas magno strepitu, sono horrifico illidebanť, adeò ut cũ iam pes pedi, uir uiro conferri, ac nostrorum triremes ad classem hosticam tendere inciperet, tum pedites tum classiarij aduerso Nilo, uelis remisq; fugã inire, & ad urbem properare conspicerẽtur. Nostri fugiẽtes aliquãto insecuti stragẽ fecerunt maximã, in qua cæde cecidit Satrapes ille, urbis & littoris custos, cum optimis ac delectissimis Sarracenorum quingẽtis, cæteros ignobilis fuga, propinquitas urbis, ac regis sollicitudo texit. is eñ ad littus tentoria figere iusserat, neminemq; ulterius inexplorato progredi passus est. Iam excepta urbe nobili, nihil superesse uidebať, ad domandas Aegypti uires, & Syriam recuperandã. Cæterum nostris res difficilis uidebať, urbis expugnatio, cùm non deerãt, qui expeditioni priori interfuissent, obsidionẽ sesquiennem cõmemorarent, arma, uires, ingeniũ omne esse consumptum tunc, pestem, famem solam urbis imperium acquisiuisse. iam uerò uidebant, magnis munitam, firmatã, instructam, opere, pręsidio, cõmeatu, telis, tormẽtis. Videbant etiam, cum moenibus, cum flumine, cum uiris selectissimis, uictorijs claris, excitatissimisq; rem fore, ac colluctandum. E diuerso, Barbari amisso Satrape, iam obsidione iusta se concludi cernebant, fataq; quæ Brenno rege pertulerant, eos deterrebant. inito cõsilio, reliquũ diei, quod supererat, ab ea hora, qua in urbem se receperant, timore perculsi, in urbe peragere, noctu migrare cõstituerũt, persuasissimũ habẽtes, ubi illuxisset, hostẽ moenia aggressurum. Igitur paulò ante lucem, ponte nauali constructo, per auersum à castris nostris, fluminis alueum, hostis ciues, utriusque sexus, ætatis & conditionis, abire iubet, atque humeris quicquid possent, rerum preciosarum efferre, deinde militem subsequi, qui in multis locis iniecto igne publica priua-

tacq; ædi-

tacq; ædificia accedens, urbe deserta, pontem à tergo soluit & disrumpit, inpacatum itineribus quàm citissimis præeuntes subsequitur. Relucente flamma nostri excitati, regem properè conueniunt. is missis exploratoribus quid ageretur ab hoste, aut quid agere ipsum opus esset, contemplari iubet, qui statim hostem in migrationem, in flammas ignem erumpere renunciant. Re explorata, accurrunt Christiani, ac signis aliquot aggeribus & fossis traiectis, portas infringunt, in urbem ingredi conantur, ac ignes restinguere, excercitus uero robur, instructis aciebus, sub mœnibus expectabat rei euentum. Nam insidias uerentes, duces totum exercitum, urbem simul intrare haud permittebant. Cognito uerò urbis statu, quod hostes transito flumine abijssent, ad incendium restinguendum, quod multis in locis eruperat, accurrunt omnes, nullo seruato ordine. Extincto igne, insequi hostem soluto ponte non licuit, sed ad prędam conuersa plebs, magnam in locuplete urbe rerum preciosarum uim, ac in primis annonę abundantiam reperit. Deinde ruderibus purgata ciuitate, legatus, Patriarcha, Episcopi, cæteriq; uiri religiosi, qui ex omni natione coierant, regem adeunt, ac consilio habito, supplicationes decernunt, urbem lustrant, Mosqueas atq; Barbarorum præcipua templa Mariæ uirgini, diuisq; reliquis consecrant. Rex instauratis publicis priuatisq; ædificijs, comitijs indictis, de bello gerendo refert. Vbi nō defuerunt, qui dicerent utendum uictoria, ac recenti terrore, hostē debellari posse, antequam animos aut uires resumeret, ideo Chayrum, superstitionis & gentis arcem petendam, dum omnia fletu metuq; personarent. Quam sententiam cum multi probarent, superioris belli memoria illam superauit: nam instabat tempus, quo Nilus inflari solitus est, uidebaturq;, antequam Etesiæ flarent, bellū perfici non posse. Igitur dilata profectio, atq; æstas prima apud Damiatam in ocio transacta. Hæc tam inopinata, citraq; puluerem (ut dicitur) uictoria, nostris contigit, urbsq; Damiata secundo occupatur, Anno à nato Christo D CCXLIX, intra Cal. Iunij, Frederico imperatore secundo, Campano ocio marcescente.

Pugnatur ad Masseram magna contentione. Meledinus moritur. Caput VI.

DVm ad Damiatam sic subsidet Ludouicus, Alphonsus Pictauiensis cōmes, frater Ludouici collecto milite, auro, annona, armis, supplementoq; rerum necessariarum, nauibus imposito, sexto Cal. Nouembris classe in Aegyptum, ad Damiatam accessit, magno omnium applausu. Exceptus à fratre perbenignè, de bello gerendo noua capiuntur consilia. Paribus deinde sententijs proclamatum, in hostem ducendum esse, ac cum eo de summa rerum decernendum. Ad undecimum Cal. Decemb. Ludouicus Damiata mouens, ad Pharam iam urbem ducit, quam nōnulli Masseram dicunt, Muhasicam puto esse, oppidum super Nilo, procul à Chayro, 30 millia passuū, ad partem Orientalem situm. Vbi Soldanus coactas undiq; Barbarorum copias continebat. Progressis nostris, non uniuersis copijs Barbari occurrunt, sed leuibus prælijs iaculando, lacessentes refugientesq; ludificabantur, tamen nostri semper superiores, pedem referebant, illi fuga cedebant. Dirimebat fluuius utraq; castra. nam nostri ad diuortia Nili castra metauerant, ubi riuus iusti fluminis instar deriuatur, in cuius aduersa ripa hostes uniuersi ten-

ſi tentoria tetenderant, noſtri uerò inter duos amnes hærebant, uadum ſæpius, ſi quo modo tranſire poſſent, tentantes. quod non admodum difficile erat, ſi prçaltas ripas, quibus riuus coërcebaẽ, trãſire potuiſſent. Spes tamen erat euadendi, quod non natiuo diſcrimine, non ui fluminis, aut natura locorum, at opera & ingenio hominum foſſa ducta apparebat, qua Nili pars ita deriuaretur. Igitur eadem arte & induſtria in unicum alueum flumen redigi utrunq; poſſe ſperabant noſtri, ſi mollibus obiectis, diuortium fluuij cohiberetur. Edicto regis pedites arma ponunt, ligones, bidentes, palas corripiunt, aggerem extruunt, uiam muniunt, foſſam effodiunt. aſſurgit opus, quod ex aduerſa ripa hoſtes impedire conantur, tela tormentis ingerunt, cõtrà noſtri equitem obijciunt, qui ſagittis immiſſis, hoſtem arceant. caſtellum ex materia excitant, ſed id miſſili igne iniecto, exuritur. Inter hæc, quo caſu, aut quo conſilio, non traditur, Aegyptius quidam è caſtris hoſtium, ad noſtros traiecto flumine peruenit, quos edocet in inferiore parte, riuum uado tranſmitti poſſe, quum ibidem latiore alueo, in morem placidi ſtagni diffundatur. Rex parte exercitus eò miſſa, ubi explorato uado, tranſiuit una alteraq; cohors, ægrè limoſis ripis emerſit, quandoquidem hærẽte ueſtigio, luctanteq; pede, firmiter conſiſtere nemo poterat. Tandem in locum æquiorem euaſerant aliquot cohortes, quos Robertus Atrebates, regis frater ductabat, is uir fortiſſimus, maiora auſus, quàm ſine totius exercitus robore perficere credibile erat, in hoſtium caſtra impetum facit, igne, ferro obuia quæq; proſternens. Primum cuſtodiam ex improuiſo adortus, oppreſſam trucidauit, uix uno relicto, quem equus prçpropera ſaluauit fuga. qui effuſo curſu in caſtra hoſtium perlatus, clamore & gemitu omnia repleuit, auxitq; timorem, cum uniuerſas hoſtium copias adeſſe in proximo affirmaret. Fermè fidem dictis derogabant omnes, nec credita res foret, niſi pauoris & cruoris indicia, certam rem eſſe docuiſſent, periculum equidem ab ea parte, neq; tam inopinatus impetus noſtrorum timebatur. Robertus ubi omnia trepidatione & timoris plena animaduertit, peditibus, quantum poſſent, accelerare iuſſis & ſe ſubſequi, equites effuſiſſimis habenis, in hoſtẽ irruere præcipit clamore, ex compoſito, ab omnibus ſublato, & clangore, ſtrepitu tubarum edito, magni exercitus exiſtimatione, hoſtes terrere cupiens. Signa deinde multa erigi iubet, ipſe primus in caſtra impetum facit, ubi à Barbaris fortiter exceptus, ac occurſu peditum fatigatus, equum amiſit, ſuorumq; uix opera ſublatus eripitur. Sed propter nouos inexpectatosq; latentium clangores & undiq; irrumpentium ſtrepitus omnia iam reſonabant, quare exanimati Barbari, credentes omnes Chriſtianorum uires adeſſe, iam antequam rex cum ſuis flumen traijcere poſſet, arripere fugã cœpere. Quibus in fugam uerſis clades ingens illata ab inſequentibus, donec Sanſachus unus equo deiectus, prædæ cupidos pedem referre pellexit. Certatim enim hominem uiuũ comprehendere, aut occiſum ſpoliare quiſque nitebatur, qua contentione nihil aliud effectum, niſi quod inter diſtrahentium manus Barbarus expirarit, ac uictoria, parta maximi uiri cæde, è manibus elabebatur. Robertus etiã belli ardore longius in hoſtem præterlatus, cum aliquot ſuorum paucis, & ecce Barbari, qui ſe à noſtris uiderent remiſſius inſequi, reſumptis animis, fu-

gam

gam sistunt, palantes intercipiunt & trucidant. Ad Robertum iterum conueniunt qui ab hostibus non intercepti, redintegratos hostium cuneos disijcere conantur. Fit pugna atrox, cum hi uictoriam & decus obtentæ pugnæ amittere nolunt, illi fugæ ignominiam eluere certant. ad noctem fermè usque pugna extracta, nostris iterum fortuna adspirare uideatur, ac hostes paulatim pedem referre iterum incipiebant, cum Robertus dux telo in incertum emisso, lætaliter persossus, e quo decidit. cuius uiri cædes tantam nostris formidinem incussit, ut paulo minus apertam fugam inirent, attamen cedendo collem quendam occupant, ubi etiam inuitis hostibus, ea nocte perstiterũt, insomnes hostium insidias & impetus sustinentes. Rex ubi de fratris transitu certior factus, fugamque hostium perspexit, alios emittit, qui transeant flumen, ac ex castris hostium materiam conferant, quam hostes munitionis castellorumque causa cæsam comportarãt, pontẽ ex ea in flumine faciant, ut reliqua pars exercitus huic iungeretur. Traiecto igitur fluuio, certior fit de fratris cæde, atque superstitum periculo. nec mora, omnibus se subsequi iussis, sub crepusculo, quàm potest occultissimè, suis se iungit. Barbari, qui hesterna die totum exercitum in acie fuisse existimabant, eos autem tantum accedere rebantur, quos insequendi studium, aut fuga à suis latius deduxisset, summo mane, ex uictoria ferociores, tanto impetu nostrorũ castra aggressi sunt, ut penè nostros maxima affecissent ingnominia. Nam in media castra nõnulli delati sunt, antequam nostri semisomnes, labore, inedia, hesterna pugna, & magnis itineribus fatigati, accessu quoque sociorum securiores, arma arripere, aut instauratis ordinibus hosti resistere possent. Cupiditas autem Barbarorum nostris spaciũ dedit, dũ eñ per tentoria discurrere hostes incipiunt, nostri ad prætorium regis cõuolant, conglobatis factisque cuneis, ex omni parte in hostem erumpunt, munimentis depellunt, ac cunctãtem, nocteque deterritũ ex æditiore loco pugnantes sternunt facile, cęde ingenti edita, reliquos in fugam fœdam conijciunt. Clarissimi Barbarorum duces ea pugna interiêre. magna præda recepta. Meledinus autem Soldanus, qui apud Chayrum graui ualetudine correptus, lecto decubuerat, accepto tantæ cladis nũcio, doloris ui oppressus, animam exhalauit.

Capitur cum rege Christianus exercitus totus à Sarracenis. Caput VII.

MElexala, Meledini filius, iam inde ab amissa Damiata Syriæ Dinastas, Arabum phylarchas, Sultaneosque cæteros barbaræ religionis adierat, ostenderatque res Turcicas Sarracenicasque deploratas pariter, atque pessimo loco constitutas. Paucos etenim in prouincias omnia ea redacturos, si expectare uellent, donec euersa Chayro & occupata, belli onus in ipsos uerteretur. anteuertendum esse, ac priuatam iniuriam obliuiscendam, puplicæ salutis causa. Dum inter eos deliberatur, etiam nuncij accedunt, qui de clade accepta, ac Meledini morte, tribules certiores faciebant. Metũ hæc incutiebant Barbaris, inter Alapianos Damascenosque sedantur inimicitiæ, dexteræ interiunguntur. Decernuntur subsidia, cogitur exercitus, magnis itineribus Melexala Chayrum contendit. Vbi rex Aegyptiorum ac Soldanus salutatus, liberorum seruorumque, quos Mamaluchos uocant, egregia statim recipit auxilia. Seruiunt autem Mamaluchi Soldanis, ut illis unis dicto obedientes

dientes sint, cæteris omnibus imperant. Nostri ad Pharamiam ita diuturnio re mora peracta, pestilentia graui infici occipiunt, quæ in gregarios & præstantiores æqua rabie debachatur, ac multum exercitum imminuit. Cæterum robur totius exercitus, balistariorum, sagittariorum, scorpionariorum collegia & cohortes fermè ad unum interierant, qua clade uirtus totius exercitus debilitabatur. Morbum luemq; ortum habuisse putant aliqui, ex palustribus locis. nam primò pedes intumescebant, deinde caput grauedine afficiebatur. Vnde factum quod per morbum ingredi non liceret, cùm tamen per hostes nulla intermitteretur hora, qua non lacesserent ægros. Insederat is Nili ripam, quam ab alueo scissum flumen & deriuatum lambebat, ingentibus quoq; copijs obseruabat, ne aliquid commeatus per eundem Christianis comportaretur. Vnde primò in castris Christianorum penuria rerum, mox & fames subsecuta. Proceres ac delicatioris compositionis homines, peste grauiter afficiebantur, curæ uigiliarum, stationum ac custodiarum du dum ad humilimum quenq; reciderant, iam & uulgus inedia affectum, munia subire, officia exercere nequibat. In tantas igitur omniumq; maximas difficultates perducti Christiani principes consultare cœperunt, ac quomodo Damiatam redirent, cogitare. Instructa nauicula, ostensa uia, qua rex grauiter laborans, impositus, clàm ferri, atq; antequam hostes fluminis potentes fierent, secundo elabi Nilo posset. Hortabāt quoq; à proceribus, ut sibi cōsuleret. Res Christianorū eo incolumi infractas esse & integras, cęterorū quantamlibet iacturā facilem fore. Hæc ubi audiuit rex, studium beneuolentiāq; suorum laudibus extollit, ac suos se deserturum negauit, ut nec à suis deseretur. se quoq; affirmat quamcunq; Deus daret, subiturum eum suis fortunam. Tandem decretum totis castris, Damiatam repetendā esse. sed anteq̄ castra ob multitudinem ægrorum moueri possent, Melexala cognito consilio nostrorum, æquioribus locis, naues iunctis plaustris, in inferiorem partem fluminis transferre curat, atq; inter urbem Damiatam, castraq; nostra locat, ne mutuis auxilijs nostri se iuuare possint. Qui in urbe erant, postquā de reditu nostrorum certiores facti, periculum regis, excercitusq; incommoda accepissent, naues aliquot instruunt, ac hostium classem ui etiam aduerso flumine deturbare, suosq; recipere conantur. Patriarcha quoq; Hierosolymitanus, scaphis & actuarijs nauibus, quæ in fluuio multæ erant, turbam in gentem imposuit, triremes Sarracenas, ad ostium amnis, quo in mare se exonerat, in stationem positas, uel fallere, uel spernere, aut irruendo perrumpere meditatus. Sed nec aduerso nec secundo fluuio, res bene cecidit. nam quę urbem egressę erant naues, partim suppressæ sunt ab hoste, partim captę. pari modo, in concatenatas hostium triremes, tanquam in retia Patriarcha cū suis illapsus repugnans, præda efficitur. Sic ex omni parte delusa necessitas imperiosa. Ad Non. Aprilis, cum rex corpore exhausto, debilitatoq; diutius sustinere se non posset, cum paucis qui à morbis integri, aut minus languebant, consilio habito, iubet ad arma conclamare. Correptis igitur armis, hostem ad pugnam progressi prouocant. Nec mora Sarracenos obuios habent, tantamq; Barbarorum colluuiem, quantam ipsis oppositam nullo prius tempore intellexerant. Exigui numero, locis iniquis ab hoste circumuen-

ti ægritu-

ti, ægritudine, fame, debilitati pugnam ineunt, ira & desperatione uires addentibus. Pugnatum acerrimè, in tertiam horam quoque protractum certamen. Obruti multitudine hostium Ludouicus ipse, fratres duo Carolus ac Alphonsus, in prima pugnantes acie, primi penè omnium uictori Barbaro manum dare coacti sunt. Cæteri fermè omnes, paucis admodum fuga prolapsis, partim cæsi, partim fugientes, magis quàm prœliũ detrectãtes capti fuere. Ad castra deinde itum quæ ab ægris defendi nõ poterant, direpta omnia. Mori sacro bello, rex sanctum habebat, eadem & reliquis sub tali duce mẽs. Sed Barbarus ultro conditiones offerebat. Per medicos suos regem Soldanus diligenter curare iubet, conualescentem de induciis alloquitur. Quas necessitas imponebat conditiones hæ fuêre. Aegypto exercitus deduceret Francus. Damiatam Sarracenis restitueret. Octo Byzantiorum aureorum millia in belli sumptus, Soldano à Franco numerarentur. Captiuos omnes ex Aegypto aliisq; suæ potestatis locis liberos emitteret Soldanus. In decenniũ pax utrique genti inuiolata permaneret. Addidit Soldanus, si promissa unquam non impleret, hac perfidia Machometum se pernegasse. Eandem conditionem à Ludouico poposcit, iuraret scilicet, si fidem falleret, Christum Deum negasse se fateretur. Tam impium carmen detestatus Ludouicus, quum iam Soldanus mortem non assentienti minaretur, cùm nõ deessent, qui hoc iusiurandum licitè ipsum præstare posse, uiri docti & sacrarum literarũ haud ignari, illi persuadere uellent, subintulit. Mortem citius obeũdam esse, quàm ut uel mente conciperet, nedum ex dentium uallo, illam iusiurandi formulam elabi sibi fineret. Soldanus regis constantiam admiratus, iniurato fidem adhibuit, inducias pacemq; publicare facit, cum rege Damiatam petiturus. Fabula est, quam quidam de oppignoratæ Eucharistiæ à rege substantia, corpore scilicet & sanguine Christi, tradunt, quum id tantum coniecturis assequuntur, quandoquidem Sarraceni aurum, azyma calici(ea forma qua in sacris uti solitum)superincumbẽti, signasse eo temporis feruntur. quod equidem in contumeliam Christianorum ab hostibus effictum fuisse, uero propius uidetur, cùm rex ipse tantæ cladis memoriam, in auro argentoq; expresserit, taurum cancellis circumscriptum, monetę ex una parte imprimens. Nec his accedo, qui Andegauensi Carolo fugæ notam inurunt, ac ipsum cohorte quadam, cui à rebus fortiter ac prudenter gestis nomen, Forzacatta, id est, uigens cattus, in pacatum delusis hostibus abiisse. Repugnat hic, loci, temporis, imò ipsius naturæ ratio atq; conditio. Sed hæc satis.

Damiata reddita Sarracenis, confecta inducia, in Syriam reuertitur Francus. Caput VIII.

NVlli dubium erat, Soldanum uictorem, tantum tempori seruire, cum rege in hunc unum euentum humanè agere, ut pacis spe, pollicitationibusq; Francum, armatasq; cruce signatorum cohortes ex Syria, in patriam redire pelliciat, inermes tunc tota Asia pulsurus. At aliter Deo optimo maximo uisum erat, qui nostrorum impietate irritatus, intestinis bellis, fraternaq; cæde pollutos, prouincia eiicere uoluit. Postquam enim conditiones Melexala nostris præscripsisset, ac iam urbi, quam recipere gestiebat, appropinquaret, sub ipsis mœnibus, à coniuratis trucidatur. Vir gestarum rerum clarus auo, patreq; nobilissimus. fuere serui emptitii, qui tantum facinus, spe

ctante,

ctante, silentiumque agente nobilitate ausi sunt. Id uerò Turquemenii, qui postea Soldanus dictus fuit, an Alapiensis Soldani consilio factum sit, nescitur, constat tamen, eo interempto, cum homicidæ Ludouicum strictis gladijs cōuenirent, atque ex cæde Imperatoris sui cruentis adhuc uecordem amentiam, qua tabernaculum ægrotantis regis aggrediuntur, à Turqueminio repressam, etiam si adhuc priuatus, nullo comitatus, sicarios tantum uerbis castigaret. Abactis parricidis, ad regem intro se recipit, decumbentem solatur, oris maiestatem, dignitatem uultus admirans atque adorans. Cùm ecce pro foribus Sarracenorum colluuies, uesana rabie frendēs, Turqueminium per proceres euocatum, horribili Barbaroque clamore, Imperatorem, dominum, ducem, Soldanum salutat. Exercitus curam, hostium potestatem illi uni offert. Silentio indicto, stationes suas cuique adire imperat, maiores conuocat, ac cōcilio habito, cum paucis regem, more regio adit. Cumque rem suam principio firmiorem pace, & accepta pecunia, quàm bello fore uideret, reges Galliæ scilicet & Cypri, Patriarcham, Duces omnes ad eam diem ubique captos, coram sistere iubet. Pacta cum Melexala inita rescindit, nouas conditiones offert. Rex ex octo annorum Byzantiorum millibus, quos Melexalæ pollicitus fuerat, in præsenti quatuor millia numeraret. Damiatam Turqueminio restitueret. Sarracenos per totam Syriam captiuos ubiubi locorum, inque potestate Christianorum essent, nuper uinctos, aut etiam à fœdere Soldani olim cum Frederico secundo inito, in seruitutem redactos, liberos ad suos redire permitteret. Vice uersa, Turqueminius, cuiuscunque conditionis, ætatis, nationis, in quocunque loco captiuos haberent Aegyptij, ab eo tempore quo inter Fredericum ac Sarracenos pax inita fuisset, liberos omnes sine precio dimitteret. Vrbes, oppida, præsidia, pagos, fundos, bonaque omnia, ac iura, quæ Christiani antequam rex Francus in Syriam traiecisset, possedissent, intacta, inuiolata à Sarracenis, ijsdem permitterentur. Res, æs, aurum, argentum, supellectilia, mobiliaque omnia, iumenta, greges, quicquid denique ij in urbe Damiata haberent, iustoque possiderent titulo, id omne saluum integrumque ipsis restitueretur. Ea uendere, distrahere, auferre, bona uenia Sarracenorum, Christianis phas fore. Aegrotis in urbe donec sanitatem recuperarent, hospitium concessum. Abeuntibus mari aut terra, decumbentibus, sua distrahentibus, tutum, liberumque futurum commeatum. Pedestri itinere Syriam petentes, fortissimorum apud Sarracenos comitatu abituros. Damiata recepta, Turqueminius pacis capita per præconem edici, decennes inducias, inter Christianos Sarracenosque Aegyptios proclamare facit. Alphonsus regis frater, obsidis loco in custodiam liberam recipitur, quoad quatuor mille Byzantij reliqui soluerentur. ac cum per conuenta procul abire liceret, rex tamen, antequam reliqua solutio facta esset, discedere noluit. Solutione exhibita, proceres omnes, qui in uinculis habebantur, liberati, cum rege ex Aegypto in Syriam per Genuensium classem deportantur, Ptolemaidemque delati, Sarracenos Aegyptios à dominis precio redimunt, eosque nulla cunctatione restituunt, magnam in fide spem reponentes, quod Sarraceni Christianos omnes secundum pacta, uicissim reddituri essent. Sed Turqueminius seruili barbaraque fide, ex duodecim milibus Latinorum, qui post

discessum

discessum Frederici alij alio tempore capti fuerant, quosque omnes liberari cõ uenerat, quadringentos tantum dimisit, eosque haud sine precio. Aegrotos ad unum trucidāt, adolescentes quos uitæ dulcedo, atque mortis metus, à martyrio dehortabatur, initiatos Mahometo atque circuncisos, Volonum exercitijs imbuebant. Nec res integræ restitutæ sunt, cùmque classe missa, rex turbam impedimentaque, quam reliquisset, ex Aegypto deportare uellet, neque arma, neque machinæ, neque equi, neque commeatus auferri potuerunt. Vixque sex mille ex Aegypto reduces fuerunt eorum, qui cum rege Damiatam peruenerant, cum quo ad duo & triginta millia domo profecti, Græcis Cyprijsque nõ numeratis. Ptolemaidem igitur cùm uentum esset, conuocatis extemplo primoribus ac optimatibus, de reditu in Europam consilium suum indicat, suffragia tamen omnibus libera permittit. Sibi enim uideri, res Syriæ pace Aegyptiorum firmas fore, sed bello, superstitibusque copijs, augeri non posse. De propagando imperio conatus, in aliud tempus rejciendos. His auditis, liberaliter omnium consensu gratiæ actæ regi, quod rerum Syriacarum, salutisque Christianorum tantam habuisset rationem. De reditu uerò responsum, non uideri ex re, nunc quantulascunque has copias in Europam transportare, aut Prouinciam imperatore desertam relinquere, cùm Sarraceni eorum omnino nihil, quæ in fœderibus expresserant, præstitissent. Contra fidem denique interpositam, eo adhuc præsente, eos omnia labefactasse. Res intercepisse, captiuos retinuisse, trucidasse ualetudinarios. Certum fore, eo abeunte, ubi aliqua rei bene gerendæ occasio affulgeret, perfidos homines in Syriam irrupturos. Imminere aliud non minus periculum. Alapiensem equidem Soldanum ægrè ferre, quod Aegyptiorum Imperium extinctis ueris principibus, triste subijsset seruitium, atque uenalitijs mancipijs famulari coactum esset, in Turqueminium ideo hunc arma atque bellum meditari. Seque certos nuncios recepisse, quibus certiores efficiantur, iam Alapiensem, Damascum usque processisse, qua occupata, si uictor ex Aegypto rediret, haud ambigi, destitutam milite atque duce, Syriam eum inuasurum. Cæterùm Cæsaream, Ioppen, Sidonem, aliaque non contemnenda præsidia, dum bello Soldanum in Aegypto distineret, à Christianis recuperata, communienda uideri, atque rei exitus præstolandus. Laudauit optimum consilium rex spe suscepta, quod discordia Sarracenorum, redimendorum captiuorum in Aegypto sortem faciliorem redderet. Id primum erat quod in Oriente illum retinebat. Secundum cupido sacrorum locorum inuisendi. Tertio, locorum à Barbaris dirutorum restituendi, communiendique occupatorum à Christianis opportunitas necessitasque. Vtrunque igitur fratrem, ad matrē consolandam, in Galliam remittit, ipse fide publica accepta, sacrosanctū sepulchrum, locaque insigniora Hierosolymis, alijsque in locis, pedes, paucisque comitatus inuisit. Inde Sidonē petit, ut restaurata urbe, præsidium Christianorū in ea collocet, per uiā Christianorum aliquot cadauera insepulta, putridaque offendit, religione ductus, propriis manibus suis fœtorem uix ferentibus, sepeliuit. Cæsareā cùm restauratam turribus, armis, telis, uirisque instruxisset, Nazarethum uenit, deinde Thabor montem ascendit, inde Ioppen ingressus est. Hanc portu cõmodissimam, publicis priuatisque ædificiis exornauit, aggeribus, fossis, mœniis, du-

plicique muro circumdedit, atque firmissimam reddidit, per quadriennium deinde fermè integrum inhabitauit, circummissis Oratoribus cuiuscunque nationis nostri apud Barbaros in captiuitate tenebantur, eos gregatim, ducenos, trecenosque redimebat. Fide, pietate, prudentia, uigilantia in officio Barbaros continuit, res Syriacas auxit.

Pastorelli homines uani, cruce signati, post multa scelera commissa, trucidantur. Caput IX.

CRebri rumores ex Asia in Europã afferebantur, Ludouicum regẽ cum benè multis suorũ in Asia in Barbarorũ manus uenisse, quæ fama & ultimos orbis Britannos adijt. Hoc nunciũ etiam id adferebat, quod totã Angliã dolore conficiebat, Guilhelmũ Longospatam, cum suorũ omnium manu in prælio cecidisse. Vnde Henricus, mortẽ tanti uiri ulciscendi, opemque Christianis laborantibus in Aegypto ferendi percupidus, primo quoque tempore bellum sibi suscipiendũ statuit. at non multo post, cum paratus esset ad iter faciendũ, à pontifice Innocentio per literas retardatur. quod ille certior factus, de cõditionibus pacis, quas Ludouicus ab hoste recipere cogebatur, arbitratus est, non esse opus nouo subsidio, cũ nostri re male gesta, pacẽ cũ Barbaris facere modis omnibus cõpellerentur. Sic Henricus omisso bello, quod in cõmunes fidei hostes parauerat, rebus domesticis constituendis operã dedit. Ad candẽ circumuenti regis famam, per Germaniã adolescentulorũ quorundã colluuies in Galliã uenit, regẽ custodia se excempturos pollicebantur. His se adiunxit perditorũ quorundã manus, maiori parte, ex pastoribus conflata. hi insaniæ fucũ addebant, ad sacram militiã se ab angelo quodã excitatos aiebant. Christũ enim pastorem animarum, per pastores, Reip. Christianæ uictoriam et incrementũ pollicitum fuisse. His omnibus Hungarus quidã antesignanum & ducẽ se exhibuit, ac ceu Episcopus præsidebat, magistrum illum uocabant omnes. Magna igitur sociorum multitudine coacta, Pastorellos se uocari uoluêre. Zelũ simulantes iustitiæ, fidei feruorem & indignationẽ, in sacerdotes, monachos quos hominũ omnium perditissimos uocabãt, euomebant, nullo non atrocitatis exemplo eos perdentes. In Iudæos deinde sæuitum. postremo per Parisios, Aurelianosque incedentes, adulterijs furtoque non abstinebant. Quibus itaque mens sanior, ijs bellatoribus uindicibusque regem non indigere facilè apparebat, clãdestinis ergo euocatis copijs, cum per Bituriges proficiscerentur, insidijs exceptos, ad internicionem omnes deleuerunt. Haud longè à uico, qui Mortuum mare dicitur, Nouamque uillam & Biturigum urbem interiacet, extat de hac re distichon tale.

M. semel, & bis C. L I. coniungere disce:
Duxit pastorum sæua Megæra chorum.

Reditus Ludouici regis in Galliam. Caput X.

LVdouicus autem quintum iam annum in oriente agebat, nullo munere pii regis & Christiani religiosissimi omisso. Vita eius ipsis etiam Barbaris miraculo erat, cõpluresque, quod armis extorquere nulla potuerat uis, nomen ex Sarracenis Christo dedere, baptismaque susceperunt. Sua quoque sponte initio, apud Ioppen morabatur, pontificum deinde precibus retinebatur, qui pollicebantur totũ nomen Christianum se incitaturos, ut piorum arma & uires in Syriam transferrentur, quorum Imperator ipse constitutus esset.

Sed mi-

Sed militem nullum, ducem nullũ ex Europa tunc habere potuerunt, quum abrogato Imperio Frederico, Germaniæ res, Henrici, Guilhelmi, Conradi, Tyrannorum factionibus sursum deorsum uerterentur, Italia, Guibellinis Guelphisq; decertantibus de rerũ summa laceraretur. De Siculo regno Papa, Sueuusq; digladiarentur, Hungaria, Boëmia, Austria intestinis ciuilibusq; bellis æstuarent. nulla igitur digna causa moræ Ludouico in Oriente, communis auxiliorũ expectatio euanesceret. Præterea matrem extremũ suum diem obiisse audierat, statimq; accepto nuncio, in omnibus Syriæ locis, iusta illi exoluere præcipit, deinde etiam obtestatione suorum atq; lachrymis permotus, ægrè Syria decessit, subinde ingemiscens, quod ex Rep. nihil perficere potuisset, quod res piorum periculosissimo in statu deserere cogeretur. Tertia postea nocte quàm soluerat, sæua tempestate coorta, nauis in qua uehebatur, ui undarum & procellarum, dorso immanis cautis allisa desedit, ut à nautis & aliis submergenda protinus crederetur. Itaq; dum omnes discurrunt, regem quæritando, tandẽ in imo nauis proiectum, & Deum inuocantem inueniunt, ut milites suos reduces domum sisteret, quod & cõtigit. diuina misericordia nauem, ne frangeretur, protegente. Domum igitur sexto, postquam abierat anno regressus, res Europæ, quas discedens bona spe reliquerat, propè deploratas inuenit. Hæc equidem nouissima Occidentalium, mediterraneorumq; regum in Syriã expeditio, quæ, ut proximè est demonstratum, annos sex habuit, huiusmodi sortita est exitum. Infelici fato Guilhelmus Dampetra ex Aegyptiaca captiuitate, domũ rediit. profectus enim ad equestrem decursionem Trazinis in Hanonia indictã, miserabiliter ibi occisus, ac pedibus equorum conculcatus est, quod Ioannis Balduiniq; fratrum, qui pessimè illum oderant, proditione factum scriptores testantur. Guilhelmus quoq; Villa, Achaiæ princeps, ex Syria reuersus à Michaële Palæologo deuictus ac iterum in uincula cõiectus est, nec antea liberatus, quam Epidaurum, quam Maluasiam nunc uocant, Græculo traderet. Prodigia hoc tempore uisa dira. De pane etenim inciso, sanguis ceu de uulneribus corporum fluxit. Item nubes sanguineæ in cœlo apparuerunt.

Venetorum & Genuensium in Syria bellum primum unde ortum habuerit. Caput XI.

Annus instabat iam M.CC.LVII. cũ sublans Tyrannis, Astronomus Alphonsus rex Hispaniæ, imperium à pontifice mercatus fuerat, duabus scilicet Transpadanis urbibus Taurino atq; Altæra, Ecclesię donatis. at statim Richardus Angliæ regis frater, cùm & ipse imperii fasces ambiret, ingenti pecunia redemit Gerhardum ab Eppenstein, Moguntinum Archiepiscopum, qui ab Alberto Brunsuicensi, in uinculis detinebatur, à quo deinde Richardus Imperator dictus est, sed glorioso nomine contenti, nullũ in Germania excitarunt bellum. In Italia quoque Ecelini morte Cisalpinæ ciuitates libertatem consequutæ, ad quietem spectare uidebantur. Et Alexander quartus pontifex repetere bellum Asiaticum instituerat, cùm ferè omnes auspicia & monita eius sequi sentiret, sed discordia, quę in annum eius seculi quinquagesimum nonum incidit, inter Genuenses & Venetos orta, ne tam pium bellum tamq; necessarium sumeretur, obstitit. Fuit quidem hoc dissidium, rerũ Christianarum per totam Asiam, præsentissimum uenenum, ac omnis mali,

postea insequentis initium, quod unde demum sit ortum, paulo altius repetendum est. Duo erant in Oriente totius orbis emporia celeberrima, Sarracenis Damiata, Christianis Ptolemais, quæ amissis Hierosolymis, Metropolis ac regia urbs nostris erat, celeberrimusque Latinorum mercatorum conuentus. Per inducias etenim ex India, Aegyptia, Arabia, beatisqꝫ regionibus ad alios mercatus allatæ merces, illuc tandem comportabantur. Inde Veneti Genuensesqꝫ nauibus, quò uisum erat, asportabant. Vtraque enim Respublica in ea urbe, ius quæsitum habebat, iam inde ex quo Hierosolyma Godefredi Lotharingi ductu Christianis armis recuperata fuit. habebant etiam Pisani suos in ea fundos, qui cum Venetis Genuensibusqꝫ auxiliares classes miserant. at præcipuè reges postea magnos honores Venetis, magnos Genuensibus ob egregia merita impenderant. Attribuerat enim ipsis in multis etiam alijs maritimis urbibus tertiam partem. In hac uerò & Venetus, Genuensis, & Pisanus, priuum uicum, priuum forum, suum prætorem, suos apparitores, suas sibi leges habebat, commune tantum phanum in ea urbe sortiti sunt, quod diuo Sabbæ sacrum erat. De huius itaque possessione, animi iam antea æmulatione, inde odio accensi, postremo mutuis offensis disceptare adorti sunt. Recrudescit ergo de sacris contentio, ædem se ptumqꝫ sibi utriqꝫ uendicabant. Veneti ex fœdere cum Baldoino icto, atque adeo ipso priuilegio (cuius exemplar apud Tyrensem libro duodecimo, capite uigesimoquinto exrat) Monasterium sibi deberi contendebant. Instabant Genuenses neqꝫ fœderibus neqꝫ socijs cessuri, apparebatqꝫ ingens malum ex ea altercatione rei Christianæ in Syria eminere, sed ad tollendam futuri certaminis causam res ad Alexandrum pontificem delata. Pontifex æquitatis modò parū, sed magis quietis amicus, quod sui iuris erat, pro potestate decreuit, placere fanum commune censeri, quando ipsa quoqꝫ sacra omnib. communia essent, datis super his utriqꝫ populo literis. Eam pontificis declarationem quum Genuenses aliquanto prius quàm Veneti recepissent, Philippo à Monteforti (qui ob familiæ claritatem qua rebus in Asia, Europa gestis, excellebat, prætor delectus fuerat) literas Apostolicæ concessionis ostendunt, qui statim beneuolentia erga Genuenses ductus, consilio, quàm nuncius Venetus, decreti enunciatione celerior fuit, monasteriū occupat, instarqꝫ arcis emunire propugnaculis, telis, tormentis pergit, adiuuantibus Genuensibus. Tantum etiam absuit, ut Philippus Venetis, præsentem iniuriam querentibus, consultum aliquo modo uoluerit, aut pro potestate intercesserit, quod etiam Venetos inde populariter emigrare iusserit, haud satis esse ratus, quod excluso Veneto, Genuenses communitum templum sibi retinere uelle, apertè minabantur. Hanc tam insignem contumeliam Veneti haud sibi ferendam rati, Tyri quò se receperāt, cum Pisanis agunt, eosqꝫ facilè in sententiā suam traxère, ut spreto fœdere quod cum Genuensi paulò antè icerāt, societatem nouam cum ipsis in cōmunem utriqꝫ hostem inirent. Confestim quoqꝫ cum Manfredo Siciliæ rege aduersus Genuenses fœdus ineunt. Dum Veneti fauoribus comparandis intenti sunt, Placentia Cypri regina, Antiochenus dux, Templi Hierosolymitani magister, Iohannes Ibelini Comes quibus uel, Ptolemaide, uel Tyri assidua erat conuersatio, Philippum urbis scri

procꝫ

ptocp grauiter increpatum, identidem monent,ut consideratius ageret, uno ore omnes prædicantes,nisi Genuenses cum Venetis in gratiam redirent, fore ut res Christiana, non multò pòst ex discordia & alienatione animorum duorum populorum potentissimorum, fœdam cladem acciperet. Ad hanc uerissimam prædicationem semiamens homo omnino aspernabatur, nihil quæ exacerbatas mentes reconciliaret, uel tentans uel consulens. Hæc, discordiæ tantæ initia fuisse, commemorant nonnulli, cùm tamen non desint, qui biennio antequam ad arma inter partes uentum esset, si quid simultatis intercessisset, autoritate pontificis, sopitum fuisse tradant, dum Parciualem Auriensem, Lucam Grimaldum, Obertum Passium, Hugonem Fliscum, Genuenses, Ioannem Canalem,Philippum Sturlatum, Andream Zenum, Veneti,Raynerium Marzupum, Pisani, euocatos ad pontificem misissent, tanquam arbitros inter utrosque pacisque autores, quanquam ipsi conlicere ne quiuissent, de omni re compromissum fecisse eos, atque pontificis autoritatem sequestram statuisse, adeò ut ipsa pax pro conclusa haberetur, conditionum tantum formulæ, expectarentur. cùm interim, quando Simon Malocellus Genuensium nomine, Consulatum Ptolemaide iniisset, forte fortuna accidit, ut à Veneto Genuensis quidam, dum inter se rixantur, uulneraretur. Hoc cùm in uico Genuensium fieri contigisset, gladiorum tumultu, & se mutuo petentium uociferatione exciti Genuenses, iam fesso tribuli accurrunt, de ui conquerentem, & conuiciantem Venetum, in Curiam Venetorum usque prosequuntur,obuios inuadunt, feriunt resistentes, demum foro & uico pulsant inambulantes. Quod dedecus indignè tulerunt Veneti,nec ulla Genuensium excusatione flecti potuerunt, quod priuatam fortuitámque insolentiam, publico odio non imputarent, aut uindictæ cupidos animos æquitate iuris satiarent. Ac ne deesset,quod inimicitiam aleret,contigit,paucis interiectis diebus, quod Genuensis quidam Barocius Malonus nomine, à Pirata quodam, nauem emeret Venetis ablatam. Hac Barocius apud Ptolemaidem uix in portum delatus,cùm Veneti cognita naue,impetum in Genuensem faciunt, nauem expugnant, fundunt propugnatores, diripiunt omnia, ipsamque nauim in potestaten redigunt. Genuenses cùm Venetos ui omnia agere,iuris nullum omnino respectū habere cernerent,ciuem suum non repetita re,spoliari,uim ui repellere tentant,instructis triremibus,hostili animo in Venetum impetum faciunt,classe tota spoliant & exuunt,Barocio restituto. Constat ea die Venetis damnum ingens illatum fuisse, cùm furor quàm par erat,Genuenses iratiores reddidisset,ignominia addita,quod portu & urbe tota pulsi fuerunt,quam cum decoquere non possent,ut odium,honestatis titulo celarent,Genuam mittunt,qui de prauitate & iniurijs conquerantur,res repetant. Dies constituta,qua Bononiam mittantur, qui hac in re æquum bonumque constituāt. Vbi cum Venetus ad præstitutam diem,Genuensium Oratores nequicquam expectaret,de Genuensium dolo testantur apertè, abeunt,ferro ius suum quæsituri. Postridie eius diei, qua profecti erant Veneti,multa nocte Genuenses adsunt,discessu Venetorum cognito,domum redeunt, Reip. indignationem Venetorum indicantes, quæ ne hosti imparatos suos ciues obijceret, quæ ad bellum obeundum necessaria uidebantur,

instruit. Hæc tanti belli semina, cùm apud autores inuenirem, describere uolui, ne omitterem quæ lectoris iudicium & fidem acuerent, aut exercerent.

Venetorum & Genuensium in Syria concursus hostiles describuntur. Caput XII.

SIue Sabbæ Monasterium, siue à Pirata empta. Venetorum nauis, belli initiũ dederit, constat Venetos sub Laurẽtio Tepulo maris præfecto, ut Genuẽses fallerent, triremib. grauioribus, quas statis anni tẽporibus ad merces ex remotissimis locis conuehendas publicè instruunt, Carauanamq́ appellant, tredecim alias triremes quas ex Tyro conuocauerant, ad pugnam optimè instructas, celeriter portu eduxisse, Pisanisq́ socijs, sub Sigerio Saxecta & Henrico Coss. classisq́ præfectis, euocatis, in Siciliã tendunt, ubi receptis auxiliarijs nauibus, statim in Syriam abeunt. Vbi uerò ad Ptolemaidis portum uentum est, catena, qua illius aditus occludebatur, subito tumultu refrãcta, impetum in Genuensium naues faciunt, quæ numero tres & uiginti onerariæ, duæ triremes forte illic stationem habebant, eæ haud magno negotio oppressæ omnes. Veneti nautica illis instrumenta primo eximũt, mox ignem subijciunt, subiecto ad unam incendio absumunt. Diui Sabbæ ædes, quas tumultuariò Genuenses communierant, eodem impetu expugnatæ, incensæ, dirutæ & spoliatæ. Publica deinde Genuensium atq́ priuata ædificia oppugnantur, quæ uicissim strenuè defendebant Genuenses. Erat uidere in ipsa urbe arietes, pluteos, testudines, crates, catapultas plusquam quingentos, quibus uis inferebatur repellebaturq́. Pisani eo in tumultu maximo damno affecti sunt, quorum ædes, curia & præsidium, turris opere miro, uetustate ueneranda, incendio omnia absumpta. Quod quidem Genuensium incommodo compensatum. Sed hi ea clade non magis iritati quàm territi, triginta duabus triremibus (quas eo tempore, quo conatus Venetorum respublica Genuensium præsentisceret, cum triremibus negotialibus, Tyrum miserat) Veneto occurrunt, qui tempestate iactatã & laceram Genuensium classem, eo loci hærentẽ, inuadere nitebantur. Vario Marte utrinq; diu & sæpius ibidem concursum, nec tamen memorabilis aliqua accepta clades, nisi quod Genuenses amissis triremibus tribus, cætheaque naui, quas interceptas Veneti Ptolemaidem deduxerant, magno studio accensi sunt, ad uindicandam tantam iniuriam. Instructis igitur triremibus quinque & uiginti, cætheis adiunctis quatuor, Rossonem Turcam ijs præficiunt. Veneti & ipsi, quia ingens cum Ligure certamen instare uidebant, mira celeritate in Italia instruunt classem, triremes quindecim, onerarias decem, ex Ptolemaide minora nauigia accersunt uaccelas circiter quadraginta, cætheas decem. his omnibus præficiunt Andream Zenum. Genuenses cùm Tyrum applicuerant, in quã quantum claudebat portus, hostiliã à Latini nominis magistratu inuicem facere prohibebantur, quod urbem uterq; populus communem habebat, octo ex portu Acconensi accersunt triremes, quas adiunctis classi, uersus Ptolemaidem ducunt, ac nono Calend. Iulij, sub nocte iactis anchoris, ante portum constiterunt, mane irruptionem facturi. Sed Venetus, quem nullus hostium motus latere potuit (quum Tyri, ut diximus, multi Veneti nominis penè mixti hostibus adessent) ut ex improuiso turbaret hostis cõsilia omnia, summo mane instructas naues portu educit. atq; ita ualidæ classes sibi obuiã

factæ,

factę, continuò ſe ad pugnam expediũt. concurritur magnis utrinq; uiribus, ſed maioribus omnino odijs, cruenta inde exoritur pugna. Sed res Veneta ab initio ſuperior fuit, quæ et ualidior Piſanorum appendicibus mirum in modum aucta. Captæ dicuntur triremes Genuenſium uiginti quinq;, reliquam uerò claſſem Tyrũ ſe recepiſſe. Victor Venetus Ptolemaidem rediję, quò ſecum triremes cum aliquot hominũ millibus captas reduxit, tãta clade hoſtiũ non ſaturus, ſed magis propemodum ac magis efferatus. nam poſt partã uictoriam, deſpondente animo Ligure, omnia publica priuataq; Genuenſium ædificia, quę Ptolemaide erant, diruerunt. Horrea, inſulas mercatorũ, præcones, apparitores, & alia fortunæ priſtinæ ueſtigia, quæ ad eam diem, magna Genuenſium gloria permanſerant, tum demum ſuſtulerunt. Ipſum denique Philippum Monteferratenſem urbe eiecerunt, adactis ad iuramentum Genuenſibus, ne quis Ligur triennio ſequenti, urbem aut portum adire, uel intrare auderet. Abuſi ea uictoria Veneti. nam præſidio Genuenſium (quod Mongioia dicebatur) deſtructo, demolitoq; uico, quem Ligur primùm habuerat, obiecta mole, ne reliqua pars urbis inundaretur, immiſſa aqua, in lacus formam redegerunt, ubi Naumachiam exhibuerunt, dicterijs Liguri illudentes. Turrim Genuenſium nauigabilem eſſe iactantes, quadratos lapides Venetias deportari curarunt, quos in rei memoriam, publicis in urbe ædificijs indiderunt. Mira res, ea ipſa die, qua pontifex de pace inter Genuenſes ac Venetos ederet formulas, tam infenſis animis atque nephando prælio concurſum eſſe, traditur. Præter Armeniæ regem, Tyrenſem principem, Hoſpitalarios, Gotholanosq;, Hiſpaniæ Beticæ populos, neminem eo tempore amicum habuerunt Genuenſes in Syria, ac ut ſæpe accidere ſolet, quod una accepta clade, aliæ proximè ſequantur, non multò poſt hanc pugnam, tres aliæ Genuenſium naues non procul à Tyro, à Venetis ſunt oppreſſæ, totidemq; circa Cretam. Extat eius ſeculi memorabile exemplum liberalitatis & continentiæ plenum. Lucenſes equidem de Patritiorum ordine ſummos uiros Genuam mittunt, eosq; bis mille pondo argenti, Reipublicæ Genuenſium doni nomine numerare, atq; ut id animo benigno iubent Reſpublica accipiat, obteſtari inſuper, commeatus & arma, ſi quid in ſupplementum claſſis opus habeat, offerre: quæ quidem liberalitas, etſi ſuo tempore, neceſſitati Reipublicæ inſeruire potuiſſet, tamen Senatus Genuenſis animo læto acceptam pecuniam, legatis confeſtim reſtituit, maximis Lucẽſibus gratijs actis, quod in tanta perturbatione rerum, uicinorum ac ſociorum rationem habuiſſent, irent, theſaurum hunc tam ſancto uſui conſeruarent. Cæterùm ubi aliqua maior Reipub. ingrueret neceſſitas, illorum & pecunia & opera libenter, & ęquè ac ſua Remp. Genuenſiũ uſuram. Pręterea tam bene erga Remp. Genuenſ. affecti animi Lucenſis memoriam, nullam ætatem deleturam. Muneribus tandem ornatos legatos, abire permiſerunt. Clade Genuenſiũ Pontifex non mediocriter commotus, cùm inſuper audiret, legatos Genuenſes, quos Romam ad excipiendas pacis formulas acciuerat, à Senatu Genuenſi domum reuocari, haud prius abire paſſus eſt, quàm à Venetis impetraſſet, ut captiuos Genuenſibus reſtituerent.

Poſt

Latinorum interea apud Constantinopolim imperium sub Balduino secundo, Roberti filio Imperatore quinto nutare cœpit. Exagonarii enim ad mare Ponticum tyrānus, cùm uideret se contemptū, quod Balduinus ducta Martha Ioannis Brennæ filia in uxorem, eius filiam respueret, cum Ioanne Lascari, qui apud Hadrianopolim tyrannidem & ipse exercebat, fœdus iniit, de pellendis, & ex Græcia eiiciendis Latinis. quod quum ipse Diplobatazius, Lascarisq; perficere non potuissent, nepotibus ipsorū extinctis per Michaëlem Palæologum, tandem effectum est, imò potius Venetorum & Genuensium discordia. Facile equidem fuisset Venetis, Balduinum restituere, Palæologum imperio deturbare, nisi Genuenses tanta clade in Syria à Venetis affecti, in inuidiam Venetorum se auxiliares Palæologo præbuissent. at in fatis tum fuit, ut Respub. duę potentissimæ (quarum adminiculo, totius Syriç atq; Grecię imperium Latinis olim acquisitum fuerat) omnem rem Christianam euerterent, ac piorum dominium tota exturbarent Asia, inq; angulum angustum Europæ conjicerent. Accepta igitur à Palæologo urbe Smyrna, insulaq; Chio, atq; in urbe ipsa Constantinopolitana, Venetorum prætorio (quod in ignominiam Veneti, Genuensis à fundamentis demolitur) prępotentem ac ea longe instructiorem quàm antè classem in Syria acceptam instruunt Genuenses, ac in Græciam mittunt. Veterem classem è contrà Veneti supplementis augent, apud Tenedum primo Genuensem fugant, mox illustris illa nauis, quæ Leo uocabatur, in propontide magna Venetorum iactura submergitur à Genuensibus, opera Ottonis Tenti, classis ligustrię pręfecti. Concursum est sæpius inter utrosq; in Thessalonicensi sinu, apud Bosporum, in Hellesponto, in Hadriatici sinus exitu, in Sicilia, magno non tantum amborum populorum, sed totius Reipub. Christianę detrimento, qua ratione ab omnibus malè audire meruerūt. Sacris interdictum fuit Genuensibus à Pontifice anno huius belli quarto. In Syria qui Tyrum incolebant, Venetos exosos habebant, è contrà Ptolemaidem inhabitantes cum omnibus ferè Italici generis hominibus, qui aut Hierosolymis aut in prouincia degebant, apertè fauebant Veneto, & quàm Genuensi magis studebant, quo accidit, quod ea tempestate, omne Christianum nomen in Syria, in duorum prępotentum populorum certamen erectum, tanquam in diuersas factiones abiret, ipsæque interim urbes, tanto labore ac sanguine, à crudelissimo Mahometi Imperio quandoq; uindicatæ, infando bello ac sanè detestabili, mutuis se classibus affligerent. Venetus autem ne rebus suis in Syria deesset, instructa classe triremium quinq; & quinquaginta, quæ in altum deductæ, Ligusticam classem (quæ uiginti triremibus, nauibus duabus, ter mille quingentis constabat hominibus, sub Simone Grillo præfecto) insequebantur, quam in Syria ac in conspectu Tyri assecuti sunt. Genuensis autem cum triremibus iam portum intrauerat, sed cursu tardiore. Cætera nauis, cui nomen Oliuæ, ab hoste intercipitur, dum Tyri princeps Ligurem portu erumpere prohibet. Abductam nauim Veneti Ptolemaidem deduxêre, mercibus onustam, ubi undecim millium Byzantiorum precio uenijt. Tyri princeps statim res Venetorum hastæ subiecit, quas in urbe inuenire poterat, eadem

summa pecuniarum, pro perdita naue Genuensium reddita. Exacerbati hoc facto Veneti, urbem Tyrum oppugnare sunt adorti. Præsidio tunc erat ciui tati Andreas Barolius homo impiger, is quanquam à Ptolemaide quoq; Veneti copias accersissent, ut terra mariq; urbem acrius oppugnarent, strenuè tamen & urbem & præsidium tutatus est. Genuenses & ipsi postea haud in ocio fuere, præter id quod in Creta Cydonim, nunc Gaueam dictum, oppidum diripuere, Gazam Veneto præsidio munitam expugnant, ingenti prædâ abducta: nec multò post Lucheto Corinaldo Præfecto, portum Ptolemaidis irrumpunt, turri quam Muscarum uocant, occupata, Venetis custodibus expulsis. Deinde cotones molesq; portus obstruunt, communiuntq;, ut accessu exituq; prohibeant Venetos. Rebus constitutis Grimaldus Tyrum petit, cum principe urbis, de bello contra Venetos gerendo, & consilium & opes communicaturus. Interea uerò Veneti, quindecim triremibus, quas Luchetus ad custodiam portus reliquerat, congrediuntur, ac impetu facto, cedere cogunt diu atq; fortiter repugnantes, captis cum armamentis tribus, duabus exarmatis triremibus, cæteris in Tyri portum aufugientibus. Iacturam hanc cùm iniquo ferrent animo Genuenses, ne nihil omnino gessisse uiderentur, auspicijs Lucheti nauem unam, alteram opera Montanini Guercii mercibus onustas interceperunt, quarum prima, cum etiam res Tripolitani comitis ueheret, atq; in mari Siculo capta fuisset, regulo cum suis rebus restituta fuit, ablatis Venetorum rebus, & captiuis trecentis. In Adriatico mari intercepta postrema, ærario Genuensium triginta millium librarum precium intulit. Longum esset enumerare, atq; à proposito nostro alienum, quibus in locis, quot concursionibus, qua fortuna & Venetus & Genuensis per decennium integrum bellarunt. nam nisi de Syriæ rebus dicere, hic nulla nobis stat sententia, nisi quantum materiæ status requirit. Igitur ad ea quæ huius belli tempore inciderunt, uel secuta sunt, reuertendum duximus. Laurentius Tepulus apud Venetos Zeno successerat in principatu, Bonifacius Cariosa Regiensis Genuæ res administrabat, cum totus orbis Christianus, pertæsus duorum populorum Italiæ potentissimorum tumultum, quantum ex eo certamine, præter incommoda, quæ & multa & magna, Græcia & Syria ad eam diem adijssent, perspicere uulgus incipit, longè maiora pluraq; adire uereretur, nisi ad concordiam redacti, bellis finem imponant. Clemens ergo pontifex quartus, qui pontificatũ inierat, multorum legationibus, atq; adeò proprio motu instigatus, per nuncios & literas, Venetos ac Genuenses, ad inducias, si ad pacem animi tam cito inclinari non possent, magnopere hortatur. quod ut commodius transigi posset, petit, ut Legati Viterbium ad se utrinq; mitterentur, hoc ipsum ut facerent, Galliarum ac Siciliæ reges precibus contendunt, quisque suam ad sanciendam pacem operam pollicentes. Missi sunt ad pontificem Legati, Genuensium nomine, quorum princeps Marinetus de Marino Iuris prudentissimus, ad Gallum Simon Malonus, Pierinus Camilla, ad Siculum Theodosius Fliscus, Henricus Spinula. Adfuerunt etiam Venetorũ Legati, uiri patritij, qui post aliquot menses, re etiam infecta domum rediere. At fames Venetos bellum intermittere fecit ualida, Genuenses Pontificis clementia, qui sacra in urbe redintegrare permisit, ea conditione, ut nisi coacta bello Respublica abstineret.

Tar-

MIrabitur forte quispiam, qui fieri poterit, dum tanto odio Christiani in Syria inter se conflictarentur, quod Sarraceni uacationem armorum nostris dederint, quandoquidem induciæ cum Ludouico rege pactæ ante quinquennium iam desierant. in causa equidem fuit bellum ex Armenia illis ortum. Ayton rex Armeniæ, uir pietate, armorum & rerum experientia insignis, cum uideret duorum populorum discordia res concidere, induciarum cum Sarracenis finem adesse, eosq́ in omnem occasionem intentos, Mangonem Ochatæ imperatoris Tartarorum nepotem adit, cui Turcarũ cum Sarracenis dissidium, intestinaq́ bella indicat, amicitiæ ius hoc postulare, ut socijs amiciq́ imperatoris res, consilio, ope & industria quantum possit, adaugeat promoueatq́. Cæterùm hoc factum fore facillimum, si initiatus sacris, & baptizatus exercitum in Assyriam mittat, nam Christianorum subsidium haud illi defore. Persuasus Mando, Christo in primis nomen dat, deinde ingenti collecto exercitu, fratrem Haalonem imperatorem dicit totius expeditionis, adiuncto illi legato Aytone. Florebat id temporis Armeniæ regnum, eratq́ adeo armorum potens, ut ad bellum educeret Ayton duodecim equitum, peditum quadraginta millia. Haalon domo profectus, magnis itineribus, traiecto Oxo fluuio, quem Tanaim nunc uocant, et Imao monte, in Persidem uenit, quam uniuersam sex mensiũ spacio subegit, excepta Samarchanda urbe, quam latrones insederant, locum natura munitissimum. Hanc igitur cum nulla ui, nulla industria occupari posse uideret Haalon, relictis decem millibus ad obsidionem equitibus, quę in uigesimum septimum annum postea continuata fuit. Postremo tamen uestium defectu deditio facta. Hæc quidem obsidionum omnium haud dubie diutissima, quarum hodie memoria extat, censenda. Ex Perside cum reliqua multitudine Tartarus in Assyriam mouet, Baldacam urbem oppugnat, expugnatã diripit, cæde incendioq́ deuastat. Fuit hęc olim Semiramidis monumentum, inter orbis miracula celeberrimum, Babylon urbs, inter Euphraten atque Tygrim condita. Tyrannum urbis, quem Calypham uocant, tanquam legis Mahometanę magistratum summum, cùm cepisset Haalon, coràm sistere iubet, eiusq́ in conspectu multitudinem captiuam omnem trucidare, nullo nec sexus, nec ætatis habito discrimine. Cumq́ in ærario regis immensum auri pondus, rerumq́ preciosarum thesauri inuenirentur, auaritiæ hominis illudens Haalon, ad suos conuersus, inquit: Abripite actutũ regem hunc, quem nisi preciosissimis uti haud licet, atq́ in medijs auri gemmarumq́ aceruis statuite, conuenit enim ut auro nutriatur. Per plures itaq́ dies thesauris inclusus tyrannus, media in diuitiarum affluentia fame consumitur miser, magno eorum documento, qui obliti naturæ, quæ superflua auersatur, habendi sibi nullum modum constituunt. Mesopotamiam postea ingressus, Euphratem traijcit, Alapiã obsidet, quam haud incruento Marte expugnatam in potestatem redegit. Tyranno eiecto, Edessam, Samosatam, aliasq́ Syriæ Comagenæ urbes, imperata facere cogit, exinde Syriam petens, oppida & pręsidia omnia, quæ Antiocheno imperio ademerant Sarraceni, recuperauit, diripuit, expulsisq́ Barbaris opportunitatem secutus, custodijs & pręsidijs firmauit. Alapiensem tyrannũ uinctum

in Da-

in Damaſcenã regionem deduxit, ipſamq́ urbem obſidione cinxit. Vna itaque aut altera oppugnatione fruſtra tentata, Soldanum, ut uinctus erat, in conſpectu ciuium ſub mœnia ſiſtere præcipit, ac niſi urbem ſtatim dedant, malo exemplo tyrannum & exquiſitiſſimis cruciatibus ſe perditurum, minatur. Ciues ſobole ſuperſtite (nam filius Alapienſis in urbe ordines ductabat) haud magni ſe facere hoſtis minas reſpondent, cæterùm nec uitam tyranni tãti eos facere, ut ea redempta, ſeruitutẽ ſubire uelint. Cõditionis humanæ Haalon admonent, preces fundunt, parcat Maleruaſæ (ſic enim appellabatur tyrannus, qui Alapiæ & Damaſco imperabat) uiro nobili, ac ingenuitatis pro priæ memor, ignoſcere uictis, pares honorare non obliuiſcatur. Haalon ciuium garrulitate irritatus magis quàm lenitus, Alapienſem in conſpectu filij, ſub ipſis mœnibus, in fruſtra concerpi iubet, atq; quàm antea pertinacius urbem oppugnare. Tandem ui captam obtinuit, extincta Alapienſis factione, Abagam filium urbi præfecit. Victorem iam ſuſpenſum diu detinuit animi ambiguitas, an reſtituta Chriſtianis Palæſtina, Hieroſolyma, & ſi quæ ab Saracenis detinerentur adhuc loca, ipſisq́ in ſocietatem coniunctis, Aegyptum communibus copijs contenderet. at ſpem priſtinarum opum recuperandarum, hocq́ cõſilium euertit mors Mangonis fratris, qui apud Chateiam imperatorem egerat. is enim in inſulam quandam delatus, hoſtem oppugnans urinatoris fraude, qui regiæ nauis carinã perfoderat, perijt. Audita igitur fratris morte, ad regnum, ſibi hæreditario iure debitum, capeſſendum domum rediꝫ anno ſexto initæ expeditionis, qua equidem ſi res Chriſtianas non multum auxit, tamen ut ſerius cõciderentur, effecit. Abiturus Armenijs legatos adiunxit, qui Pontificem, regesq́ Occidentales adirent, ac ad recuperandas Syriæ Palæſtinæq́ reliquias adhortarentur. Dimiſſis apud Abagam filium equitibus uiginti millibus, qui Chriſtianis auxilio eſſent, ſi ad recuperandam Hieroſolymam traijcerent. Nupſit in Perſide Haaloni Docuſcanton puella regia, ſoboles Magorum, qui Chriſtum infantem, ductu ſtellæ, in Iudæa olim adoratum uenerant. Vnde coniugis hortatu, Scytha Mahometi templa omnia dirui iuſſit, afflixitq́ paſſim eius ſuperſtitionis credulos.

Gallici & Tartari Syria eiiciuntur uerum. Caput XV.

TArtarorum opes res Chriſtianæ in Syria facilè potuiſſent reſtitui, ſi in Occidente Pontificum animus paratior extitiſſet. Vrbanus enim quartus humillimo loco in Tricaſſibus natus, patre ſutorio ueteramentario, quanquàm præſens, dum Patriarcham Hieroſolymitanum ageret, rerum inclinationem uidiſſet, potius habuit Siculum regnum uectigale Eccleſiæ facere, quàm ſubuenire Syris, conatus Mãfredum regni poſſeſſorem exigere, cum illi Conradinus poterat obijci, notho ſcilicet, legitimo thoro natus. Sobolem tamẽ Friderici, indolemq́ Ducum Sueuiæ tam irreconciliabili pertinaciq́ odio proſecutus eſt, ut Carolum Andegauenſem (qui uxoris ſtimulis ad maiora indies adhortabatur) ad capeſſendum regnum incitaret, quandoquidem ipſum regem Galliæ (qui nouas res, ſanguinemq́ Chriſtianum faſtidiebat) ut Inſulæ imperium ſibi quæreret, adducere nequiuiſſet. Conſilio aſtum adiunxit Pontifex. Legatum purpuratum in Galliam Germaniamq́ miſit, qui ad ſacrum bellum ut redintegraretur, omnes proceres pioſq́ literis ad-

hortaretur. Exciuit è Gallia plures Cardinalis persuasio, addidit ipse rex alios non paucos, quos aduersus Barbaram religionem militaturos, proscriptos in certum diem ablegabat. hi duce Guidone Episcopo Altisiodorensi in Italiam descendentes, superato ad Brixiam Pallauicinio, nemine deinceps resistente, Viterbium usque peruenêre. unde non ita multo post, quare uocati adessent admoniti, accepta pontificis benedictione, in Manfredum per Vmbros & Marsos ducuntur. at moritur Vrbanus, Clemens quartus sufficitur, qui non minori odio in progeniem Frederici flagrabat. is Andegauensem cum triginta triremibus accedentem, unà cum uxore coronari fecit, Siciliæ Hierosolymorumq; regem declarat, imposito tamen uectigali, quadraginta in singulos annos millium aureorum pontificibus deinde Romanis numerandorum, adiecta conditione, qua iureiurando cauere regem oportuit, ne imperium etiam oblatum ultrò, acciperet. Pontifex enim nimias horrebat Siculorum regum opes, quibus auctis, eo minus eos in officio contineré posse uerebatur. At Carolus intra biennium, Manfredo, Conradinoq; extinctis, totius regni dominium suscepit, iamiam ad Hierosolymitanum regnum adspirare incipit. Per totam igitur Germaniam de suscipienda cruce in hostes fidei, conciones fiunt. Enituit tunc è Dominicanorum familia orator (cui Achillis nomen, ac apud Basilienses magna authoritas erat) pia mira'q; facundia. Quippe fœda cædes nobilissimi adolescentis Conradini, animos Germanorum à Pontifice Andegauensiq; omnino alienarat, adeò ut ad nomen utriusq; iracundia efferarentur, auxilia, opes, uires, subsidia negarent, Pontifici tanquam tantæ cladis autori, Carolo ceu parricidæ, qui hærede infanda cęde sublato atq; trucidato, alienum imperium occupasset. Potuit tamen doctissimi uiri persuasio tantum, ut publicum odium pietati, honestati, utilitati'que Reipublicæ posthaberetur, ac apud Rauracos, Tribotos, Sequanos, nobiliores quique nomen Christo dabant, inter quos Scalarij, Monachiq;, duæ præpotentes tunc familiæ apud Rauracorum Basileam, urbem inclytam, conuocatis clientibus, crucem assumpserunt. Monachorum familiæ princeps Sifridus, Scalariorum Hermannus, Equites habebantur. Psitacum hæc, stellam illa factio, tesseram habebat. quæ res magnam postea cladem urbi intulit, dum diuersis sententijs, unaquæque earum urbis regimen ad se trahere nititur. Sed de his in libro secundo commentariorum, quos de uita Rodolphi Habspurgensis scribimus, plura. Hoc uerò tẽpore consociatis animis, opibus, uiribusq́ue sacrum bellum instituunt. Ad hoc cùm se pararent, Tartarorum nuntios Genuæ cõmorari audiunt, quos adire, atque cum illis in Syriam traijcere decreuerunt. Nec mora, adiunctis sibi qui ex Tribochis uenerant (quos nunc Alsates uocant) equitibus propè quingentis, iter arripiunt, Genuensiumq; classe conducta, Ptolemaidem deportantur, inde Cęsaream delati, tanquam urbem hostibus propinquiorem, eoq; firmioris præsidij opus habentem. Abaga Haalonis filius interim parentis morte audita, in Scythiam abijt, Damascenis rebus Guirbocam præfecit, hominem impigrum, decem millibus bellatorum stipatum, huic mandat, ut Christianis operam nauet strenuam. Germani autem qui Cæsaream præsidio insederant, Guirbocam, qui totus animo Christianorum erat, in-

consulta eorum temeritate alienarunt. Is enim ex sorore nepotem habebat, adolescentem fortissimum, quem gloriæ cupiditas in omne certamen arripiebat, iugis ille excursionibus Soldani limites deprędabatur. Accidit autem ut nostri quoque in communis hostis regionem incursionem facerent, abactaque ingenti præda domum reuerterentur. Tartarus adolescens, indigne ferens, sibi tantæ laudis præreptam occasionem, mittit obuiam qui æs repetat, ex eius enim prouinciæ finibus, contra ius fasque prædam abactam esse. Responsum à Germanis non admodum humanum, iuuenem ira atque æmulatione accendit, arma corripit, sed occurrentem nostri magna strage repressum, fugere coëgerunt. in fuga adolescens ipse traijcitur, delatus ad auunculum, diem obijt. Domestico igitur luctu Guirboca nobis hostis factus, Cæsaream expugnat, captamque diripit & incendit. Tantumque deinde absuit, ut Christianæ rei sit inde aliquid gratificatus, ut hostili etiam animo in omneis Christiani nominis sæuierit. Germani, qui capta Cæsarea, cuneo facto, per medios hostes uiam sibi fecerant, partim Tyrum, partim Ptolemaidem se receperant, Gallorum atque Anglorum regum aduentum, de quo iam fama percrebruerat, præstolaturi. Licuit interim sacra loca inuisere, atque adeò ipsam Hierosolymam. Publica fide accepta, Germaniæ nobilitas ferme omnis sepulchrum Christi adijt. Custodes phani à Scalario tunc liberaliter donatos ferunt, qui ut gratiam referunt, scutum insignibus Scalarię gentis depictum parieti ædium sacrarum affixerunt, quod ad hæc usque tempora, inter cætera Templi anathemata ostendi tradunt. Sed & Tartarorum res nutare in Syria cœpit. Melechemus enim, qui Turquemenio Soldano in Aegypto successerat, consilium cepit Tartaros ex Syria eijciendi. Inuasit ergo prouinciam Damascenam cum ualidissimo exercitu Guirboca, qui impar uiribus erat, utpote cui ex Scythia seditionibus ciuilibus laborante, nullum supplementum tamen pugna non abstinuit. Victoria uires sequuta est. Ipse Dux Guirboca interemptus, quo amisso, cæteri fusi, fugati dissipatique. qui denique cædi superfuerunt, in Armeniam ad regem amicissimum se receperunt. Cæterùm, præter pauca reliqua Syrię loca, quæ partim Christianorum pręsidio tenebantur, partim à Tartaris eo motu retenta, secundum eam pugnam, in hostium potestatem peruenerunt. Commodumque accidit, quod Melechemus, qui exterminium supremum Christianis minari uidebatur, à suis trucidaretur. nam Bandodacar qui illi successit, bellum haud continuo Christianis intulit, in hunc solum euentum, ut inopinantes, quum nihil omninò metuerent, opprimeret securos.

Instauratur bellum sacrum à Francis. Antiochia à Sarracenis capitur. Caput XVI.

Tartarorum metu solutus Bandodacar, cunctatione Occidentalium audacior factus, iam Ciliciæ atque adeò Armeniæ imminebat. Tūc Armenij sociique Tartari, qui ad eos se fuga receperant, communem legationem in Europam mittunt, quæ Francum regem, nec non & Carolum Siculum adeat, fidem auxiliaque implorent. Nam Clemente mortuo, tam repente nō solum inter prophanos, uerumetiam inter Cardinales discordia orta fuerat de creando nouo Pontifice, ut in tertium annum sedes uacaret. Carolus se imperatorem & tutorem Ecclesiæ scribebat. Præsens Christianorum periculum

Ludouicum magis exercebat, quàm exantlati apud Damiatam laboris & ignominiæ receptæ memoria deterrebat. igitur nouam in Barbaros infideles expeditionem molitur. Carolus Siciliæ simul & Hierosolymorum rex nũcupatus, ut Siciliam receperat, ita & sacrum regnum appetebat. Anno igitur undeseptuagesimo post ducentesimum, apud Francum deliberatur, quę primum regio Barbarorum petenda. Oratores Siculi regis suadebant, ut Punicum regnum, ipsaq́ sedes Carthago peteretur. Pœnos enim Italiæ infestos, quotidie copias in Siciliam, Galliam, aliasq́ Europæ regiones traijcere posse, & negotium Christianis facessere, dum Syria tentaretur à nostris. id rerum suarum respectu optabat Carolus, qui euersis Aphricanis rebus, regnum suum multò firmius futurum haud dubitaret. Francus, qui mediocre nihil cogitabat, sed tantum belli apparatum animo conceperat, quantum omnes ad eam diem Christiani nũquam attentauerant, totum Christianum nomen defendendum suscipiebat. igitur facilè persuaderi potuit, ut Sarracenos in Aphrica primum peteret, ratus fore, ut ijs edomitis, Sarracenorum uires distentæ, mutua auxilia sibi ferre nequirent. In belli itaque societatem Henricum Anglum uocat, petitq́ ut cum suis Anglus in Orientem classe cõtendat, dum ipse in Aphrica Tunetim oppugnaret, ac ut facilius in sententiam suam traheret Henricum, nouis fœderibus Lutetiæ exceptum honorificentissimè sibi iungit his conditionibus. Vt nullum posthac ius Anglo foret repetendi Normaniam, sed contentus Aquitania, reciperet pro impensa bellorum, millia aureorum centum & quinquaginta, ac in singulos annos uectigalis nomine, dena millia. Heinricus negotio confecto, domum rediens, ingentem pecuniam à populo exigit, qua in primis Edouardum filium iuuaret, quem in Syriam cum classe mittere decreuerat, ut Christianis principibus auxilio esset. Missi etiam in Germaniam Decumani ex purpuratis, qui à clero in sacri belli usum, pecuniam à Clemente imperatam reciperent, multum reclamante Iohanne Semera, ætate ea Theologo iurisconsultissimo. Ludouicus deinde instructis aliquot nauibus, Genuam mittit, qui Rempublicam, sacro bello ne deesse uelit, adhortentur, ac classe instituta, copias regis traijciant. Genuenses, qui statim in Syriam regem traiecturum sperabant, nihil de bello Punico cogitantes, nauigia, arma, homines pollicẽtur, rati tanto rege fautore, Venetis se facilè superiores futuros, amissaq́ omnia recuperaturos. Decem hominum millia nomen dedisse tunc scribunt aliqui, publico priuatoq́ sumptu omnia instructa diligentissimè fuisse. At dum in Europa ad bellum subeundum hæc parantur, in Syria Christiani, supplementi subsidiorumq́ spe elati, aut inuicem digladiantur, aut ocio incuriaq́ marcescunt, Bandodacar repentino insultu Antiochiam aggreditur, quam propè uacuã inuenit. traiecerat enim Cõradus princeps, qui Frederico patri, Frederici secundi imperatoris filio successit, in Siciliã, Cõradino auxilia laturus (ubi etiã à Carolo Andegauensi captus, oculis primo priuatus, ultimò tamen suspendio uitam finiuit) Patriarcha Opizoni Flisco Genuensi, uiro literis quàm armis aptiore, ad custodiam urbis relicto. Eã igitur, paucis defendentibus, tam facilè cepit, quàm ægrè à nostris fuerat recepta. Abiẽs à fundamẽtis destructo præsidio, urbem munire noluit, sed iniecto ædificijs igne, eam delere statuetat, Ar-

rat, Armeniam citatis itineribus inuasurus. qua re factum, ut Christiani, qui ad tutiora loca se receperant, hoste abeunte, ignem restinguerent, urbē ipsam restaurarent, at opum tenuitate, temporisq́ breuitate interclusi, tam munitā reddere non potuerunt, ut insequenti ac proximæ Sarracenorum oppugnātioni, decennio post, resistere posset. In hac expugnatione, memorabile & pudicitiæ & castimoniæ muliebris facinus prætereundum non puto. Erat in urbe religiosarum uirginum cœnobium, quæ cum ex tumultu urbem captam esse sentirent, deinde cæde, stupro omnia compleri, prophana sacraq́ eadem ignominia affici, nec uitæ nec pudicitiæ cuiusq́ parci, Antistitem pietate prudentiaq́ exornatam fœminam adeunt, consilium in rebus desperatis petunt. Quæ quum multa de martirij præstantia, de castitatis merito præfata fuisset, in ipsius uerba iurare omnes iubet, atque eius exemplum sequi, acceptoq́ cultello, quantum cæsim uno ictu potuit detruncare, nasum mutilauit, oraq́ cruore dehonestabat. Matrem imitantes filiæ, uultibus fœde laniatis, crucem horrendamq́ speciem irruentibus Sarracenis exhibuerunt, ea fœditate spurcam barbaramq́ libidinem, quam formidauerant auertentes, salua pudicitia ad unum omnes enecatæ sunt. Aberat eo tempore Ayton Armenius, qui Abagæ in obsidione urbis Corrigiæ auxilium & suppetias ferebat. igitur alieno ductu bellum in Armenia ducebat Bandodacar. Duo regij iuuenes, in ipsis regni finibus, ferociter hosti congressi, funestiorem Armenijs pugnam fecere, hic suo casu, dum strenue pugnans occubuit, ille in hostium potestatem uiuus redactus. At Bandodacar etiam Turcorum regnum, quod Tartari tenebant, cum exercitu ingressus, Tartarorum armis magna impedimentorū parte exuitur, equitibus duobus millibus amissis. Recepta à Tartaris oppida, quæ ad Sarracenos defecerant, diruta omnia. Prouinciæ præfectus, qui Peruana nomen habebat, hostesq́ rebus nouis studens, in regionem acciuerat, membratim excarnificatus est, captiuisq́ Turcis ac necessarijs, regali cōuiuio epulandus appositus. Recuperatas Turcarum regiones Armenio regi Abaga gratis offert, sed Ayton causatus uires exiguas, Tartaris actis ingentibus gratijs, prædam reliquit. Suppressa ea clade aliquantulum Sarracenorum ferocia, Bandodacar domum se recipit. Armenius Tartarusq́ iterū nuncios ad reges mittunt, qui iter maturare iubeant, ipsi auxilia & subsidia maxima pollicentur.

Carthago à Francis obsessa. Rex Aphrorum Siculis fit tributarius. Caput XVII.

INterea Francus rex Duumuiros gubernando regno instituit, Simonem Neellam Comitem regni, Matthæum Vindotiensem templi D. Dionysij Antistitem. Testamentoq́ condito, omnia domi composuit, tanquam fatum suum impendere cerneret. Assumptis deinde tribus liberis, Philippo Pulchro, Ioanne Tristanno (quod cognomen illi inditum erat, quando eum mater Aegyptiæ cladis anno pepererat) Petro Alanconij Legato insuper, qui à morte Clementis apud regem morabatur. Aderat illi ex filia Blancha Gener Theobaldus, Nauarrorum rex, & Alphonso fratre Tolosatium comitibus. Sequebatur etiam Ludouicum Guido Flandrensis, cæteraq́ prope omnis Galliæ nobilitas. Ad portum non procul à Massilia, quē ad Aquas mortuas uocant, terrestri itinere peruentum erat, ubi anchoris Genuensium

classis innitebatur, aliaque nauigia, quæ regis aditum expectabant. Classi Genuensium præerant, Ansaldus Auria, Philippusque Cauaconcus, quibus legatus datus Franceschinus Camillus, hi postquam inaudiuerant regem non rectà in Syriam tendere, sed Aphricam animo concepisse, iter illi dissuadere conabantur, alieno hoc tempore fieri, quum ipse Aphrorum rex Veneto, Genuensi, Pisanoque, nonnullis etiam alijs Christianis, utputa Florentinis, amicitia iunctus, fœderibusque adscriptus, nihil hostile in pios moliturus esset. Cæterùm fidelibus, qui ad Tunetim negociarentur, magnum inde emersurum periculum, odiumque perpetuum in nostros exoriturum, cum Pœni fide Genuensium & aliorum freti, arma in se nihil tale opinantes conuerti cernerent. Syriacam uerò expeditionem regi gloriæ, Reipublicæ Christianæ usui fore, itidemque facillimam, quum Tartarorum Armeniorumque subsidia totam Phœniciam facile recuperare, tutarique possint, Damascenorum conatus distinere, maris portus ad conuehendum commeatus securos reddere, si Aegyptum rex inuadere uelit. Hæc regem in ancipiti constitutum, nonnihil sententiam mutare coëgissent, nisi Caroli legati, qui hoc unum, ut Siculi rebus consuleretur, apud regem agebant, largissimis pollicitationibus institutum maturare persuasissent. E portu igitur soluit anno eius sæculi septuagesimo, Calendis Martijs, atque in altum delatus, ægrè propter sæuissimam tempestatem, qua diu iactatus fuit, Sardiniam tenuit. Vbi reparatis ijs, quæ agitatione & quassatione procellarum decussa fuerant, recreatis quoque nausea maris affectis, Genuensium, quæ tardius soluerat, classem expectat. Venerant eò nuncij ex Aphrica, qui Muleni, id est, principis eorum consilium regi patefacerent. Ipsum, scilicet, constituisse apud se religionem Christi profiteri, si per procerum suorum uoluntatem commodè posset. Sed hoc industriam tempusque requirere, proinde Aphrica abstineret, Syriam aut Aegyptum peteret, ubi aliquo insigni contra Sarracenos edito facinore, auxilium Numinis, nomen Christianum illustrius redditum, pœnis deinde, uel fama tantum horrificum futurum esse. Hac occasione in nomen societatemque Christianorum, Aphricam transituram, absque ulla sanguinis effusione. Audita legatione rex, fucum metumque subesse rebus coniectans, præfectum maris, quem Admiraldum uocant, cum aliquot nauibus præmittit, ac Carthaginem uersus tendere iubet, qui duabus tantum onerarijs nauibus in portu uisis, suos expedit, oppugnat, occupatque defensas strenuè, militem in continentem educit, significans regi opus esse maiore manu. Ludouicus cōfestim traijcit, noctéque ea in nauibus cum copijs se continet. Carthago etsi non eam formam, non tantam potentiam, qua olim primatum & imperium Romanū æmulabatur, nunc retineret, toties capta, toties excisa, renata renouataque aliquantulū uidebatur, cæterùm genus loci, cœli uis, ac ipsa natura odium in nostros Latinos adhuc retinere indicat. Fuit igitur nostris tandem in terram egressis, cum hoste qui littora armatis, urbem utcunque restitutam fortissimo præsidio compleuerat, acre certamē, tamen decem millibus suorum occisis, Barbarus terga uertit, nostri recepta urbe Carthagine et arce, prælidiis impositis, ad Tunetim, tunc nobilorē ipsa Carthagine urbem properant. quæ obsidione cincta, oppugnata necquicquam sæpius, cunctatione magnam nostris

intulit

intulit cladem. Quanquam una & altera eruptione Barbari, accedentibus ex Numidia & Aegypto subsidijs maximis, in nostros irrumpentes, magna cæde disijciebantur, tamen in desperationem urbis capiundæ, per uim nostros deduxerunt. Commeatus igitur inopia expugnandam censent nostri. clauditur aggeribus urbs, & iam in sextum mensem occlusa, nostros sustinet, quos propter pestilentes aquas & aëris intemperiem morbus inuaserat. Quo cognito, hostis ut calamitatem nostrorum augeret, callido utitur consilio. Cùm æstu intolerabili exurerentur omnia, ac sub cœlo mitiore alitam gentem nostram mirum in modum solis ardor grauaret, quamprimum uentum castra nostrorum inflare Barbari sentiunt, tuncemisso magno numero equitum, arenarium illum ac urbi obiectum aggerem inequitare iubent, ac discurrendo nostros ad pugnam elicere. Vbi statim ingenti excitato puluere, quem uentus impetus, in ora, oculos accurrentium ferebat, nec non eos qui in castris agebant, magnis afficiebat incommodis. At imber de cœlo profusus hoc malum sedauit. Vrbs deinde multitudine incolarum, fame laborare cœpit. nostris in castris erat copia, cùm ad Hipponem atque Leptitanam regionem usque populatio pateret, ad deditionem spectare uidebantur Barbari. dum pestis per nobilia ignobiliaque capita uagari incipit, Tristanus filius Ludouici protinus morituro, leti exemplū præbet. Decessit enim postea rex ad octauum Calend. Septemb. uentris profluuio. Legatus purpuratus Allarius Episcopus hunc insequutus, luctu exercitum, Barbaros ferocia repleuerunt, cùm Carolus, facta cum Pisanis pace, magna instructaque eorum classe, ex Sicilia in castra peruenit. Nouo & recenti milite hostē erumpentē fundit, atque in fossis, quas in perniciem nostrorū, superiecto sabulo, exstruxerant, perire coëgit. Mulenem omnibus uiribus, belli aleam tentantem fugat atque persequitur. Eo tempore Henricus Cornubiæ comes, Richardi, qui imperium mercatus fuerat, atque diem suum obierat, filius, in Aphricam descensionem fecit, spe allectus, quod Tunete urbe propediem in potestatem Christianorum redacta, coniunctis classibus in Syriam ad Edouardum patruelem cursum dirigeret, qui ut postea dicemus, iam classe Asiam tenuerat. Aucti nostri uiribus, peste imminuebantur, à qua nec Sarracenus immunis euasit. quamobrem Mulenes princeps pacem à nostris petijt. Data igitur pax, leges Barbaro dictæ. Vt sanctos uiros, qui de Christo pubicè uerba facerent, in urbē reciperent. Si quis Aphrorum nostrā profiteri religionem uellet, initiandi lustrādique illi potestas fieret. Quadragena millia aureorū Siciliæ regi rex Barbarus quotannis numeraret, quantam summam Siculus Romano pontifici ex formula debebat. Captiuos Christianos dimitteret. Impensam belli auro recompensaret. Recepit auri partem Carolus, inducijs iuramento in decennium pactis. In Siciliam recursum, magna spe, mutatione cœli luem leniri posse. Cùm in conspectu Sicilia iam haberetur, tempestas atrox naues disiecit, non paucas submersit, reliquas quassauit, ad Drepanum rursus, quos lues in Africa, procella in mari remiserant incolumes, duplex calamitas excepit, auaritia scilicet Caroli, qui lege Rhodia, & nauigia & onera amissa fisco suo adscribebat. tunc etiam recrudescens pestilentiæ uis, qua Theobaldus & Isabella Nauarræ reges, Flandriæ comes, absorpti sunt. In Calabriam uerò

traiecit Philippus rex Galloru̅ patris successor, ubi Elisabeth eius uxor apud Consentiam(quam Crathis fluuius, ut ipsi uidimus, interfecat, Sybaris uerò ambit) in aquis perijt. Probro datu̅ est Carolo, fœdus cum Barbaro initum. Non deerant enim qui dicerent iam Tunetim in nostroru̅ manu fuisse, si tantum in tertium diem usq; obsidionem continuasset Carolus. Certe reclamantem Philippum minis compescuit. Anglo persuadere non potuit, ut uel nummum de numerata pro impensis belli Barbari pecunia reciperet. quam integritatem diuinum numen approbasse uoluit, cùm illæsus cum suis copijs, cæteris magno incommodo affectis, per mare impetuosum, in Siciliam euaserit. Hunc finem habuit expeditio Africana, quæ ducenta millia pugnatorum habuisse dicitur.

Edouardi Angli in Syria periculum. Henricus Anglus regius adolescens trucidatur. Caput XVIII.

FVerat (ut diximus) inter Christianos principes comparatum, ut Anglus cum classe in Syriam traijceret, dum Francus Aphricanos edomaret. à patre Henrico igitur Edouardus, classe, commeatu, armis, milite, pecunia instructus liberalissimè, assumpto Theobaldo Leodiensi Archidiacono, apostolicæ sedis Legato, atq; Edmundo fratre, in Asiam traiecturus, naues conscendit. Erat Edmu̅dus Lancastriæ comes, Edouardo natu maior, cæterum forma, ingenio inferior. Disparibus ex fratribus, duæ factiones nobilissimæ ortum habuerunt, quarum in hodiernum diem altera, Rosa rubra, altera alba uocatur, quod hæc unius, altera alterius familiæ insigne fuerit. Coiunxit se Edouardo Ioannes Baliolus Scotus, eius gentis magna manu stipatus. Phrisonum quoque, & inferioris Germaniæ nobilitas, numero haud contemnendo. His in Asiam traiecit, usq; eò Ptolemaide commoraturus, quoad Ludouicus ex Aphrica uictor cum maiore exercitu adesset. Quinque millia equitum in exercitu Edouardi, peditum numerum duplum fuisse, sunt qui tradant. At du̅ Edouardus belli socios expectat, prope fuit, ut in ipsis rerum initijs, hostium' ne insidiis an domestica fraude incertum, interficeretur. Scelus omnes Arsacide Assissinisq; adscribunt. Quorum è numero quidam auito instituto, blanditiis, artibúsque apud Edouardum se insinuauerat, ut sæpius, tanquam regionum peritus, rerum gestarumq; callens, in colloquium regii adolescentis admitteretur. Tantam occasionem captans uir sanguinarius, sica, quam sub ueste occultauerat, Edouardum in cubiculo solum, trino perfodit uulnere, confecturus procidentem absq; dubio, nisi præualidus iuuenis, compræhensam parricidæ dextram, ictum repetetem, tamdiu continuisset, quoad strepito clamoreq; exciti famuli, accurrunt, correptumq; percussorem excarnificantes, discerpunt in minutias. Anglus semianimis à suis fomentis & medicinis recreatus, uix longo tempore ex uulneribus conualuit. Feru̅t quidam, Guidonis Montisfortis opera, hanc iniuriam illatam esse, qui patris necem ulturus (quem Edouardus ad Eueshanium in Anglia prælio uictum occiderat) insidiatorem domesticum subornarit. Sed fama tum obtinuerat, ut sicarii omnes Arsacidæ dicerentur, scelera omnia & latrocinia Assassinorum pertinaciæ adscriberentur. Rem Christianam cum Edouardo curabat in Syria Theobaldus legatus, cùm apud Viterbium à Cardinalium collegio Pontifex creatur. Reuocatum in Italiam Edouardus, ubi ex uulneribus

ribus conualuit,magnis donatum muneribus, magno egregioq; comitatu, mirificè iuuit,patruelicq; Henrico per nuncios mandat,classe manucq; Anglorum omni pontifici aduenienti præsto sit.Is ex Sicilia solués apud Cyprū magnis gratulationibus exceptum,in portum Centumcellensem,cui nunc ciuitas uetus adiacet,deducit.Deinde Viterbiū petētem officij et honoris gratia sequit̃.Venerat per id tēporis Viterbiū Philippus Francorū rex designatus, ac Carolus Siculus,ex Aphrica redeuntes, aderat & Simonis Montfortij filius,Guido Hetruriæ præfectus.Ecclesiam cathedralem audiendæ rei diuinę causa,reges proceresq; omnes petierant, inter quos Henricus pontificem sequebatur ingredientem.Hoc uiso à lōge, inflammatus ira Guido,incautum aggressus,uno atq; altero ictu interficit,uiaq; sibi ferro facta,præparatum ad templi ualuas equum conscendit,ac ad Soccerū Roscium Vrsinum,Anguillariæ(quod oppidum Tarquiniæ lacui insidet)regulum abijt.Ea res apud omnes & in primis apud Anglos inuidiam ingentē conflauit Carolo, quod nō persequeretur percussorem,cùm ipse Vicarius imperij & Ecclesię tantum scelus minime pati debuisset.Theobaldus,qui iam pontificatum inierat,ac Gregorius decimus appellabatur, continuò ad rem in Syriā iuuandam animum adiecit,cui Venetorū & Genuensium discordiam in primis obstare,ipse didicerat.abeuntem ergo Philippū obtestatur,ne tantæ rei desit, magnitudinem splendoremq; eius nominis, multum in ea profuturum. Is igitur Cremonæ substitit, cupiebat enim uehementer rebus in Syria laborantibus consulere. Vocatis ad se utrorumq; legatis,eos tam diu secū esse uoluit,modo hos,modo illos hortando, leniendo,pollicendoq;, donec rem ex sentētia confecisset. In quinq; igitur annos utrinq; induciæ pactæ sunt.ac Veneti Pisanorum sociorum nomine pepigerunt. Fuit hic annus undecimus ab eo, quo primum apud Ptolemaidem infestis armis concurrerāt.Edouardus Anglus,cùm iam omnem spem bene gerendæ rei amissam uideret, factis cum hostibus induciis,in Italiam incolumis redit. Certior factus de patruelis nece,Romā adijt, cum Gregorio Pontifice, quī cum amicitia à principio in Syria conciliata ei intercedebat, egit ut id nefarium parricidum non pateretur esse impunitum. Pontifex Guidonē qui capi non poterat,in impiorum numero habendū autoritate sua decernit.Edouardus exectū cor patruelis, aurea pila inclusum secum auferens, Florentiā petit,ubi à Repub.honorificentissimè exceptus, aliquot dies transegit.equitibus creatis permultis. Deinde Angliā petens,cùm domum redijsset,deportatū Henrici cor apud Londinū,in ponte Thamesis fluuii,pilæ lapideæ ad id erectæ imposuit,quo Anglis testatior fieret iniuria à Gallis recepta. Quiescebat iam Italia, Germania sub fortissimo Imperatore coire incipiebat,in Gallia res tranquillę.Anglis ocium erat,consilia agitabantur inter proceres Christianos, de recuperandis in Asia rebus perditis, cùm initiū perturbandi omnia à Venetis Genuensibusq; ortū est, ac inter eos rursum bellum redintegratum magna utriusq; populi clade,maiore rei Christianæ in Syria pernicie.nam in causa fuit,ut destitutū auxilio Christianū nomen paulatim ac intra annum decimumquintum,ex tota Syria eiiceretur.quod qua uiolentia, qua iniuria contigerit, in quinto libro dicemus.

DE BELLO SACRO CONTINVATAE HISTORIAE LIBER QVINTVS, IN ORDINE uicesimus octauus.

Rodolphus Habspurgensis, Imperator creatus, eiusq; expeditiones uariae. Caput I.

Regorius X Pont.max. Lugduni concilium patrum indixerat, agebaturq; anno à nato Christo 1284. ad id celebrandum, quia cum Grecis instabat certamen de spiritussancti processione, doctissimi quiq; accersebantur, inter quos Thomas ille Aquinas, qui tamen antequã eò peruenisset, diem suum obijt. Adfuit Bonauentura Balneoregius, Franciscanę familiae ornamentum, Eboracensis antistes. Genuensium ope adfuit Palaeologus imperator cum Iosepho Patriarcha Constantinopolitano. Qui ut Graeci imperij iura adipisceretur à Pontifice maximo, etiam reclamantibus Balduino imperatore & Carolo Siculorum rege, id obtinuit, cum utrinq; almum spiritum procedere profitebatur. Peruenerunt Lugdunum Tartarorum nonnulli proceres, ij domi professi Christum, nonnihil initiati, tunc lauacro regenerationis abluti sunt. Rodolphus Victoriosus, Habspurgensis Comes, superstite aemulo Castulonensi Alphonso (illo, de quo dictum illud sceleratum fertur, Si à principio creationis interfuisset consilio Dei, quod nonnulla melius ordinatiusq; disposuisset) imperator renunciatus in interregno, à Gregorio, qui Lausannam usque accedenti Rodolpho occurrerat, Romanorum rex declaratur, ea lege, ut intra annum in Italiam diadematis causa proficisceretur, atq; Hierosolymitanis rebus, quantum posset, maximam opem ferret, seq; ipsum praeberet imperatorem totius exercitus; quem pontifex cruce signatum in Asiam missurus esset. Ad expeditionem ineundam ducenta millia aureorum imperatori oblata, quam summam confestim ut Mediolanum ueniret, à mercatoribus Florentinorum Pistoriensiumq; reciperet. Deinde Papa Christianis omnibus decimas rerum imposuit, missis qui per totum sexennium tam sacra quàm prophana decimarent, qui omnium commissorum ueniam offerrent ijs, quibus crucem suscipiendam persuasissent. Rodolphus cum uxore, liberisq; ac tota fermè familia Lausannae se crucis tessera insigniuit. Isnensis ille Henricus, Basiliensis Episc. à põtifice legatus dictus, per totam Germaniam decimas in supplementũ Syriacae expeditionis, congregare coepit. Profectus inde imperator, Basileam peruenit, ubi legati, eiusq; iussu, in dominicana familia, primarius quidam uir, Eberhardus nomine, dicendi arte excellens, multos sua facundia persuasit, ut ad militiam transmarinã nomen darẽt. Inter quos fuêre Theobaldus comes de Pfirt, deinde Lotharingiae dux cum aliis militibus & equestris ordinis insignibus uiris permultis. Theobaldus, ut in sumptus belli pecunias congereret, comitatum Pfirtensem cum possessionibus, portoriis, uectigalibus, mixto meroq; imperio Episcopo Basiliensi, emptionis titulo cautionibusq; tradidit, receptis pro eo argenti marcis quadringentis. Dum igitur ad expeditionem Hierosolymitanam omnia parantur, sesquiennium effluit, interea ipse pontifex morae pertaesus, mittit qui imperatorem uocarent, & uoti admonerent, juberentq; ad Calend. Feb. 1275. cum om-

cum omnibus ex Germania copijs Italiã intraret, inde in Asiam traiecturus, alioquin diris pontificijs ictum, imperio illum excidisse. Sed morte pontificis secuta, Ottocari Boiohemiæ regis & Henrici Bauari ducis contumacia, opis afferendæ Hierosolymis & spes & occasiones omnes interrupit. Imperator quippe ad uindicandam Romani imperij maiestatem, iniuriamq; illatam ulciscendam, contra Bauarum & Boiohemũ arma suscipere coactus, propiorem illi curã, quàm sacri belli esse, rebelliũ suppliciũ ostendebat. Genuenses, Veneti, Pisani, Florentini Græciq;, audita morte Gregorij, seu fractis carceribus, ferarum ritu se inuicẽ terra mariq; dilaniabãt. Carolus præterea Rom. pontifici grauis imminebat, aiebat enim omnia pro arbitrio. Siciliæ enim regno tributum adiecerat Punicum, Achaiam quoq;, Prætor Rom. creatus, uicarius imperii, apud omnes Italię urbes magno in precio. Sic dum in Italia, quàm in Germania res nihilo pacatiores, Innocentius v. Hadrianus quintus, Ioannes xxij. Pontifex maximus, seinuicem in pontificia dignitate insequentes, per totum triennium nihil omnino, ad res Syriacas subleuandas, auxilii aut supplementi colligere potuerant, statuit imperator rebus attritis nonnihil opis adferre, ac primo bello Boiohemicò confecto, Henricum Ioannis Obotritorum ducis filium sanctæ expeditioni præficit, ualida manu militum illi addita, in Syriam transfretare iubet. Is in Cyprum cum suis delatus, Amita, regis Henrici uxore Placentia humanissimè exceptus, Ptolemaidem paucis post diebus peruenit. In agrum igitur Damascenum irruptione facta, flamma, ferro, uastitate omnem regionẽ depopulatur, spoliis onustus, sæpius in urbem reuertebatur. Barbari temeritatem atq; audaciam principis conspicati, cum ui non absq; ingenti eorum iactura resistere illi posse uiderẽt, fraudes atq; dolos instituunt, spoliis oneratum, adq; suos reuertentẽ, insidiis circumuentũ capiunt. Ad Soldanum deductus, totos sex ac uiginti annos, magnam uitę partem, in captiuitate detriuit. Erat inter famulos Henrici Martinus quidam, qui diu pugnantem herum armis tutabatur, sed numero oppressi ambo, cum manus dare cogerentur, hostib. famuli fides etiam admirationi fuit, dum eñ principem suũ strenuè tutatur, multis uulneribus acceptis, uix mortem euaserat, at medicorũ cura sanitati pristinę ac libertati restitutus, abire hero captiuo noluit, operam suam Limbolario locauit, mercedulã omnem principi Henrico deferens, ut partem Barbaris, qui illum custodiebant, elargiri posset, quò in ipsum mansuetiores essent, partem ad corporis curam conuerteret. Tandem eo anno quo Cassanus Tartarus Syriã, expulsis Sarracenis, ut postea sequitur, subegit, cũ cęteris captiuis redemptus, domũ rediit. Cum tamen autores non indigni aliam suę libertatis rationẽ tradiderint, quę etsi non adeo uerisimilis uideatur, tamen hoc loco interseri non absonũ duxi. Consenuerat optimus princeps in pędore & squalore carceris, cùm extincto tyranno, ex Mamaluchis præficeretur regno Aegyptio Germanus quidam, is statim ducem ad se uocare iubet, ac cùm instaret ipsa dies natalis Dominicæ, ita hominẽ affatur. Nónne sacrosanctam natiuitatis tui Christi memoriam apud tuos te celebrare, res iucunda tibi uideretur. Noui enim superstitioni Christianæ te adeò deditum, & religionis, quàm libertatis maiorem sollicitudinem te gerere. Rectè ais (inquit Henricus) rex optime, nam ipsa libertas nihil omnino esset, nisi incarnatiõe sua clemẽtissima captiuitatem no-

fert. Papa uerò qui iamdudum Caroli opes imminuere statuerat, Senatoria Vicariatusq; dignitate priuarat regem. nam ex familia Vrsinorum, Romæ præpotenti prognatus, duos nouos reges, & eos gentiles suos, in Italia instituere cogitabat, ac unum Hetruriæ, alterum Longobardiæ præficere, ad arcendos reges exteros. Coniurationi igitur in Francos socium se exhibet. Prochitanus acceptis à pontifice literis, Arragonemsem conuenit, aurum pollicetur, ut bellum iuuare uelit. Classem igitur is etiam parat maximam, apparatu belli apud ipsum omnia perstrepunt, sacri belli suscepti titulo. Atqui uerò Constantinopolitanum imperium Siculus, Hispanus autem Trinacriam quærebat. Pontifex fastidiebat exteros. Dolus utrinque excogitatus & structus cruentus. nam in sacrosanctæ Dominicæ resurrectionis die, uesperarū hora, dum apud pontificem agit Carolus in Phaliscorum monte, Siculi, dato signo, ad æris campani sonitum, omnes Gallici nominis per totam insulā uno tempore, eodemq; momento trucidant, adeoq; cupidè, ut sine sexus discrimine mares & fœminæ ferro dediti sint. Cæsæ sunt etiam Siculæ mulieres, si quæ Gallorum erant compressu prægnātes. Inde prouerbio increbruit, Siculus uesper. Classis deinde occupata, quæ in portubus stabat, parata ad imperium Græcum inuadendum, ementito prætextu. quo Deum optimum maximum irritatum ferunt, ut cladem Gallis tantam immiserit. Certè nec Arragonēsi dolus impunè transijt, quippe non post multò, à Gallis in pugna cæsus occubuit. Cæterùm dum Sarraceni uanos Christianorum motus, ac à uero alienos esse cernunt, haud cunctandum rati, Antiochiam inuadūt, quam non adeò firmatam, uniuersam penè delent. præda ingenti onusti, in Armeniam irrumpunt, omnia deuastant, depopulanturq;. At Armenij cùm hostem efferatiorem per æqua iniquaq;, atque conuallium angustias, discurrere, prædam congerere, nullo seruato ordine, omnia diripere uident, contractis copijs, locorum ignaros ex improuiso adoriuntur. Sarracenus ab omni latere circumuentus, prædam abijcere, arma corripere & expedire, ad signa coire contendit. Bandogabar suis auxilio accurrens, ordinesq; instruere tentat, dum fugientesq; reprimit, redeuntes ad signa conuocat, sagitta in incertum emissa uulneratur, saucium uires uerbaq; destituunt. delatus ingenti celeritate ad castra, quæ ad fauces Armeniæ locauerat. Amissis suorum permultis, Damascum redijt, cum uiginti millibus captiuorum, quos Antiochiæ, alijsq; in locis uinxerat. Paulo pòst ex uulnere quum obiisset, Helpin successorem habuit. Hic parentis mortem ulturus, iterum Armenios bello aggreditur, qui quum à nobis frustrà opem petiuissent, Gallicis Hispanicisq; armis, Pisanorum, Venetorum, Genuensium discordia dilaceratis, ciuilia uerò bella apud Tartaros sopita esse audirent, ipsum Abagam, ut subsidio illis accederet, orarunt. Non defuit Tartarus supplicibus, cum triginta equitum millibus Mandogamorem fratrem regi mittit, ut coniunctis copijs, Syriam ingressus, Sarracenos reprimat. Obsidebat Helpis Hamant, ab Antiochia & Cæsarea urbem haud procul distantem, quæ fido præsidio Armeniorum strenuè defendebatur. Eò quum accessisset Tartarus cum Armeniorum copiis, magnum Sarraceno metum iniecit, quum uiribus, numero & industria hostem sibi præstare multum non obscurè uideret. Ad

ingenium igitur conuersus, mittit qui ducem Tartarum, promissionibus pollicitisque immensis persuadeant, ut desertis Armeniis, in pacatum abeat, aut inita pugna, in medio belli ardore destituat. Auro hominis fides corrupta, pugnā capessere omnes iubet. Rex Armenius, bello uir prudens ac exercitatus, belli aleam haud tentandam respondet, sed hostem qui ad prædam, quàm ad pugnam magis expeditus esset, cunctatione eneruandum, quando quidem exploratum sit, uix in tertium diem, annonam Sarracenis superesse. Tartarus mora uictoriam surripi contendebat, aut enim hostem fuga elabiturum, aut supplementis accersitis, uires resumpturum. Tandem ab omnibus, magno ardore ad arma conclamatum. Prælio inito ab utroque cornu, nostri egregiè uincunt, sed dum in fugam inclinari Sarracenos atque dissipari cerneret Mandogamar, equo pernix desilit. qua re conspecta, ex instituto gentis, equites ducem imitati, & ipsi in pedes se excepere. Armenij à sociali equitatu, cui uni fidebant, ita proditi & deserti, dum animos colligit, redintegratque uires Sarracenus, ad castra pedetentim se recipere coguntur. Tartarus pro uicto, retro ad Euphratem concessit. Armenij uerò cùm biduo post pugnam castra in hostico habuissent, Sarraceni desperationem eorum mirati, liberos eos abire permittunt, deinde recepta Hama, alijsque Syriæ urbibus, domum redeunt. Reuersos ad suos Tartaros Abaga rex ignominia affecit, ut per omnem uitam habitu uestituque muliebri uterentur, Duces uerò & fratrem securi percutere iussit.

Mergabum in Syria à Sarracenis expugnatur, & obtinetur. Caput III.

SYriacum bellum instaurabat Abaga, sed in apparatu belli, domesticis insidijs opprimitur. Tangodar autem, qui fratri successerat, olim Christianis ritibus initiatus & babtizatus, Nicolaus dicebatur; tamen commercio gentis, à sanctis digressus, impijs sese coniunxit, Christicolas omnes capitali odio insectans. Admonitus à pijs, ne pergeret populum Dei tam nepharijs conatibus molestare, non solum non paruit, sed Dominicas atque ædiculas sacras dirui fecit. Insanientem tandem populus trucidauit, suffecto in locum eius Argone ex fratre nepote, qui destructa omnia instaurauit, Christianos pio fouit affectu. Interim apud Sarracenos Helpis discesserat, cui Melechsaites successit. is ut regni auspicia insigni aliqua clade Christianorum iniret, Marmeam urbem in Syria Phœniciæ expugnare decreuit. Ea quidem urbs præsidio, turribus, propugnaculis aggeribusque munitissima, ab Hospitalariis regebatur, qui Barbari aduentu præcognito, arma, tela, annonam, uirosque fortissimos urbi & præsidio immiserant, instructam ad multos annos haud facilè in tyranni potestatem ituram sperantes. Melechsaites ex omnibus sui regni regionibus accitis copiis, Arabum auxilia quoque ciuit, lustrato exercitu, ad sexaginta millia equitum, alterum tantum peditum inuenit. Iā Anteradon peruenerat Barbarus, quæ tantùm quatuordecim millia passuū à Marmea siue Mergatho distat, cùm Aegyptia classis instructissima adest, quæ per Marræ fluuij ostia inuecta (cui Marra imminebat, tantum duobus millibus passuum à mari remota) exercitui se coniungit. Barbari ponte ex superiore parte fluuium iungunt, corona circundant urbem, crates contexunt, machinas explicant, urbem irrumpere multa ui sæpius tentant, toties

reiecti

relecti ab ijs qui in præsidio Germanis, in omne uirtutis opus præcipites, magnis cladibus afficiuntur, quum ex insperato nunc in hostem erumpunt, nunc molares magnas, & omnis generis tela in Barbaros haud irrita nostri conijciunt. Effecerunt hostium uani conatus, nostrorumque fiducia, ut post longam obsidionem contemnerent nostri hostem, quem nihil tentare omnino, sed quasi fame eos uincere instituisset, quietem in castris agere uidebant, ob id & conatus eius ridebant, in aliquot annos rerum necessariarum copiam superesse certi. Quæ fiducia dum nostros ludit, iam nemo stationes suas, nemo uigilias & custodias diligentius subire, omnes in luxum & gulam pro rumpere incipiunt, quod hostem haud diu laqujr. Magnam igitur fossorum manũ nocturnis horis immittit Melechsaites, cuniculis suffodere iubet mœnia. illi egesta terra uastis specubus, totam urbem pensilem faciunt, suffulciũt mœnium fundamenta aridis ligneisq; paxillis, multa egesta materia, quæ ignem subito concipere solet. Nostri huius rei ignari, clausi muris, genio indulgebant, cum ecce subitò à Barbaro adest nuncius, qui urbem ut dedant eos adhortatur. Risu primò excepta uox, deinde instanti etiam conuitia dicta, donec periculi admoniti, ac fide data, qui ipsam rem inspectarent, imminentem cladem ad suos referrent. Cognitis his, incolumitatem pacti, quantum quisque portare poterat, in humeros conijcit, atque armatus emigrat. Barbari deleta urbe, præsidium communiunt, suorum ad custodiam relictis nonnullis, inclementia cœli impediti, ad suos remeant. Factum hoc, sunt qui tradant, anno 1285. quo etiam anno, Carmelitarum familia Syria expellitur à Melechsaita, leuissimam ob causam, si spectes uenerationem, qua antea eã factionem coluerat Barbarus. Est Carmelus mons in Syria, mora tam aliorum prophetarum, quàm Heliæ & Helisæi, nobilis. hunc locum sub Almerico Hierosolymitano Patriarcha insederant Anachoritæ, ac quum sparsim circa montem agitarent, tandem coiuere ad fontem qui Heliæ dicitur, in cacumine montis & Phanum & cœnobium construxerunt, uni qui honesta præcipiebat, humiliter parendo, sine tamen certo instituto, sine peculiari cultu, sine ceremonijs. Albertus postea Hierosolymitanus sub Innocentio tertio, Patriarcha & legatus certas obseruationum regulas illis præscripsit, addidit & uestitui normam, pallium scilicet uersicolorem, ex albo & canusino circulatum, Heliam eiusmodi cultu ornatum incessisse, Basilium ea uiuendi forma usum fuisse, asserens. Erat tam gratus propheticus pallij habitus non solum Christianis, sed etiam Barbaris, ut magnis Sultani eleemosynis familia tota sustentaretur, locupletareturq;. Sed põtifici Romano Honorio quarto non admodum probabatur, uel quod non Romano ingenio excogitatus aut confirmatus, uel quod religioni circulatus uersicolorq; habitus conueni re non uideretur. igitur album illis pallium datum ita, ut sub eo camisiati essent, uterque color illis retineretur. Quod ubi factum rescijt Melechsaites, tanta ira exarsit, ut cõgregatis copijs, cœnobium inuaderet, expulsisq; omnibus, incendio & phanum & cœnobium destrueret. Repullulauit hæc breui familia in omnibus regionibus Christiani nominis adeò, ut pudeat numerum referre locorum & initiatorum huius factionis. Septem millia enim & quingenta Carmelitani nominis cœnobia extare, in quibus sacris operentur

centum octoginta unctorum millia dicuntur. At hoc relatū nolo, ut dignum ducam cui fides habeatur. Veri periculum sit apud authores. Vnum autem hoc certum esse nemo dubitabit, utracp rei signum & memoriam extare, apud Francos scilicet Orientales, Mergatheim sodalitatis Teutonicorum ædes, quas à perdito præsidio denominari uoluerunt posteri, deinde Carmelitarum per totam Europam cœnobia.

Tripolis, Sidon, Berythus, Tyrusq; à Barbaris in Syria capiuntur. Caput IIII.

INterea humanis exempto Melechsaite apud Aegyptios, Alphir rebus præficitur Sarracenorum, is per exploratores cognouit Christianorum res in Occidente ciuilibus bellis & discordijs feruere. Etenim Pisani cum Genuensibus, de Cyrni insulæ, quam Corsicam uocant, possessione tantis odijs decertabant, ut non modo aliis auxilia ferre non possent, sed tā hi quàm illi subacti, suis rebus aliunde opem implorare cogerentur. Guelphorum & Gibellinorum hæresis nihil minus quàm Veneta & Prasina olim factio Grgciam, nunc totam Hetruriā exagitabat. Veneti Picenorū bello liberati, cum Goritiano comite Maynhardo, Histricò bello biennium totum fermè consumebant. Pontifex de regno Siciliæ sollicitus, Tarraconēses & Francos committebat. In Germania omnia tumultus plena erant, imperatore Nuithones & Sequanos oppugnante. Angli & Scoti in mutuas cædes ruebant. His discordijs fretus Barbarus, Tripolim Syriç urbem nobilissimā obsidet, omni externo subsidio destitutam. Tanti periculi fama Theodosiam peruenerat, quç in Chersoneso Taurico sita, Capha uocatur, Genuensium tunc colonia. Quapropter patritij nonnulli ordinis uiri, opibus uirtutecp præstantes, obsessæ urbi auxilia submittere decreuerunt, priuatis scilicet impensis, quando quidem de hac re, necessitate omnem moram recusante, Remp. nec pro supplementis nec consilij causa adire liceret. Instructis igitur triremibus tribus, uiris, armis, omni commeatu paratissimis, Paulinum Auriam iis præficiunt, nunciis Genuam missis, qui inconsultis patribus, instructç classis negotium, imminentis periculi magnitudine excusent. Senatus collaudatis colonis, studium sollicitudinemcp eorū piam boni consuluit, ac ut alios suos ciues ad defensionem Reipub. Christianæ alacriores faceret, ex ærario impensarum nomine, Caphensibus 25. aureorum millia numerare iussit. Paulinus interea fœda tempestate iactatus, uix in Cyprum appulerat, cùm de expugnata Tripoli certior fit. Tyrannus equidem, licet natura, situ, armis, uiribuscp fortib. urbs bene munita fuisset, nouis semper confluentibus copijs auctus, nec nocte nec interdiu, obsessis quietem permittebat, ignobilibus dimicationibus nostros semper lacessens. nullus sagittandi finis, machinis & tormentis nunquam intermittebatur oppugnatio. Oppidani, cùm uiderent hostē pertinacius instare, muros multis in locis deiectos, inducias petunt mēstruas, quod si per id spatium auxilium non haberent, nihil se recusaturos, quin & urbem dederent, saluisq; corporibus cum armis & sarcinulis abirent. nullo negotio hæ induciç concessç, cùm ecce tertia die Benedictus Gacaria Genuēsis adest, cum triremibus quincp atque naui oneraria una, quibus Guilhelmi Magni Montisferratensis principis filiam Violantidem, Andronico Constantinopolitano imperatori nuptui adduxerat, portum intrat, ingenti lætitia nostrorum ex-

rum ex-

rum exceptus. Decretum statim de defendenda urbe, si opus esset. Peracto conuentionis mense, Barbarus iterum nuncios mittit, qui urbem & oppidũ sibi petant, aut hostilia omnia obsessos subituros. Nostri ad pugnam instructis omnibus, nuncium abire iubent, atq; Barbaro edicere, libertatem Christianam non uerbis, imò nec armis cedere, fore breui ni abeat, ut ceu caueis, eruptis à feris, dilanietur. Tam feroci responso iritatus Barbarus, cùm ui nihil uideret se proficere, ad insidias animum intẽdit. Vnicã uiam qua hosti insidiari possit, cernens cuniculorum fossionem, quę ad id operis in rem erant, omnia parat, accitis peritioribus, per aliquot dies & multas noctes, labor nõ intermittitur, in horas atq; manipulos partitis artificibus. Oppidanos uerò ut falleret solitis oppugnationibus procursationibusq; lacessebat quotidie, licet multi suorum telis & saxis à nostris obruerentur. Nec nostris incruenta semper cessit uictoria. nam frequentibus procursationibus lacessiti, contineré se nequiuerunt, quin nonnunquã erumpentes, manus cum Barbaris consererẽt, nunc uictores, nunc uicti, in urbẽ redeuntes, donec laboriosissimum opus cuniculi (sæpius natiuis saxis occurrentibus, qui incidendi laborem exigebant inæstimabilẽ, tum etiam fontiũ uenis, quæ ad exhauriendam aquam tempus diutinum consumebant, impeditum) ad finem perductum est, ac in medium forum urbis, antequam insidias nostri sentirent, continuatum. Itaq; Non. Aprilis, anni ab incarnatione Christi 1289. cum altera die nostri Barbarorũ oppugnatione in multam noctem defatigati, hostem incensis castris (quod ne insidiæ detegerentur, fecerat ipse) ex desperatione abijsse, atq; noctis medio aufugisse crederent, sub crepusculo quieti se dedissent, Barbarorũ magna manus, antequam fideles excitari aut armari possent, ex cuniculis erũpunt tumultu, uociferatione, igne, ferro omnia territant, sternunt, et depopulantur. Impetus in domos priuatas & publicas factus, deinde stationes uigilum petuntur, cæsi omnes, in lectulis oppressi & iugulati multi. Nostri ubi rumor alius ex alio ad reliquos de capta urbe perfertur, exciti magno numero, ad arma conuolant, prout furor, trepidatio, et antelucanũ tempus permittebat, prodeuntes in forũ abire, & conflare aliquam agminis formam conabantur, occlusis tamen uijs omnibus, frustra tentata omnia, pecudũ more passim trucidabantur. Quando igitur nec fugæ spem, nec speciosæ mortis occasionem superesse ullam cernerent, ad portũ certatim se conferunt, ubi utriusq; sexus, ætatis, mortales multi Giacariæ beneficio, periculo exempti sunt. nam trepidos nudosq; plerunq; in naues recipit, quotquot hostium cupiditas, dũ prædæ inhiat, reliquos fecit. Post maximam in mortalibus cædem, omnifaria merces, prædaq; ditissima diripitur, urbs primò igni absumpta, deinde etiam arietibus dirui iussa, & ad fundumenta usq; complanari. Qui euaserant, Benedicti classe in Cyprum delati sunt, ea quidem die qua & Paulinus appulerat. Barbarus uerò, præsidium quod urbi ad primum lapidem adiacet, Nelesinum nomine, cum nulla ui expugnare posset, dimissis copijs, quã ne cõmeatus aliquid inferretur, tãdem fame ad deditionem compulit, salute præsidij custodibus data. Obtentum præsidium, ne à Christianis Tripolis urbs iterum instaurari posset, studiosissimè instruxit, uiris fortissimis ad custodiam ibi relictis, qui conatus nostrorum impedirent. Inde simili cursu for

tunæ, Sidonem & Berythum captas diripuit, incensaque & direpta dirui fecit. Ad Tyrum castra posuit, quam classe ex Aegypto uocata, mari terraque tertium mensem oppugnatam, magna usus humanitate in dedititios, conditionibus cepit. priuatos enim patria atque patrimonijs, cum rebus quas iumentis aut nauigijs auferre potuerunt, omnibus incolumes abire permisit. Demum receptis præsidijs, urbibus, oppidisque omnibus, à Christianis in Syria habitatis, Ptolemaide excepta, nil nostris reliquum in Prouincia fecit. eò enim omnes, qui pactione Sarracenis deditionem fecerant, Syriæ incolæ se contulerant. Post captam autem Tyrum, in quinque annos cum Venetis, alijsque Christiani nominis principibus quinquennales inducias pepigit, ne rerum tanto successu, omnem in se uerteret Europam. Igitur & Ptolemaide abstinuit, prudentia & astu usus, quam calliditatem in recepta Tyro urbe adhibuit clementer uictos tractando, ne clades aliqua nephanda Occidentales exacerbaret.

De Ptolemaidis urbis statu. Caput V.

INaudierat Nicolaus quartus Pontifex Max. Syriacas res, modo quo dixi mus periclitari, igitur clarissimos Europæ Duces per legatos & literas sollicitat, ut communis salutis causa, arma aduersus Barbaros arripiant. Rodolphus Imperator, dum militem scribit, quem in Syriam mittat, moritur. Francus Anglusque, cupere se ire auxilio nostris in Asiam simulant, donec sacerdotibus pecuniam sacram emungerent, qua accepta, incepto destiterunt, missis aliquot militibus, spe stipendiorum oneratos magis, quàm instructos. Pontifex uerò mille quingentos cataphractos equites suo nomine dedit, ære suo conductos, ad quos in Asiam traijciendam Veneti naues longas uiginti obtulere, uiaticum ad hæc nauticum pro remigibus pontificis. Ad maturandũ negotium aderat Tripolitanus Antistes, à Pontifice Romano missus. Studium Pontificis aucturi Veneti, ne non & ipsi omnia pro Christiano nomine moliri uiderentur, uiginti triremibus, quas Pontifici exhibitas diximus, alias quinque suo nomine instructas adiecerunt. huic classi Tripolitanus legatus pontificius, Iacobusque Tepulus præficiuntur. Peruenerantque Brundusium Petrus Beluisius, Templi magister, atque Hospitalarius magnus, hi magnum uoluntariorum militum numerum, qui sine aliquo præstanti Duce accedebat, nauibus impositũ uiatici & stipendij annui pollicitis transfretarunt, qui quo plures, eo fuerunt, ut postea dicemus, perniciosiores, nam Ptolemaidem postquam peruenerant, oneri Christianis, quàm usui fuêre magis. Tamen insequutæ cladis causa, non fuit una. Præter enim militarem licentiam, corruptus urbis status Rempub. pessundedit, de quo pauca non omittenda. Vna hæc urbs in tota Syria Christianis reliqua erat, in quam patria depulsi omnes, quicquid Christianorum reliquũ ceu in asylum quoddam confugerant. Habeo idoneos autores, qui affirment hominum armatorum in ea id temporis fuisse triginta millia, imbellis sexus & ætatis quadragies mille & plus exceptis supplementis, quæ nuper accesserant, numero millium decem & octo. Hæc hominum colluuies, rapinis, cędibus, adulterijs, flagitijs, sceleribusque, neque sacris neque prophanis rebus abstinebat, quin omnia inquinaret atque peruerteret impunè. Nulla enim urbs ab æuo cõdita tot magistratuum

generi-

generibus, tot legibus gubernata legitur, in qua tamē commissa omnia licentius perpetrarentur. Decem & septem etenim gentium diuersarum, sibiq; inuicem contrariarum regebatur, lacerabaturq; potius dominatu. Henricus enim Cypri rex, qui cum satis magna, pro facultate, classe Ptolemaidem profectus erat, Templarios persuaserat, quandoquidem antea anno tertio, regni Hierosolymitani titulos in comitijs Atrebatensis contentionem sponte sua, paucis adstipulantibus assumpsisset, ut ei ornamenta regni, coronam scilicet & alia redderent, quae Almerico & Guidoni ipsius moribus ademissent. Siculus rex, Carolus secundus, qui ex captiuitate Arragonensis Neapolim redierat, cùm per legatos (quos cum rege Cyprio, de iure, potestate, titulisq; regni sacri actionem instituturus miserat) certior factus, diadema & nomen regium Henrico cessisse, exacerbatus, uectigalia, quę sub ipsius ditione Templarij percipiebant, prouentusq; agrorum, aerario suo inferri iussit, praedia uastare & diripere. Antiochenus princeps Hugo, paterna auitaq; in regno iura & armis & uiribus conseruare studebat. Tripolitanus à Raymundo Tolosano propaginem se ducere contendebat, eundem principem fuisse, regno Gothefrido multò digniorem, modestiorem uerò quod maximis exantlatis laboribus, ambitioni Lotharingi cessisset, extare autem, praeter se, principum qui Syriam è manu Sarracenorum eripuissent, ueteris propaginis neminem, quapropter etiam regiam dignitatem sibi quàm alij potius deberi. Quatuor igitur hi principes, non magis de regno perdito, quàm de dominio Ptolemaidis urbis decertabant. Legatus Pontificis ius quaesitum regni & urbis repetebat, cùm Brennam regem Ioannem, Beneficiarum Romanae Ecclesiae fuisse constaret. Patriarcha autem Hierosolymitanae urbis etiam primas partes prophani sacriq; dominatus ditionisq; sibi arrogabat ciuitatis periturae, quoniam Metropolitanus Tyrensis, sub quo Ptolemais tertiam sedem haberet pontificalem, Occidentalis ecclesiae scitu, ipsi subesset. Templarii, Hospitalarii, Theutonici milites, quorum res facultatesq; maximae sanguinis effusi precium, effundendiq; propositum esse praemium contendebant, urbis regimen, multa pollicentes, si administratio Reip. illis permitteretur. Francus, Anglusq; rex, per internuncios imperium urbis ambiebant. Pisani qui consulem in urbe habebant, ac indigenarum nuptiis magnam contraxerant necessitudinem, factione sua omnia ad se trahebant. Venetus autoritate sua & opibus, largitionibusq; maximis populi studium quęrebat. Genuenses partes & factiones ludificabant, minoribus auxilia clam palamq; submittentes, donec debilitata, quam oderant suspensam'ue habebant, parte, fauore debiliorum, gradus ad urbis imperium sibi pararent. Florentini negociatione & mercatura, feruore'que dominium struebant. Armenij, Tartari uicinitate & potentia, qua rebus omni momento adesse, uiribus prodesse possent, multos sibi conciliabant. His omnibus idem scopus, urbis scilicet tyrannis, singulis uerò in eadem ciuitate, singularis iuris ordo, & praetorium singulare. Igitur una in urbe peccare licitum, punire prohibitum erat, dum scelerati alterius sententiam aufugiendo, huius clientelas augent & fortiores reddunt. Sic multifariam diuisa urbe, quotidie facinora & scelera audiebantur, dum hic rabidus in hunc fertur, ille uicissim huius cli-

entelas & res diripit, alter seditione excitata in aduersos irruit. Indigenarum alienigenarumque funera, ciuium exterorum mortes commiscebantur, qui ab ultimis terræ angulis, ad salutandum sacra Saluatoris uestigia properauerant, nequitia & perfidia partium aut spoliabantur aut necabantur. Per compita, plateas'que homicidia perpetrabantur indies, Insulæ diripiebantur, atque effringebantur. Tabernæ mercatorum, apothecæ atque myropolia noctu diu'que compilabantur. Nihil sani in tota urbe erat. Senes ac mulierculę intestinis factionibus attonitę, externum bellum, quò domesticis malis liberarentur, maximis uotis petebant. Grauissimus metus grauiores, ditiores terror fœdissimus occupauerat. Nullum enim consilium apparebat, nulla spes tantorum malorum sedandorum. Deus certè, Deus ipse, tot scelerum plenam urbem lustrare atque expiare nephandissimis ciuium criminibus cogebatur, nec dubium, si Sarraceni uiolatis inducijs, contra sceleratos homines uenire tardassent, aut fulminibus, aut terræ hiatu Deus perdidisset urbem. At fati uim accelerauit, auxiliorum atque militum furor. Dum enim sine duce missi, dissidentium imperia contemnunt, stipendia præterea promissa non penderentur, inopia raptu uiuere cogebantur. Excursiones igitur in finitima rum ciuitatum atque Soldani agros aliquando noctu, post parum etiam interdiu exercebant, latrocinijs atque furtis deuastabant. Et licet ad tuitionem urbis tantum missi essent, donec fœderum initorum terminus præteriret, audacia atque temeritate eò progressi sunt, ut prædas tam hominum quàm iumentorum ac rerum omnium, tanquam iusto bello abigerent, incendijs debaccharētur. Tantam nostrorum insolentiam, æquanimiter tolerare uidebatur Soldanus, omniumque opinione diutius dissimulare iniuriam, donec quæ in Europa agerentur, quàm segniter subsidia pararentur, per exploratores cognouit. Tempore denique induciarum exacto, res per legatos, abactamque prædam sæpius atque sæpius repetijt. Postulauit insuper ut hi, qui fœderis uiolandi autores fuissent, illi traderentur. Sed nec res redditę, nec auditi legati benignè. Per nuncium igitur, nisi intra annum ipsi satisfieret, cōminatus est urbis excidium, atque in Christianos pessima exempla.

Oppugnatur Ptolemais à Sarracenis. Caput VI.

ANno quem præfixerat Soldanus exacto, cùm ex Europa cessare auxilia Barbarus, urbemque à nullo regi, ab omnibus premi cerneret, spem audaciamque concepit delendi Christiani in Asia nominis, tantoque studio, tantam bellatorum multitudinem comparauit, ut mira celeritate nostros prius oppressisset, quàm nostri ipsum aliquid moliri sentirent. At morbus, qui ipsum tyrannum in ipso belli procinctu corripuerat, urbis excidium quò lentius, eò calamitosius fecit. Ad centum enim & quinquaginta millia hominum, cum filio Emilech Araffo (quem Melecascraphum nominant) ad urbem oppugnandam mittit, iuuenem ferocem, qui illustri aliquo facinore, atque in Christianos fæuitia, apud suos nomen illustrare & promereri satagebat. Dum igitur machinas, armamentaque parat adolescens, consilij capiendi (si uoluissent) nostris tempus offert. Nihil autem in urbe in commune consulitur, unde subito factum, ut nostri in iustam obsidionem compulsi, territique ab eru-

ab eruptione prohiberentur. Barbari statim cuniculos agebant, cæcisq; fossis fundamenta turris, quæ maledicta appellabatur (infausto quodam omine nomen sortita) conuellunt, quæ magno cum fragore corruens, latè stragem fecit. Per specus deinde subterraneos, muros & mœnia deijcere tentabant, at transuersis nostrorum cuniculis excepti & trucidati, ab incepto destiterunt, machinis admotis, muros quatiebant, ac apertè oppugnabant ciuitatem. Nec his cessit urbs, dum enim necessitate ingruente, quisque in tutanda & defendenda ciuitate, laudem atque strenui imperatoris nomen ambit, sæpius à mœnibus repellitur Barbarus, interdiúque strata, noctè à ciuibus resciuntur, quæ res sesquimensem adolescenti Barbaro, magnum'que Sarracenorum numerum nequicquam absumpsit. Ostentatur interim & nostris aliqua spes salutis, cum Seraphus genitor Araphi, apud Damascum moritur, sed breui euanuit. Equidem tanti exercitus dux, absens à Sarracenis Soldanus salutatur. Confluunt ad ipsum copiæ ex paterno regno, militesq; maiorem uirtutem recenti eius imperio præstabant, quàm seni patri eius Soldano nauassent, quo elatus successu Araphus, arctius urbem cingere, oppugnare frequentius, pertinacius muros quatere incipit. Tam ingens bellum & atrox, dissentionem & ambitionem altercantium aliquantulum refrenauit. concordiam igitur inter se iniêre, rationemq; quærebãt, quibus hosti institutum capiendæ urbis adimeretur. Petrum igitur paribus suffragijs Templi magistrum, summæ rei præficiunt, atq; ne Respublica aliquid detrimenti capiat, ipsum prouidere iubent. Is stationes continuò distribuit, uigilias, excubias diurnas nocturnasq; in locis opportunis collocat. Publica fora armatis complet, ædes priuatas atq; publicas instruit, quem quisque locum occupare ad datum signum oporteat, describit, tessara data, quibus internosci se inuicem occurrentes possent. Bauarus caduceatores mittit ad urbem cum postulatis, qui monerent obsessos maximi atq; imminẽtis periculi, ac ni prius quam bellicum cani in suis castris audissent, uoluntaria deditione redderent urbem, frustra eos postea aut fidem aut humanitatem eius imploraturos. Cæterum omnibus ipsum liberam abeundi potestatem facere, abituris principibus dona ingentia se daturum, plebem commeatu & pecunia adiuturũ. Militibus stipendia ab Occidentalibus regibus promissa ære suo soluturum, modò incolumes Syria excedere uelint. Ad ea Petrus, tale exemplum à maioribus suis (inquit) se non recepisse, ut partam tanto sanguine Christiano, urbem prophanæ superstitiosæq; gentis ærè commutaret. Non inanes, prætерea Araphi minas tanti eum facere, ut promissiones Christi fastidio habeat. Ageret tyrannus, tentaret omnia armis, perterreret armis obsessos, muros perfoderet, facilem unius urbis iacturam forejs, quibus supremum regnum æuiternúmque morte commercaretur. Rectius tamen facturum Araphum, si conuersis signis aut Damascum, aut Chairum repetat, nec publicam priuatam'que toties Europæ iram in se excitet. Fidem, uires, libertatem nondum in urbe extinctas esse, superesse arma, annonam, quæ'que ad tutandam urbem non solum satis sint, sed etiam ad profligandum hostem, classem Sarracenis fatalem aduentare. Proinde curã urbis traditæ, se uiuente, nunquam relicturum, quod si defensam suo studio superstitem uidere contingat, sat gloriæ sibi

riæ ſibi delatum eſſe, ſi uerò ea exciſa, integer atq; ab omni corruptione alienus ſuus animus, inter ſuorum cadauera, migret ad meliorem patriam, ineffabile præmium ſe recepiſſe credat. Omnium applauſu excepta tam maſcula uox. Nunc iј abire iuſſi, cum apud tyrannū omnia exponerent, indicto mox eorum qui ordines ductabant concilio, ira ardens, odioq; exæſtuans adoleſcens, de oppugnandæ urbis ratione conſilium quærebat, apparatu & exordio in poſterum die dilatis, illuceſcente aurora, paratæ militariter menſæ, refocillatis corporibus, educti è ſtationibus Sarraceni, ad inuaſionem parati, muros ſubeunt. Aggerem intra mœnia confecerant ciues, congeſta terra tumuli in modum, quo ſuperſtantes, in ſubiectos omnis generis tela conijciebant. Viliora uulgi capita, ac imbellem turbam Sarraceni, ad primam turbam oppidanorum exponebant, ut iјs defatigatis, recentes & fortiores ſubmitterent, qui nudata præſidiјs munimenta occuparent, at terrebant noſtros magis, quàm arcebant. Feſſis enim alacres, uulneratis illæſos ſemper ſubmittebat Petrus, ſemper, ubi maior hoſtis uis ingruebat, accurrens, ſimul pugnando & hortando, accendebat uiros, neque deerat obſequium militum, ſuopte ingenio inflammatorum, ut unicam Chriſtianorū ac locupletiſſimā urbem defenderent, nam ubi pertinaciter inferri ſigna, atque ſpreto omni periculo hoſtem impetere mœnia uidebant, ſudes, ſaxaq; illita pice & oleo, corbes & ſarimenta, iniecto igne, inſuper arenam ignitam ſubeuntibus inijciunt, infundunt aquam oleumq; bullientem. Sarraceni his uſtulati, dum alii ad expugnandum incendium accurrerunt, alii igne ſe ſubtrahunt, paucas ſcalas admouere poſſunt, quæ & ipſæ incendio corruptæ exarſerunt. Conſpexerat hoſtis, uel forſitan proditione admonitus, exploratum habuit, ex una parte urbis, mœnia negligentius cuſtodiri, dum omnes ſuos uno in loco, quem mœnibus nudauerat arietando, impetum facere iuſſiſſet. miſſis igitur delectorum aliquot millibus, quantum poſſent, celerius ex inſperato, in minus cuſtoditam urbis partem, irruptionem tentare iubet. Ducum adhortatio & militum contentio tantum effecit, ut iam admotis ſcalis in ſummum aliqui euaderent, cùm repentè Petrus accurrens, cum non ignobili Templariorum manu, telorum uelut grandine homines obruit, apparatus omnes perfringit ac diſſipat, ac dum in aliquem ex Sarracenis pertinacius ſubeuntem gladium ſtringit, ictumq; intentat, ecce ſagitta uenenata traiicitur, tamen obtruncatum Barbarum mœnibus deiicit, repulſosq; à mœnibus hoſtes, nulla uulneri cura adhibita, cum ſelectiſſimis facta irruptione, ad caſtra uſq; proſequitur. Tandem in urbem rediens, tertia die ex uulnere moritur, quod ubi noſtris innotuit, animi illis unà concidêre.

Ptolemais à Sarracenis occupatur & deletur. Chriſtiani Syria eijciuntur. Caput VII.

EXtincto Imperatore, dum tacito gemitu tota urbs cruciabatur, deſperatio omnes cepit. Etenim cui urbis tutelam committerent, dum conſultant Chriſtiani, affectibus diuerſis abripiuntur. Hi enim propriæ potentiæ cupiditate iritati, minoribus ſubeſſe recuſabant, illi ne maioribus occaſionem gloriæ præſtarent, dum moliri nihil poſſunt, in ædibus ſuis ocioſi deſident, quos uerò ſalutis cura, quàm decoris ſollicitudo magis tangebat, nulla uſi timoris ſimulatione, partim confictis abeundi cauſis, partim clan-

deſtina

destina per noctem fuga, desertores effecti abeunt. Dilabentibus hoc modo multis quotidie, Barbarus ut timori adderet terriculamenta, sub ipsis mœnibus totum militiæ suæ agmen coire iubet, ac sub mœnibus constitutos Saracenos, per præconem alloqui, atque per edictum, ad urbis oppugnationem adhortari. Emichebiri dignitatem (quæ apud eos post Soldanum, supremus honoris gradus habetur) ei pollicetur, qui primus murum conscendisset, cæteris omnibus urbis prædam, si eam occuparent, omnem dono cessuram. Hæc tantis uociferationibus promulgata, ut etiam à Christianis intra munitiones exaudirentur. Vnde tanta animorum consternatio insequuta est, ut publico decreto, mulieres, omnisque imbellis turba senum & paruulorum, cum supellectile in Cyprum traijci iuberetur, quam cum Cyprio rege, Andreolus Pellatus, præfectus classis Syriacæ, duabus biremibus & aliquot nauigijs impositam, in insulam traiecit. Hierosolymitanus autem Patriarcha, dum dromone ad id seruato, cum aliquot millibus regem sequitur, primo prospera usus nauigatione, tandem sub ipsam Cyprum, exorta sæua tempestate, undis & fluctibus obruitur. Quibus deinde nauigij facultas non defuit, hi migrabant omnes, adeò ut tantum duodecim armatorum millia, qui urbis defensioni sufficere uidebantur, remanerent. Araphus fugæ à Christianis commissæ certior factus, oppugnationem solito maiore impetu aggreditur, nostri uerò, qui in urbe remanserant, uiriliter resistentes, tandem fermè omnes uulnerati, fessi malis præsentibus, pertinacia & multitudine hostium, à murorum propugnaculis detruduntur. Hostis iam muros habebat, cùm in forum conglobati nostri conuolant, asseribus, tabulis, scalisque, et quæ sors ad manum offerebat munimenta, se uallant, honesta morte, finem atque exitum illustrem expectaturi. Vbi ad arma uentum, ex desperatione fortissimè dimicarunt, per ipsa cadauera, à mortuis audaciam haurientes, immanius desæuiebant in obuios. Sarraceni captato ex re consilio, per mediam suorum aciem, uiam pugnantibus ad portum faciunt, rati quod etiam euenit, fugæ intentos, & conscendentes nullo ordine nauigia, facilè & sine periculo opprimi posse. In ædes igitur se recipiunt, donec dissolutis agminibus, nostros omnes naues petere cernunt, tunc ex omni parte immissis cohortibus, impeditos trucidant, alios in mare dant præcipites, donec ad unum omnes cæsi & suffocati aquis, qui obluctetur, conspiciunt neminem. Tunc conuersis signis, omnes urbis angulos scrutantur, nullo delectu habito, mortales omnes gladijs discerpunt. Direpta urbs, spolia atque prę da, iterato atque nouo edicto, militi concessa. Sed hominum cædes uictoris iram haud satiare potuit, cum magno urbis excidendæ desiderio præceps ageretur, adeò ut parumper suppositus, ubique eo præsente atque acclamante, ignis maximam prædæ ipsius partem, cum ædificiis absumpserit. Deinde mœnium, publicorum priuatorumque ędificiorum, templorumque fundamenta, refossa, omnia ita solo æquata & euersa, ut ne indicium ullum aut monumentum urbis extaret, sed ruinarum cumulis liberatus locus, ad serendum arandumque commodissimum se præberet. Sic amissa Ptolemaide, Cyprus & Armenia minor, quæ olim Cilicia dicebatur, Christianis tantum saluæ permanserunt. Incidit hæc clades in annum à nato Christo nonagesimum primum,

primum supra duodecies centenum, ex quo uerò cum reliqua Syriæ parte, à Balduino rege Accon recepta est, anno supra centesimũ, octuagesimo septimo. Finis sacri belli hîc posset statui, nam & si eo nomine expeditiões aliquot postea susceptae, tamen ferrum aliis bellis strictum est. Nos uerò de Syriacis rebus, quæ apud autores inueniantur, quandoquidem describenda suscepimus, nonnulla de Cypro & Armenia, quas per occasionem sacri belli, nostri occupauerant, interseremus. Pergamus itaque.

Tartari expulsis Sarracenis, totam occupant Syriam. Caput VIII.

POstamissam Ptolemaidem, cum iam nomen Christianum ex tota Syria sublatum esset, ac persequutione Araphi eiectum, ueritus pontifex Nicolaus, ne hostes reliquum Asiæ occuparent, ad Rodolphum imperatorem legatos mittit, quém ex Mysnensi bello, Spiram ualetudinarium rediisse audierat, atque ab eo petiit, ut et copias & seipsum imperatorem ad sacrũ bellum pararet. Imperator benignè respondet legatis, sed morte præuentus nihil efficere potuit. Gerlaci Moguntini Episcopi astu postea electus Adolphus de Nassau, ciuilibus bellis impetitus, animum huic rei adiicere non potuit. unde cùm parum prosperè Nicolaus omnia cedere uideret, nulla animi ægritudine affectus, in morbum incidit, quo unam atque alteram hebdomadam conflictatus, apud sanctam Mariam maiorem Romæ moritur, cùm prius supplementa in Syriam mittentibus crucemque profitentibus armatis, omnium peccatorum ueniam obtulisset, insuper, ne quis Christianorum aliquo titulo, arma, annonam, aut alias res Sarracenis transportaret, aut uenderet, interdixisset. In Cypro uerò, rex Henricus ut tantam cladem aliqua re mitigaret, Phamaugustam urbem, ad instar & exemplum Ptolemaidis extruxit, ædificiis exornauit, ut qui Acconem inhabitauerant, ipsam memoriam similitudine amissæ urbis lenirent, quum præter amplitudinem, priorem urbem extare ipsis uideretur. Laudatur D. Nicolai phanum in ea extructum magno impensarum artisque certamine. Sed his omnibus rebus Christianis nullum accedebat commodum, ac proculdubio Araphus maiora attentasset, nisi Tartari rebus desperatis auxilium attulissent. Nihil enim quod pacem spiraret, apud Christianos tunc agebatur. Germani Adolphi atque Alberti factionibus, mutuis cędibus concurrebant, Venetus & Ligur omnes maris sinus cæde, sanguine fœdabant. Anglus Gallusque, de Aquitania imperio contendentes, bello cruentissimo omnia Reipublicæ Christianæ consilia interturbabant. Siculis & Arragonensibus de regno grauis erat concertatio. Pontifex Bonifacius octauus impostura (nempe cum Celestino quinto, uiro simplici, noctu per arundinem in aures insonuisset, tanquam esset uox cœlestis, quæ cum Papatũ abire iuberet, persuaserat) iam Romanam sedem occupatam ui retinere contendebat. Leges figens precio, odioque refigens, Purpuratos & Columnensium familiam bellis proscriptionibusque uexabat, beneficiis, dignitatibus, fundis paternis, capellis, oppidis priuatos, concitatisque in eos, quos exciuerat sacri belli prætextu, cruce signatis permultis, opprimere eos conabatur. Celestinum sagacissimis canibus diu quæsitum, ex latebris quibus se abdiderat eductum in carcere enecabat. In Asia tantum multo Christianis, Tartari rerum nostrarum iactura, magis afficiebantur. Cùm igitur Argone Tartarorum imperatore

imperatore mortuo, Quegathus Argonis frater, regnũ adeptus inertia mar-
cesceret, Principes gentis bellicosæ, ignauiam eius pertæsi, ipsum eliso guttu-
re enecant, Bandonemq; eius cõsanguineum regem creant. Is Machometani
delirij cultor haud longe pòst, à Cassano Argonis filio prælio uictus & fuga
tus, interficitur. Cassanus etiam repudiata, quã simulanter ad id tempus pro
bauerat, Mahometi lege, ex professo noster efficitur, cultum Christi comple
xus. Persas adoritur, ijsq; in potestatem redactis, Armenij regis filiam, quæ
omnes fœminas specie precellere ea ætate dicebatur, uxorem ducit, cuius pre
cibus Syriæ opem parat, Sarracenis bellũ illaturus. Cõgregato igitur, quam
potuit maximo exercitu, auxiliares Armeniorum & Georgianorum copias
sibi adiungit, traiecto Amano monte, in Syriam ad Hamam usque, cum du
centis millibus armatorum hominum peruenit. ubi Melecnasarem Aegy-
pti præfectum magna Sarracenorum manu obuiam habuit, quem tandem
ingenti prælio uictum, tota expulit Syria, in fugam adactum Cassani iussu,
Florentinæ urbis ciuis quidam, ex familia Bastarorum prognatus, qui or-
dines ductabat, Molaisq; Dux Tartarorum usque ad deserta Aegypti per-
sequuti sunt. Ferunt astutia magis quàm uiribus hoc in prælio Cassanum,
quem alij Chaganum uocant, uictoriam obtinuisse. Nam primò impetu
quum Sarraceni magnam uim telorum & sagittarum in Tartaros conijce-
rent, ipsum cum optimis atque electissimis equitibus, in terram desilijsse, pe-
destremq; pugnã pugnasse, donec Sarraceni euacuatis pharetris omnibus,
quod in hostem conijcerent, nullum amplius telum haberent, tunc dato si-
gno, suis in equos iterum ascendentibus, magnum impetum in hostem fecis-
se, sagittis instructus optimè, quæ omnes, ne ab hoste resumptæ in Tartaros
iterarò remitti possent, ita confectæ erant, ut cuspis cera tantum iaculo affixa,
scutis aut corporibus dum extrahitur, inhæreret. Sarracenorum pugnan-
do fugiendoq; quadraginta millia occubuisse scribunt aliqui, ac paulò plus,
eamq; pugnam in annum à Christo nato millesimo ducentesimo nonagesi- 1298
mooctauo incidisse. Tartarus uictor, Hama recepta, quam Gamalam nunc
uocant, ærarium regium ibi reperit, quod direptum inter milites animo li-
berali partitur, nihil ipse ex tam diuite præda preter ensem unum, arculamq;
secretioribus literis refertam, sibi reseruauit. Pulso hoc modo Aegyptio, Sy-
riæ urbes omnes recepit, atque ipsam Hierosolymam in potestatem rede-
git, quam multis in locis à Sarracenis deformatam, postquam restaurasset,
cum ipso templo Dominico, Armenijs, Georgianis, cæterisq; ex Cypro &
latebris conuolantibus Christianis habitandam concessit. Ipse magnis obla
tionibus, sacris locis inuisis & dotatis. Damascum uersus, cum exercitu pro
ficiscitur. Territi Damasceni, regis aduentu per legatos deditionem faciunt.
quibus receptis, castra ad urbem locat, eo quidem animo, ut sub autumni
tempore in Aegyptum duceret, reliquias belli prosequuturus. Hic sedenti
trepidè nunciatur, in Perside graue bellum exortum esse, ac fines eius à Ba-
ydo quodam infestari. Nouo igitur bello occursurus, parua copiarum par-
te sub ducibus duobus in Syria relicta, in Persiam reuertitur. Custodiam
Damasci Capchapo, qui post fractas sui regis Sultani opes ad ipsum defece-
rat, Hierosolymarum uerò gubernationem Molai attribuit. Oratores que

p ad Occi-

ad Occidentales principes mittere eos iubet, qui fœdus cum Christianis ineant, ut communi animo consilio'que sacrum regnum recuperetur. Tyrus abeunte eo, eius iussu aliquantulum denuo restaurata, atque Christiano firmata præsidio. Omnia spei plena dimissa.

Discordia inter Pontificem Max. & regem Gallorum Syriacas res impedit. Caput IX.

PEr id tempus, cùm à Tartaris Armenijsq; Legati ad pontificem Bonifacium uenirent, ambitioni pontificis magnam sollicitudinem incusserunt, qui amplum mangnificumq; sibi existimabat, regnum Hierosolymitanum se pontifice recipi, quod superioribus pontificibus amissum fuisset. Statim igitur legatos in Galliam ad Philippũ Pulchrum mittit. Adiungit illis Apameensem, Episcopum urbis Narbonensis prouinciæ (eodẽ quo aliæ in Asia ciuitates, nomine) huic literas dat ad regem de bello sacro redintegrando, imperiosas satis, præcipit'que, ut uel minis regem ad expeditionem hortetur, & impellat. Apameensis quum regem adijsset, precibus primo agit cum rege, deinde decimarum rerum ecclesiasticarum omnium, per triennium illi offert prouentum, modo sacra induant arma, postremo nisi pontifici rex suffragaretur, piorum cœtu atque regno exclusum iri apertè minitabatur. Philippus Flandricum bellum causatus, ac Angli male pacatum animum, nihil omnino allegare potuit, quod Episcopo ad excusandam profectionem satis uideretur, sed à sacerdote male sano allatratus, & conuitijs impetitus, ei etiam perfidiam & ignauiam exprobrabat. Diu dolorem dissimulando texit rex, donec de stupro ac ui ingenuæ alicui adolescentulę illata antistes accusaretur, tunc ad se euocatum, increpitumq; in custodiam tradidit. Bonifacius ad regem mittit, qui pontificem dimitti iuberet, quod ubi negatum, nominatim Philippum execratur. Franciæ proceres fidelitatis iureiurando, quo Philippo deuincti erant, absoluit. Priuilegia Francorum regibus à prædecessoribus suis concessa, irrita atque cassata haberi mandat, eo quòd in Episcopum, in legatum manus iniecisset prophanas, atq; ius gentium uiolasset, bona prouentumq; annuum sedium uacantium fisco suo inferre iussisset, ius'que inuestiturarum sibi arrogaret. Igitur sacram prophanamq; Galliæ regni iurisdictionem ad Romanam Ecclesiam deuolutam esse pontifex iactabat. Iussit deinde Bonifacius Episcopos Francorum ad certam diem in urbe Roma adesse, cum diuini pontificijq; iuris interpretibus, ut de contumacia Philippi statueretur, at eos è Frãcia discedere prohibuit rex, simulq; Parisiis habito pontificum conuentu, quorum suffragijs Bonifacij diplomata pro uanis combussit, Apameensem cum Archidiacono Narbonensi, Papæ nuncio solum uertere atq; procul abire iussit. Ferunt eo tempore Aegidium Romanum, è Columnensium familia, uirum doctissimum, Scholæ Parisiensium præfuisse, ordinis Guilhelmitarum, ut uocant, Generalem eundem etiam, post Augustinum. multitudine scriptorum uoluminum, atque stili elegantia, Theologos omnes uicisse, qui cum Bonifacio aduersarius esset, Archiepiscopatu Biturigum placatus, in amicitiam cum Papa redijt. Philippum deinde Bonifacius regno priuat, Albertum Austriæ ducem, Imperatorem atq; Franciæ regem declarans. Sed paulo pòst captus à Sarra Columnẽsi, Papa, atq; in carcere enecatus, successorem habuit Benedictum undecimum, qui Philippo

regiam

regiam iterum restituit dignitatem. Ambitione igitur sua pontifex res Syriacas perdidit, quæ facilè recuperari potuissent, defuit tamen haud diu diuina ultio, quæ superbum hominem extinxit, atque omnium ludibrio exposuit. nam ex nominis ipsius uocabulo, nonnulli in ipsum ludere ausi sunt adhuc eo uiuente, Barbaris scilicet his uersiculis,

Audi, tace, lege, benedic, benefac, benedicte.
Aut hæc peruerte, maledic, malefac maledicte.

Quibus author, quænam nomen lustrale, studia professioq́ hominis postularent, admonitum uoluit, increpuit'que quod his omnibus abuteretur. Debuerat enim Benedicti Bonifacijq́ nomen, studiumq́ bonarum literarum, quo à teneris imbutus fuerat, piam quandam dictis factisq́ in summo pontifice autoritatem ostentare, quum uersa uice, petulantissimis insectationibus ciendisq́ tumultibus res Christianas ueteratoriè luderet dilaceraret'que. At quam meruit, de se reliquit hominibus memoriam, ut in mortuum scomma in prouerbium abierit tale, Intrauit ut uulpes, regnauit ut lupus, mortuus est ut canis. Exemplum sanè absolutissimum Christianis principibus tam religiosis quàm secularibus, ne tam superbè & contumeliosè, sed sanctè & modestè, Christum regem imitantes, dominentur, ac amari quàm timeri magis cupiant.

Capcapus proditor Syria pellitur. Cap. X.

Discordia atque ignominia occidentalium principum interea Sarracenis animos reddit, cristasq́ erigit. nam Capcapus Damascenis à Cassano præfectus, quum Tartarorum uires in Syria exiguas, domi ciuilibus bellis occupatas, ex Europa nihil subsidij Christianis accedere sentit, à Tartaro deficit, totumq́ Damascum, ac Syriæ superioris maiorem partem rebellem facit. quod quum Molais dux audisset, ex Hierosolymis ducit, cum nouo hoste congressurus. Interim etiam totam Aegyptum cum Capcapo conspirasse, per exploratores cognitum habet, quapropter impar tantis uiribus, in Mesopotamiam se recipit, Tartarorum supplemēta, auxiliaq́ Armeniorum emercaturus. Sarracenus quum Tartaros Syria excessisse conspiceret, Hierosolymam iterum expugnat, imò desertam & uacuam recipit, prophanatis sacris Templi Domini locis, tamen Cœnobitarum precibus delinitus, apud Dominicum sepulchrum maiora pietatis quàm sæuitiei exempla reliquit. Expugnata deinde sunt ignobiliora quædam oppida, præsidia quoque Hospitalariorum Templariorumq́ euersa omnia, qui'que eius familiæ nobiles, cædi superstites in potestate hostis tenebantur, libertatem abiurata Syria obtinuerunt. Tamen integer annus hoc bello tyranno absumptus, in cuius fine Cassani iussu, bello iterum, Tartarorum copijs, Syria repetita duce Catalosa, qui Molai cum triginta millibus equitum subsidio adfuit. Ex Cypro, Armenia, Tyroq́ ad id bellum accesserunt auxiliares copiæ. Capcapus qui iam ad Edissam usque excursiones fecerat, ui Tartarorum in bello'que ferocia territus, in fines Damascenos cum suis se recipit, quem insequuti Molais & Catalosa in ipsa urbe obsessum oppugnant, qua expugnata, cùm Capcapus fuga euaserat, fugientem per deserta, ad Nili fluenta usq́ persequuntur. Capcapus enim Pelusium aufugerat, quem quum assequi nostri nequirent,

inter eruptionem lacus Sirbonis & Pelusiacum ostium castra locauerunt. Vbi Sarracenorum fraude circumuenti, nocturna fluminis inundatione pene periclitati essent, qua tamen trepidatione non paucis amissis, quum urbem quam sine machinis aut classe ut expugnaret, firmiorem dum cerneret, retro abiens ad Euphratem reuertitur. In Syria nonnulla instaurans, cætera ne hosti præsidio essent, diripiens atque euertens, ad suos per fluuium dum redire conatur, magna clade, fracto ponte, quo flumen coniunxerat, affectus est. Hæc in annum eius seculi primum nonnulli retulerunt.

De Turcarum initijs, imperatoribus & eorundem successu. Caput XI.

ITerum Syria emergere cœperat, cùm ne caput extolleret, anno millesimo trecentesimo, Turcarum gens truculentissima, ignota Europeis, ostentare se atque nostris negotium facessere occipit. Nam quicquid aquarum supra Cretam ad ortum iacet, circa Cyprum atque Rhodum ita infestum reddebant, ut nihil fermè tutum tota orientis ora nauigantibus relinqueretur. De huius gentis origine quum plures scripserint, superuacaneum forsitan uideretur, si hîc uerba profunderem, nisi Mahumetanæ superstitioni adiurati, perenni in Christianos odio flagrantes, non modo Syriam, de qua nobis sermo, occupassent, sed ipsam Germaniam, Christiani orbis arcem, nostra memoria oppugnarent. Huius gentis originem uariè referunt autores, adeò ut contentione certitudinem etiam auferāt. Haud igitur ab re erit, paucula de his subijcere. A Iapeti filio Gomer propaginem hanc fluxisse putant aliqui, qui Riphaten genuerat atque Togormam, quorum posteri Asiā forte obtinuerunt. Hi igitur ad Tanais fluuij originem primo consedêre, Riphæisq́, omnium monumentis montium uocabulo, sed falso, celebratis nomen dederūt: è magnis enim uastisq́ paludibus, perenni scaturigine humorem affatim præbentibus, ortum habet cum alijs maximis fluuijs Tanais, ut multorum hominum nunc peregrinatione compertū est, Herodoto quoq́ adstipulante. Profundas igitur syluas, usque ad Hyperboricum oceanum, ad Aquilonem, uersus Occidentē uerò ad mare Caspium usque incolebant, uenatu uictitantes, sine duce, sine legibus uagi dispalatiq́ errabant, rapina & præda inter se grassabantur. Nulla illis urbs, nulla societas, nulla certa sedes, habitus cultusq́ nulla ratio: quod primum occurrebat, quod alij abominantur, deuorabant. Stupris incæstibusq́ gaudebant, unicum illis tantum sagittandi equitandiq́ studium, hoc à teneris, ad extremam usque senectutem exercitium. Gens obscura, quæ nec Cyri nec Alexandri expeditionibus nobilitata, imò nullis scriptorum monumentis, hominibus innotuit, usque ad Pomponium Melam, qui in Geographiæ suæ fine uix tribus uerbis, Turcas iuxta Tanaidem uastas illas syluas occupare, & uenando ali indicat. Aucta uerò prole, sub Octauiano, Romanum imperium tantum uenerata est, non uerò sensit. Deinde cum diuiso imperio, tyrannorum uiolentia, prouinciæ omnes dilacerarentur, atque in partes minutiores debilioresque redigerentur, parua manu, latronum more, clandestinis excursionibus, uicinas gentes molestare, deinde in unum coire, multitudinem conflare, montium claustra, fluminum uada perreptare cœperunt, unde per occasiones, irruptiones in eos, qui fœliciori cœlo atque solo uterentur, facere possent. His gradibus emer-

bus emersit, paulatim gens effera, ut iam etiam ad Mæotidem paludem usque, cum finitimis de rerum atque agri possessione certare nō uereatur. Mæotis quidem palus, in circuitu octo millia stadiorum habere à ueteribus traditur, in cuius alueum multi maximiq́ fluuij defluāt. Ostium habet Bosphorum Cimmerium, latitudinis stadiorum triginta, longitudinis autem sexaginta. Hæc quidem Tanaim excipit, iterumq́ in Pontum effundit, sed arenis, quas amnis assiduè deuehit ingenti quantitate, quum Mæotis profundissima à ueteribus exhibeatur, tamen aggestu deuectæ materiæ, tenuissima effecta, ac alueus terræ fermè æquata fuit, ut uadari commodè posset. Licet enim fluuius uim aquarum maximam inferat, aluei capacitate, tamen diffusus continebatur, adeò ut palus etiam à peritis nautis nauigari non posset, à Barbaris atq; periculorum inexpertis transuadari facilè. Traiecta igitur palude, insulas Phanagorum & Hermonassam, quæ à latere dextro, ponti Græcorum studio constructæ erant, occupant, deinde à læua Chersonesum aggrediuntur hominibus quietis, sedatis, magis uomeri quàm armis natis habitatam. Arrisit primū feris hominibus fructuum dulcedo & prouentus, incessitq́ cupido deinde alienæ fœlicitatis. Euocatis igitur omnibus familijs ostij Mæotidis, utranq; ripam incolere cœperūt, duce qui eos regeret electo. Qui ut disciplina militari suos instructiores redderet, antequā homines Europæ aut Asiæ in armis atque Romanorum bellis exercitatos aggrederetur, stipendia cum magna suorum manu apud exteros merere instituit, atque potentibus operam suam locare militarem. Artaxaci igitur regi Parthorū contra Romanos aduersus Alexandrum imperatorem strenuè militauerūt, sub Scytharum nomine, eo uerò deuicto, Misithei V. C. opera, fidem præstiterunt, quietem agentes, donec perfidia Philippi, cum Gordianis Misitheum extinctum audiuerunt. tunc facta eruptione, limites imperij Romani uastare, prædas abducere, cædes undiq; facere, & uiri optimi mortem uindicare conabantur, at à Decio iterum repulsi, ad suos se receperunt. Mox reparatis uiribus, Romano imperio minabantur, ab Aemiliano uicti cedere coguntur, statim autem à Sapore rege in societatē belli acciti, ut Valerianus caperetur, atque Romanorum exercitus magnam cladem acciperet, in causa fuerunt. Adiuti classe à Parthis, etiam Cyprum & Cretam uastare nitebantur, quod quidem effecissent, nisi Claudij uirtute, imò fame & peste reiecti essent. Inter hæc moritur Turcarum Dux, duobus relictis filijs adolescentibus. hi inter se regno diuiso, duas factiones constituerunt, Hunnorum quam postea Keza dux Istrum traijciens, in Hungariam deduxit, Turcarum quæ diutius ad Mæotidem desedit, quoad Iulianus Parthicum nomen affectans, bellum Parthis parabat, tunc iterum à Sapore conducti, Parthis militarunt. Pari modo auxilio fuerunt huius filio Cosroi contra Iulianū, Zeliorbi ductu, & Scytharum nuncupatione. Iam uerò Heraclio imperante, etiam Persis auxilio aduolant Turcarum nomine, quam appellationem primo eo tempore audire contigit. Persarum autem uires cùm postea per Romanos Sarracenosq́ imminutas atque fractas uiderent, pertæsi alijs seruire, de regno constituendo & occupando animum inducunt. Alanos primùm inuadunt, deinde etiam Colchos, sub Constantini quinti Græcorū imperatoris ditione non ad-

 modum

modum tutos. Accidit interim, cùm Machometi sectatores Perside potirentur, atque diuiso imperio, Machmed quidam in Perside, Imbraël uerò in Aegypto regnaret. Sed dum Imbraël etiam Persidis imperium ambiret, atque extincto Machmede, utriusque regni sceptra gerere cuperet, Persiæ princeps contra Aegyptium Turcarum auxilia implorat. nec mora, Muraletio duce magno numero adsunt, fugato imbraële, uictoria potiuntur. Iam ad Persiæ imperium adspirare incipiunt, coniuratione facta, præsidia ad Araxem fluuium, quæ à Sarracenis contra Turcarum uim constructa erant, aggrediuntur, sed Sarracenis uiriliter resistentibus, sæpius uicti, sæpius uictores ducem amittunt fortiter pugnando. Igitur missis qui Tangrolipicem huius fratrem uocaret, ut suis subsidio adesset, nec pulcherrimarum rerum initia, negligentia aut pusillanimitate, sine gloriæ fructu, atque æterni nominis immortalitate euanescere permitteret. Tangrolipix arrepto nuntio, quā ad Mæotidem habebat, manum cōscribit, gentisque reliquias adhuc intra Caucasum agentes, spe ingentis imperij & fœlicitatis excitat, ut perruptis claustris, eo duce Persidem inuaderent. Magna contentione per aliquot annos inter Sarracenos & Turcas sic de Perside certatum, cùm Leo Basilij filius multis donis, contra Bulgaros, ut illi auxilia ministrarent, persuadet, quibus deuictis, communi bello, & consociatis uiribus, Sarracenos ad eam desperationem deduxere, ut demum hi Turcis cederēt, illi fidem Mahometi reciperent. quod quidem maioris mali causa Turcis quàm Sarracenis fuit, quum pro haud stabili regno, quod Græcorum uiribus aliàs recuperassent, æterni regni instituta sociosque ultrò amitterent. Nexus tantæ persuasionis utramque gentem eo tempore ita conglutinauit, ut pro Turcis nunc Sarraceni, pro Sarracenis nunc Turcæ, appellatione indifferenti uocarentur. tantaque pertinacia superstitioni huic inhæserunt, quod sub Constantino sexto, quum in Romanas regiones excursiones facerent, proficerent uerò omnino nihil, Bulosydes Gylasque, eorum duces Christo initiarentur & baptizarentur, multitudo uulgi nunquam adduci potuit, ut nomen Christo daret, sed cruces extremaque omnia, quàm religionis immutationem pateretur. Ac Chamoda duce, sub Romano Iuniore, Persiam prius quàm Mahometi sectam relinquere coacti sint. Quapropter in Thraciam delati, omnia populabātur, Nicephoro nihil contra audente, ac uix insidijs Duri, Zimiscis Imperatoris præfecti reprimi potuerunt. Atquum imperium Græcum usque in Gynecæa degenerasset, Zoe, Theodora, Eudociaque imperio abuterentur, ipsam Græciam hostilibus armis ingressi sunt, in Asia Lyaconiam, Bithyniam Galatiamque deuastantes, atque duce Belphetoth, à Tarso Ciliciæ usque ad Hellespontum fermè omnia in potestatem redigebant. Tandem & Syriam aggressi, eo ipso duce obtinuerunt, Romano Diogene multa nequicquam tentante, Parapinaceo & Botoniate nihil omnino proficientibus. Tandem tot subactis populis, in patriam redire quum Belphetoch constituisset, Solimanno Nicæam, Durat Damascum, Assanguro Epiphaniam, Anexiano Antiochiam, nepotibus suis custodiendas tradit, ut hinc Græcorum, illinc Aegyptiorum imperium uexarent, ipse in Persiam regressus uitam finiuit, magno omnium planctu & luctu. Interim Solimannus à Christianis magna clade affectus, Anexianus

imperio

imperio & uita exutus, reliqui duo laborare cœperunt. In Persia deinde etiã inter gentem uariatum, exortis dissensionibus & factionibus domesticis, adeò ut cum Imperij inclinatione nomen Turcarum fermè extinctum sit, donec Duzalpes ex Ogaziorum tribu, apud Mæotidem consistens, propter æquitatem iustitiamq́, totius gentis suffragijs, atq; eorum qui in Persi- de erant, consensu Iudex & Dux constitueret. Quo mortuo, filius eius Oguzalpes Tribulum suorum auxilio, tyrannidem arripit, arma Græcis infert, suumq́ nomen in Asia breui illustre facit. Erat huic filius Orthogules nomine, manu promptissimus, animi & spiritus ingentis, hic classe parata, insulas Aegei maris infestis armis occupat, Asiæ Europæq́ regiones prædatur, Peloponesum, Euboeam et Atticam ferro atq; flamma depopulatur. Deinde confluentibus ad ipsum gentis eius bellciosissimis fortissimisq́ uiris, Mysiam Phrygiæ, quam Bogdan nunc nominant, occupat, Scythisq́ omnibus euocatis, cum rerum affluentia regionem pollere uidebat, sedes figere cœpit. Soguta urbe, fluuio eiusdem nominis adiacente, Metropoli constitua. Ne igitur res domi, forisq́ lente administrarentur, Orthogulem, exercitus imperatorem dicunt, qui bellorum appetens, fretusq́ discordia Christianorum, omnes circa Pontum regiones decem annorum spacio subegit. Aladinus autem domi Rempub. legibus disciplinisq́ regia autoritate instituebat. Ex Orthogule prognatus erat Othomannus, paternæ uirtutis æmulus, qui in magnam spem à parente educabatur, comes sociusq́ in omni bello patri assidens. Cæterùm Aladinus omnino liberis carebat. Vnde euenit, ut eo mortuo inter optimates, magna de regno suscitaretur contentio. Aliquot enim erant familiæ apud gentem, quæ opibus, clientelis & ingenio multum ualebant. Suus cuiq; in ea dux peculiaris, qui nec parêre uelle, nec alterum opprimere posse uideretur. Vnus Orthogules, qui cũ ingenti exercitu domum redierat, tanquam per uim tyrannidem occupaturus esset, suspectus habebatur, abominabatur à nonnullis, à multis uotis omnibus expetebatur. Centuriatis tandem comitijs, fœdera inter se ineunt, ut consociatis uiribus principes, quascunq; regiones tenerent aut occuparent, ex æquo diuiderent. Erant duces numero septem, qui quod armis occupatum tunc erat imperium, sorte diuidebant. Orthoguli quidem sine sorte, regia sedes Mysia, cum his regionibus, quæ Olympum respiciunt reseruata, quam filij sui nomine, Orthmantyam nuncupari uoluit. Cilicia Carramanno, Sarchano Ionia, Amurg Armenia minor, Calemo Bithynia, Conio Caria, Cappadocia, & quæ ad Euxinum uergunt, Assembeccho cessit. referuntur hæc in annum à nato Christo 1280, quo Ottomannus cum ingenti manu conflata, non solum Christianos prosternere elaborauit, sed homines quoq; suæ gentis, sine ullo discrimine armis petere. Ampliatoq́ suo regno, Apameam Myrleæ, Prusiam à Nicomede uocitatam, Bithyniæ urbem, regni caput constituit, Orchanne filio postquam octauum & uicesimum annum renouauerat, relicto, qui Niceam expugnauit, atq; affinitate cum Cantacuzeno Græco coniuncta, quosdam suæ gentis satrapas imperata facere coëgit, anno imperij sui uicesimo secundo, uiuendi finem faciens, dum Carramannum socerum magna principatus parte exuerat. Sulaimanes huius filius regnum as- 1280

 sequutus,

sequutus, primus Turcarum Europæ bellum intulit, Chersoneso Thracica occupata, Tryballos, Macedones ac Illyricum inuadens. Hadrianopoli urbe expugnata, regiam illic ædificauit, morbo correptus, moritur in Chersoneso Isthmi sepultus. Tunc Amurathes frater huius, militũ fauore (cum Sulaiman optimatum suffragijs ad imperium peruenerat) rex dictus. Is statim Pherras cepit, ad Axium fluuium omnia subegit. Græcorum imperatorem tributarium fecit. Sauzem filium, in Asia contra patrem coniurantem, oculis priuauit. Albanis edomitis, à Milos Rhamito mytrio, ex Mysio superare uiro nobili, pugione traijcitur, duobus filijs superstitibus, Paiazite & Iagupa, qui apud Prusiam parenti iusta fecerũt. Tradunt nonnulli hũc 23. alij 77 annos rebus præfuisse, triginta quoq; et septem bella confecisse. Paiazites, imperator à Prætorianis dictus, Iagupam statim præfocatum sustulit. Triballis in acie uictis cum Macedonum principibus pacem init, in Scopiorum urbem Coloniam ducit. Albanos prælio uexat, Philadelphiã cepit. Armeniam maiorem Scenderi duci abstulit. Sigismundum imperatorem ad Nicopolim cruentissima pugna fugauit, deinde Constantinopolim obsessam diu oppugnauit, occupassetq;, nisi Tomyris Tartari bello abstractus, obsidionem soluere fuisset coactus. Ad Stellam montem in Asia minori, quam Natoliam uocant uictus à Tartaris, captus ac misera seruitute extinctus. Huic Iesus filius successit, Byzantium iterum oppugnauit, sed quarto anno regni sui à fratre interficitur. Musulmannus enim inito cum Græcis fœdere, auxiliaribus ex Synope accitis copijs, prælio hunc strauit, & interfecit. Mosen fratrem prælio uictorem, egregio facinore deuicit, atq; regno expulit, Græcis admodum amicus, luxu se deinde & otio mancipans, totum Europæ imperium Græcis restituere cogitabat, ut fratrem Asia eorum auxilio pellere posset, sed insidiis suorum interceptus, Mosi fratri uiuus traditus est, & ab eo necatus. Tunc Moses arrepto imperio, Thermas occupat, Byzantiũ oppugnat, Seruiam depopulatur. Orthanẽ ex fratre nepotum regnum ambiẽtem necauit. At à Mahomete fratre tandem & ipse uictus necatur, gutture eliso. Is omnia quæ Tomiris occupauerat in Asia, recepit, & rebus fortissimè per quatuor & decem annos administratis, hominem exuit, postq; longum cum Venetis bellum, & iterum reconciliatam amicitiam. Græcis hic fuit amicus quàm diu uixit, eò quod Mustapham fratrem, regnum ambientem, in uinculis detinebant. Moriens duobus filiis Amurathi & Mustaphæ imperium diuisit, huic Europæ, illi Asiæ regnum legauit. Præterea ambobus præceperat, ut Græcis semper amici & auxiliarii essent. At eò mortuo, Græci Mustapham Paiazitis filium, uinculis liberatum, rebus Turcicis præficere conabantur, qua una re totam Græciam perdiderunt. Sed is tertio anno initi regni uictus, fugatus, ac ab Amurathe undecimo interceptus, præfracto gutture, periit. Amurathes primis regni auspiciis, Byzantium obsidet. Fratrem à Græcis euocatum, Niceæ captum, interficere curauit, Venetis Thermam Macedoniæ urbem iterum ademit, Aetoliam incursionibus uexauit & recepit. In Peloponeso Isthmum diruit. Contra Carramannum postea copias educens, pacem eum petere coëgit. Triballos uexat, Belgrado oppido obsesso, sed amissis suorum multis, cum dedecore discedere coactus est. cum

Scan-

Scanderbego fatale bellum in multos annos exercuit. Hungaros apud Varnam miserabili clade affecit. Imperio cum se ex uoto abdicasset, tandem facti pœnitens, opera Chatitis restituitur, ad Croiam ultimo, ut scribunt aliqui, sagitta sub papilla traiectus, obiit, alii eum apoplexia ictum expirasse tradunt. Eo defuncto, Mahometes ascitus in regnum, Caramannum tumultuantem compescuit, Læmocopiam urbem condidit iuxta Propontidem, ut in Asiam ex Europa, & è conuerso traiiciens, præsidium haberet, ex quo iter interpellantes arcere posset. Constantinopolim expugnauit. Illirium fermè totum subegit, Persiam uexauit, Trapezuntium occupauit. Fori Iulii regionem, atque adeò ipsam Germaniam infestis armis inuasit, Apuliæ Metropolim Hydruntem occupauit. Syriam atque Aegyptum iamiam ipse inuasurus, morte abripitur, una clade apud Belgradum dedecus suscepit. Trigesimum atque secundum anno imperando absumpsit, patrem tribus annis supergressus. Græciam certè omnem subegit, expulsis Venetis, Gallis, Ianuensibus, & aliis qui insulas Aegæi maris, Peloponesi & Achaiæ loca occupauerant. Zizimus huic filius successit Mahometi Bassæ auxilio. sed is à fratre Baiazetho uictus ac fugatus, apud Rhodios magno in honore habitus, Francis ludibrio fuit, à pontifice max. Alexandro ueneno demum necatus, Baiazetes rerum summam obtinuit, Aegypto bellum inferēs, maximo dedecore affectus est. Illirium Venetos cladibus magnis oppressit. Corinthiacum sinum expugnauit, ac in Foro Iulio prædam abegit. Methonem cepit, cum Persis uario marte pugnauit, a filiis Selino atq; Aromathe bellis exagitatus, demum etiam uiuens imperio exutus, Selimo cessit, per quem etiā ueneno extinctus est, postq; triginta & unum regnasset annum. Parricidio comparatum regnum, fratricidio auspicatus Selimus, Aromathen, Corcuthen fratres occidit, nepotes Aladunum & Amurathen, consanguineosq; oēs deinde sustulit. Sophin quatuor regnorū principē, Tauri, Sunachi Sciræ. & Bagadat, quæ olim Armenia, Persis, Media, & Assyria dicta sunt, bello aggreditur. Pugna uictum, in interiora regni discedere coëgit. Cappadociæ principem Siramum uictum interemit. Aegyptum cum Mamaluchis edomuit. Syria obtenta, ut in sequentibus dicemus. Tātis uictoriis clarus, octo annis imperans obiit, Sulaimanno filio unico superstite. qui cùm imperium suscepisset, tyrannos rebelles in Syria atque Aegypto confecit. Seruiam occupauit. Belgradum expugnauit, Rhodum insulam cœpit. Hungariam, tribus expulsis regibus, totam obtinuit. Germaniam multis in locis diripuit. At nescio quid adhuc Reipublicæ Christianæ mali minari uideatur, nostris ciuilibus bellis tantum occupatis. Hæc de origine atq; gentis successu referre non ab re mihi uisum est, cùm de ea non uno loco nobis sit dicendum postea. Sequutus sum etiam haud ignobiles autores, qui in ueritate indaganda haud parum operis consumpserunt, quorum præcipuus mihi obtigit autor Laonicus Atheniensis, qui decem libris ab Ottomannidū origine, res Turcicas complexus est diligentissimè, nec dubito eundem ipsum esse, quem Sabellicus atq; alii Nicolaum Chalcocondylem uocant. Usum eius mihi exhibuit uir in literas bonas beneficentissimus Ioannes Oporinus, quem etiam proculdubio, proximè in lucem daturus est & Græcè & Latinè, ac

ne, ac nisi quorundam arrogantia aut negligentia intercidit, ex tralatione nostra Germani suum habebant exemplar, quum ante quadriennium, in maternam linguam id opus transtulerim.

De Hospitalariorum ex Syria discessu, & Rhodo ab eis capta. Cap. XII.

Rebus adhuc in Syria integris, duos uirorum militarium Hierosolymis ordines fuisse, ex Tyrensis nostri scriptis apparet, Hospitalarios, Templariosque. Familiam Hospitalariorum, ex Ioannis Eleemosynarij memoria, nomen habuisse ipse Guilhelmus testatur, cum qui iam eius tribus uiri ingenui & fortissimi censeri uolunt, Baptistæ Ioannis uocabulum honoris causa sibi induunt. Certè non desunt, qui à Ioanne Hircano Maccabeorum rege primo, Xenodocheum pauperum Hierosolymis institutum, ad Godefridi usque tempora durasse dicant, unde eius loci præfectis sic Hospitalariorum, sic Ioannitarum nomen datum sit. At siue Ioannitarum, siue Hospitalariorũ nomine censeantur, diximus eos à Capcopo Damasceno Syria expulsos, exutosque rebus fundisque omnibus. Coaluerat autem eorundem cœtus, atque principum toto orbe liberalitate ad tantas opes peruaserat, ut protinus instructa classe, omnes sinus maris, omnia littora Sarracenica, profligatis Turcis, qui piraticam exercebant, adeò infesta redderent per integrum quadriennium, ut pontificio diplomate, Papæque edicto, remissio peccatorum integra, ac solida animorum expiatio indulgeretur, his qui expeditioni Hierosolymitanæ, uel pecunias, uel arma, annonam, aut supplementa corrogarent. Per Germaniam totam mittebantur, qui esum ouorum, Veneris antea diebus insolitũ, liberum facerẽt his, qui nummos aliquot in expeditionem elargirentur. Fuerunt quoque tunc permulti, qui ipsi militiæ nomen darent, Italiamque instructis peterẽt ordinibus. Hoc belli sacri nomine ingẽs auri ponderis uis, non sine Pontificis Clementis quinti infamia, collecta, Hospitalarijsque tradita, magnus quoque hominum numerus confluxit. In Apulia deinde lustratis qui ex Germania uenerãt, ingenui tantum, in ordinem Hospitalariorum adscripti, quod armis, commeatu instructissimi adesseñt, reliqui domum redire iussi. Nam pontifex nauigia ad traijciendam in Syriam tantam multitudinem deesse causabatur, cum uideret eam instituto suo magis oneri esse, quam usui. Quinque igitur & uiginti triremes pecunia ea atque militibus instruxit, Genuenses decem publica impensa ornarunt. Carolus secundus Siculus rex petentibus, ære, armis, nauigijsque adfuit, quibus omnibus instructi, Rhodũ insulam, quam Turcæ Sarracenis eripuerant, duce, Guihelmo Villareto, post multas crueritissimas oppugnationes, æquis conditionibus, cum alijs quinque adiacentibus insulis, Nicaria, Episcopia, Iolli, Limonia atque Sirana, in potestatem redigere, imperataque facere coegerunt, 18. Cal. Septemb.
1308. anno millesimo trecentesimo octauo. sita est insula hæc celebratissima in Carpathij maris sinu, primò à Telchiniis gente Titanica. magiæ atque fabricæ ærariæ dedita, habitata, sub bello Troiano, à tyrannis gubernata, postea certis peculiaribusque legibus libera, doctrina, simulachris, ingeniis, statuaque solis, quam Colossum nominant, clarebat. Opibus aucta, maritimarũ rerum potentia, piraticã & latrocinia in mari Asiatico sustulit, Græcis æquè & Romanis amica. Ciuilibus autem bellis, sub Romanis multa mala perpessa est,

deinde

deinde sub Græcorum imperio calamitatibus suis non caruit. A Sarracenis postea anno à nato Christo tricesimo secundo, supra sexcentesimum, Mahuiꝗ ductu occupata, deprædata, non multo pòst in manus Christianorum recidit, nunc Græcis, nunc Venetis subdita. Demum iterum à Sarracenis nobis erepta, à Turcis Otthomanno duce hac ętate occupatur, qui nihil omnino à Christianis, quos ex Asia profligatos audierant, timebant. igitur Hospitalarij securos aggressi, lõgo bello edomitos eiecerunt. Abdicato deinde nomine Hospitalariorum milites Rhodij dici uoluerunt. Insulam ducentorum quatuordecimq́ꝫ annorum spacio ita munitam reddiderunt, opere & impensa effusissima, ut quicquid in mari Christianis restabat, integrum conseruarint, cæterosq́ꝫ peregrinos, qui Hierosolymam proficiscebantur, tutarentur, magnis & perpetuis bellis à Sarracenis oppugnati, & à Turcis infensis petiti animis. Siquidem Turcarum imperator Otthomannus altero ab insula capta anno, uicesimo secundo scilicet supra trecentesimum atque millesimum Orchanem filium, cum classe octuaginta triremium, & nauigiorum aliorum instructissima, misit, ut gentem peregrinam insula exturbaret, colonosq́ꝫ Turcicæ sectæ in eam collocaret. At Rhodij profligata hostium classe, & captis triremibus nauibusq́ꝫ multis, Episcopiam ubi imbellem turbam, ad incolendam Rhodum, si uictoria potirentur, Turcæ exposuerant, & belli euentum iusserant expectare, inuadunt, interemptis sine discrimine omnibus, Rhodum uictores redeuntes. Genuensium nauium operam strenuam hoc bello & utilem fuisse testantur nonnulli, Germanorum deinde equitum uirtutem, inter quos summam uirtutis laudem meruit Conradus Vuernherus de Hadestatt, qui in Germania apud BucKheimium res militum Rhodiorum ministrabat. Longo postea tempore, foris bello, domi pace claruerunt, donec Abusacus Aegyptius magnis exercitibus mari terraq́ꝫ, toto quinquennio eos uexaret, ingenti suorum damno, cæde & dedecore. Nec maiori gloria, aut minori classe, uiribusq́ꝫ tenuioribus Mahumetus secundus eos oppugnauit in tertium usque mensem, clade innumera suorum repulsus. Tandem à Solymanno secundo propugnatrix insula, deserta ab omnibus principibus, lugenda deditione, occupatur iterum, anno à nato Christo millesimo quingentesimo uigesimosecundo, octauo Calend. Ianuarij, qua una re, mirum, quantum nostræ uires accisæ, Turcarum auctæ sint, summo Christianorum omniũ uituperio. Manet adhuc equestris eius ordinis dignitas & nomen, Melitamq́ꝫ insulam in Mediterraneo mari, inter Siciliam & Numidiã sitam tenent. Fuerunt qui huius ordinis domorũ esse numero nongenta millia, scriptum reliquerunt. Opes & institutum neminẽ latent. Igitur de his hoc loco satis.

De Templariorum excidio, ac nonnullis de Athenis lectu dignis. Caput XIII.

TEmplarij, qui sub anno millesimo centesimo decimo, Hugone Pagano & Gaufredo de S. Aldemaro autorib. primo professi sunt, peregrinos sepulchrũ dominicũ adeũtes, cõtra grassatores armis se tutaturos, & pro religione certare, album amictũ acceperunt, cum assuta cruce rubea. Creuerãt eorum res collationibus piorum, ut in Syria & alijs Christianorum regionibus, potentia sua principes æquarent, impeterent sæpiùs, suspecti omnibus

fierent

fierent, Sed etiam à Capcopo adiurati, ut Syria cederent, quæ solo continebantur relictis, mouentes res, id est, thesaurum ingentem secum auferunt. In Siciliam autem cùm peruenissent, discordia Caroli secundi & Frederici Arragonensis freti, classem haud contemnendam instruxerunt, inq; omnem occasionem & euentum parati, cum pacem inter reges factam cernerent, ductu Rogerij (qui magistratū apud eos inierat, homo strenuus ac sanguinarius) Thraciam inuadunt, deinde expugnata urbe Thessalonica, totum Hellespontum atque Peloponesum deprædati sunt, in Atticam impetum facientes, quam ferro, igne deuastatam, unà cum urbe Athenarum occupauerunt; Roberto Brenna, qui rebus ibidem præerat, obtruncato. Erat in ea expeditione & Florentinorum familia Acciaiolorum illustri Rhainerius; qui Rogerio Templario multum familiaris & charus, ob egregias res gestas, huic cum omnia inter piratas partirentur & distribuerentur, rogatione Ducis & assensu omnium, Athenarum imperium delatum est. Is statim communito Piræo, atque in arcis formam extructo, ciuitatem instaurauit, Græculi cuiusdam, qui Corintho præerat, filiam in uxorem ducens, mortuo socero, hæreditatis iure etiam in bonis eius successit. Defuncto autem Rhainerio, melioris stirpis legitima nulla erat soboles; solus nothus Antonius, huic cessit Bœotia cum Thebarum urbe, Corinthus sororio suo Theodoro: Athenas autem Aponabares quidam inuaserat, quam urbem cum diutius retinere nō posset, Venetis uendidit. Venetos postea apud Thebas in insidias præcipitatos, magna clade affecit Antonius, per proditionem & urbem & præsidium Athenarum recepit. Turcarum fretus amicitia, Bœotiæ & Atticæ dictus princeps. Deinde Alcoti Aeginetæ consiliis utens, urbem exornauit, imperium stabiliuit, quod in multam usque senectutem rexit. Apoplexia ictus, successorem habuit Nerium Acciaiolum patruelem, quem diu antea cum eius fratre Antonio, quandoquidem omnino liberis carebat, ex Florentia accersiuerat. Is Nerius Chalcocondylem, quem Antonij uidua amabat, atq; in principatum Athenarum euehere conabatur, fauore ciuiū, cum uxore expulit, à fratre deinde Antonio pulsus, cum in Bœotiam se recepisset, Turcarum auxilio mortuo fratre iterum Athenis præficitur. Vir autem imbellis, minis adactus, Bœotiæ principatum Turcis dimisit, ut Chalcocondylem (qui triginta millia aureorum pollicitus fuerat, si Athenis præficeretur) in carcere detinerent. Sic precario cum diu regnasset, tandem mortuus, Franco Acciaiolo, patrueli puerulum superstitem commendauit. Is tutorem pueri agens, aulam Turcarum regis sequebatur. Vidua puellam Nerii in magnam spem regni educabat, cum forte accidit, ut ex patritia Venetorum familia adolescens quidam, Nauplii (quam Neapolim Romaniæ hodie dicunt) præfecti filius mercium gratia, Athenas applicaret, cuius amore succensa Nerii uidua, amorem suum, principatumq; Athenarum ei obtulit, si repudiata Venetiis quam duxerat (etiam Patritia) uxore, sibi matrimonio iungeretur. Blanditiis & pollicitis allectus iuuenis, Venetias reuersus, uxorem necauit, Athenas rediit, uiduam, urbisq; potestatem recipiens, atque ut ciuium fauorem mereretur, non se dominum urbis, sed tutorem pueri appellabat, quem non multo pòst, in aulam Turcarum deduxit,

ratus

ratus fore, ut largitionibus corruptis principibus, puer extingueretur, ac ipse sine riuali, summam rerum acquirere posset. Ac cognitis sceleribus, Turcarum tyrannus Francono Acciaiolo, ab Atheniensibus delatum imperium commisit. Venetus fuga elapsus, uxorem in potestate Franconis reliquit, quam apud Megaram in carcere extinxit. Hac cæde & ciuium & Turcarum omnium odium in se concitauit Franco. quapropter à Turcis agris omnibus exutus, urbe spoliatus, in præsidio longo tempore oppugnatus, hōsti strenuè restitit, tandem quum nec Christianorum auxilia, nec hostem placatum habere posset, his conditionibus Turcis arcem dedidit, ut Thebas cum reliqua Bœotia ipse reciperet in potestatem. Sed ad Templarios redeundum. Hi quum Athenas occupassent, Macedoniam petierunt, qua etiam peruagata & deuastata, abacta ingenti præda, domum rediêre, ac in prouincijs Occidentalibus, in cœtus se partiti sunt. Haud diu uerò fœlicitas illā ipsis fuit integra. Pontifex enim Clemens quintus, qui astutia Pratensis Cardinalis ad pontificium uocatus erat, pollicitis'que se Philippo regi Francorum obstrinxerat, si ad pontificatum ope eius subueheretur, nihil omnino negabat, quod auari regis animum explere uidebatur. Francus autem, per æqua iniquaq́, diuitias congerere atque accumulare tentabat, eos quidem reos cupiebat, quibus plurimum res suppeditabant. Accidit igitur, quod rex apud Lutetiam Parisiorum, in ædibus quæ curationis Templariorum erat, oborta uulgi seditione obsideretur, eo quòd monetam illegitimi ponderis excudebat. Quo in tumultu quum omnia quæ regi adferebantur, aut cœno inficerentur, aut raperentur, Templariorum Prior, qui Tolosanis ædibus præerat, cum Noffa quodam Florentino eiusdem ordinis, sed contaminatæ uitæ uiro, nescio quid, uel dicto uel facto, imprudentius in regem moliri uisi sunt, quod postea furore populi mitigato, malè illis cessit, equidem uinculis mancipati, atq́ in carceres coniecti sunt ambo. Deinde quum inaudijssent seditionis autores ad triginta correptos, uitam laqueo finijsse, ut uitam redimerent, se habere, si salute data abire permitterentur, quod regi & utile & quæstuosum deferrent, indicabant. Impunitate promissa, Templarios omnes dicunt, cum Sarracenis inito fœdere, abiurata'que quoque Christiana religione, Mahumetum colere, strueréq́ principibus omnibus extremam perniciem. Simulachro cuidam, cui pellis humana superinducta esset, illos sacrificare, inesse autem eidem statuæ, oculorum loco, carbunculos duos ardentissimos, eamq́ pinguedine, recens ex coitu Templariorum natarum & exustarum puellarum, quotidie inungi. Ad hanc unusquisque ordinem ipsorum professurus, Christum abnegare, crucisq́ signum conculcare pedibus adigatur. Morientium cadauera apud eos in cinerem resolui, eamq́ in potum inter eos absumi, cōstātiæ & silentij experimentum inde capientes. Masculа indifferentiq́ Venere eos uti. Multa in Syria contra omnes Christianos eos conatos esse, Diuum Ludouicum apud Damiatam eorum dolo, in uincula Soldani uenisse. Hæc quum ad regem deferrentur, ansam arripuit inuadendi tantas Templariorum opes, pontificisq́ habito assēsu, Iacobum Molay Burgundum, illustri loco natum, ordinis primatem cū omnibus alijs Templarijs uno tempore per totam Galliam, ingēti numero, in uincula conijcit. Dein

ijcit. Deinde per multos & sæuos cruciatus lacerati, postremò igni combusti sunt. Quum uerò ab initio illis impunitas proposita esset, si religionem tanquam sceleratam damnarent & repudiarent abiuratam, nemo ex tanto numero repertus est, qui non prius medullam ossibus ui incendij exstillantem cernere, quàm non sanctissimam illam atque illabefactatam agnoscere institutionem uellet. Iacobus princeps ordinis, Delphinas Dux, Hugo de Paraldis uiri nobiles, ad pontificem missi, ubi quæstione de eis habita, ui tormentorum, multa nepharia flagitia atque obscœna confessos fuisse dicebantur. Damnati autem, quum Iacobus ad supplicium duceretur, atque iam rogus extrueretur, in medio circunstantis turbæ, silentio petito, dixisse eum ferunt: Iustè tantam pœnam ipsum pati, qui in pontificis gratiam, Templariorũ institutum sanctum, atq; ab omni labe alienum, dulcedine uitæ promissæ, & cruciatus intollerabilis ui, ementitis calumnijs insimulasset. Exin rogo impositus, quum admoto paulatim igne, ad exprimendam scelerum confessionem, primoribus pedibus adduceretur, iam'que fœdo nitore depasti, uitalia torrerentur, tamen nunquam à constantia sua desciuit, sed innocentiam, quoad potuit, ordinis astruens, tanquam cruciatum non sentiret, expirauit, tantam'que integritatis opinionem nonnullis reliquit, ut ossa atque cineres eius colligerent, martyrem'que eum faterentur, ac omnes Templarios pari cruciatu extinctos, postea colerent, tanquam sanctitate conspicuos. In Germania apud Moguntium, quum Petrus Antistes, qui periculoso morbo Clementem pontificem exemerat, atque ob id Archiepiscopatu Moguntino donatus, ex Pictauia redierat, conuocatis patribus atque sacerdotibus prouinciæ suæ, lege agere, & sententiam Papæ contra sontes Templarios exequi uellet, in frequentem illorum consessum Hugo Vuildgraue, qui in Grunbach apud Mysenheim agebat, cum uiginti ordinis sui militibus, tecto uestibus ferro, peruenit, ac quum eum arcere nemo auderet, ingressus, clara intrepida'que uoce testatus est, quod grauius in ordinem quàm pro merito animaduerteretur, eo se cum suis ad Pontificem maximum, qui Clementi succederet, prouocare. Conterriti cum Episcopo patres inermes & imbelles, ferocia Templariorum, iusserunt eos bono animo esse, excepta scriptis prouocatione, & ad Pontificem missa, eum mitius respondere contigit. Ius enim de integro quærendi statuendi'que Archiepiscopo dedit, quum'que insontes se esse docerent Templarij, crimine absoluti homines, sed tamen ordo omnino abrogatus. Magnam Clementi & Philippo incussit notam hoc Templariorum excidium. Nam in fiscum pontificis & regis, thesauri Templariorum redacti, auaritiæ quàm æquitatis eos studiosiores fuisse iudicauit.

De Teutonicorum ordine, qui in Syria originem habuit, Prutenicam Liuoniamq; subegit.

Caput XIIII.

FRederico primo imperatore in Armenia extincto, ut diximus libro continuatæ huius historiæ secundo, capite sexto, quum Fredericus filius exercitum Antiochiam deduxerat, dein aërem muraturus, cœliaco morbo oppressum exercitum, ad triginta ab urbe millia passuum transtulisset, Bremenses, Lubi-

ses, Lubicensesq́, affectorum, qui sine cura aut respectu iacebant, miserti, ue la nauibus quibus aduenerant, detrahunt, tentoria ex his conficiunt, ægros hincinde & ualetudinarios his inferunt, uictum, potum, & quæcunque possunt opera pietatis, deficientibus exhibent, uulneribus medicinam, morbo curam impartientes. Fredericus exercitus ductor, collaudatis uiris, Conradum Herbipolensem Episcopum, & Adolphum Holsatium, præfectos egentium iubet, ut in oppidis urbibusq́, tum pijs uiris, domicilia constituat, quibus exercendæ pietatis illis amplior esset facultas, ac ne sumptibus exhausti, institutum intermittere cogerentur, ex ærario suo certum menstruum illis stipendium constituit. Hac liberalitate non male usi, etiam operibus & pietate inclaruerunt adeò, ut Fredericus per nuntios, Henricum fratrem germanum, ad Romanum imperium iam euectum, oraret, ut autoritate ipsius intercederet apud Pontificem, quod familiæ sacratæ aliquo nomine uiri tam boni censerentur. Celestinus ad preces imperatoris, factum probat, id'que quum insigni aliquo iudicio celebrari uellet, comperit, iam olim Teutonicum quendam uirum, post recuperatam à Christianis, Hierosolymam, linguæ Syriacæ ignaris, aduenientibus peregrinis, ex priuatis suis ac proprijs, quas in urbe habuerat, ædibus, Xenodochum constituisse, cum uxoris & liberis pauperibus largè ac deuotè hospitalitatis omnis generis muneribus inseruijsse. Deinde etiam ædiculam siue oratorium Patriarchæ assensu, sub D. Mariæ uirginis titulo construxisse, qua pietate multos Germanos haud ignobili loco natos, postea pellexisset, ut uoluntariam quandam militiam profiterentur, bona in alimentum indigorum, corpus pro tutela piorum deuouerent. Aucti numero, pietate, fauore & liberalitate bonorum, etiam opibus excellere cœperunt, ad certum uerò institutum uiuẽdi nondum animum adiecerant, sed militiæ templi aliquantulum accedebant, sic tamen, ut hospitalitatem non intermitterent, per selectiores atque eos qui spiritus ingentes ostendebant, foris bellum, domi prudentiores mansuetioresq́ infirmiorum tenuiorumq́ curam exercebant. Pontifex igitur initij, instituti, linguæ similitudinem considerans, candidum illis amictum cum atra cruce, nomenq́ militum beatæ Mariæ uirginis, domus Teutonicorum dedit, barbam quoque non ademit, insuper & id concessit, ut nemo nisi Germanus sit, in eundem ordinem sublegi possit. Euaserunt hi confestim in magnam tum frequentiam tum potentiam regiæ non inferiorem. Cùm uerò res Syriæ indies imminuerentur, ac Fredericus secundus, inducijs datis, regnum Hierosolymorum cum Sarracenis pacasset, Hermannum Balck, ordinis eius tum principem secum in Germaniam deduxit, quo tempore Daniæ rex Vualdemarus secundus Prussiam imperata facere, & Christi religionem suscipere coëgisset, & domum redierat. Gens uerò superstitiosa ad pristinum errorem conuersa, cum sacris initiatos omnes perdebat & prosequebatur. Nec fratres ordinis Gladiferorum, qui tunc in Liuonia strenuè res Christianas administrabant, Lituanorum Prussiorumq́ impetus simul sustinere poterant. missis igitur nuntijs, orant Teutonicos sanctæ Mariæ, qui apud Fredericum morabantur, ut arma infidelibus inferant, bellum Christo gerant, se sua'que omnia, sub ipsorum potestate fore, modo auxilia & supplementa conferant. Her

mannus manu socior quam secum habebat, ascitisque multis alijs è Germanorum nobilitate uiris militaribus, in Pruteniam uenit, fortiterque pugnãdo maiorem prouinciæ partem obtinuit, quanquam multa adhuc & fortissima præsidia in Barbarorum potestate detinerentur. Quum uerò Asiæ rebus nullo tunc usui esse possent, ab Honorio tertio atque ipso Frederico, tota prouincia perpetuo iure, & proprietatis titulo, mero mixtoque imperio illis traditur, his conditionibus, ut quoties necessitas exigeret, in Asia Christianis subuenirent, his quas habebant in ea copijs, induciarum uerò cum Sarracenis tempore, amplificandis rebus in Prussia operam darent. At etiam à Capcopo Syria expulsi, cùm iam Templarij ad internicionem, per Gallias, Hispanias & Angliam, pontificis Clemẽtis opera extincti essent, quemadmodum Rhodij milites, ex bonis extinctorũ ditati sunt. Freti igitur opibus uiribusque, fœlici auspicio terram omnem tandem sibi parêre, populumque sacrum subire baptisma coëgerunt, atque nobilem ciuitatem ædificauerunt in loco quodam, quem ulteriores Prutenos insectando, ultra Vistulam, apud quercum quandam latam, primo ceperant, nomen urbis Burgum Mariæ. Præsidium deinde eo loci extructum, quod totius ordinis asylum & receptaculũ diu est habitum. In Lituanos deinde mouent Ioanne Bohemorum rege socio, regionem depopulantur, cæsis permultis. Christo nomen dare multos coëgerunt, plus armis, quàm Ioannes uiginti tribus legationibus profecerũt. nam is missis legatis, ad principem Lituanorum Dauidam nomine, nihil omnino effecit, sed eo apud Plosconiam necato, instinctu Teutonicorum, opera uerò Poloni hominis ignobilis, à genero Lituani Iakoldo Polonorum rege, qui ingẽtem coëgerat exercitum, socerum ulturus, magno bello uexati sunt. Rex quum nihil contra audentibus Teutonicis, totam ferro ac flamma prouinciam deuastasset, domum rediret, Teutonici abeuntem insequuti, Poloniam prȩda atque populatione molestarunt, Vuernhero duce, qui magister apud eos habebatur. Sed dum Polonus ab Vngaris, Lituanis atque Turcis auxilia cieret, in Pruteniam ducturus, pacem Teutonicus firmat, ea conditione, ut præsidijs Dobrui atque Brandeborg restitutis, rex exercitum abduceret, quod cum Vuernherus inscijs fratribus stipulatus esse uideret, ab ipsis trucidatur, recuperatis præsidijs. Diu mutuis cladibus certatum, donec certis cõditionibus inter Polonos & ipsos Teutonicos pax sanciretur. Biennio post redintegratum bellum, infestis armis concursum, uictoria penes Polonos fuit, Teutonico conditiones datæ. Statim igitur ascito Ludouico Brandenburgensi, in Liuoniam ductæ copiæ, ubi magna prouinciæ pars nomen Christo dedit, atque cessit Teutonicis. Trophæum erectum, Baierburg nomine oppidum, ab Henrico Bauaro, qui auxiliares copias adduxerat, cognominatum. Otto deinde regia Danorum prosapia proles, in ordinem accitus, sub Ludero magistro in Lituanos, quos Bojohemi atque Vngari regis auxilijs inuaserat, egregiam laudem cõparauit gestis laudatissimis, confecissetque bellum, nisi magistri proditione fuisset reuocatus, dum nobilitatẽ totius prouinciæ in oppidũ aliquod incluserat, atque iamiam fame ferroque de deditione consultare coegisset. Magister enim ordinis ductus uel æmulatione Ottonis, uel hostiũ familiaritate, se obsideri ab infidelibus fingebat, atque iussit exer-

citum

citum reducere,quod ſtatim eos, qui antea in fidem Teutonicorũ uenerant,
nouas fecit res moliri,magno periculo ordinis,rebellium cæde maxima. Ca
pto deinde & carceri incluſo Ludero,Otto Prutenicæ rei præficitur.is Liua
niam exercitu petit,apud Traken oppidũ cæſis octo millibus,Lituanorum,
præda onuſtus rediit,qua uix repoſita ; iterum facta excurſione, duo millia
hominũ captiuorum ex prouincia abduxit ; quos ſacra regenerationis aqua
ablutos, ritu Chriſtianorum imbui fecit, ut ad ſuos reuerſi, religionis quam
tantopere abhorrebant, ſuaue iugum commendare poſſent. Deinde uariis
bellis Kinſtock rex Lituanorum edomitus,in poteſtatem Teutonicorum ue
nit, atq; Mariæburgũ deductis corruptis ære cuſtodibus, elabitur, elapſum
cùm aſſequi non poſſent,in arce Kanuuempel, filium regis ea expugnata ca-
piunt,quem ut uinculis liberarent, Lituani Pruſſiam inuadunt, expugnato
oppido Polcho, ciues omnes trucidant, nullius aut ſexus aut ætatis,aut con-
ditionis habita ratione. Pari modo in Gadeſuerd ſæuitum,tandem abeuntes
apud Rudou præda à Teutonicis exuti, magna clade affecti, fuſi & fugati
ſunt,optimorum noſtrorum cæde. Occubuerat Kinſtock rex eo prælio,ſuc
ceſſit illi Allegertus, odio qui non minus in noſtros ferebatur quàm præde-
ceſſor ſuus. is ſtatim inito regno,Sithen noſtrorum arcem occupat,Minſter
berg nequicquam oppugnat,abacta prẹda domum redit. Sed dum noſtros
alienis auxiliis corrogatis,graues illi imminere uidet,aſtu quos bello nequit,
deuincere tentat. Circumuenti inſidiis,dum conditiones pacis ſimulatas of-
fert,noſtri Frederici Auſtrii acceſſu,clade erepti,ac congreſſi cum Barbaris,
uictores euadunt.Octingentos deinde Florentii ducis Lotharingię auxilio,
ex nobilitate Letuanorum capiunt, trucidant ſedecim millia hominum igno
bilis uulgi,prẹdam ingentem receperunt,occupata maiore parte prouinciæ.
Rigenſem, Auronienſem Epiſcopatum tunc complexi ſunt. Ploſcouiam ur-
bem expulſo tyrãno Sirgallo,in fidem recipere noluerunt,cùm Sirgallo ſub-
ſidia dediſſent. Anno uerò à Chriſto nato milleſimo trecẽteſimo octageſimo 1385
quinto, cùm iam armis Teutonicorũ attrita Liuonia, ad ſuſcipiẽdam fidem
Chriſtianam inclinaretur,cum Cõrado magiſtro ordinis,Tagail & Stirgail
fratres reges iam conuenerant, niſi matris fœminæ Ruſſæ minis atq; diſſua-
ſionibus prohibiti fuiſſent. Vitoldus autem Kinſtoci filius,necem patris ul-
turus,quem patrueles trucidauerant, arcem & Traken oppidũ Teutonicis
ultrò dedit, ac iunctis uiribus ; Ville oppidum imperata facere coegit. Sed
haud diu pòſt Tagail, Poloni regis filia in uxorem ducta,religionem Chri-
ſti amplexus eſt,nomenq; accepit Boleslai, ſecumq; maximam Liuoniæ par
tem ad Chriſtianiſmum perduxit.Cum Vitoldo deinde & Stirgaile noſtris
perpetuum prælium,dum hic ſæpius captus, dimiſſus ſæpius,fide,iuſiuran-
do noſtris imponit, ille in gratiam fratris ſolum ficto nomine, Chriſtianus
haberi uult.Igitur ſæpius ex Liuonia præda abacta,tam hominum quàm ali
arum rerum ingens & copioſa, quod Tagail, qui ad Polonorum regnum
peruenerat, ægrè ferens, Ville oppidum contra Teutonicos cõmuniuit,prę
ſidio militum impoſito,quod ab excurſionibus eos arceret. Interim Rigen-
ſem Archiepiſcopatũ obtinent Teutonici,& Liuoniis Patriarcha datur. Ac
mox claſſe etiam parata,Gothlandiam inuadũt, eo quòd à Piratis, qui ſe Vi

talianos nominabant, sæpius lacessarentur. quo confecto bello, ac insulis precio & armis obtenta, Vitoldus Christi nomen amplexatur, sumpta Alaxandri nuncupatione Teutonicis quęcunque in Liuonia occupassent, perpetuo iure possidendum tradit, modo qui in Prouincia Christi nomen recusarent, consociatis armis edomarentur. Boleslaus iniuriam sibi factam hoc fœdere, & excludi se paterna ditione ratus, Vitoldum corrumpit. Igitur unitis uiribus, in Prussiam mouent. Occurrunt Teutonici, pugna inita, cruentam uictoriam Polono relinquunt, quam is sequitur, totamq; prouinciam, excepta metropoli Mariæburgo, in potestatem redigit. Illo uerò abeunte, uirtute heroica Teutonici breui omnia recuperarunt, imò ipsam Poloniam ausi impetere, ferro ac flamma sedulò uexabant. Sed cum Rex, ducentis millibus hominibus conscriptis, iterum in Prussiam irrumpit, Teutonici per diuersa itinera in Poloniam impetum faciunt, Regem ipsum apud Culmam obsident, fame atq; ui pacem petere cogunt: conditiones datæ & acceptæ utriq; parti honestæ. Tumultuatũ est deinde nonnihil cum Suitergail, qui Viteldo mortuo, fratruelis opes inuaserat. Polonus uerò Sigismundo puero in Liuonia imperium astruere uelle uidebatur. Haud fœliciter etiam pugnatum deinde, cum ipso Sigismundo: nam qui præerat, occupatis in Liuonia rebus Magister, tunc cum permultis fratribus occubuit. Tandem foris parta pace, intestino bello agitatur Prussia, cōiurant nobiles cum populo in Ordinis excidiũ, re detecta, iure diuino & humano, crimen maiestatis damnat: sed armis tandem oppressa coniuratio, quæ æquitati cedere nolebat. Polonus enim rebellibus auxilia subministrabat, fouebatq; dissensionem modis omnibus. Redacti ad pecuniarũ inopiam Teutonici, Mariæburgum, regiam ipsam æri alieno obstringunt. Summam fuisse ferunt quadringenta ac triginta aureorum millia, quod cùm etiam soluerent fide bona, tamen præsidium nō receperũt. Regni sedes ad Montem regium translata. Gadnenses oppugnati, qui ab imperio desciuerant, pax deinde & istis reddita. Russi interim Prussiam depopulantur: quam iniuriam Bernhardus de Porg egregiè ultus est, ipsamq; Ploscouiensem urbem cepisset, nisi sacerdotis astu impetitus fuisset. Cum Moscouita deinde nouum exortum bellum, magnis utrinque cladibus finitum. Rigensium rebellio paulo pòst uario marte sopita, sub anno millesimo quingentesimo, sub Frederico Saxone, & Alberto Brandeburgēsi Ordinis magistris. Quæ uerò abinde sequuta sint, cum omnibus notiora extant, prudens omitto. Hæc obiter de initijs & successu huius ordinis scripsisse non temerè, satisq; luculenter existimans, quandoquidem inter Syriacarum rerum reliquias, meritò militaris hic Ordo annumerari potest.

De nonnullis ordinibus, qui ex diuitijs Templariorum excisorum succreuerunt.
Caput XV.

QVi Rhodij dicuntur atque Teutonici, ut diximus, milites, in Syria floruerũt, eiecti uerò à Sarracenis cum ipsis Templarijs, meliora usi fortuna, abrogato ordine Templariorum, bonis eorundem aucti & adiuti, imperia, quibus hodie utuntur, acquisiuerunt. At in Lusitania, quæ Portugallia nunc dicitur, quum Sarraceni omnia infestarent, Ioannes 23. Dionysio rege assentiente, nouum militum Ordinem instituit, milites eos Iesu Christi appellans,

appellans, quibus & bona Templariorum omnia concessa fuere, tantum uterentur qui uicinorum Saracenorum irruptionibus resisterent. Crucem gestant rubram, in atro amictu. Regia ordinis, in maritimis Syluensis dioecesis oppido Tomario (alij Marmum dicunt) repositum est. Censor & moderator Abbas est Alcohasiani monasterij Cistericēsis ordinis (quem & ipsi profitentur) in Vlyxibonensi dioecesi. habet is exautorandi conscribendiq; militis facultatem. Principi eorum annuus prouentus, centum aureorum millia. In Toletana autem regione, ab Alphonso ".. à loco & prouincia Calatraue, ubi coenobium Templariorum fuerat, ordo militum Calatraue institutus est, eo quidem tempore, quo aduersus Sarracenos Almohazen, Mahometen & Hynzeph illi bellum erat, quorum etiam opera, sub Magistro Gundissalno Alcalam urbem obtinuit. Extant illius seculi duo pietatis exempla laudatissima, quæ omittere nequeo. Primum, Sanctij quarti temporibus patris huius Alphonsi enituit. Sanctius enim cum Alphonsum patrem, qui ad imperium euocatus fuerat, repulsam passum, regnum repetere audiret, portas ubiq; claudi iubet, nec genitorē ab ullo excipere. Murtia uerò urbs, contēpto imperio Sanctij, senem admisit. Vnde priuilegiū cōsequuta est, ut septem coronas insignib. suis imponeret. Ex ea urbe Alphōsus in filiū mouet. Granatę uerò rex Beneussef Saracenus capitalis Alphonsi hostis, scelus Sācti detestatus, legatos ad Alphonsum mittit, qui in supplementū belli, ei Sarrancenatorum aureorum ducenta millia doni nomine nūmerent, ipsumq; magnis uiribus, innumeroq; exercitu in subsidium illi aduentare, renuncient. Lætus aduentu regis Alphonsus, ingentiss. actis gratijs, in castra eum humanissimè accipit. Tunc Sarracenus, Venerationem (inquit) quam iure naturali, parentibus debemus, cum omnino à filio tuo conculcatam uiderem, summoq; scelere eum te regno excludere, quem ut rex esset, procreauisses, non potui non irasci. uerebar enim, si facinus tam atrox impunitum abiret, ne posteris audaciæ, atq; erga parentes contumaciæ exemplum relinqueretur. Pietas ergo me iam tibi fecit amicum, haud tamen diuturniorem, quā quoad expulso filio, regnum recuperaueris, tunc scito ueterem omnem me recepturum simultatem, atq; eo animo, quo prius bella tecū gesturum. Animi certè generosi confessio, quod cum à uera pietate tantum abhorreret, honesti tamen rationem negliere noluit. Sub Alphonso uerò res mira accidisse fertur, Scæuolę Romani exempli æmula. Etenim Sarracenus quidam, cum in urbe Cibatar obsideretur, patriam liberaturus, clam oppido egressus, sica sub ueste abdita, in castra inimicorum tendit. Alphonsum regem rectà petens, uno ictu bellum totum cōfecturum se ratus, si caput regis detruncaret. Captus uerò cum in castris incognitus oberraret, institutum fatetur. Alphonsus hominis uirtutem & constantiam admiratus, incolumem & donatum muneribus abire permisit. Haud par uirtutis pręmium illi apud suos obtigit, sed disciplinæ militaris seueritatem expertus, à rege suo, quod eo inscio, egressus esset, necatur. Sed ad rem. Calatraue ordo nigro amictui adsutam crucē rubeam habet, redditusq; in annū ad 40. millia aureorum. Subest illis Montesiæ ordo, qui locus est in regno Valentiæ, uirtute, pietate & opibus excellens. Superest ordo Sepulchri Dominici, qui à Iacobo Alphæi

ijü q fratre

fratre domini originem se habere gloriantur. Hi Patriarchæ Hierosolymi-
tano suberant, atq; norma uiuendi illis data, quam Canonicam uocant, am-
plis prædijs dotati à Godefredo Bulione, alijsq; regibus, rubram & gemi-
nam crucem holosericam, togis adsuunt. E Syria pulsi, Ordinis caput con-
stituêre Perusium, sed tandem ab Innocentio octauo militię Rhodiorum ag-
glutinati, sui iuris esse desierunt. Hierosolymis uerò, sepulchri Dominici cu-
stodia Soldani assensu & iussu, Franciscanæ familiæ tradita & commis-
sa, cuius curationi flamines octo, pontificis uenia præsunt, ab anno mille-
simo trecentesimo tricesimosexto, huc usq;. Hæc de his Ordinibus præte-
rijssem quidem scribere nisi in Syria aut ortum habuissent, aut ex opibus,
eorum qui Syria expulsi, succreuissent. Sed nec negligendi mihi uidebatur,
cum de Christiana religione, præsertim de rebus Hierosolymitanis optimè
meriti, magnorum bonorum autores sæpius extitere. labefactatos eorum
mores insectetur is, qui humana omnia suo ueneno abundare nescit, uel sui
immemor, aliena uitia carpere, artis loco ducit.

Expeditio sacri belli sæpius tentata, sæpius euanescit. Caput. XVI.

MOrtuo Bonifacio octauo, cum Benedictus undecimus in sacerdotio
illi successisset, sub fine pontificatus sui mentem, pacata Italia, adiecit,
Tartaros Syriam & Palęstinam ingressos iuuare. literis eñ & nuntijs ad eā
rem continuo inuitabatur, sed mors conatus eius præuenit. Clemens dein-
de quintus, qui ad pontificatum uenerat, id quoque tentauit. indicto apud
Viennam Narbonensis Galliæ oppidum, concilio, de subueniendo Hiero-
solymitanis rebus, haud pauca uerba profudit. perq; legatum persuasit Phi-
lippo Franciæ regi, ut indictis apud Luteriam Parisiorum comitijs, cū duo-
bus filijs Ludouico Nauarræ regi, Carolo Valesij comite crucem suscipe-
ret. Edouardusq; Angliæ rex uotum subueniendi Hierosolymæ edidit, eo-
dem tempore. nam is tunc Isabellam filiam Pulchri uxorem duxerat, sed nec
tunc actum aliquid. Mortuo ad fontem Bleaudi rege Philippo, decimam
Ecclesiarum pontifex huic per quinquenniū obtulerint, ut in sacrum bellum
uteretur eorum prouentibus. Is enim moriens, Ludouico Hutino filio, su-
premis mandatis imperauerat, ut post fata sua, crucis ipse tesseram suscipe-
ret, uotoq; eum liberaret. certè sacram Gutinus militiam meditabatur, sed sic
cura, sic regno, morte exemptus est. Dum igitur omnia negligenter à regi-
bus aguntur, opiliones nonnulli coëunt, admoniti ut asseuerabant, cœlesti
oraculo, ut in Syriam, religionis Christi causa proficiscerentur. iam magno
numero aucti, latrocinati, prædari, omnia diripere, latrones magis q; mili-
tes agere incœperunt. Ad Carcassonam in Narbonensi prouincia usq; pro-
gressi, ab incolis grege facto, & dissipati, aufugerunt, desideratis plurimis,
1320 & reste necatis. Hoc factum ferunt anno millesimo trecentesimo uigesi-
mo, ac sequenti anno Iudæos à regibus & Satrapis Turcarum & Sarrace-
norum pecunia corruptos, elephantiacis, qui stipe mendicanda uagi uicti-
tant, persuasisse ferunt, ut uenena in puteos spargerent, quò qui inde potum
haurirent, aut inficerentur lepra, aut omnino absumerentur peste. at re com
perta Iudæi leprosiq; permulti flammis traditi sunt. Quibus cum Sarraceni
se omnino nihil proficere uiderent, coacto ingenti exercitu, supra triginta Sy

rorum

rotum equitum millia, Armeniam inuadunt, præsidia expugnantes, depopulantur agros, incolas cæde prosternunt, sexus omnis, omnis ætatis & conditionis hominum ingentem numerum uinculis mancipāt. Regnabat apud Armenios eo tempore Liuonis, homo in luxum propensus, bellicarum rerum haud exercitatus. nam Ioannes rex frater eius persuasus à nonnullis, dimisso regno (quod iure hæreditario ipsi debebatur, quodque uir impiger, strenuè per aliquot annos administrauerat) in familiam Franciscanorum se adoptare passus fuerat, ordinem ipsorum professus. Leonem ex altero fratre nepotem rebus præfecerat, quo defuncto, Liuonis, ut regno potiretur, nuptias cum Irene principis Tarentini Philippi filia, defuncti Leonis uiduā contrahit, reclamantibus regni proceribus omnibus, atque negantibus, id sine pontificis assensu fieri ritè posse, ut nepotis ex fratre uiduam duceret. At mulieris æquè incontinentis pertinacia uicit, quæ hunc unum maritum habere, ei uni regnum tradere nitebatur. Cumque ante nuptias à Senioribus regni interpellaretur, iuberetur que ad Pontificem mittere legatos, ut illius bona uenia illi nubere liceret, dixisse eam dicunt, Peccatum prius perpetrandū, quàm petatur uenia: quod dictum, magnæ dissensionis & belli ciuilis apud Armenios causa fuit. Ea opportunitate freti, ut diximus, Sarraceni, cum iam præter unum atque alterum præsidium, totam fermè Armeniam occupassent, nihil contrà audente Liuone, Ioannes rex Franciscanorum habitu euolat, amicorum sociorumque manum contrahit, instructisque aciebus, in hostes Sarracenos irruit, haud exigua illorū clade, fortiter pugnans occumbit. Sarraceni etsi uictores, tamen clade suorum territi, spolijs onusti, cū innumero captiuorum agmine, domum redeunt. Ac uix pedem prouinciā extulerant, cum ecce Turcæ duce Assembecco regionem ingressi, omnia loca longe lateque ad Euphratem usque, cum non modica Colchidis parte, in ditionem redigunt. Vrbes, oppida communiunt, propter hoc unum Christianis æquiores, quod Othomanidum uim suspectam habebant. exutos enim nostros imperio tantū, legibus suis uiuere permittebāt. Tantorū motuum & cladis Armeniorum fama, iam in Occidente uenerat, exiuitque Ioannē uicesimumtertium pontificem, ut principes Christianos ad sacrum bellum, literis, nūciisque adhortaret. Philippo Longo Galliarū regi ius decimæ ad sacrum bellum colligendæ de sacerdotibus concesserat, ea uerborum conceptione, exceptioneque, si præsulibus Galliarum Ecclesiarum è re pietateque uideretur. Rex habito Episcoporum conuentu, cum de his referret, responsum est, si contra Barbaros bellum moueretur, tunc nec Episcopos comitatui defuturos, aut æs parcè se collaturos, modò signa Christiana in hostes expedirentur communes, intestinis bellis abstineretur. In omnium igitur amore sacri belli nomen habebatur, sed reuera præscriptio sacrorum armorum aliò spectabat. Nam pontifex, qui uariis magnisque motibus totum orbem terrarum impleuerat, hostem iudicabat Ludouicum, quem ut imperio exueret, crucem æsque sacrum extorquebat ipse, per cæteras Christiani orbis prouincias, decimabatque res sacras per totam Germaniam, cum præter Argentoratensem Episcopatum, Exactori pontificio numerarent omnes. Constat certè hoc prætexu illum quinquies uicies mille millium aureorum nummūm

corrasisse,

corrasisse. Euanuit eôdem modo quo antea, sacri huius belli expeditio, cùm Philippus antequam copias coëgisset, hominē exueret. at Philippo Valesio in regnum Francorum inaugurato, maiori spe, atque apparatu sumptuosio re omnia redintegrata. Francus equidem egerat cum Venetis, ut legatos ad se mitterent de expeditione in Syriam comparanda. Missi sunt Philippus Belegnus, Blasius Zenus, Marinus Mauroconus. Papa legatū misit. Conuenerat igitur inter eos, ut ad euertendos Turcarum conatus, & adiuuandam Syriam, pontifex & gallus equitum uiginti millia, peditum quinquaginta armarent. Conflarent Veneti classem centum nauigiorum, in quibus cum quatuor millibus hominum instructæ essent triremes. Onerariæ naues, ad commeatum, machinas, aliaq; ad usum belli necessaria traijcienda, paratæ. Veneti nihil morati, Petro Zeno imperium classis tribuunt, qui mi ro statim uictoriæ cursu, longè lateq; Barbaros insectatus, omnem maris oram quæ ad Syriam spectat, circa insulas à Sarracenorum Tartarorumq; iniuria uindicabat. Francus quoque iam classem, qua traijceret in prouinciā parauerat, eamq; ipse illuc se conferens lustrauerat. Deinde Auenionem peruenit de ratione belli cum Pontifice consultaturus. Ordinatis iam rebus omnibus Ioannem filium, Normanniæ ducem, quatuordecim annorum iuuenem rebus præficit, ac in eius uerba proceres iurare iubet, ne se absente aliquid moueretur. Missis deinde Oratoribus, in societatem belli Edouardum Anglum allicere conatur. Legati fuêre Rodulphus Augi comes, Belleuaco rumq; antistes. quibus ab Edouardo responsum. Sacram militiam, quam profiteretur rex Francus, haud longinquam esse, eamq; Aquitaniam respicere, quod facilè colligi possit ex eo, cùm fidem datam non seruaret, quam Ambianis obstrinxisset. Expletis de quibus inter eos cōuenerat, se ad expeditionem Philippo paratiorem & alacriorem aduenturum. Mittit quoq; in Franciam Ioannem Cantuariensem, Richardum Dunelmensem antistites, qui res componant. aderant etiam pontificis legati, hortando pollicendoq;. At tantum profuit rebus Syriacis regum expeditio, ut consenescentibus sacri belli consilijs, bellum inter eos excitaretur, quo nullum atrocius inter Anglos Francosq;, nullum diutius, nullum uel maiore cruore, uel contētione pertinaciore gestum est atque repetitum sæpius, certe rei Christianæ calamitosum, pijs deplorandum atque hostibus fidei exoptatissimum. Nam ea discordia principum tantorum ferociores Barbari facti, Armeniam totam subiugabant, omnia penè maria insidijs exercebant, imò hac Christianorum desidia eorum uires ita inualuerant, ut ducentas longas naues, ac quum paululum anniti uellent, trecentas in Christianorum nomen instruerent. Vires enim totius fermè Christiani orbis atque arma, duarum gentium altercatione, terra mariq; exercebantur. Adhærebant Franco Genuenses, classe instructa triremium quadraginta, aliaq; longinquo d exquisita auxilia, Boëmiæ rex, Allobrox, Borboniusq;. Anglo aderant Veneti, imperator Ludouicus Flandrenses & alii Germaniæ proceres. Qua re factum, ut præter Cyprum iam rerum Asianarum Christianis nihil superesset.

Cypri

Cypri reges Hugo & Petrus subsidia Christianorum petituri, in Europam ueniunt, pecunia adiutus tantum Petrus Alexandriam Aegypti occupat & depredatur.

Caput XVII.

ACcessit rebus Syriacis aliud quoque incommodum. Tertiò enim inter Venetos & Genuenses bellari inceptum est, adeò grauibus odijs, ut prælijs maritimis sæpius uincerentur hi, qui sæpius uictores euaserant. Causam huius belli tradunt aliqui rei maritimæ æmulationem. Hugo igitur Cypri rex, qui etiam Hierosolymitanus dici uolebat, uires Christianorum, mutuis prælijs concidere, inter Barbaros quoque seditiones exortas cernens, in Europam traijcere decreuit, eo quidem consilio, ut reconciliatis Occidentalium principum animis, eorumque supplementis acceptis, Turcas Sarracenosque iam de Syriæ imperio decertantes, iuuaret, inita priusquam Assambecco, qui iam Armeniæ imperabat, societate. Conuenerat inter eos ut Barbarus Syriam, Cyprus Aegyptum, quantum posset, maximis copijs lacesseret. Petrum igitur filium regno præficit, aliquot triremibus instructis, in Apuliam secūdo uento delatus, Brūdusinum in portū peruenit. Inde à pontifice Clemente uocatus, qui inducias inter Anglum & Francum redintegrauerat, magna spe auxiliorum, Romam accessit, quam tribunorū seditione agitatam inuenit. Res nihilo tranquilliores erant apud Neapolitanos. Nam Ioanna regina, extincto marito Andrea, cū Ludouico Vngaro, de regno altercabat. Italia unius Cardinalis Egidij armis inuoluta nutabat, tandem mortuo Clemente sexto, Innocentius soluta tribunitia, senatoria, & reformatorū apud Romanos potestate. Hugonem qui Syriacarum rerum causa in Europam uenerat, ac pertæsus ciuilia bella, Genuensibus Tripolim Aphricæ oppugnantibus se coniunxerat, magna præda reuersum, rebus & urbi præficit, hoc illi iniuncto negotio ut septemuiralem potestatem urbe eijceret. Strenuè omnia perfecerat rex, cū ab Assembecco socio admonitus, Innocētiū de parādo exercitu sacro interpellat. Pontifex classe opus esse uidēs, Pisanos eā nō ornare posse satis animaduertit, quippe hi in armis erant contra Florentinos. Nec Veneti, quorum opes id cōmodius præstitissent, à bello quieti. cū Vngaro etenim male pacati, digladiabantur. De Euboeæ insulæ possessione, magna cum Venetis Genuensibus erat contentio, de Tenedo inimicitiæ capitales. Hæc tanta Italiæ incommoda eò magis, quò spei minus relinquebat id bellum instruendi, & pontificis & regis animos torquebant. Afflictatus ita pontifex curisque confectus moritur, cui nec ipse Hugo diu superstes fuit. Vrbanus quintus iam in locū Innocentii sexti suffectus erat, numerabaturque à Christo nato annus MCCCLXII. cui prima cura fuit, Petrū Cypri regem 1363
(qui iam parenti iusta soluturus, bellumque ab Hugone uoto susceptum comparaturus in Italiam uenerat) ad principes orbis hincinde mittere, legato addito, qui persuasionibus sacris, ad militiam Syriacam Christianos alliceret. Petrus igitur Genuam applicuerat, totius Reip. lætitia summa acceptus, per alpes deinde iter faciens, Argentoratū peruenit, paucos ibi moratus dies, Vualdemarum tertiū, Daniæ regem Coloniæ agentem adijt, cui ut Christianæ militiæ nomen daret, persuasit. Dano eīn non admodum bene cum suis conueniebat, iamdudum cum ingenti thesauro, atque rebus preciosioribus re-

gno ex-

gno excesserat, longinquum aliquod bellum cogitans, à Cyprio, ut diximus ita persuasus, Auenionem tandem perrexit, de bello cum pontifice cōsultaturus. Fecit idem Ioannes rex qui anno quarto postquam captus fuerat, ab Anglo reuersus fuerat in Franciam, pietatisq́ causa sacram militiam professus est, Pontificem Auenione inuisens. In Angliam traiecerat Petrus quoq́, Edouardum ad bellum sacrum ineundum incitaturus, at Edouardus bello Hispano impeditus, ingens auri pondus Cyprio dono dedit, uirum autem & arma negauit. Cùm in Franciam deinde rediisset, inuenit Ioannem, uagas per Franciam militum turmas, ad eam expeditionem colligere, parare omnia. At dum is in Angliam filios liberaturus trãiicit, ut interim rebus prę sint, dum ipse in Asia belligeratur, Londonii moritur. Carolus igitur Sapiens, cum nondum firmatis regni rebus, bellum externum suscipere non posset, magnis donatum muneribus, Petrum ad Carolum quartum imperatorem abire permisit. Imperator siquidem Ludouici Gonzagę precibus excitus, maximis armatorum copiis, Mantuam obsidione soluturus, tunc Alpes traiecerat, atq́ Bernabouem Mediolani tyrannum, castris, armis spoliauerat. Cyprius igitur cum Mantuam ad Carolum peruenisset, ad firmaret atq́ rationibus doceret, facilè sibi fore, ut reciperet sepulchrum Domini, Syriamq́ subiugaret, si ab eo reliquisq́ Christianis principibus adiuuaretur, ferunt Carolum respondisse, Probare se regis dicta, laudareq́ pontificis adhortationes, sed & regnum Franciæ Daniæq́ conatus magni se facere, quod pientissimis studiis immortui essent, neć sibi aut opes, aut uoluntatem deesse, qui bus tam sacrum bellum gerere posset aut uellet, si è re Christiana esset, sanguinem multorum bonorumq́ effundere, pro rebus Syriacis. Fieri equidem non posse, quin maxima fidelium strage recuperentur, cuius cædis rationem non habere, carnificis q̃ principis ingenium magis deceat. Deinde etiam inter medios hostes regionem occupatam in fide diutius à nullo retineri posse, proinde Christiani non esse, tanta hominum iactura, tantillum gloriolæ ambire. Cęterū ne quis impēsarum onus illū subterfugere putet, æris quantum ad id belli satis uideatur Cyprio offerre se atq́ in supplementum erogaturum. Confestim quoq́ quicquid reliquum erat pecuniarum, quod secum in Italiam ad bellum Mediolanensi inferendum detulerat, id omne regi assignat. Cęsaris liberalitatem sequuti duces cæteri, Bauarus, Austrius, Saxo, qui sub eo militabant, magnam uim pecuniarum, regi dono dãt, qua instructus, atq́ cū ea, quàm à Dano, Anglo & Franco receperant, Venetias peruenit, ibi publicè exceptus, paucos post dies, fœdus cum Republica iniit, de bello in Sarracenos mouendo. Tribus igitur longis suis nauibus, ac regio comitatu in Cyprum rediens, comparatã centum nauigiorum classe, quorum maiorem partem, Hispano Frãcoq́ milite instructã, Veneti miserãt, Alexandriã Aegypti petiit, ui quoq́ captam diruit. triduo autē postquam eam ingressus fuerat, decedere coactus est, tum ob ingentem Barbarorum uim, quam Soldanus Aegypti & Assyrius princeps adducebat, ciuitatem recuperaturi, tum etiam quod uasta ciuitas, populo aduersante, aduersus tam numerosum exercitum, retineri copiarum tenuitate haud potuisset. Rex igitur inde soluens, classem prę da onustam in Cyprum reduxit.

Qua

Qua fortuna agitata Cyprus insula, tandem in Venetorum potestatem peruenerit. Caput XVIII.

EA uictoria haud diu lætus fuit Petrus, siquidem anno à nato Christo 1372. in ciuitate Nicosia, prima noctis uigilia, domestica proditiõe Cal. Sept. à fratribus necatur, Petrinus autem filius Petri, qui per totã Europam Petri comes fuerat, Venetorum Genuensiumq; auxilio, pacatis tandem rebus sufficitur rex. Deinde sexto Idus Octobris regni diadema suscipiens, hospitibus Insulanisq; epulum instituit. Accidit autem cum coronationis pompa duceretur, proceresq; Venetorum & Ianuensium adessent, qui in urbe Phamaugusta, ubi tunc rex erat, alijsq; in eius insulæ emporijs suis uterq; ciuibus qui mercium causa ibi negotiabantur, ius dicebant, ut inter eos contentio exoriretur, de præcessu & digniore loco secundum regem tenendo. Vterque enim dextrum regis latus claudere ambiebat. Videbatur rex Genuensium causam fouere, hospitalitatis priuatæq; amicitiæ, quam cum Republica & nonnullis priuatis ciuibus contraxerat, memor. Sed insulani cum necessarijs Regis Veneto enixius studebant, illicq;, deturbato Genuensi, honoratior tunc incessus attributus. Inter cœnam contentio reuocata, magni belli causa fuit. superiore enim sedili præoccupato à Venetis, inferius locatus est Genuensis. Hanc iniuriam ulcisci, dignitatemq; suam armis conseruandam decreuerunt Genuenses, postera die, tectis sub ueste gladijs, in regnum profecti sunt. Veneti attoniti, ex tempore consilium salutis ineunt, regemq; adeuntes, aulam intrasse iuuentutem Genuensium armatam, atque insidias eam regi tendere, nuntiant. Rex exploratos ex altissimis fenestris præcipitari iubet Genuenses, instinctione Ioannis Gauillæ, Henrici Gibelleti, & Lezulphi regis patrui, quorum nutu omnia gerebantur, adeò ut ipse Petrinus nomine tenus rex tantum esset. Genuenses deinde reliqui per Cyprum commorantes perquisiti ac necati sunt, ita ut uix unus, & is facie uulneratus, tantæ cladi superfuerit, rem gestam patriæ renuntiaturus. Hanc suorum ciuium atrocem iniuriam ultura res publica, non ita longo interiecto tempore, magna instructa classe, Petro Fulgoso, Dominico Cataneo prætoribus maritimis, Paphi, Nicosiæq; suburbia prædantur. aucti deinde uiribus, nam septem, quas habebant, nauibus longis accesserant triremes triginta sex, onerariæ non paucæ, cum peditum quatuordecim milium numero, equitibus septingentis. 18. igitur Calend. Septemb. anni eius seculi septuagesimi tertij, ipsam Phamaugustam aggrediuntur, inq; urbis portu triremes tres, nauis una incendio absumitur. Tandem opera reginæ, matris Petri, urbs Genuensibus dedita, proceres supra nominati, cędis in Genuenses perpetratæ autores obtruncantur. Antiocheni principis filij duo, Iacobus Lusignanus patruus regis, uinculis mancipati. Venerat planè tota insula in Genuensium potestatem, quum rex imperio se iam omnino exutum cerneret, ad misericordiam confugiens, pacem petit. Genuensis illatam iniuriam satis ultam esse existimans, data regi pace, Phamaugustam urbem solam retinet, cum tributo quadraginta aureorum millium, à rege in aliquot annos postea persoluendo. Dati deinde obsides, qui antea in uinculis habebantur, Antiocheni principis filij, missiq; sunt Genuam, cum Iacobo Lusignano. is cùm in Galliam relegaretur, fugæ cõsilium inierat, igitur Genuam reductus, Phareæ turri includitur. Amissæ urbis

Phamaugustę dolor, Petrum regem ad eam recuperandā instigabat, occasionē autem oblatam esse credebat, cū tam infensis animis Genuensis & Venetus maritimis prælijs conflictabantur. Socius igitur Venetis factus, Bernabouis Mediolanensis filiam uxorē ducit. Eam cum Bernabos ad uirum mittere uellet, cum Venetis egit, ut sex lōgas naues instruerent, quibus filiam in insulam tutam sisterent, ipse uerò 1800. equites, cum peditū robore, genero ad infestādas res Genuensiū in insulam mittit, trimestri stipendio inauthoratos. Puella apud Cornarios Venetijs hospitio excepta, inde sex triremibus Venetis, quinqꝫ à rege ex Cypro missis, ad spōsum, qui tunc ad Cerauniam agebat, magnifico apparatu delata. Deinde initum foedus, ut Phamaugustæ portus & urbs ipsa oppugnaretur. Præerant nauibus Venetis Ioannes Mianus, Franciscus Bocolus, Petrus Quirinus, Franciscus Poscarus, Ioannes Barbus, Franciscus Morenicus, hi singuli singulas triremes priuato sumptu instructas habebant, mercedemqꝫ à rege acceperant, portumqꝫ adorti oppugnabant, quo occupato, urbem adoriuntur. sed parum fœliciter processit negotium, muro deturbati & portu iterum expulsi sunt & Veneti & Cathalani cum Cyprijs. Quinqꝫ deinde per annos uario marte Petrino & Genuensibus insulę res administratæ. sed eo mortuo, Iacobus Lusignanus qui in Genua publicè custodiebatur, rex ab insulanis dictus, ad regnum reuocatur. Is auspicijs Leonardi de Monte Aldi ducis Genuensis, Reipublicęqꝫ impensa, classe decem triremium, in Cyprum delatus, Phamaugustam Genuensibus, cum mero mixtoqꝫ imperio attribuit, promisso insuper tributo aliquot millium aureorū in aliquot annos. Is cùm duodeuiginti annos in pace regnasset, Iano filio, quem in uinculis apud Genuam genuerat, regnum reliquit. qui statim inito regno, sceleratos quosdam homines pecunia corrumpit, ut illi phamaugustam prodere conarentur, sed tumultu excitato, indicio unius ex numero proditorū, pacta incolumitate, detecta res omnis, proditores reste perierunt, urbs custodita & munita diligentius. Erat rex uiginti annorum adolescens, ingentis animi & spiritus princeps, is etsi Genuę natus, educatus atqꝫ Genuensium ope ad regnum euectus, tamen cōtractis copijs, obsidione cingit urbem, obsessam tam hostili animo aggreditur, ut etiam cum nequicqꝫ oppugnatione sæpius tentata, exercitum soluere iuberetur à suis, exclamasse eum ferunt capitale fore illi, qui de soluēda obsidione primus uerba fecisset. Se ephebum in ea obsidenda perduraturum, donec barba capiteqꝫ canus omnibus appareat, si citius ciuitate eum potiri non contingat. Ab Antonio Guarco Genuensium in urbe Phamaugusta prętore, ex specula mœnium interrogatus, Cur patriæ immemor, beneficiorum à Genuēsibus acceptorum oblitus, urbem Reipub. eripere tentaret, quam à patre & patruo, iustissimis titulis obtinuisset? Ferox iuuenis respōdit, Indolis Genuensis specimen esse, imperium ambire, nam Rempub. Genuensem nullum non orbis angulum armis attentasse, alienaqꝫ inuasisse regna. Proinde mirum uideri haud debere, si uicinam, à progenitoribusqꝫ suis fundatam urbem expetat. Si uerò priuatam Genuensium ambitionem contemplari, aut in exemplū rapere liceat, ipsum Antonium optimè nosse, quibus sceleribus, Ducatū Genuensium sibi ipsi acquisierit. Hisqꝫ dictis, solutis castris abijt, cū Antoniū Grimaldū classe

magna & annona, cõmeatuq; omnis generis, in subsidium urbis aduentare intellexisset. Quieuit Ianus per sex menses, cũ reuocato Grimaldo, Genuenses insulam tanquam pacatam reliquissent. igitur mox conscripto exercitu, maioribus uiribus, pertinacioriq; studio urbem aggreditur, sæpius oppugnatam, reiectus, uel fame cogi decreuerat, portum obstruxerat, ut obsessis nihil inferri posset. Genuenses igitur unam & uiginti triremes struunt, cæteras naues sedecim, aliaq; nauigia. summæ rei præerat Bucicaldus homo Gallici sanguinis, legatus regius, is statim in Cyprum traijciens, regem exutis castris apud Nicosiam obsedit, coëgit' que tandem ad conditiones descendere. Belli igitur impensis solutis, pacẽ obtinuit rex à Genuense, haud diu ea usus. Melechella enim Soldanus Aegypti, ulturus direptionem Alexandriæ anno Domini 1416, ualidissima classe in insulam Cypri traiecit. Insulanos occurrere ausos in patentibus apud Nicosiam campis prostrauit & fugauit. Capitur rex, Nicosia regia diripitur, populus ferme omnis in captiuitatem abductus est, cæde, ferro, flamma tota insula uastata, fermeq; uacua relicta. Euasit triremis beneficio, Oddo regis frater, Genuamq; peruenit, is dignitatibus & militiæ gradibus euectus, fortiter pugnans, quadriennio pòst in Corsica insula uitam amisit. Zenus uerò centum et uiginti millibus aureorum redemptus, tributariusq; Aegyptijs factus, in regnum tandem redijt, multis calamitatibus oppressus, uitam finiuit, regni anno tricesimo, post natum Christum millesimo quadringentesimo tricesimosecundo. Fuere huic duo liberi, Ioannes & Anna, quam Ludouico Sabaudiensis ducis filio, frater statim à morte parentis locauit. Ioannes autem regno successit, qui inter fœminas educatus, uir muliere corruptior. Duxit is uxorem ex familia Montisferratensium, Amadeam nomine, Ioannis Iacobi filiam, qua extincta, quum ex Occidentalibus nemo reperiretur, qui suam ei filiam desponsaret, Helenam Theodori Palæologi filiam sibi cõiunxit, ingenio peracri, & cordatam mulierem. Hæc socordiam uiri aspernata, regem egit, sed ipsa à nutrice regebatur. Carlotam filiam genuerat, quæ cum uiro apta Ioanni cuidam, ex genere Lusitanorum, regio uxor datur, qui in regnum uocatus, soceri res administrabat, demum ueneno sublatus, Ludouico Sabaudo patrueli absenti Carlota nubit. Is audita regis Ioannis morte, atque Iacobi nothi, Carlotæ fratris percipiens motus, classe apud Venetias parata, in Cyprum traijcit, rex appellatur, atque inauguratur. Pompa coronationis iterum inter Genuenses & Venetos dissidij causa, totius uerò insulæ clades fuit. Equidem dum Venetus Genuensi in cessu consessu'que cedere cogitur, Marcus Cornarius prætor negotiorum Venetorum, Iacobum nothum consilijs & opibus iuuit, ut is cum ferme centum amicis ad Soldanum nauigaret, consilium de recuperando regno, & expellendo Sabaudo iniret. Quo cùm peruenisset, sermone, ætate, indole atq; forma orante, Soldanum commouit, ut supplici supplementa auxiliaq; deferret, eundemq; ornamentis regijs indueret, classe decreta, quæ illam mox in Cyprũ deueheret. Ludouicus interim per Legatos, rationibus pijs æquisq; Soldani animum placarat, iamq; Iacobum minus audire Soldanus uolebat, cùm triginta milia aureorum pro belli apparatu pollicitus esset Ludouicus, sed Turcarum imperator, Venetorum, ut quidam uolunt, precibus fatiga-

tus, legatos tunc misit, qui Soldano bellum indicere debeant, nisi quàm primum operam det, ut Iacobus in regnum restituatur. Sic è uestigio magna militum manu stipatus Iacobus, postq́ꝫ præstitum iuramẽtum turpissimum, in Cyprum deuectus, Nicosiam occupat. Galli etsi Rhodios haberent adiutores, tamen impetum Barbari expectare non ausi, in castellum Cerauniæ se recipiunt, supplemento ex Sabaudia recepto, cùm Nicosiam expugnare statuunt, insidijs Iacobi intercepti, magna strage in præsidium iterum compelluntur. Iacobus interea totam occupat insulam, Carlota ad Põtificem Pium secundum perueniens, annonam quæ uiro mittatur, uiaticumq́ꝫ ab eo impetrat, quo instructa socerum adire atque auxilia ciẽre commodius posset. Sed frustratus auxilijs Ludouicus, tandem arcem tradit pacta incolumitate, qua recepta Iacobus & Phamaugustam expugnat. Sabaudus autem, ad ocium quàm ad imperium magis natus, in cœnobium apud Ripariam se abdit. Carlota autem, ad Sixti pontificis opes confugit, à quo tantum pecunia adiuta, Rhodum contendit, plena calamitatis etiam inde ad Soldanum in Aegyptũ transfretauit, apud quem triennium, auxilij expectatione, quum frustra detriuisset, re infecta, Romam redijt, ubi unà cum Cyprijs comitibus honesti ordinis, Sixti liberalitate ac misericordia, ad extremum uitæ tempus uixit. Iacobus uerò quum Phamaugustam iam occupasset, totumq́ꝫ regnum imperata facere coẽgisset, ut firmo aliquo se muniret præsidio, amicorum suasu. Catharinam Marci Cornarij filiam, iam defuncti, eamq́ꝫ à senatu Veneto adoptatam, uxorem duxit, ut una re, grati principis animũ ostenderet, auxiliaq́ꝫ præpotentis Reipublicæ sibi obligaret. Quo facto, paulo pòst, non sine ueneni suspicione perijt, relicta uxore, uterũ gerente. Carlota audita fratris morte, ad Mocenicum legatos mittit, qui suo nomine opẽ rogant, ut in regnum restituatur, à quo per nothum fratrem eiecta esset. At Veneti preter regnum multa spondent. In armis ius regnorum esse. Pro insula tuenda se omnes neruos intenturos, apertè fatentur. Cornariorum sanguinem, quàm Lusignianorum, plus iuris in insula habere. Interim Catharina puerum enixa, Andreæ Cornarii patrui consilio res administrabat, Veneti nouis præsidiis insulam muniunt. Ferdinandus Hispaniæ rex consilia de Cypro inuadenda & ipse agitabat. Tumultu in insula orto, Cornarius trucidatur, sed ea iterum in officium reginæ redacta, haud meliore fato extincto posthumo, quem regina pepererat, Georgium Cornarium mittunt, qui Catharinam Venetias reportaret. Veneti sic, exclusa hęrede Carlota, nuptiis circumuento rege, imperium insulæ adepti sunt, redimunt autem pacem eius ad Turcam annuo tributo triginta uel quadraginta milliũ aureorum. maximus illis ex insula prouentus, ac si nonnullis fides adhibenda, annui reditus, septies centũ millia aureorum, tercentum millium in annum impensam sustinẽtes. Hæc de Cypro hac ratiõe scripsimus, quod regni Hierosolymitani olim censebat prouinciã.

Dum Syriam nostri recuperare nituntur, à Turcis uincuntur, tamen Smyrnam, Berythum, Theodosiamq́ꝫ urbes Asiæ obtinent, cum nonnullis alijs oppidis. Caput XIX.

IAm Clemens sextus in Pontificatum susceptus erat, qui etiam iuuandis rebus Christianis in Asia animum aduertebat. Igitur sub prima eius administratione, Veneti Genuensesq́ꝫ cum aliis Christiani nominis principibus foe

dere icto

dereicto classem instruunt sedecim triremium, quarum Pontificis impensis extruebantur quatuor, Venetorum ære sex, totidem & Genuensium. Præficiūtur nauigijs, Petrus Zenus Venetus, & Martinus Zacharias Ligur. Hi maritimā Syriæ oram legentes, oppressis multis Barbarorum nauigijs, fœda tempestate in Ioniam iactati, Smyrnam totius Asiæ olim celebratissimum Gymnasium, subita oppugnatione adortam occupant. Spolijs ditati, auctiq; auxilijs Cyprorum et Rhodiorum, nec non quinque triremibus, cetheā una, quibus Engelbertus Viennensis Delphinus in Syriam traijciebat, matre uxore alijsq; ingenuis hominibus stipatus, sacraq; loca Hierosolymis uisitaturus. Syriam igitur petere atq; portum aliquem occupare nituntur, cū m ecce Turcarum classem obuiam habent, cōmissaq; pugna, multis in ipsa acie occumbentibus, tandem numero oppressi magis quam uicti fugantur, inq; urbem Smyrnam se recipere coguntur. Oppugnatam diutius Barbari occupare haud potuerūt, sed egregiè defensa, in nostrorum potestate aliquot annos permansit. Tunc Genuenses, ne nonnihil molirentur, Theodosiam in Chersoneso Taurica inuadunt, occupatā instaurant, muniuntq;, anno post obtentam Smyrnam 15. seculi uerò eius 57. Caphæ nomen inditum urbi, Hieronymus Iustinianus Consul urbi datus, uir integerrimus continentissimusq;. Soldaia deinde urbs à Genuensibus etiam obtenta, celebratissimum ad Mœotidem imperium. Veneti quoq; in Syriam cursum tenētes, Berythum portum obtinent, quē post aliquot annos, à Genuensibus magna clade eijciuntur. At ut uno uerbo dicam, quicquid per centum integros & amplius annos, ad restituendas res Syriæ intentatum, administratumq; fuit strenuè, id omne Venetorum Genuensiumq; discordia euanuit deperijtq;.

Armenij exulis regis hortatu, sacra expeditio paratur, at in Aphricam delati nostri, Barbarisq; deuictis domum reuertuntur. Caput XX.

SYriacas res omnino perijsse constabat, de Cypro etsi contentio, tamen inter Christianos erat. Vna Armenia à Turcis occupata, mirum immodum premebatur, quanquam adhuc regni speciem libertatem'que aliquam præ se ferre uideretur. Turcæ enim Medis & Persis inhiabant, ad maiora imperia animum intendentes. Leo igitur qui Liuoni successerat in regnum, quum priorem ferre non posset, ad æquum imperium non admitteretur, ad Vrbanum sextum Pontificem Romam rogatum auxilium proficiscitur, deinde in Gallias ad Carolum Sextum regem uenit. Francus misertus fortunæ regis Armenij, respondit se maximè omnium illud primum auere, ut sibi tandem aliquando liceret, in communes religionis hostes arma mouere; sed id impræsentia, & tempore exclusum & bello Anglico occupatum, minimè facere posse. His cognitis, Leo impigrè curare cœpit, ut compositis controuersiis, ipsi reges, iunctis armis sacrum bellum susciperent, confestimq; in Angliam traiiciens, postquam regi causam sui aduentus exposuerat, pacis consilia agitare cœpit. Richardus secundus eius appellationis, tūc septimum annum regebat, à quo Armenius perbenignè & hospitaliter exceptus, benignius auditus est, atque ad æquam pacem regem pronum offendit Armenius. à pace offerebat Anglus exuli regi auxilia publica, priuatas'que impensas, atque ad Rempublicam Christianam defendendum animum paratissimum. Desi-

gnantur ad pacem cōficiendam legati Caletū. Misit & Francus Bononiam, qui eius nomine fœdera pangerent. odiis, fastu agitabātur omnia, 50. dies frustra consumebantur, de pace enim nihil constitutū fuit. Detriuit totum decennium apud Anglū Leo, magno in honore habitus, ita quoq; regi acceptus, ut precib. Armenii, trium annorum inducias Gallis concederet, anno à nato Christo 1391. Quem donatū deinde magna pecunia ad Francum remisit, auxiliis, si ab aliis adiuuaretur promissis. Frācus renouata sacri belli mentione, pontificem Bonifaciū nonum, per Legatos adhortatur, ut Christianorum principes ad bellum hoc adiuuandum incitet, quod quidem haud segniter factū est. sed aliis alias causas morasq; nectentibus, Genuenses nomē militię sacræ profitentur, non tam publica Christianorū causa, quàm quod priuato commodo suo consultū uellent. Etenim eo ipso tempore, Sarraceni Aphricę imperantes, incursionibus ipsam urbem prouinciamq; Ligurum uexabant. Legatos igitur mittunt ad Francum, qui classe & commeatus offerant, si prius in Aphricam, quàm in Syriam traiiciatur, regis auxiliis petatur. Syriam ēm nullo modo subigi posse, nisi hoste finitimo ac fermè domestico oppresso. Maiori assensu auditus Genuensis, quàm Armenius, qui Syriam proferebat. Frater regis eam prouinciā deposcebat, cui secundo loco imperator additus Barbarus dux, sub signis peditū uiginti millia, mille quingenti equites Franco erāt. Genuensib. quadraginta triremes, naues onerariæ uiginti, uiro, armis, commeatu instructissimæ. Anglus æmulatione uirtutis accensus, uoti memor, Henricum Derbiensem comitem, cum electa iuuentutis Anglicæ sagittariorum, & ualida manu, in Franciam mittit. Veneti Genuensium maximi hostes, religionis causa auxilia addunt, iureiurando præstito, nullā mentionem ullius contentionis inter eos fore, tantum communibus consiliis, uiribus, de coërcendo hoste, de recuperādis rebus perditis se cogitaturos. Tunc tum urbs Aphricę primo cursu petita. Anglorum sagittariorum uirtute effectū, ut littus teneretur, ac expositis copiis post uarios conflictus, urbs castris cingeretur. Oppugnatur urbs, tandem de cōpositione actum, ubi conuenit, ut Sarraceni finibus suis se continerent, abstinerent ora maritima Italiæ, Galliæ, atq; insulis Aphricæ Europæq; interiectis. Captiuos Christianos redderent omnes, iam aureorum centū millia numerarent pro belli impensis. Pace pacta, consultari incœptum de Syria. at exercitus peste iamdudum laborare cœperat, diminutusq; erat. de repetenda domo, decretū euulgatur, quo audito, ad suos quisq; cū gloria & gratulatione reuertitur, uno Armenio res suas deplorante. Hic equidem Belli sacri finis statui potest. nam de recuperanda Syria Europæis post hæc nulla cura, satisq; fuisset, si omissa Asia, res suas tutari, & à Turcis defendere potuissent. Quippè maximis ingentibusq; bellis inuoluti, cum Turcis sæpius dimicandum fuit, quod quo tēpore, quo facto, quibus uiribus gesta sint, apud eos inueniet Lector, qui de rebus Turcicis historiā professi sunt, nos uerò nouo iam seculo incipiente, nouos Syriæ motus, inter Barbaros de imperio prouinciæ exortos, atque ad nostra usque tempora continuatos, quo commodius describantur, in sextum librum reiiciemus.

De bello

DE BELLO SACRO CONTINVATAE HISTORIAE LIBER SEXTVS,

in ordine uigesimusseptimus.

Temporis Parthorum Imperatoris origo, successus & incrementum. Caput I.

IAm Turcarum imperium caput ita extulerat, ut Christianis maior sollicitudo ingereretur Europæ defendendæ quàm de recuperanda Syria. Græcorum enim imperium non solum periclitabatur, uerum etiam, deuicto à Turcis, anno millesimo trecentesimo nonagesimoquinto, Sigismundo imperatore Romanorum, apud Nicopolim, Reipublicæ Christianæ toti minari uidebatur fortuna Turcica, non admodum leue aliquid, neque profectò, ulla ratione, insignē aliquā calamitatē euitasset, nisi Tamerlanes (quem alij Temyrin, nonnulli Demyrly, quidam Themyrcathlum uocant) Baiazeti tyranno omnia prosternenti restitisset, de quo pauca interserere huic historiæ, non admodum ineptum mihi uidetur. Temyris hic, natione Parthus, humili inter suos loco natus, patre Sangalo, qui apud Samarchandā stipem hostiatim colligebat, pueritiam apud parentes egerat, adolescens uerò factus ciuibus operam locat, custodiendis equis, qui ea in regione educantur plurimi. Indoles illi erat subdola, sanguinariaq́, quæ nisi latrocinia nihil omnino spirabat, nescio an natura an educatione deprauata. Pubertatem igitur nondum egressus, cum reliquis per eam regionem pastoribus, coniuratione inita, pecus, iumentumq́ omne finitimis abigit furando, quo in facinore excellentiorem se non habebat. Animo conscelerato adfuit fortuna, nam breui armentorum gregumq́ copiam magnam, sociorum manum haud contemnendam contraxit, nec erubuit apertè latronum princeps uocari. Fama nominis, terrorq́ audaciæ magnam apud populares sibi conciliauerat gratiam. Congregata igitur armentinorum cohorte, stabulum quoddam aggreditur, quod pro more gentis, altissimis muris circundatum erat, atq́ armatorum copijs nonnullis munitum. Hoc cùm effringere tentasset, primusq́ in murum euasisset, ui deiectus, in terram decidisse fertur, crusq́ fregisse, quo casu, perpetuam claudicationem contraxerit. A casu denique sublatum, uno crure tam diu pugnando hortandoq́ institisse, donec omnia in potestatem à suis redigerentur, dissimulato semper dolore. Ea uictoria cōciliatis sibi omnium animis, palàm clamq́ ad ipsum confluebant hominum equestrium pedestriumq́ copiæ, quæ ultro ipsum ducem peterent ad Sarracenos, qui uicinis regionibus imperabnat, opprimendos. Tantam occasionem haud neglexit Temyris, hostiliter uicinia irrumpēs, omnia uastabat, ferro ac flamma corripiens, quo latrocinio opes ingentes paruo quidem tempore congessit. his non parcè sed liberaliter usus uires suas ita auxit, ut tyrannidis apprehendendæ consilia agitare inciperet. Capto deinde loco situ munitissimo, præsidium in eo extruxit, ex quo in prætereuntes grassabatur crudeliter, regulos aliquot excursionibus uexans, quasdam uita & imperio exuens, ui an præmijs incertum est, prouinciæ duos tyrannos, Chaidarem & Myrxiem sibi coniunxit. hi opibus, uiribusq́ hominem quocunque duceret, sequebantur

bantur & iuuabant, quorum auxilijs fretus Babylonem urbem, quam Baldacam uocant. Euphrati adiacentem bello inuadit. Fama huius belli exciti ciues Samarchandæ, haud paruo numero ipsum sequuti sunt, à senatu etiam ære magno adiutus fuit, ut militem sibi conciliare posset. Ipse tyrannus urbis suæ & patriæ nomine, imperatorem exercitus Temyrim uocat. Castris igitur in conspectu urbis Baldacæ metatis, cùm sæpius oppugnatam ui capere non posset, Soldanum Mediæ supplementa uirorum suis adferentem eiusce rei dissimulata Temyris notitia, urbem magno comitatu intrare permisit, ratus quod euenit, annonam multitudine in urbem ciuis absumptam iri, atque inopiam obsessos ad deditionem pellecturam. Contigit igitur Soldanum à fame oppressis interfici, quo mortuo, uidua tyranni urbem Temyri offert, si ipsam in uxorem & regni consortem duceret. Potitus ea urbe, exercitum uictorem domum reduxit, gratulationibus à ciuibus exceptus, præter dignitatẽ regiam, summa illi defertur potestas. qua patriæ gratitudine nihil segnior, sed ambitiosior multo euasit, ac statim de tollẽdo Samarchandæ tyranno, patriæq; principatu obtinendo consilia cum Chaidare init. Vocatus in consilium Myrxies, proditionem abominatus est, nec dissimulauit iram: respondisse enim eum ferunt, Patriam Samarchandæ regnum firmius esse, quàm ut à latrone occupari possit, si uerò in fatis sit, ut Temyris id occupet, nihil recusare quin statim obtruncetur, quandoquidem seipsum bonosq; omnes magna spe falleret. quod quidem responsum paulò pòst, magno stetit Myrxiæ. Temyris ut pristinis uictorijs robur uirium accederet & ideo potentior ad subiugandam patriam euaderet, conscripto exercitu quadringentorum equitum millium, sexcentorum peditum, Assyrios, Albaniam, Medos & Scythas inuadit, quos admodum in paucis annis subiugatos, imperata facere coëgit. Myrxies certè ad consequendas uictorias illi maximum fuit instrumentum. nam ordinem atque disciplinam militarem illi ostendit, eamq; tam prudenter docuit, ut ob unam rem militarem bene constitutam, apud omnes eam gloriã acquisierit Temyres, quã hactenus imperatorũ nullus meruit. Sissitiorũ ordo ab eo institutus fertur. Deni uni decurioni subdebãt, Cẽturioni decuriones decẽ, Chiliarchæ totidẽ cẽturiones. Hi ducibus parebant adeo dextrè, ut uno nutu & castra mouerẽtur, & inirẽtur prælia momento uno. In castris quæque ars locum suum habebat, merces suas, apothecas. xenodochia erant publica, in quibus excipiebantur exteri. Sceleris uindicandi magna erat ratio, decurionem peccantem centurio, hunc chiliarcha, illum Dux puniebat, un[us]quisque magistratus militem suum. loco fontiũ puniebant, qui facinus notũ negligebãt. Affluẽtiam castra omniũ rerum habebãt, cum neminẽ uiolari fas esset, cũ à nullo aliquid præter uoluntatem ac ne minimũ quidem olus auferri impunè permittebatur. Ferunt militẽ anui cuidã uasculũ lacte plenũ ui ablatũ exuxisse, quod cũ apud Temyrẽ questa esset uetula, sciscitatũ esset tyrannũ an hominem cognosceret, adductũ inficiantẽq; mulieri sistit. iterũ eã rogat, an uitæ periculo hoc uerũ esse affirmare ausit. Cũ uera se dixisse iuraret, extẽplo militẽ iugulare præcipit, intestinaq; eius rimari, quæ cum lac effunderẽt, horrendo cruciatu fœminã liberauerunt,

quo

quo perdita fuisset, si hominem fefellisset. Hoc consilio effecit, ut non minus quàm ad Emporia celebratissima, merces omnes in castra eius deueherentur. Reuersus Samarchandam cum exercitu, interempto tyranno, urbis imperium patriæ arripit, Chaidarisqúe astu circumuentus, Myrxien uoti admonitum peremit, peremptum regali pompa sepeliuit, & luxit diù. tandem in Hircanos mouens, quibus deuictis, Cadusios aggreditur, atque ex insidijs adortus subegit. Arabiam inde petens Foelicem (incolæ enim eius rigionis Cadusijs opem contrà Temyrem tulerant, atque strenuam nauarant operam) legationibus muneribusqꝫ Arabum delinitus, atque Massagetarum, qui Persidem inuasisse nunciabantur, audacia reuocatus, Samarchandam redijt. tyrannus enim Massagetarum, qui in ea Scythiæ parte regnabat, quam nunc Cathaium appellant, quiqꝫ Magnus Canis dicitur, cum ad extrema Scythiæ littora nec Darium, nec alium ullum regem peruenisse nosset, haud rebatur, Temyrem etiam iratum, bellum sibi inferre posse. Temyris autem ingenti congregato exercitu, tribus prælijs semper repulsus, cum Scythas aggressus esset, Cheriam in urbem, quam de nouo ad Tanaim construxerat, reuertitur, ubi reparatis copijs, anno post transacto in Aegyptum se ducere uelle simulat, transuersisqꝫ itineribus, nihil tale uerentes Scythas aggreditur, commissa pugna deuincit, omnesqꝫ eorum Agoras & Hordas depopulatur. Sunt enim Hordæ ad effigiem ciuitatis uulgi congregationes, quæ pro muris pectora atque arma uirorum fortium habent. Agoræ autem sunt, in quibus rex, satrapæ, cum equestri ordine hospitantur, circumseptæ aliquæ planicies, longe lateqꝫ patentes. Magna deinde præda onustus per Hiberiam, Colchidemqꝫ, transito Phasi fluuio, Cheriam regressus, malè afflictum exercitum ibidem reficit, affinitatem & foedus cum Massagetis init, ea conditione, ut quotannis his tributi nomine aliquid penderet, pro uastitate qua regionem afflixerat. Hic dum ocium trahit, admonitus Caphę, tum Genuensium Colonia, in Taurica Chersoneso sitæ, immensam esse diuitiarum uim, multis eò cõfluentibus negotiatoribus. Vrbi igitur uim inferre tentat, at secum reputando, quòd manifesta iam ingruente ui, ciues thesauros auerterent aut infoderent, uno astu excogitato urbis dominium, & pecuniarum thesauros nactus est. Instruxerat enim ex optima sui populi parte, magnum negotiatorum numerum, iubetqꝫ eos preciosissimarum pellium omnis generis copiam comportare, inqꝫ urbem Capham mercem uendibilem transuehere ad uendendum, iusto satis precio. Permutatione & commercio eiusmodi, urbs exhausta plurimum auro atque argento, eoqꝫ locupletior ipse factus, statim ne merces in Europam traiicerentur, urbi bellum denuntiat, muro simul castra admouens, tandem post cõtinuas easqꝫ acerrimas oppugnationes, & urbe potitus est, pelles, reliquamqꝫ opulentiam iterum abducens.

Belli Turcici quæ causa Temyri, atqꝫ quomodo is Sebastiam expugnauerit.
Caput II.

TEmyres, Scythia Asiatica edomita, animum ad reliqua Asiæ emporia adiicit, Turcarumqꝫ suspectam potentiam etsi non adeò ægrè ferebat, tamen cum Othomnaidas, cæteras familias bello prosequi, principatibus

habebat maximas, haud magni faciebat. Præfecerat igitur Orthobulem filium, strenuum & in armis exercitatum iuuenem, qui sæpius oppugnantem urbis muros Temyrem, multis cladibus repellebat: at demum per cuniculos suffossis mœnibus, ciues ad deditionem inclinantur. pax à tyranno data, modò dimisso cum reculis Turcico præsidio, sedecim millia suorum militum in urbem reciperent. Quo peracto, ab uxore literas recipit, quibus precatur, ut suppressa iracundia domum redeat, uerborum contumelias satis ultum esse. Solutis igitur castris Cheriam redire conabatur, uixcꝫ tertijs castris aberat cum nunciatur, suborto in urbe Sebastia tumultu, Orthobulem reducem, ac præsidium suum trucidatum esse à ciuibus, nouitate rei stupefactus, pedem referens, castris urbem iterum cingit, quindecim continuis diebus, magnis uiribus oppugnat. At ex desperatione uires resumentibus ciuibus, ad dolos, cum ui sese nihil proficere uideret, animum conuertit. Innitis enim cum oppidanis fœderibus, petit sagittarios, quos in oppido habuerant præsidium, illi concedant, quorum opera in certa quadam expeditione uti uellet. Haud negatum fuit tyranno. receptis ergo sagittarijs (duodecim millia eorum fuisse dicunt) eos omnes altera die rescissis pollicibus in urbem misit. Deinde ui captam urbem cum ingrederetur, omnis ordinis, omnis sexus, omniscꝫ ætatis homines, in forum conuocare iussit. exercitu circundatam multitudinem melioris sexus omnes, quotquot decimum quartum annum excessisse compererat obtruncare, nubilis ætatis iuuentutem uinculis mancipare, igni cadauera inijci, ex capitibus uerò turrim media in urbe construi iubet. Mulieres postea, puerosꝗ omnes in patentes campos educi, matres ab infantibus segregare, quod quàm primum fieri contigisset, turmas equitum conuocat, easꝗ ferrum & equos in uagientes illachrymantesꝗ pueros agere, indiscriminatimꝗ oppressos conculcare mandat. Equites exempli atrocitatem stupentes, matribus innuunt, ut primatibus exercitus, pro innocentium salute supplicent. Proceres regem adeuntes crudelitatem tam feram placare studebant, inter quos Ligur quidam negociator, magis familiariter quàm prudenter humanitatis eum admonebat. Tunc obuersis in eum ignescentibus luminibus, Temyres in hæc uerba prorumpit, Me qui totius orbis malleus, ipsaꝗ Dei ira sum, æstimas tu hominem? falleris. Caue uerò, ne posthac mihi occurras, nisi huius tuæ temeritatis & audaciæ pœnas dare malueris. Conuersus deinde ad equites, Ecquid (inquit) cunctamini? adactoꝗ equo, primus in puerorum agmen irrumpit. Agite, exclamans, uideamus, quinam imperatorem suum sequi recusent. Sic equitatus omnis crudelitatem tyranni secutus, undiquaque irruens, matres cum liberis equorum ungulis contriuit. Oppidum post istorum confectionem depopulatus, exussit abducto Orthobule Baiazetis filio, ac adolescentibus, qui superstites erant, reliquis. Leprosos omnes excarnificabat, nephas esse dictitans, quod superessent, qui reliquos homines inficerent, ipsis plerunque miserrimè consenescentibus. Clades Sebastiæ urbis miserabilis fuit, atque omnium urbium calamitates superasse creditur.

Pugna

Pugna inita uincitur Baiazetes, atq; in potestatem Temyris uenit cum filijs. Caput III.

POstquam Baiazetes captæ Sebastiæ atque extinctæ urbis, nec non necis filij Orthobuli nuncium accepisset, dolorem haud dissimulare potuit, sed cum fortè opilionem obuium haberet, fistula cantiunculam modulantem, præmisso gemitu, homini dixisse eum ferunt, O beate, quàm dulcè canis, quàm læto animo, qui nec Sebastiam, nec Orthobulem filium amittere potuisti. Non latuit dictum Temyrem, nec uxorem eius, qua propter persuasus ab ea, pacem Baiazeti ultro offert, mittitq; Legatos, qui Turcæ ostendant Temyris animum, iam urbis Sebastiæ excidio placatum, contumeliamq; uerborum iam eum remittere, ac ultrò pacem offerre, si Baiazetes restitutis exulibus Temyri, butyri tantum mitteret, quantum ad onerandum duo millia camelorū satis esset, totidemq; tentoria pileata, quæ pastoribus essent usui. Petebant insuper, ut in omnibus Turcarum Mesquitis, publicisq; locis Monarcha Asiæ, Temyres pronunciaretur, æs quoque aurum & argentum Temyris imagine signatum admitteretur, conflatoq; quod in usu habebat Baiazetes, eo solo mercimonia omnia cōmutarentur, cui Temyris signum impressum esset. Ad hæc postulabant, ut Moses Baiazetis filius, in Persiam ad Temyrem mitteretur, ibidem inter stipatores, officii causa tyranno seruiturus. Hæc si Baiazeti placerent, Temyrem amicitiam & necessitudinē cum illo cōiuncturum, si uerò aduersaret postulata, iam pro hoste haberetur. Ad hæc iratus Baiazetes, cum latrone sibi pacem intercedere non posse, inquit, nec in obtinenda Monarchia Asię, ulli se cessurum. Proinde abeant, Temyri armis, non uerbis opus esse, renuncient. Cum tale responsum legati Temyri attulissent, diutius expeditionem contra Baiazetē differre noluit, sed delectu habito, conscripsit exercitum. Octuaginta myriades armatorum habuisse Temyrem tradunt quidem. Baiazetes ut & ipse quàm instructissimis copiis obuiam procederet Temyri, ex Europa atque Asia cogit ingentes copias, quæ hominum tercentum millium numerū excedere dicebantur, omnemq; belli summam in uelocitate positam existimans, quàm maximis itineribus ad Euphratem properat, uixq; Armeniam intrarat, cum Temyrem exercitum in Phrygiam deduxisse nunciaretur, ac iam in conspectu hostem adesse. eò igitur contendit Baiazetes celerrimè. Ad Stellam montem (quo in loco olim Pompeius cum Mithridate conflixerat) uentum est, ubi metatis utrinque castris, uix quindecim stadiorum spatium inter eos relictum. Ferunt mutato habitu Temyrem ipsum situm castrorum, atque belli totius apparatum in castris Baiazetis explorasse. Tandē Temyris Sachrucum filium, cū decem millibus uelitum contra Baiazetem mittit, ut hi hostem quoquo modo possent, ad pugnam elicerent. Quod ubi uidit Turca, confestim acies instruit, collem quendam occupans, pugnæ copiam facturus. Collocarat in cornu sinistrum Asiatica auxilia, Europæo dextram aciem tuendam iniunxerat, ipse medius, stipatoribus satellitibus, totiusq; exercitus robore septus, hostem expectabat. Sachrucus agmine & passu cōposito Persarum atque Cattidarum nobilitate stipatus, in hostem mouebat, quem haud quaquam, quamquam facile potuisset, circumueniendum statuit, sed spaciū relinquebat, quo fugientibus abeundi copia esset, ne ex omni parte oppugnati, ex desperatione ani-

ne animos sumerent. Pugnæ initium dedit Europæi militis fortitudo, quæ magno in hostem impetu delata, Persas iam pedem referre coëgerat, atque ardore pugnæ ad castra hostium usque progressa, uirtutis atque audaciæ monumenta reliquit. Baiazetes autem ueritus ne ab hostibus circumduceretur, ordinum ductorem reuocare iubet, militemq; in primum locum se redigere, quod quum abnuerent & Dux & milites, blasphemijs Turcæ tandem reuocati paruerunt. Hoc uidens Temyres, in recedentes magna ui fertur, tantoq; numero eos à tergo premebat, ut citatissimis passibus in castra se reciperent. Asianus miles fugam efferatus, confestim abiectis armis, salutem fuga quærit. Baiazetes res suas pessimo loco contemplatus, equum conscendit, ac effusissimis habenis aufugit. Fugientem insequuntur Persæ, sed is iam multum itineris cursu confecerat, ut qui uelocissima equa ueheretur; tamen quum forte ad flumen uenisset, equa intolleranda siti stimulata bibere cupiebat, nec priusquam bene potam abigere potuit, quum chiragra grauissime laboraret ipse, nec fugæ socij adessent. Pota iam de pernicitate multum remittebat equa, qua re factum est, ut assequutus à militibus Temyris, captiuus ad tyrannum traheretur. Capti fuerunt filij Baiazetis eo die, Musulmannes, Iesus, Mechmet & Moses, Duces quoque Turcæ fermè omnes, qui cum cæteris, qui mortem in pugna euaserant, tantum uestibus spoliati, liberi abire permissi sunt. Nam antequam pugna iniretur, per præconem edicere iusserat Temyres, ut nemo Turcarum uinculis manciparetur, aut post partam uictoriam, aliqua afficeretur contumelia, quum è contra Baiazetes, neminem Persarum sese dedentem, suos recipere, sed omnes obtruncare iusserat. Hac uictoria potitus Temyres, omnes Asiæ regiones quæ Turcæ parebant, in potestatem redegit, Prussiam'que Baiazetis regiam occupat. Gynæceum inde Turcæ captum cum uxore Baiazetis. Ferunt in ea pugna turcarum ducenta millia cecidisse. Adductus ad Temyrem Turca, interrogatus'que, Qua confidentia in Monarcham Asiæ arma suscepisset? Vt deuicto eo, ex Mahometani nominis hostibus uictoriæ tanto magis inclarescerent: subintulisse Baiazetem dicunt. Ad hæc Temyres, quum elati animi præmium illum recepisse dixisset: accipitres & canes, alia'que huiusmodi animalia offerre iubet, quo munere uenatorē eum solertiorem, quàm aptum imperatorem indicare uolebat. Audierat enim Temyres, Baiazetem septem millia uirorum aluisse, qui accipitres curarent, pauisse'que canes sex mille. Cognito igitur, quod ignominiæ causa hæc illi oblata fuissent, Temyri in faciem regessit conuitia, inquiens, Haud mirum est Temyres, te à iuuentute nullius rei quàm latrocinij gnarum, canum, accipitrum, & uenationis studium mihi probro dare, me uerò ab Amurathe Orthanis filio, qui ambo reges fuerunt, natum & institutum regijs exercitijs, haud hæc studia decent. His uerbis offensus Temyres, asino præposterè impositum per castra deduci iubet, militibus deridendum, redeuntem deinde interrogat, num & hæc equitatio reges deceret? Vinculis deinde mancipatum conuiuio adhibuit, in quo Elcazari Mysiæ superioris ducis sororem, ardentissimè à Baiazete amatam, in conspectu mariti uinum fundere coëgit. Rei indignitate motus Turca exclamat Temyrem, regum liberos atque uxores, qui natura

illi domini sint, contumelia afficere non solum, uerum etiam probris paternum atque maternum suum ipsius genus onerare, quandoquidem uulgi fecem, ex qua natus ipse esset, seruire deceret magis quàm imperare. Risum excitauit his uerbis Temyri, atque abductus nõnullis in custodiam datur. Hoc quum compertum haberent quidem Duces Turcarum, qui castra Temyris sequebantur, cunicularios Temyris aliquot magna immẽsi auri spe corrumpunt, si acto cuniculo, in eam castrorum partem, ubi asseruabatur Baiazetes, eumq́ eriperent. Fossam igitur in antri speciem adoriuntur, egesta noctu cautius terra, iam consummato labore ad tentorium usque, in quo Baiazetes erat, produxerant, sed erumpentes prodierunt in eum locum, ubi cüstodes uigilabãt, à quibus capti, Temyriq́ oblati pœnas audaciæ luerunt. Dehinc more ferarum aureis uinctum cathenis, caueæ inclusit Baiazetem, per omnia itinera præ se agens & circumducens miserum, scabelli loco utens eo, quoties equum inscenderet, proiectis frustulis eum, ut canem sub mensa pascebat. Temyres post adeptam deinde Smyrnam urbem, Indici belli fama domum reuocatus, Baiazetem secum abduxit, qui uerò tot calamitatibus ludibrijsq́ impar, ægritudine in itinere cõtracta, fato functus est in Ionia, cùm eò in hyberna concessisset Temyres.

Damasco occupata, & deuictis Indis, Mercantam urbem condidit Temyres ac moritur. Caput IIII.

BEllo Turcico defunctus, & restituto Chasane Armeniorum rege inducias cum Indorum rege paciscitur Temyres. nam Mesopotamiæ, Syriæ, Aegyptiq́ regna subigere meditabatur, quæ omnia uni parebant Memphitico regi. Erat tũc quoque ipsa Hierosolyma, quam Sarraceni Kurtzitaldon appellabant, deuastata, ac sub potestate Aegyptij, Dominicũq́ sepulchrum, tantùm ob lucrum, quod ex peregrinis accedebat, integrum seruabatur. Temyres coacto exercitu duodecies centum millium armatorum, Mesopotamiam petit, atque Epiphaniam (Alapiam uocant) urbem obsidione cingit. Sarraceni cum Mamaluchorum præsidio, quod ex Aegypto uenerat, in castra metantem eruptionem faciunt, multa uerè clade repulsi, in urbem se recipientes, telis, tormentis'que subeuntem hostem arcere nituntur. Quarta demum die Temyres ui ingenti in suburbia irrumpit, eaq́ diripit, cadauera cæsorum, atque captiuos omnes, in fossam urbis præcipitare, ligna terram'que his superingerere iubet. Sic aggere facto, ipsam urbem oppugnatione ualida aggreditur, qua occupata atque direpta, firmoq́ suorum præsidio munita, Edessam simili modo, decimoquinto obsidionis die, in potestatem redegit. Mesopotamia potitus, Syriam deuastat, inde missis nuncijs, Aegyptum regem per nuncios interpellat, ut Cœlesyriam sibi tradat, quod si fecerit, bellũ se pace commutaturum. At ista legatio irrita fuit, quapropter ira accensus Temyres, adoriturus Damascum, per Palæstinam iter fecit, inuitisq́ sacris apud Hierosolymas locis, triginta millia militum, sub Iosephi cuiusdam ductu, in Palæstina reliquit, qui circa Iordanem castra figentes, Palæstinam tutabantur. Aspera deinde obsidione quum per semestre tempus Damascum defatigasset potitus urbe propugnaculum, in quod præsidium se receperat, inexpugnabile ut uidebatur, occupare ui contendebat, licet qui intus erant,

fastidito prælio, signum deditionis spontaneæ ederent. Duces quum adhibiti in cõsilium, conditiones accipiendas suaderent, pertinaciter ipse recusabat, quandoquidem non contemnenda gloriæ occasio affulgeret, ex loci tam muniti situ, quo expugnato ob difficultatem uictoria celebrior fieret. natura enim tyrannus rebus difficilioribus pertinacius instabat. Situm igitur arcis diligenter ipse explorat, cumq; nullis scalis, præ nimia altitudine æquari posset, ex aduerso totius exercitus magno sudore, aliam nouamq; atque multò sublimiorem arcem erigit, ex qua, die noctuq; omnis generis tela in subiacentem hostem conijcit, confectisq; fermè qui intus erant omnibus, maiore parte muri deturbata, cum suis in propugnaculum irrumpit, atq; cùm pauci suorum impetũ ferre nequirent, superior euasit. Captæ urbis, expugnati præsidij fama iam ad ipsum Aegypti tyrannũ peruaserat, cum subito legatis missis, Temyrem rogat, ut communis religionis memor, ciuitati parcat, propter maiestatem templi, quod in ea augustissimum ornatissimumq; extabat. cuius quidem amplitudo quadraginta porticibus ambiebatur, quarum quæque magnam hominum multitudinem capiebat, intus uerò nouem milibus ampullis, ex auro argentoq; affabrè ductis, illustratum. Hoc enim uno exornando, per multa secula, Aegypti reges thesauros ingentes profuderant. Temyres qui ad superstitionem usque in colendo Mahemethe omnem operam adhibebat, his precibus tandem delinitus, urbi & Templo pepercit. Multis muneribus cùm sacerdotes donasset, abducto exercitu in Aegyptum properat. Soldanus ut aduentare Temyrem audijsset, Mamaluchorum ex agmine totius Aegypti robur, duodecim millia hominum selegit, negotio illis iniuncto, ut quàm citissimis auersisq; itineribus Damascum petant, certus ea recepta urbe, Temyrem, Aegypti expeditione omissa, ad hanc recuperandam reuocaturum exercitum, quod uel nunquam, uel admodum tardè futurum foret, cum uirorum fortium, inq; bellicis rebus exercitatissimorum opera strenuè defenderetur. Interim sibi tempus & occasionem adfuturam, ut auxilijs supplementisq; contractis, Aegyptum firmaret, compararetq; exercitum, quem Temyri irrumpenti obijcere posset. Cæterùm ne Temyres subita irruptione regnum occuparet, ad Larim usque, antiquissimum solitudinis oppidum, progressus, quam firmatam præsidio, militibus suis custodiendam reliquit, ipse uerò cum triginta millibus equitum in Aegyptum se recepit, puteos omnes, atque restagnantem fluuium ueneno inficiens. qua re effectum, ut Temyris exercitus, qui unius diei interuallo fugientem insequebatur, magna clade absumeretur. Depopulata igitur Aegypto, in Cœlesyriam exercitum reducit Temyres, Damascum iterum obsidet, in tertium quoque mensem oppugnat. In urbe interim annona deficere cœpit, neque subsidiorum ex Aegypto spes affulgebat ulla, qua de re Mamaluchi qui in præsidio erant, ad Temyrem mittunt, qui inducias petant, quas quum in mensem haud difficulter impetrassent, prima noctis uigilia, per uniuersam à castris portam in Aegyptum discedunt, incertum an metu, an compacto urbem hosti ita prodiderint. Certum autem est, neminem fugientibus à Temyri immissum, sed eandem primo statim mane, defensoribus uacuam urbem oppugnasse & occupasse. Obtenta urbe, qui summus sacerdos sacris præerat, supplex

s ij Temyri

Temyri occurrit, patriæ salutem deprecaturus. Tyrannus orantem complexus, cum omnibus Templi ministris, eorundemq́ familia, templum ingredi iubet. adiunxit se ijs magna ciuium caterua, quæ tanquam in asylo, saluti suæ consultum existimabat. Decies ter mille homines eo confluxisse perhibentur. Occluso igitur Templo, lignis id circumstruere iubet. Rogo sic constructo, eundem iniecto igne, concremare præcipit, dictitans, Hoc modo prophanatum templum, cum sceleratis sacrificulis, impijsq́ ciuibus expiandum. Se etenim à numine uindicem commissorum missum esse. nam sic Sarracenos, sic Christianos utrinque leges præuaricari atque uiolare. Funditus deinde diruta urbe, eam ita complanauit, ut eo abeunte, quum ciues redirent qui fuga elapsi fuerant, thesauros suffossos ablaturi, regionem in qua cuiusq́ ædes locatæ fuerant, agnoscere nequirent. Trophæum erexit captæ urbis, tribus turribus summo ingenio, ex caluarijs cæsorum, ædificatis. Decreuerat etiam Syriæ urbes omnes pari uastitate delere, at quum bruci cæteræ que muscæ exercitum eius uexarent, cœpto desistit, à Deo se admonitum his interpretatus, ut ea re temperaret. In Persidem igitur redijt, quum tributum Memphitico regi imperasset, Susam omnesq́ eius regionis clarissimas urbes expugnauit & diripuit. Ninum urbem, quam Mussulam uocant, cuniculis effossis occupauit, occupatam incendio absumpsit, in cinerem resolutam, agri instar uomere conscissam, lupino & faba Aegyptia consæuit. His peractis, bellum ex professo cum Indorum rege suscepit. Nam rex Indorum regionem circa Cheriam omnem depopulatus erat. In Indiam profectus, regem obuiam habuit, qui quadringentos elephantos, singulis turribus & binis armatis instructos, ex aduerso constituerat, potu industriaq́ irritatos, ut horrendo stridore Persarum & Zagathiorum aures perstringerent. Insueta belluarum species non tantum hominibus formidolosa erat, sed equos ipsos adeò exterritos reddebat, ut nulla ui in hostem adigi possent. Vna & altera die pugna nequicquam tentata, donec ex proceribus Persarum, Salcymansacar nomine, Hyrcaniæ regulus, periculum animo uersans, ingenio magis cum bestijs quàm uiribus, certandum uideret. Igitur Temyrem adit, persuadet hominem, ut camelorum aliquot millia (quorum magnam uim in castris habebat) lignis aridis oneratos, ante exercitum in hostē agere, in ipsoq́ congressu incensis lignis, eos elephantis obijcere iubeat, fore tunc ut elephanti, quàm primum ignem sentirent, sæuiendo suos rectores excuterent, atque in suos impetum omnem uerterent. Cessit ingenio uictoria, ac quod nec Semiramis, nec Cyrus, nec Alexander efficere potuit, ipsum Indorum regem pacem ingenti thesauro redimere coegit Temyres. Subiugatis hoc modo plurimis regionibus, deuictis regibus multis, afflictis urbibus innumeris, ex prædijs manubijs & rapinis locuples, quum iam ab Oceano Hyperborico, quicquid Istrum & Nilum interiacet mareq́ Mediterraneum, aut occupasset, aut terruisset, Temyres condidit apud suos Mercantam urbem, in quam familias, totoq́ orbe deportatas diuitias deduxit, referſit habitatoribus, ornauit spolijs, legi[illegible]sq́ firmauit, ut breui, in totius Orientis nobilissimum emporium succreuerit. Senio confectus, atque laboris pertæsus, filium natu maximum regno præficit, ipse uoluptatibus & ocio indulgens. Fertur

quoq;

quoque, quoties à bello illi uacatio daretur, quod amori operam daret, ac natura mortales omnes libidine superasset, quod aluerit non paucos adolescentes, qui cinopalen coràm exercebant, ut ad coitum & ipse prouocaretur. Oderat in primis latrocinia, nihilq́ue unquam in singulis seuerius uindicauit. Ad superstitionem usque erat religiosus. Iuramenti tenacissimus, & fidei datæ obseruantissimus erat. Cùm locum ad capiendũ adoriretur, primo die candido utebatur tabernaculo, ac mox sibi locum dedi postulabat, secundo die rubro, tertio nigro in tentorio hospitatus. Candore deditiťijs pacem promittebat. Rubeus color uerò cunctantibus omnium pubcrum necem minitabatur, niger autem, certum erat & urbis & omnium mortalium excidium. Crudelitate Hannibali non impar, ea enim populum infinitum, tót linguis differentem compescuit, ut inter tot capita nulla unquam seditio exorta sit. Alexandro nec animi magnitudine, nec fortunæ successibus cessit, mente totum orbem complexus. Nam Baiazeti congressurus, suos adhortatus est, si uictoria illi obtingeret, ne cunctarentur eam ipsam, ipsum'que sequi, nam in animo se habere ex Asia in Europam traducere exercitum, atque ad Oceanum usque, ad ipsas Herculis columnas penetrare, traiecto deinde mari, Aphrica edomita, per Aegyptum ad Samarchandam se rediturum. Tot etiam susceptis expeditionibus, tot pugnis cõmissis, uictor semper euasit. Probauit ea consilia plurimum, quorum euenta fortuna quàm spe pleniora. Qui gestis ipsius interfuêre, nec de corporis habitu mentionem faciunt, quòd tanto magis dolendum, quanto pluris consentaneum est, aut corporis maiestatem facinora commendasse, aut formam despicabiliorem, generosiorem indolem obtegisse. Certè si nactus fuisset suarum rerum gestarum aliquem idoneum scriptorem, inter clarissimos imperatores facilè annumeraretur. Potuisset etiam ex ipsius interitu, qui in annum millesimum quadringentesimum 1430. trigesimum incidit, fractis iam Turcarum opibus, Aegyptijs adhuc trepidantibus, ora Syriæ omni præsidio destituta, ac aliquandiu uelut prædæ exposita, cum Hierosolymis, Asianum uetus Christianorum imperium uindicare, si occidentales principes ad eam rem animum adiecissent.

Vssan Cassani Persæ incrementa, & res uariæ gestæ describuntur. Caput V.

TAmerlanem mortuum in regno secuti sunt filij eius, Sachruchus (quem alij Scharoch nominant) maior natu, & Paiangures, qui alio quoque nomine Miramshlach dicitur. Sachruchus, æquitatis uir studiosus, cum finitimis fœdera iungebat, paucos quidem annos, at pacificè regno præfuit, fratrem à Iosepho quodam Armenia exturbatũ restituit. Eo uerò mortuo Abdilatriphes Abubachir ei successit ex fratre nepos, prodigiosi roboris homo cui nec cum fratribus, nec cum finitimis ullo modo conueniebat. is tandem fraterno ciuiliq́ue bello, amplissimi regni opes, tanta uirtute auo quæsitas dissipauit, ut Iosephus Armenius Syriam inuadere ausus sit, atq́ue expugnatam in potestatem suam redigere. Meiampures autem qui Armeniam occupauerat, & is à Thamisa, Tzokics filio, Paianguris nepote, regno exutus, Persæ cessit, donec Cassanus Longus, Assembecci nepos, Cappadocia subacta cæterisq́ue, quas auus olim tenuerat, regiones obtineret. Extruso Thanisa, af-

finitatem cum Dauide Colchorum rege iungit, qui tunc Trapezuntis imperator dicebatur. Huic bellum intulit Mahomethus secundus Turcarum imperator, quod is Cassanum cum Trapezuntio & arma & consilia coniunxisse audijsset. Turca igitur quum in regionem Cassani, ingentibus copijs incursionem fecisset, atque aliquot urbibus expugnatis, grauis immineret Armenio, prudentia fortissimæ uiraginis, matris Cassani delinitus, copias abduxit. Ea siquidem tyranno prouinciam depopulanti, magnis muneribus obuiam profecta, & religionis & æquitatis illum admonuit, tantumque facundia potuit impetrare, ut pace Cassano data, aliò diuerteret Mahumetes, recta scilicet in Colchidem ducens. Vbi obsessa urbe Trapezuntina, & regem Dauidem atque totum imperium in potestatem recepit. Dauid Constantinopolim deductus, post filiæ stuprum, filiorum necem, & ipse excruciatus miserè, crudelissimè necatur. Hæc quum ad Assan Cassanum (quem Longum diximus) perlata essent, magni belli inter Turcas et Armenios causam præbuerunt, quod non solum Cassani auspicijs confectum, sed & Christianorum in Europa degentium consilio susceptum & attentatum est, ut postea dicemus, si prius quæ de Cassano & eius incrementis traduntur, obiter indicauero. Quàm modicis principijs, quàm luxurioso auctu, huius res successerint, incredibile dictu est. Is enim Assembecci, quem alij Scenderem dicunt, nepos, Cassani filius, eius scilicet, quem Baiazetes Armenia eiecerat. Is cum parente castra Temyris diu secutus, quo in regnum restituto, ipse apud Temyris hæredes fidei, gratitudinis, atque uirtutis exemplis editis permultis, eorundem auxilio, defuncto parente, Armeniæ partem à principio exiguam obtinuit. at quo minor fortuna, eo maior uis, animique ferocia in rebus gerendis Cassano erat, modicis sæpè copiis, innumeros exercitus fudit. Tzokies autem qui Persiam regebat, hominis incrementa suspecta habens, per legatos ipsum admonet, ambitioni tandem imponat finem, contentusque rerũ occupatarum tranquillè regere, quàm aliorum uires tentare malit. Nam nisi intra suos limites in futurum se cõtineat, fore, ut publicus Persarum & Mahometi hostis ab omnibus censeatur, omniumque in se arma cõuertat. Hac legatione iritatus Armenius, parũ comiter exceptos legatos prouincia excedere iubet, ac Tzokiæ renuntiare se propediem adfuturum, atque quæ in rem essent, oretenus expositurũ. Responsum tam insolens uindicaturus Tzokies ingentem cõparat exercitum, in Vssan Cassanum ducturus. At Longus etsi opibus multò inferior Persæ, animo tamen maiore, haud cunctatus est aduenientẽ hostem, magnis itineribus ultrò excipere, sed intrepidè illi obuiam factus, castra castris opposuit ferocienti. Persæ ferunt fuisse armatorum myriades quadraginta, Armenio uix totidem millia, cùm collatis aciebus confligerentur. Victoria tamen Armenio cessit, tanta Persarũ clade, ut hoc uno prælio uel maximi imperii uires debilitari potuissent. At Tzokies auitæ uirtutis memor, bellum quod per legatos gesserat, ipse instauratum ducere & conficere uoluit maiori quàm antea apparatu. Repetit igitur hostem, ad pugnam quàm antea nihil omnino minus animatum, reperitque priorem fortunam nihilo propitiorem, sed inito prælio, id tanto calamitosius Persis fuit, quãto & numero & æstimatione cædes fuit numerosior ponderosiorque. Siquidẽ hac

pugna

pugna plures cecidisse ferunt, quàm in priore expeditione milites conscriptos fuisse ac numeratos perhibent. Ipse Tzokies rex Cassani manu traiectus interijt. Venit quoque in uictoris potestatem Persæ regis filius Cariasuphis hunc in magno apud se Cassanus honore habitum, regia appellatione dignatus est, tantisper quoad per otium, tutoris nomine res Persarum pacaret, tūc receptis regni gubernaculis, insidijs extincto rege imaginario, ipse summę rerum manum adiecit, admirationeq́ꝫ uirtutum suarum, atque formidine ingentis animi omnium sibi obuinxit animos. Potitus Persarum imperio, animos sustulit ad tam insperatos successus. Syriæ atq́ꝫ Aegypto imminebat, sed à Mahumete Turcarum imperatore reuocatus, aliud bellum contra Turcas suscipere coactus est. Cùm enim audijsset Turcam, socerum Dauidem crudeliter necasse, imperiumq́ꝫ Trapezuntium, quod ille ut dotale sibi uendicabat, propter nuptias occupasse, legatos Byzantium mittit cum preciosissimis muneribus, inter quæ alueus erat, tabulas habens, & tesseras gemmeas, & in his labor nihilo materia inferior. hūc reperisse eum tradunt, in thesauris Temyris, postquam Tzokien regem deuicisset, & regno spoliasset. Summa eorum ob quæ legati missi fuerant, hæc erat. Vt Mahometes redderet Cholchidis imperium, quod cum abnueret Mahometes, & postulata auersaretur, iterum, qui missi fuerant, rogant, bellum ne, an pacem cum suo rege mallet, qui quum bellum dixisset, confestim legati retrò abierunt. Cassanus igitur uidens bellum maximum sibi imminere, maximis coactis copiis, rectà ad Euphratem tendit, quo per mare Euxinum classe instructissima aduectum, terrestri deinde itinere Turcam peruenisse audierat. Ductabat Turcarum exercitum Mustapha, præcipuæ indolis iuuenis, Mahometis filius. Is inito prælio cum Persis conflixit, at uictus fuga uix euasit, cumq́ꝫ decem millibus militum amisit & Asmirathen Bassam, Græcum hominem, olim Constantinopolitani imperatoris consanguineum. Nec multo pòst Mahometes ipse cum omnibus suis copiis ad id bellum est profectus, ad que ipsos Armeniæ montes iterum inter Turcas & Armenios pugnatum. ubi primo congressu, ex fortissimis Mahometi ducibus unus cum quadraginta millibus hominum ab Armenijs cæsus est. Hanc susceptam cladem Mahometes animo perturbatissimo tulit, ita ut uix hortatu suorum erectus belli aleam denuò tentaret. Inter igitur angustias montium castra locat, currruum quoque, quibus singulis binæ machinæ (quas Sclapotas uocant, inerant) nexu altissimo, uallum à fronte hostibus obiicit, constitutis à lateribus sagittariis. Vbi ad pugnam uentum, cum Armenii temerè inueherentur, machinarum æenearum strepitu insonantium, equos exterruit adeò, ut non frænis, non alio moderamine inhiberi sisti'ue possent. In tanta occasione sibi non defuit Mahometes, quin hostes sua sponte turbat, equitatum inuadit, tunc fœda fuga tetraq́ꝫ cæde edita, Armeniorum castra diripiuntur. Finit ea clades Turcis quàm Armenijs calamitosior. Desiderata sunt enim quadraginta millia Turcarum, cum uix decem millia ex alia parte cecidisse scribant. Filius Cassani Zeinale glande plumbea ictus tunc occubuit. Vt uerò res suas firmaret Cassanus, ad Pontificem scribit sæpius cum hostibus se pugnasse, reportasseq́ꝫ uictoriam, ob preces Christianorum ad Deum ha-

bitas, tantocꝗ diuini beneficij memorem ſe Chriſtianorum ſocietatem nō aſpernari. Igitur pontifex Caliſtus tertius, ut bellum quod in Aegyptios adornarat, in Turcas conuertat, hominem hortatur. Miſerunt & Veneti ad eundem regem ſuum legatum, qui cum eo amicitiam & fœdus coniungerent. Res inchoata eum euentum habuit, ut poſt omnium eluſam ſpem, tandem & Barbari fœdus & affinitatem inter ſe inirent, & ipſi Veneti pacem à Turca mercarentur.

Syriam inuadit Turca, ab Aegyptijs ingenti clade afficitur. Caput VI.

HOc quidem tempore Syria à Turcis, Armenijs & Aegyptijs uarie uarijs in locis regebatur. nam Caſſanomortuo, maior natu eius filius, qui cæteris necatis fratribus, imperium arripuerat, magnam Syriæ partem in poteſtatem redegerat. quod Mahometes ægrè ferens, triginta armatorum millia, ducentas triremes ac trecenta minora nauigia compararat, Armenium non tantum ex Syria pulſurus, uerum etiam inuaſurus Alcairi Soldanum. ſed dum hæc is parat, diem ſuum obit, duobus liberis ſuperſtitibus, qui procul ambo à Byzantio aberant, dū Baiazetes Iconiū adminiſtrat, Zizimus in Lycaonia uenatiōe, thermis, natationib. cōmeſſationibusꝗ iuueniliter laſciuiebat. Formidans Mahometes, id quod poſt eius mortē accidit, ut ex ephebis exceſſere, diuerſis locis diſiunxerat, ne imperio implicitiaut publicis negotijs intenti, alter alteri ob futurum imperium inſidias ſtrueret. Nihilo minus tamen eo mortuo factio inter fratres exorta eſt, dum Mahometes Viſir Zizimo, Cherſeolus Bellerbeius Baiazeti ſummā imperij adſtruere nititur. Pugnatum eſt apud Niceā, in quo loco Zizimus uictus fugatusꝗ, inſequentem hoſtem ueritus, in Syriam proficiſcitur. Sacrorum tum cauſa, Hieroſolymis templum Salomonis reuiſit, ac tandem Soldano Aegypti ſeipſum cōmendaturus, Alcairum uenit, à quo acceptus humaniter, conſolatus in aduerſitatibus ſuis, auxiliorum conſiliorumꝗ ſpē habuit maximā. Aegyptius igitur anteꝗ ad manus perueniretur, legationibus diſcordias fratrum tentat componere, ſed quia nulla pax ſequebatur, Caramannum regem, cui à Mahometo Cilicia & Meſopotamia ablata fuerat, in ſocietatem belli recipit, deinde milites et pecunias Zizimo ſubminiſtrans, ad bellum contra fratrem illum inſtruit. Concurſum eſt ad Tauri iuga, ubi Syria à Cilicia diuiditur, ſed iterum fuſus ac rerum deſperatione adactus, ſocios reges & hoſpitē adhortatur, ut tempori cederent, ſeꝗ ad meliora ſeruarent, ipſe Rhodum aufugit, ubi aliquandiu detentus, tandem Romam deductus eſt. Baiazetes interim per legatos præter cætera, Chriſti ſepulchrum cum Hieroſolymis & omni ſacra prouincia Chriſtianis pollicetur, ſi Zizimus illi traderetur. At Leonelli Concordienſis antiſtitis facūdia effecit, ut ſub cuſtodia Romę aſſeruatus & tutatus perduraret. Obijt tandem ueneno extinctus, Francorū regi cum Cæſare Borgia Valentino duce, obſes datus. Cadauer Conſtantinopolim delatum eſt. Qui ſi Matthiæ Pannoniarum regi datus fuiſſet, quod petebat enixè, res Chriſtianorum nō ſolū in Europa magnū adiumentū acceßiſſent, uerum etiam in Syria res reſtitutæ fuiſſent in integrum. Mortuo Zizimo moliebatur Baiazetes bellum contra Soldanum Aegypti, quod Zizimo fauiſſet, inſtructaꝗ claſſe opulentiſſima à Veneto ſenatu petit, ut in

Cyprum liceret classem appellere, quod cum Venetis suspectum esset, publicè negatum fuit. At ne illud quod non dabatur pacatè, ui obtineret ille, et ipsi Veneti classem instruunt, sub Francisco Priuolo, Cyprumq́ in locis opportunis, sagittarijs Cretensibus muniunt. Itaq; Barbarus classe sua, Lyciæ, Pamphyliæ & Ciliciæ oram prætervectus, Syriam attigit. Ad Tauri iuga bis duo est dimicatum, fuitq́ inter Turcas & Mamaluchos pugna dubia & acerrima eo in loco, ubi Magnus Alexander olim memorabili pugna cum Dario conflixit primò, deinde apud Adanam Carmanniæ ciuitatem. Erant Turcæ numero plures multo, sed itinere fessi. Mamaluchi meliores equos & arma habebant, neq; fatigati profectione. Passi sunt Turcæ eo tempore cladem, qua nullam maiorem unquam à quauis orbis natione acceperunt, exuti castris, in fugam coniecti, Calumbeium præfectum, & Cherseolum collegam eius captos amiserunt. Quadraginta quinq; millia Turcarum desiderata esse ea pugna tradunt nonnulli, reliquiæ quoque quæ ex fuga ad naues se collegerant, fœda tempestate in portu maris, ad flumen Selphium, miserabiliter deperiêre, tanta quidem Baiazetis consternatione, ut etiam ignominiosam pacem à Sultano oblatam haud aspernatus sit. In annum à Christo nato 1487. hoc quidam reijciunt, quo etiam anno Caithbæus Soldanus moritur, Mahometo filio regnum relinquens.

Ciuili Aegyptiorum discordia Syria quatitur. Caput VII.

SVb Aegyptijs iam Syria tota pace fruebatur, multisq́ Christianorum in Damasco, alijsq́ locis Phœniciæ negotiabantur, cùm domestica fraude Mahometes Soldanus penè regia sede deturbatus perijsset. nam Campson quidam ducum inter Mamaluchos splendidissimus, factione fautorũ suorũ rex salutatus, propemodum regiam occuparat. sed tandẽ urbe exclusus Chairo, Gazam peruenit, cum ala equitum, fugæ comite, eamq́ urbem subita ui occupare nititur. At præfectus urbis latroni obuiam factus, cum eo quod in urbe habebat, armatorum præsidio, conserta pugna uictor euasit, Campsone cum aliis decem & septem ducibus occiso. Tot illustrium uirorum cæde elatus Gazæ præfectus, ambitioni quam fidei plus indulgens Mahometẽ adit, uictoriam illi gratulaturus, ut præ se ferre uidebatur. sed re uera de occupando regno, & interimendo Soldano, consilium agitabat. Vbi uerò affectati regni in suspicionem se uenisse, periculumq́ sibi imminere intelligit, statim concessit in Arabiam, magno eius gentis exercitu conflato, ac aliarũ nationum coacta ingenti manu, Chairum atq; ipsum Sultanum obsidet. Latebant per id tempus in urbe regia, ac per totum Aegyptum uiri fortes, qui cum Campsoo, olim contra Sultanum conspirauerant. inter eos præcipuus erat Lachimarus quidã, uir strenuus, ob res gestas magni nominis. Hũc sub fide accersitum, Sultanus cum præsidiariis qui in urbe & arce erant, in Diadarum scilicet præfectum Gazæ mittit, quem Lachimarus statim fundit atq; fugat. Præfectus igitur cum octingentis circiter equitibus in Syriam iterum se proripit, adiunctoq́ sibi Archimare Ptolemaidis præfecto, in agrũ Damascenum hostiliter irrumpit, urbem ipsam obsidet, Damascenos et eos qui in urbe erant milites, ad deditionem exhortans. Occurit ei Caierbeus Damascenus, cum sex millibus Mamaluchis, quos in subsidium illi Mahometes

metes Soldanus miserat, quod ubi præsentit Diadarus, suis uiribus diffidens soluta obsidione, Syriæ finibus excedit, ad Turcas confugiens. Damascenus hoste reiecto, nec ipse in fide mansit, quin uniuersa Syria cum Hierosolymis sibi adiuncta partim ui, partim uoluntate, ex professo fit Mahometis hostis, in eo uerò temperantior, quod rex dici uoluit. Hoc in statu erant res Syriæ, cum Diadarus iterum Turcarum manu collectitia ac uoluntaria stipatus, in Syriam reuertitur, auxiliariorum manum habebat ad quindecim millia, quibus fretus Ptolemaidem obsidione cingit. Interim & Sultanus ipse & Lachrimarus ueneno extinguuntur. Auunculus Mahometis, Gilepes illi substituitur. hic statim inito regno, Tomebechum uir in bellis exercitatissimum mittit in Syriam, additis illi hominum quinque millibus, ut obsidionem Ptolemaidis solueret. Pugnatum est uelitationibus ignobilibus multis, tandem extinctum bellum & Syria pacata, cum Tripolitana prouincia Diadaro permitteretur. Qua accepta, haud diu superstes fuit, sed ueneno mox, ut fertur, periit. Nec Gilepes ultra biennium Soldanus fuit, sed mortuus habuit Iambellatum successorem, quem Cassaron, qui adhuc Campsoo uiuente, à Mahomete defecerat, statim bello prosequitur, Syriam totam subigens. Ad Cassaronis comprimendas opes, Tomombeius à Soldano mittitur, qui consociatis sibi duodecim ducibus, non prius in Syriam uenit, quàm cum hoste occulte fœdere inito, redactisque aliquot ducibus in potestatem, qui à Soldano stabant apud Damascum Tomombeius quo conuenerant, rex creatur, atque congregatis deinde copiis Memphim ipsam inuadunt, occupant urbem, arcem capiunt, Iambellatum Soldanum in uincula conijciunt. Sed regni nulla fida societas, ipsum Cassaronem cum Iambellato rege, & duobus ferè millibus strenuorum Mamaluchorum, Tomombeius, capta arce enecat. quam sæuitiã duces detestati, in ipsum conspirant, uim illi intentant. Subita ea defectione consternatus Tomombeius, relicta arce, fugam meditatur, attamen in urbe agnitus, interficitur. Eius igitur loco Ciaurus Soldanus efficitur. Operæprecium uidetur hic lectorem admonuisse, Caierbæ, Campsoi, Dazdari uel Diadari, Tomombæi, Bellerbæi, dignitatis uocabula esse apud Mamaluchos, uel à præfecturis locorum, uel à dignitatibus quas in ordinibus militaribus obtinent uiri strenui, indita, quod si memoriæ commendatur, quæ aliquanto post sequentur, haud diu lectorem dubium retinebunt.

De Ismaelis Sophi, Persarum regis bellis. Caput VIII.

QVieuit aliquãdiu sub auspicijs Ciauri Syria, cum nouo iam hoc seculo scilicet à millesimo quingentesimo anno, ex Perside. Armeniæ bellum nec non Syriæ & Aegypto terror exoritur, imo etiam per totum Occiden-
1500 tem magni motus initium personabat. Enituit enim inter Persas Sialis quem alij Ismaëlem dicunt, qui Sophin & Propheta appellari uolebat. Ferunt quidam ex bubulco illum prognatum, alii ex Cassani Longi sorore genitum. Is primum religione Persarum animos sibi deuinxerat. nam rubro galero opertus capite, ac amictu rubeo incedens, faciem semper opertam habebat, more Moseos populos audiebat, responsaque dabat interrogantibus. Iustitia, pietate multos alliciebat, adeò ut à plebe, in modum terrestris alicuius dei ueneraretur. Iubebat is uenerari Deum immortalem, qui mundum creasset, cuius

ſus opera eſſent uiſibilia hæc,ſol,luna, & ſtellæ, omniſq; cœli & terræ orna-tus. Deuouebat Mahometum,ſeruum emptitium. Libros Alcorani,Meſquitas Mahometo ſacratas ubiq; incendebat & deſtruebat, demum auctus uiribus,plures qui à parte Mahometi pertinacius ſtare uiſi ſunt, diſſecti,& à ſuis obruti fuêre. Auro, argento,gemmis, aliſq; rebus precioſiſſimis, clam ab amicis tam inſtructus reddebatur, ut non ſolum ob diuitias celebratiſſimus euaderet,uerum etiam cum unde illi hæc ſuppeditarentur, nemo compertum haberet,amicum Dei omnes æſtimarent. Colebatur à ſuis,Propheta nominabatur, rex dicebatur à Iudæis per omnem ferè Europã, tanquam Meſſias muneribus & gratulationibus ſalutatur. His ſupra centum quinquaginta millia hominum proſcriptorum,exulum,egeſtate,alieno ære & tyrannide oppreſſorum manum ſibi conciliauerat, ſublato Perſidis tyranno, imperium iniuit.Electo deinde ex ſeniorum atque magnatum numero ſenatu, quadraginta uiros rebus pace & bello præfecit, omnia ad regulam iuris naturalis inſtituit, quo factum, ut in urbibus & caſtris magna tranquillitate omnia adminiſtrarentur.Domi ita rebus compoſitis,cum quadraginta millibus uirorum in Armeniam mouet, neceſſarij ac conſanguinei ſui (qui eo tempore, coniuratione facta à nonnullis obtruncatus erat) necem ulturus. Armenij qui Chriſtum colebant, præſidia & oppida nobiliora obtinentes, tanti imperatoris acceſſu perterriti, obuiam procedunt aduenienti. Erant inter alios, qui ad placandum regis animum aduenerant, ſacerdotes tres, doctrina & uitæ integritate inſignes, qui in familiaritatem regis recepti, citius homini perſuaſerunt, ut ſacris hiſtorijs, & prophetarum ſcriptis animum aduerteret. quibus breui tempore deguſtatis, Armenios ob religionem collaudatos,bona ſpe dimiſit,nepotibus'que Vſancaſſani illam regendam permiſit, atque antiqua Chriſtianorum oratoria, metu aut ui demolita reſtaurari. Deinde contra Soldanum Aegypti expeditionem parat Iſmael.Sed is quum omnem Aſſyriam & Meſopotamiam huic parere, atque eius imperium ſuſcepiſſe audijſſet,pacem ab eo petit, quam quidem accepit, his conditionibus,ut arma,tormenta ænea, atque alia bellica inſtrumenta Iſmaeli ſubminiſtraret, quoties opus eſſet,aut ab eo exigeretur. Iam multis regnis potitus erat, ac per integros annos quindecim, multis uictorijs clarus Iſmaël,quum ipſa Europa cogitare iam cœpit,de conciliando ſibi eius fauore. Ipſe quoque Tauro tenus progreſſus, urbes & oppida ſibi ſubijciebat, Turcis ne in Aſiam minorem irrumperent, terrorem incutiens, ipſeq; Mahumet cum Gorague Baſſa miſſo, excreſcentem famam compeſcere annitetur, dux belli à Perſis uictus,prope Curiam ciuitatem,ac palo ſuffixus,deinde etiam fugatus Halis Baſſa, famam hominis mirum in modum auxit. nec defuit ſibiipſi Iſmael,ſed hinc inde per Aſiam & Græciam nuntios mittebat,qui Turcas adhortarentur,ut abiecta ſuperſtitione Mahometana,& habitum & perſuaſionẽ ipſius acciperent,alioqui ſe propediem adfuturũ,& ſeruitute liberaturũ ſe,quos iam Turcica premeret tyrãnis. Mirum quantã hæc in animis hominũ expectationem ſuſcitauerint.etenim in ipſa urbe Conſtantinopolitana, erant qui ei optima quæque ominabantur, & loquebantur de hoc Propheta. Qua re cõmotus Baiazetes imperio ſuo timens,ſupra,ducentas do-

tas domos igne iussit absumi cū habitatoribus qui Ismaeli fauere uidebant, publicoq; edicto sub pœna capitis uetuit, ne quis de hoc loqueretur publicè aut scriberet, ingentemq; conscripsit exercitū ipsemet Hismaeli occursurus. At domesticis insidijs oppressus, expeditionem inire non potuit. Siquidem Selimus filiorum eius natu minimus, bellicosissimus tamen, Capha Genuensibus extorta, atq; coniuncta cum Tartaris amicitia & affinitate, iam imperium Baiazeti ablaturus, accedebat. Nec postea alia cura fuit Baiazeti belli, nisi contra filiū sibi parare præsidia, quæ tamen habere non potuit. Sed ui regno deturbatus, et ueneno extinctus est. Ac cū pari modo Selimus in fratres sæuiret, Achomates Ismaelis auxilia implorat, qui Amuratem Acomatis filium cū decē millibus militū in auxiliū patri submisit, at Sinami Bassæ uirtute & Persę & Accathes deuicti sūt. Selimus posteaquā consanguineos oēs, quos cōmodū habere potuit, è medio sustulisset, de ijs omnib. qui Acomati fauerant, uindictā sumere decreuit. Quodq; id securius atq; expeditius efficere ualeret, solennes inducias cum Ladislao Vngariæ rege pactus est: ac pacem cum Venetis, quam Baiazetes eius pater cōstituerat, confirmauit. Sic anno à Christi natiuitate 1514, una cum ducentis hominum millibus peditibus partim, partim equitibus, itinere sexaginta dierum contra Hismaëlem regem profectus, non procul à ciuitate Arsengana Euphratem transiuit, ac prope Taurum inclytam regiamq; ciuitatem, in medio maioris Armeniæ sitam peruenit. Nec tamen unquam Sophis obuius illi est factus. Sed id tantum curabat, ut stramina, atq; ea quæ ad uictum pertinebant, igne consumerentur, quo Turcæ fame laborare cogerentur. Verùm cùm Selimus in magnā Calderamæ planitiem inter Coin & Taurium, ubi antiquitus Artaxata nobilis ciuitas extitit, peruenisset, Sophis rex unà cum equitatu, adeo armis equisq; pulcherrimis ornato, ut nihil supra excogitari posset, sese hostibus ostendit: nihil ominus tamen neque pedites neq; machinas æreas habebat. Sed enim equi phaleris, laminibus chalybæis, ut Azemiæ fiunt, elaboratis, sic exornabantur, ut equites ipsi Turcis inermibus defessis, ac fame laborantibus comparati, duces esse uiderentur. Enimuero Princeps Sophis, quum sibi pararet imperium cum Armenijs, Persis, Medis et Assyriis suorum quatuor regnorum, quæ nunc Tauris, Sumachi, Sciras & Bagadat uocant, prioribus populis sæpius pugnarat, ac semper egregie uictor euaserat. Quam obrem perpetua hac felicitate elatus, Turcas numero suis longe superiores, nihili faciebat: neque quid sibi euenire posset, si æquo marte in prælium descendisset, animo perpendebat. quemadmodum hi consueuerunt efficere, qui fortunam nunquam experti sunt contrariam. Et sanè semper cum militibus tumultuariè ac de improuiso, ut bellandi necessitas cogebat, ex populis, quos superius paulò memorauimus, collectis sibi res fuerat. Turcæ uerò ueterani milites erant, bellis ac uictoriis perpetuo assueti, ad quancunq; necessitatem sufferendam nati, quo certam uictoriam ex quauis tentata prouincia referrēt. id quod ipse forsitan minimè cogitabat. Vtut fuerit, nono Calend. Septemb. exercitum in duo amplissima cornua diuisit, quorum alterum Vstaolo summæ autoritatis duci commisit, alterum sibi ducendum seruauit, ac mox tubicinibus classicum canentibus Cassanum Bassam Romaniæ Bellerbeium

est. Praeerat is sinistro Turcarum cornu, dextrum Sinamus Bassa tenebat: medium uerò Selimus cum Ianizaris tuebatur, circundatus camelis in ordinem dispositis, ac machinarum aenearum curribus ab utroque latere & à tergo collocatis. Verum primo congressu Sophiani tanto impetu hostes inuaserunt, ut Turcae inermes, equosque inualidos habentes, resistere minimè potuerint. Etenim Sophiani & longioribus & breuioribus hastis uariè hostem impetentes, ensibus'que, quos Cimitarras uocant, ac optimis securibus ferientes, homines atque equos subuertebant. In hoc congressu Belerbeius unà cum quatuor Saniachis, ac militibus quamplurimis periêre. Porro altera ex parte, quum Vstaolus inimicorum dextrum cornu inuasurus esset, Sinamus astutè ipsum aperiri, atque aereas machinas quas Falconetos appellant, exonerari iussit: quae Persis, antequam cominus pugnare possent, maximum & terrorem & damnum intulêre. nihilominus tandem pugnatum est, licet ob fumum atque ob puluerem pugna ipsa satis esset obscura. Vstaolus unà cum multis è suis occisus est. Caeteri uerò Sinami equitatu circundati ac repulsi, in cornu medij frontem, ubi Selimus cum exercitus neruis erat, impingere coacti sunt, atque ibi demum omnes aereae machinae, additis etiam paruulis, quas Ianizari ferebant (Scopietos eas uocant) globulos suos emisere, atque indiscriminatim tam Turcis quàm Sophianis nocuêre. Quam ob causam Sophiani ipsi prius quàm ad Ianizaros peruenire potuissent, in fugam conuersi sunt. Hismaël scopieti glande in scapulis uulneratus, uexilla ac plurimos ac egregios charosque milites amisit. Et nisi puluis obscurissimus eripuisset uisum, sine dubio & ipse aut morti aut captiuitati obnoxius extitisset. Interea uerò dum manus cōsererentur, Selimus semper inter Ianizaros mansit, nullis armis praeterquam trilici collario indutus. Verum fideliores Spachi & Solachi maiores quosdam clypeos circà principem erectos tenebant, ut ipsum ab immissis sagittis tuerentur. Ex ueridicorum hominum, qui huic pugnae interfuerunt, relatione accepi, inter cadauera interfectorum feminas nonnullas, Persarum nimirum uxores, repertas fuisse, quae more uirorum armatae, maritos in quencunque fortunae euentum sequebantur. Eas Selimus honorificè sepeliri iussit. Porrò huiuscemodi uictoriae fama totam Armeniam adeò perterrefecit, ut ipse Sophis Taurij consistere non audens, ulterius ad instaurandum exercitum progressus sit. Verùm Selimus ut optimus dux, uictoriae recens partae calore usus, Taurium cum expeditiore equitum manu profectus est, atque in ipsa urbe, quam sine pugna deditam accepit, per aliquot dies est commoratus. Mox quum Hismaëlem, congregatis ex omnibus suis prouincijs militibus, Taurium aduentare audisset, principis palatium ac mercatorum plurimorum aedes pulchrioribus & pretiosioribus rebus expoliauit: praeterea pecunias à ciuibus exegit, ac demum inde discedēs, multas artificum ac nobilium familias secum abduxit. Quumque iam ad Euphratem longis itineribus peruenisset, maxima ac fortissima latronum Hiberorum Hismaëli subditorum turma, transuadantes Turcas à tergo populabunda inuasit, atque ex ipsis plurimos ex itinere defessos, & ad reliquum exercitum subsequendum tardos interfecit. Postea uerò quàm fluuium Selimus transisset, ab Aladulo principe maxima & molestia, & dam-

no affectus est. Etenim is in fluminum transitu atque in montium angustijs Turcicum exercitum, precipuè uerò milites extra ordinem uagantes assiduè infestauit, Selimo sæpius iurante, se huiusmodi iniurias uere nouo uindicaturum. Cæterùm hæc Calderamia uictoria incredibilem autoritatem Selimo peperit, qui itinere dierum uiginti lõgius quàm Mahometes ipsius auus progredi ausus esset: atque in hoc peculiariter commendabatur, quod per ipsum iam omnibus manifestè pateret, Sophianas uires non usque ad miraculum excellere, quemadmodum prius fama creditum erat. Nam ut uerum fateamur, ipsius Sophis exercitus non ex militibus ordinario stipendio conductis constat: sed ferè omnes ad principis imperium conuenire, ac propriam tueri patriam bene armati iubentur. Id sanè uerum est, centum Persas ob equorum atque armorum apparatum cum quadringentis Turcis posse congredi. Verum ipsi Persarum reges cõmoditate suscipiendarum in remotas prouincias expeditionum omnino carent: quoniam neque consuetudinem, necp facultatem stipendiorum, tam pacis, quàm belli tempore soluendorum habent, sicuti Ottomanios principes habere certum est. Persæ enim stabiles atque idoneos ad bellandum pecuniarum prouentus non possident, quum populi ab antiquis temporibus liberi ab omnibus ferè uectigalibus sint. Vnde etiam est, ut nullos peditum ordines perpetuò alant, necp multum machinarum ærearũ secum ducant: quibus tamen duabus præcipuè rebus quoduis bellicum quamuis difficile negotium superatur. Sed ut ad Selimum redeam, Turcicus exercitus eo anno in Trapezontia atque Amasina prouincia hyemauit. Anno uerò qui proximè insequutus est, nimirum 1515. ut acceptas iniurias uindicaret, bellum contra Aladulum principem mouit. Is Cappadociæ montes illos, quem Taurum uocant, propè Euphratem incolit, ac regni sui fines terminat cum Sultano quidem Alepũ uersus, cum Sophi uerò prope minorem Armeniam, cum Turca autem urbe quadam, quam Orfam nominant, Amasiæ Saniacatui atque Iconio opposita. Et ualles sanè aliquot fructiferas, uerum plures syluestres & saxosas possidet. In ijs autem Costagelus dux difficiles quosdam transitus, iter hostibus impediturus munierat. Verum labor omnis frustra insumptus est. Sinamus enim locorum angustias omnes penetrauit, plurimisq; illarum gentium turmis profligatis, ac præsidijs deturbatis, tandem cum Costagelo inter montes conflixit, atque eum in fugam conuertit. Sed enim Costagelus persequente Sinamo ab incolis proditus, in Selimi manus peruenit, qui eum capite puniri imperauit, atq; ipsum caput Venetias in uictoriæ signum misit.

Selimus Turca & Syriam & Aegyptum inuadit. Caput IX.

VErum enimuero quum adeò fœlici rerum successu Selimus suum imperium, debellatis Persis atque Aladulo castigato stabilisset, cum ob audaciam inde sumptam, tum ob triumphorum cupiditatem Campsoni Ciauro Alcairi Sultano bellum inferre constituit. Et Campson quidem ipse cum ingẽti exercitu eodem tempore ex Aegypto in Syriam uenerat, Alepum cõncessurus, ut Caierbeium eiusdem urbis principem, subditum suis imperijs, sed parum amicum, ac parum obsequentem, & principatu ac uita priuaret: atque ut Turcarum finibus propinquus Selimo terrorem incuteret, ac experiretur

riretur an autoritate suâs res Sophis cum ipso Turca componere ualeret. Nam potentia ac fœlicitas Selimi reuera iam omnibus timori erat: optimeq; Sultanus ipse considerabat, Turcis deuicto antea Caramaniæ rege, prostrato nuper Aladulo, ac Sophi grauiter depresso, nihil amplius obstare posse, quominus Syriam, quum liberet, inuaderent. Comitabantur Sultanum quatuordecim millia Mamaluchorum, ac totidem subserui armis, equis, atque alijs egregijs ornamentis adeò excellentes, ut nihil omnino pulchrius uideri possit. Mamaluchorum plerique genere Circassi erant, omnesqúe ex eorum numero qui Christo ualedixerunt: uerum homines robusti & in pertractandis armis ac sagittis, etiam equitando iaculandis agiles, ingenio tamen adeò elato ac superbo, ut sese omnibus hominibus præferrent: sed præcipuè Turcas, quoniam eos antè prope Tarsum tam facilè fugarant, ueluti pecora contemnebant. Interea Selimus cum exercitu Cæsaream uenerat, ex quo loco commode uel Euphratem traijcere, atque in Persam mouere, uel Amanum montem transire, ac Syriam inuadere poterat. rumor tamen diuulgabatur, ipsum contra Persas iturum. Nihilominus quamdiu Cæsareæ mansit, oratores quamplurimi ac literæ à Sultano ad Selimum & è conuerso missi fuêre. Porrò Caierbeius Turcam subinde admonebat atque inuitabat, ut in Syriam trâsiret, simulq; pollicebatur se à domino suo ad ipsum defecturum, quemadmodum & fecit, ac denique certam Turcis uictoriam promittebat. Cæterùm, quum iam Sultanus Amanum ciuitatem, antiquitus Apamiam dictam, inter Damascum atque Alepum, peruenisset, eo nimirum animo ut Alepum statim inuaderet, Selimus tandem Sultanum ipsum aggredi decreuit: sicq; ad dextram conuersus, incredibili celeritate montem Amanum pertransiuit, Ianizaris atque Asapis æncarum machinarum currus super humeros gestantibus. Quod quum Campson audisset, iam non Caierbeium castigare, sed seipsum à Turcis tueri, ac uindictam in aliud tempus differre statuit. Vnde etiam Caierbeium ipsum orauit ut prope Alepum, secundum paruulum fluuium à ueteribus Singa uocatum, in castra concederet. Id quod Caierbeius haud inuitus fecit, non quidem ut Sultanum iuuaret, sed ut proderet. Inter hæc Selimus de repente hostibus sese ostendens, Mamaluchos, qui sub Sybeio Beluamo Damasci principe ac primi nominis duce erant, inuasit. Sed Mamaluchi eo in congressu uiriliter agentes, Turcicos equites à Mustapha paulo antè in Bellerbeium assumpto & Imbraeore Bassa in pugnam deductos dissiparunt. Erant præterea & aliæ tres Mamaluchorum classes, quarum unam Caierbeius ducebat: qui longo ambitu hostes circumiens, impedimenta atq; homines ad bellandum minimè idoneos à tergo aggredi uelle uidebatur. Alteri Lambardus Gazelles ueteranus ac fortissimus dux præerat, qui etiam Sinamum Bassam fortiter inuasit. Tertiam, quæ ad duo miliaria remota erat, Sultanus ipse per se ductabat. Sed enim quum Gazellis ac Sybei turmæ usque ad Ianizaros penetrassent, & ab ijs & ab æreis machinis adeò egregiè repulsi sunt, ut non secus ac in Sophiano conflictu antea Persis acciderat, laxatis habenis retrocedere coacti sint. Quamobrem Sinamus fugientes insecutus, eos in Sultani classem impingere compulit: qui quidem uisa suorum fuga, & Caierbeij proditione audita, nimio dolore per

t ij cussus

cursus ex equo inter fugiendum cecidit, equorum non minus suorum quàm hostium pedibus attritus, uitã finiuit. Ad hæc Tripolis princeps ac Sybeius qui equitandi peritia nemini cedebat, interfecti sunt. Gazelles euasit, ac collectis in unum, qui superfuerant, Mamaluchis, Damascum se contulit. In eo conflictu plurimi excellentes equi, nimium cum laborem tum calorem sufferre nõ ualentes, medij crepuere: pugnatum est enim nono Calend. Septemb. sicuti duobus retro annis eodem die & simili fortuna cum Persis pugnatum fuerat. Sultani cadauer illæsum, quod ad uulnera attinet, inuentum est. Fuerat Sultanus ipse homo admodum pinguis, senioꝗ iam confectus, ut qui septuagesimum sextum annum ageret, præterea herniosus: id quod illi etiam præcipua mortis causa fuit, quando ob huiusmodi impedimentum in fuga celeriter equitare non potuerit.

Hierosolyma obtenta, Selimus Alcairum obsidet & expugnat. Caput X.

VErum ut ad Selimum reuertamur, egregia hæc uictoria Syriæ portas omnes Turcæ reserauit. Nam Alepum, Amanum, ac Damascum profectus, summo cum gaudio tanquam populorum è tyranni manibus liberator, ab omnibus exceptus est. Mamaluchi uerò omnes, tam qui aufugerant, quàm qui maritima loca tuebantur, Alcairi conuenerunt, ac Tomombeium Alexandriæ præfectum (Armiralium nunc uocant) Circassum quidem genere, sed hominem cum egregijs corporis, tum inuicti animi dotibus, regiam dignitatem præ se ferētem, Sultanum creauere. Is statim quicquid seruorum, quicquid Arabum inuenire potuit, simul cõtraxit, ad Rhodum misit qui machinas æreas afferrent: præterea Mathaream Alcairo uicinam exacte muniuit, relicto in Iudeæ Gaza Gazelle cum militum manu nõ contemnenda, qui hostium transitum impedirent. Verumenimuero Selimus, ubi noui Sultani bellicum apparatum audiuit, petere omnino Alcairum constituit. sicꝗ interea eundum Hierosolyma profectus, atꝗ ibidem per aliquot dies commoratus, templũ inuisit, monachisꝗ eiusdem loci incolis eleemosinam dedit. Sinamus autem cum uiginti millibus equitum ac plurimis Ianizaris scopietarijs (ut uocant) imperatorem præcedens, prope Gazam cum Gazelle conflixit, ac Mamaluchos tandem post cruentam pugnam fudit. Gazelles accepto in ceruice uulnere, præter omnium opinionem è medijs Turcarum turmis euasit. Porrò Sinamus Mamaluchorum capita cum suis illis demissis barbaris secundum uiam ad palmarum truncos affigi curauit, ut à Selimo illac transituro postmodũ uiderentur. Selimus uerò ea uictoria lætus, quamplurimos utres parari iussit, quibus aqua per arenosa deserta ferri posset, atque exercitum Alcairũ uersus direxit, quo in itinere sæpius cum Alarbis, quos uocant, pugnatum est. Tandem Selimus Mathaream, ubi balsamum nascitur, ab Alcairo circiter quinque miliarijs distantem peruenit: quem locum Tomombeius æreis machinis, fossis, & apertis & occultis, maximisꝗ propugnaculis, ne pateret hosti transitus, munierat, ibiꝗ castrametatus milites sub papilionibus esse iusserat. Cæterùm quum Turcicus exercitus illuc appropinquasset, duo Mamaluchi ex Albania oriundi, meliorem fortunam quæsituri, è castris ad Turcas ipsos transfugere, Tomombeijꝗ consilia Sinamo conterraneo suo manifestantes, loca ostenderunt, ubi fossæ cratibus canneis coopertæ,

quæ præ-

quæ precipites exciperent equos, latitabant. Ad hæc, ubi & quomodo æreæ machinæ dispositæ essent, indicarunt. Id quod procul dubio in causa fuit, ut postea Selimus uictoria potitus sit. magno enim circuitu ad sinistram arrepto itinere, præparatas insidias euitauit. Tomombeius, ubi rerum à se dispositarum ordinem proditiõe retectum uidit, spe omni iam ferè destitutus, machinas ipsas aliò traducere conatus est. Verum quum non ex ære, sed ex ferro, ut antea fieri consueuerant, confectæ, atque in trabibus quibusdam multò ferro munitis, non super currus collocatæ essent, difficulter deduci poterant: nihilominus leuiores aliquot curribus impositas secum accipiens, cõtra Turcas profectus est. Nullibi unquam memoria hominũ crudelius pugnatum est, cùm uterque princeps uitæ, honoris atque imperij omnem spem nulla alia in re quàm in uictoria posuisset. Gazelles maxima militum multitudine stipatus, Sinamum est adortus. Magnus uerò Diadarus Mustaphæ cornu inuasit: Sultanus autem ipse in Selimi ordines inuectus est: ac prius quidem ex utraque parte machinæ æreæ globulos in hostes, maximis militum acclamationibus emisere. Mox ingens Mamaluchorum numerus Turcas circundedit, ac circum impedimenta maximum excitauit tumultum. Verum in medio maior strages est edita, in qua etiam fortis atque egregius eunuchus Sinamus interijt. Iamque uictoria ad Mamaluchos inclinare uidebatur, quum Selimus Ianizaris ut suis adessent, signum dedit. Hi uerò seruato ordine progressi, quadam ueluti grandine globulorum è scopietis, quos ferebant, emissorum, Mamaluchos ilico terga dare coëgerunt. Ergo Tomombeius, ubi pugnando strenui etiam militis officio functus esset, ad Alcairi portas se contulit, ut exercitus reliquias colligeret. Idem fecit & Gazelles, sicque ambo incolumes euasere. Diadarus autem ac Bido præfectus, incredibilis fortitudinis uir, letalibus acceptis uulneribus, capti sunt, quo Selimus nõ ita multo pòst, ad expiandos Sinami manes interfici iussit, testatus se tantum è Sinami morte doloris, quantum ex parta uictoria lætitiæ accepisse. Tomombeius autem sapientes reges imitatus, qui etiam in aduersis animo semper infracto sunt, Mamaluchos hortari cœpit, ut munire urbem, atque in singulis uicis, imò in singulis domibus contra hostem persistere uellent: præterea plus quàm sex mille seruos Aethiopes manumisit, atque ad id bellum armauit. Ad hæc Alcairi ciuibus persuasit, ut se à communi omnium, crudelissimoque hoste tuerentur: sicque effectum est, ut summa diligentia dignioribus urbis locis munitis, uijs omnibus interclusis, etiam fœminæ ad hanc ultimam pugnam disponerentur. Selimus uerò huiusmodi apparatus optimè nouerat, nimirùm per eos seruos, qui ad ipsum transfugientes Sultanum deferebant: quemadmodum plerunque fit, ut aduersa domini fortuna beneficiorum acceptorum memoriam seruis adimat. Magna igitur sollicitudine curabat, ut exercitus quàm citissimè fieri posset, uires recuperaret, ac precipuè ut uulnerati medicorum auxilijs iuuarentur. Tandem quum quarto post commissum prælium die Alcairum ingredi decreuisset, Ianus Bassa Ianizarorum cohorte ac nonnullis equitibus, nec nõ & machinis æreis secum ductis, primus urbem est ingressus, per eam portam quæ Bassuela uocatur, quo in loco non ita diu pugnatum est. Selimus paulo pòst hunc est insecutus, ac sic demum Alcairi

ciuitatis egregiæ loca paulatim expugnata sunt, sed adeò difficulter, ut aspera illa atque cruenta pugna, per duos dies ac totidem noctes, cum utriusque partis ingenti strage perseuerauit. Tandem bona Mamaluchorum pars in magnam quandam Meschitam concesserunt: ubi quum pugnando defessi, etiam fame laborare cœpissent, uitam cum Turcis prius pacti sese dedidêre. Verum Selimus promissis minimè stetit: nam eos omnes Alexandriam missos, in carcere decollari iussit. Tomombeius cum Circassorum parte trans Nilum profectus ad instaurandum bellum milites congregare, Mamaluchosq; omnes ac multos Arabum duces ad se uocare. Gazelles autem prudentium uirorum exempla sequutus, qui posteaquam quod officij sui est præstitere, cum fortuna, ne penitus frangantur, inducias agunt: ad Selimum uenit, seq; illi ut dignissimo uictori dedidit, ac pollicitus est se Turcis eadem fidelitate inseruiturum, qua Sultanis antea inseruierat. Selimus humaniter hominem excepit, atq; inter suos duces locum ei non infimum concessit. Octa-
1517 uo inde Calend. Februarias anni M D X V II, Alcairi arcē ingressus est, quæ in colle haud admodum eminenti sita, deauratis pictisq; ædificijs, fontibus, hortis, ac plateis miro artificio stratis pulchrior, quàm muris munitior est: etenim ipsius & portæ & fenestræ preciosissimis rebus, nimirum marmore, ebore atque ebeno egregiè insculptis ornantur. Neque ita multo pòst Selimus prope Bulachum uicum, è nauibus pontem supra Nilum construxit, ut commodius contra Tomombeium flumen transiret. Quo perspecto, Tomombeius partem Turcici exercitus, quæ trans pontem castrametata fuerat, de improuiso adortus, tumultuarium conflictum inijt. In quo quum Ianus Bassa periclitaretur, Canolius affinis Selimi, occupato adhuc à Ianizaris, qui nondum omnes pertransierant, ponte, Nilum cum Tartarorum manu natādo transgressus est, ut celerius suis adesse posset, id quod ob Nili profunditatem immensam miraculo penè ascriptum est. Porro Tomombeius, quum instaurata sæpius maximis uiribus pugna, in qua & ipse proprijs manibus egregia facinora edebat, impetum Ianizarorum ac Tartarorum diutius sustinere non posset, aduersam fortunam execratus, rebus suis fuga consuluit. Selimus autem ubi Tomombeium cum paucis effugisse accepit, Mustapham unà cum Caierbeio & Gazelle, qui regionē optimè norant, ad eum insequendum misit. Vnde infœlix Tomombeius per principem quendam Maurum proditus, atq; in palude, ubi inter cannas & iuncos pectore tenus in aqua latitabat, inuentus, ad Selimū perductus est. Selimus autem adhibitis tormentis, hominē uexauit, ut quónam in loco thesauri Campsonis Ciauri essent, ex ipso agnosceret. Sed Tomōbeius incredibili quadā animi cōstantia nihil unq; indicauit. Verum Selimus nō ita multo pòst, ut omnē defectionis spem populis adimeret, Tomombeium mulæ insidentem, atq; annexum gutturi laqueū habentem, per totam urbem duci, ac dēmū prope portā Basuelā tertio Idus Aprilis suspendi iussit: omnib. crudele hoc spectaculū deplorātibus, atq; iniquam fortunā accusantibus, quæ ipsum Tomōbeium ob singularē uirtutem, ad imperiū uocauerat, ac mox regū omniū qui unq; miseri extitissent, miseriorē effecerat. Sublatis his duobus Sultanis, unà cū ferè tota Mamaluchorum superba progenie, prouinciæ oēs etiam quæ in extrema sinus Ara-

nus Arabici parte sitæ sunt, Turcis sese dedidere. Selimus uerò post hæc Bu lacum petijt, ut Nilum iucundissimè illic excrescentem uideret. Inde Alexan driam profectus est. Ex quo demum loco Alcairum reuersus, Caierbeium administrandis paulo antè deuictis prouincijs præfecit, ut proditionis in Ale pino conflictu factę id illi pręmium foret. Sed enim Ianus Bassa, qui munus hoc honorificum sibi tradi uehementer optabat, id ægerrimè tulit. Vnde etiam id honoris Caierbeio inuidens, curauit ut Ianizari, qui Alcairum custo diebant, statim à principis discessu in unum collecti tumultū excitarent, quo Caierbeius ob id male audiret apud omnes. Verū scelus in autorem recidit. Nam Selimus cognita Iani fraude, in itinere non procul ab Alcairo capite cum puniri iussit, ut omnibus ostenderet non esse aduersus imperatorem tumultu militari ludendum. Mox quum in Syriam uenisset, eius prouinciæ administrationem Gazelli concessit, Turcis iam inter se murmurantibus, quod princeps proditoribus fideret, ac Turcicorum ducum officia parui æstimaret. Tandem Selimus Constantinopolim peruenit, quo in loco sub Pyrrhi Bassæ magnæ fidei ac singularis prudentiæ uiri cura, Solimanum uni cum filium ut reliquerat, sic inuenit: licet antea ueritus (ut multi indicarunt) ne sibi absenti Solimanus imperium adimeret, quemadmodum ipse Baiazeti patri ademerat, quum ueste quadam ueneno intincta dono missa filij uitæ pater insidiatus esset. Neq; ita multo pòst Selimus domi agens, ulcus in re- nibus contraxit, quod canceris in morem serpens, eam corporis dispositio- nem, quam complexionem uocant, paulatim turbauit, atq; omnia bellandi cōsilia expulit. Pòst paulum etiam pestifera febris hominem inuasit, sicq; iam morbi tędio sibi ipsi grauis, uictorijs ac triumphis exaturatus mortem obiit, salutis nostræ anno 1520. in mense Sept. in eodem pago Ciurlano, ubi prius 1520 cum patre conflixerat. Quod non sine manifesto Dei iudicio factum est, ut quo in loco peccatum commiserat, ibidem & pœnas solueret. Præfuit impe rio annis octo: agebatq;, quum obiit, ætatis annum quadragesimum sextum.

Syriam rebellem Solymanus Turca in potestatem redigit. Caput XI.

SOlimanus unicus Selimi filius suffectus est patri, anno M.DXXI. Nec 1521 parum Christiani principes Selimi tam fortis ac fortunati hostis morte læ tati sunt, sed præ cæteris prudentissimus Papa Leo decimus tantum ex ea re concepit gaudij, quantum tristitiæ paulo ante, audito Sultani interitu accepe rat. Nam eo interitu nunciato, litanias ac supplicationes publicas, in quibus homines nudatis pedibus incederent, Romæ haberi piè curauerat: legatos per totam Europam miserat, qui id efficerēt, ut Christiani in unum coeuntes contra Christianorum omnium hostem arma sumerent. Nihilominus quod ad Solimanum attinet, omnibus uidebatur mitem agnum rapido leoni suc- cessisse, quum Solimanus ipse iuuenis rerum imperitus, ac natura (ut fereba tur) quietissimus esset: quæ tamen falsa opinio multos, atque inter eos Gazel lem pręcipuè fefellit. Etenim is defuncto Selimo, cui se iuramēto deuinxerat, ueluti iā liber, Syriā sibi subijcere proposuit. Vnde et reliquias oēs Mamalu- chorū excipiēs, regionis simul incolas, necnon Alarbiū duces ad se blanditijs alliciebat: præterea sese Magno Rhodi magistro insinuauit, ut machinas ære as quæcq; üs necessaria sunt, insuper arma ac triremes inde acciperet. Ad hæc,

legatum occulte Alcairum ad Caierbeium misit, qui eum hortaretur, ut de iniurijs & sanguine Circassorum effuso uindictam sumeret: atque occisis Turcis, principem se constitueret, Sultanicumque imperium denuò instauraret. Verum Caierbeius Gazellis ueteris inimici uerbis minimè fidem adhibens, aut fortasse maiorem quàm pro suis uiribus difficultatem in huiusmodi peragendo negotio futuram considerans, legatum interfici iussit, ac Solimanum eius rei admonuit. Solimanus Faratem Bassam cum ualido exercitu statim in Syriam misit. Quod cùm audisset Gazelles, licet iam Baruti ac Tripoli alijs'que in locis plura Turcarum præsidia ex pugnasset, terrore tamen perculsus, Damascum esse recepit, quò quidem et Farates lõgis itineribus tandem peruenit. Cæterum Gazelles nihil aliud suis rebus magis expedire arbitratus, quam ut fortunę omnia commiteret, quę aut uictoriam, aut mortem generoso duce dignam afferret, exercitum, quem congregarat, extra urbem duxit, ac mox cum Farate conflixit. Sed enim in eo conflictu ipse unà cum Mamaluchis omnibus trucidatus est. Farates uerò una hac uictoria & Syriam recepit, & Caierbeij totiusque Aegypti fidelitatem erga Solimanum confirmauit. Belgrado & Rhodo deinde expugnatis & occupatis, Caierbeus qui XL naues ex Alexandria rebus ad bellũ necessarijs onustas miserat, moritur. cui Acomates Bassa, quod ad administrationem attinet, successit. Verum is, quum parum suo principi fidelis esset, occupare Sultanicum imperium proposuit, sed id quidem parum consultè, quoniam in ipso pertractandæ rei huius initio à Turcis eo fidelioribus captus atque interfectus est. Quam ob causam Solimanus Hebraimum Bassam Alcairũ misit, ut is res turbatas componeret, qui omnia singulari prudentiam subito pacauit. Mox principis, qui eum diutius abesse sufferre non poterat, amantissimis literis reuocatus, Constantinopolim redijt: ac non ita multo pòst Bellerbeia dignitate donatus est.

Monachi

MONACHI FLORENTINI ACCONENSIS EPISCPOPI DE RECVPERATA PTOLEMAIDE LIBER.

CVm Romanus pontifex præsidet Verona
Vrbanus, memoriæ atq; famæ bona
Saladinus impius absq; ratione
Occupauit Syriam fera ditione.
Vrbe Tyberiade armis subiugata,
Cætera sunt mœnia sibi sponte data.
Non est opus lancea, non est opus spata,
Sic ei subueniunt cum fortuna fata.
Vrbe tamen Tripoli non fuit potitus,
Nec quibusdam alijs secus maris litus.
Nam defendit Marchio, iussu Dei, citus
Vrbem Tyri, uelut coniugem maritus.
Expugnauit postea urbem Ascalonem,
Donec eam compulit ad deditionem.
Incolis Hierusalem dat conditionem,
Vt dent censum propriam in redemptionem:
Ad sepulchrum nocuit ire Christianis,
Sanctam & uiuificam crucem dat paganis.
Dumq; miscet improbe sacra prophanis,
Ecce nos aspicimus, sacrum lambit canis,

Quomodo fama ueniente ad Occidentem, reges alij sumpserunt crucem.

FAma uolans petijt fines Occidentis,
Vniuersas animas Christianæ gentis,
Ad succursum properent ut omnipotentis,
Qui solus præcipere mari scit & uentis.
In primis rex Franciæ atq; rex Anglorum
Crucis uenerabile signum & decorum
Suis figunt humeris. Oblatratus quorum
Succursus dum nimium semant, domitorum
Fredericus inclytus princeps Romanorum,
Triumphator habitus, uictor præliorum,
Habito consilio per regnũ Græcorum,
Ad strages accelerat hostium dirorum.
Cum eôdem properant bellatorum flores.
Certatim accelerant uiri bellatores,
Vulgus cum proceribus, cum magnis minores.
Terra, mari resonant crucis portitores.

De exilio domini Adelardi Veronensis Episcopi, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis.

CArdinalis presbyter, pontifex Veronæ,
Adelardus opere clarus & sermone,
Exulat tunc temporis, hac intentione,
Vt pugnare nos doceat pro ratione.
Fert summi pontificis hic legationem,
Vt arceat uiros ad transfretationem.
Sed ut eius melius capiant sermonem,
Ipse crucem suscipit currens ad agonem.
Comitantur præsulem multi boni uiri,
Strenua militia, probitate miri,
Non oportet nomina quorum hic inquiri.
Quod cum eo uenerint tamen, potest sciri,
Pontum à Venetijs nauibus sulcantes,
Et die tricesimo Tyrum applicantes.
Christianos Acc aton mœnia uallantes,
Vallatos accepimus, seq; uix tutantes.

Quomodo Guido rex Hierosolymitanus iuit ad obsidionem Acconis.

POstquam enim uenit rex de captiuitate,
Non est usus postea Tyro ciuitate.
Inter eum lites sunt & Conradum motæ,
Quas Pisani frustra flent pulsi ciuitate.
Cum quibus & alijs uniuersis ferè
Peregrinis uenit rex Accon obsidere.
Sed à tergo tertia die gemuere
Saladinum eis acrius imminere.

Quomodo Saladinus expugnauit segem, Frisonibus sustinentibus agonem.

QVos instanter dimicans pellit in turonem,
Sictis uicti Frisones sustinent agonem.
Quos stella deduxerat in simul Acconem,
Magis quæ monstrauerat Indæ regionem:
Hi sulcatis fluctibus æquoris Hispani,
Ad urbem Acephalim uenerant, Melani
Vbi ducem statuunt, sicut uiri sani.
De Auienis Iacobum, licet essent Dani.

Quomodo nostri mittunt pro Marchione, ut succurrat eis.

CVm nostrorum paucitas nequit ultra pati
Tot incursus hostium, nobiles legati
Tyrum missi protinus se committunt rati,
Vt succurrat Marchio Christianitati.

Quomodo cum Marchione iuimus Acconem, & de prælio magno quod amisimus ibi.

SIne mora Marchio iubet præparari
Cuncta necessaria, naues onerari.
Et quia non potuit terra, uenit mari,
Fluctibus ut Boream uidet dominari.
Nos cum eo uenimus, gratanter recepti
Ab his qui tunc fuerant ibidem recepti,
Nostri licet undiq; forent circumsepti.
Ad pugnam tamen communiter sunt erecti.
Ergo diem statuunt certam, qua pugnarent.
Cumq; Turcos eminus de castris fugarent,
Congregati protinus hi post terga parêrent,
Nostriq; uictoria, quam sperabant, carerent.
Milites Templarij Turcis restiterunt,
Et ex illis plurimi mortui fuerunt.
Nostri turpiter fugam ad castra dederunt.
Sed qui pigri fuerant, ibi remanserunt.
Inter dies funebres sit hæc execrata
Maledicta dies. Hæc maledicta fata,
In hac die nobis sunt quæ sic aduersata,
Sed credo, quod accidit ob nostra peccata.

Quando

Quando uallauimus nos fossatis, Saladinus ante diem nos inuasit.

HAbito consilio, fecimus fossata,
Ab utroque littore circumoccupata.
Saladinus ualida manu roborata
Hos inuasit, antequam lux esset nata.
Sed nil ei profuit, nosq; læsit parum,
Imò sibi contigit, quod fuit amarum.
Vnde tristis rediit, plenus & irarum,
Sed de suo reditu nobis fuit carum.

De instrumentis paratis & uijs subterraneis ad capiendam ciuitatem.

NOstri turres ligneas facere cœpere.
Gattos & arietes fieri iussere.
Machinas, testudines erigi fecere.
Vias subterraneas quidam effodêre.
Sed nil hæc uel alia nobis profuerunt,
Inter se diuidere dum barones quærunt
Terras, quæ tunc temporis Turci possederunt.
Nec de illis usq; tunc quicquam amiserunt.

De Turcis obsidentibus nos die noctuq;.

SEmper nos ad foueas Turci perurgebant.
Ventus, nox nec pluuia non hos retrahebant.
Nec illi de mœnibus semper dormiebant,
Imò uicem acrius pro uice reddebant.

De quinquaginta galeis intrantibus ciuitatem, & prohibentibus nobis mare.

DIe prima Domini post natiuitatem,
Colunt sancti Stephani quam festiuitatem,
Quinquaginta galeæ contra uoluntatem
Intrauerunt omnium, per uim ciuitatem.
Proh dolor, tunc incipit noster geminari
Labor, & miseria nobis cumulari.
Nam cum ante liberè frueremur mari,
Cum terra incipit iam mare denegari.

Quomodo Turci insultabant nobis, & conuicia crucis inferentes.

SI ferire tympana, tubasq; sonare
Videres, & uocibus Turcos reboare,
Cum galeas agitant ante nos, per mare,
Heu heu diceres, Hoc permittis quare?
Milites aspiceres super muros stantes
Turcos, sanctam manibus crucem eleuantes,
Cum flagellis asperis eam uerberantes,
Et cum improperijs nobis minitantes.

Quomodo Marchio uadit Tyrum pro reparandis galeis in tanto periculo.

HAbito consilio, galeam repente
Vnam Ianuensium, nocte subsilente
Est ingressus Marchio, uir robustus mente,
Tyrum ut acceleret, Aphrico pellente.
Si des mille millies marcas Marchioni,
Argenti purissimi atq; ualde boni,
Vt ei tunc debeat hoc opus imponi,
Eas certe penderet non uni peponi.
Istum tamen Marchio subire laborem
Non uitauit, omnium patris ob amorem,
Ad totius populi laudem & honorem,
Et culparum illius pœnam mitiorem.

De uarijs periculis & pestibus accidentibus nostris, in exercitu remanentibus.

SCias, in exercitu quod qui remanserunt,
Omnes in periculo mortis extiterunt.
Hyemem sic asperam nam passi fuerunt,
Quod uidisse similem nec antiqui ferunt.
Imbris torrens ualidus terram inundabat.
Bacchanalis Aphricus mare perturbabat,
Euulsa tentoria cuncta laniabat.

Vbi tandem tenebam cum dentibus.

SI confratres mei tunc ibidem fuissent,
Et tenere dentibus me tandem uidissent,
Horum quidam, reputo, super me risissent,
Sed eorum plurimi pro me doluissent.
Esse mallet quilibet sine aqua rasus,
Quàm pati, quot passus sum, tot aduersus casus.
Non mihi tunc somnia dictabat Parnasus,
Cum à cibis uacuus ieiunat omasus.
Accessit & aliud nobis nocumentum,
Ad pœnarum cumulum, & mauis augmentum.
Licet portes manibus aurum uel argentum,
Ordeum non inuenis, carnem nec frumentum.
Nondum uixit aliquis, nec uiuit mortalis,
Grauiora uiderit his quæ mala malis.
Nam uini uel olei modicum uel salis
Vendebatur carius, quàm uestis regalis.
Vidi decem solidos pro gallina dari,
Sed bouinas feci his carnis comparari,
In eodem pondere precioq; pari,
Cum Paulus in azimis iubet epulari.
Qui minima iam uoluit carnis coquinare,
De lignis oportuit duas comparare.
Tres in ouo dederam nummos, quod lixare
Volens, lingua totidem contigit constare.
Si quando contingeret, aliquem ægrotum,
Fama licet nominis gloriosi notum,
Tyrum qui secedere tunc haberet uotum,
Quod habebat, conuenit nautis dare totum.
Delicatè uiuere qui domi solebat,
Ibi fabas & siceram non fastidiebat,
Sed de pane bis cocto sæpius famebat,
Carnem quoq; marcidam auidus edebat.
Qui præsentes aderant, poterant uidere,
Varijs languoribus homines languere.
Sed nec equi pestibus diris caruere,
Pars eorum maxima ferè periere.
In diuersa studia nostri se scindebant.
Nam illorum plurimi foras exiebant,
Mori bello quàm fame quoniam malebant,
Herbam quoq; stipulam, ligna referebant.
Et conuerso reliqui timentes pugnare,
Rationes uisi sunt pro se allegare,
Illis tutius esse, quàm exire, stare,
Dum Conradum uelle se dicunt expectare.

De reditu Marchionis, & reconciliatione eius cum rege Guidone.

Prater

PReter lapso spacio mensium duorum,
Cum immenso numero Marchio uirorum,
Nobis indigentibus apportans forum,
Vbertatem insuper omnium bonorum.
In aduentu eius fuimus gratulati.
Nam in urbe postea Turci sunt serati.
Sunt amici, Marchio rexq; copulati.
Ad pugnandum quoq; nos sumus animati.

Quomodo castella trahuntur ad ciuitatem.

CAstella uehiculis ad urbem trahuntur.
Machinarum ictibus muri colliduntur.
Ciuitatis incolæ mortui sternuntur,
Et de nostris simile plures patiuntur.
Heu heu, uariabilis nimis est fortuna,
Dum uidetur stabilis, hora ter in una
Permutatur leuius, quàm in orbe luna,
Et relinquit hominem in feruente pruna.
Dum speramus etenim urbe dominari,
Fortuna mutabilis cœpit uariari.
Ignem ecce cernimus machinis iactari
Super ædificia, cunctaq; cremari.
Lamentantur milites, plangunt serui entes.
Et suspirant pedites, præ dolore flentes.
S. barones laniant, barbam euellentes.
Heu heu, cuncti clamitant pectora tundentes.

De tribus maximis prælijs factis in Ascensione & Pentecoste, & sabbato post Pentecosten.

AD hoc in sanctissimo die Pentecostes,
Nos ab omni latere circundabant hostes,
Nitentes irrumpere fouearum postes.
Nec est locus uacuus à sagitis, quo stes.
Idem nobis fecerant in Ascensione,
Nec non post in sabbato, & tunc in agone
Pugnarunt uiriliter homines Veronæ
Memores Ferrariæ tali die pronæ.

Quomodo Turcis cum galeis intrantibus ciuitatem nostri nequiuerunt resistere.

DVm fortuna terimur nimium agresti,
Martyrum uigilia Viti & Modesti,
Turci truces nimium, & nobis infesti
Intrant urbem nauibus, unde sumus mœsti.
Armis uictualibus muniti uenerunt,
Nostri quibus obuiam classibus ierunt,
Sed eis resistere dum non potuerunt,
Vtrobiq; mutuo damna pertulerunt.

De duobus insultibus factis super galeis, nostras nisi duas galeas eorum cepimus, nec postea ausi fuerunt exire.

SVmmo mane, die Iulij Calendarum,
Et in quadam alia præcedente parum,
Cum immensa Turci copia galearum,
Longè foras exeunt à turre Muscarum.
Super nostros acrius faciunt insultum,
Iacientes in eis ignem in occultum,
Sed hoc aliquantulum nocuit, nec multum.
Verum non diutius stetit hoc inultum.
Duas enim galeas nostri sunt lucrati,
In quibus sunt plurimi Turci trucidati.
Vnde sunt reliqui tamq; perturbati,
Quod exire taliter post hoc non sunt rati.

Quando ueros rumores de imperatore audiuimus, & quomodo per Vngariam & Bulgariam intrans Græciam depopulatus est.

IN eodem tempore nuncij uenere
De Romano principe, uera qui dixere,
De quo quis contigit sermonem habere,
Prælibandum arbitror, quod hi retulere.
Ergo postquam inclytus princeps Romanorum
Intrauit monarchiam regis Vngarorum,
Vbertatem omnium dat rex & forum.
Donec eum duxit ad terram Bulgarorum.
Per quam passus est plurimas aduersitates,
Bulgarorum uarias ob dolositates,
Ad Græcorum donec peruenit ciuitates.
Vbi Græci comperit regis simultates.
Eum nam deceperat Græcus imperator,
Pacti, quod promiserat, factus deprauator.
Nam sibi promiserat, quod esset tutator
Eius, & commercij fidus uenundator.
Propter hoc exercitus noster expugnator
Regis sui factus est atq; spoliator,
Et cunctarum mercium serus deprædator,
Insuper & hominum serus trucidator.
Vt uacare plenius possit ultioni,
Et punitis incolis, instet regioni,
Suæ Cæsar prouidens expectationi,
Hyemandum indicat ibidem tyroni.

Cæsaris moram nobis hic disce dolosam.

MOram importunitas temporis & mensis
Suadebat, & copia se diffundens mensis,
Quod totum luit exercitus Acconensis.
Quem sagitta sauciat, quem castigat ensis.
Tandem circa Domini resurrectionem,
Talem Cæsar recipit compositionem,
Vt dent Græci naues ad transfretationem.
Festinant Græculi, complent iussionem.

Quomodo Soldanus Iconij uoluit eum prodere, sibi datis obsidibus.

DVm sancti Georgij brachium transisset
Cæsar, atq; fidei obsides cepisset
A Soldano, proditus ab eo fuisset,
Ni diuina gratia eum præcessisset.
Dum enim Iconium tuti properarent.
Assistebant undiq; Turci, qui uetarent
Omnia commercia, hosq; trucidarent,
Vel eminus potius eos sagittarent.
Circumseptis taliter uiris Christianis,
Hac illac uolantibus Turcis & paganis,
Elapsis ex integro tribus septimanis,
Maior pars exercitus nil comedit panis.

Quomodo expugnauerunt Iconium.

CAesar exercitui retro prouidebat,
Sed illius filius ante præcedebat.

Quo duce Sueuia inclyta gaudebat,
Hic primas incolumis acies agebat.
Cuius ad insignia nostri cohortantur,
Dissipati cunei hostium fugantur.
Tunc intra Acconium omnes comitantur,
Superatis hostibus urbi dominantur.
Soldanus resistere cernens esse durum,
Cum thesauris fugit in oppidum securum,
Et cunctis commercia spondet se daturum,
Dum Augustum uideat inde recessurum.

Quomodo in Armenia mortuus est Imperator in salefico flumine.

Ab hinc in Armeniam transit amoenam
Vbertatum reperit quam cunctarum plenam.
Nam de fonte duite trahit ipsa uenam,
Haec frumentum dat & equis auenam.

Quid profuit Imperatori, quod intrauerit mare.

Vite tamen illius dolos hoc parauit,
Dum in paruo gurgite solum hunc necauit.
Dic mihi, quid profuit, quod mare uitauit,
Ab aquis salefici dum non sibi cauit.
Dictus est saleficus, quia factus sale,
Dicatur maleficus, quia fidus male.
Salsum mare tremuit, quas fit mortale,
In salo salefici solum dicit uale.
O, dic o, fallacia cum fortuna fata,
In Romano principe nimis debacchata,
Quem non possunt sternere lancea uel spata?
Morte cita rapiunt & inopinata.
O fata sententiam nostram permutate,
In Romano pontifice secus iudicate,
Ab aquis salefici illesum seruate,
Et hunc armis potius quàm aquis necate.
Romanorum principi, imperatori
Ampliori longius cederet honori,
Rutilanti sanguine quàm in aquis mori,
Suis nec principibus esset hoc terrori.
Nam ut uerum fatear, quod mihi dixere,
Qui secum tunc temporis ibidem fuere,
Vniuersi principes ita timuere,
Quod ex illis plurimi mare transiere.
Cur sublato principe, principes timetis?
Cum dominus mirabilis in suis athletis,
Occultis iudicijs sibiq; secretis,
Hunc ad sue gloriam traxerit quietis.

Quomodo exercitus eius ueniens Antiochiam, ibi per crapulam mortuus est ferè totus.

Omnes Antiochiam alij uenerunt,
Et ducem Sueuiae sibi praefecerunt:
Francorum baronibus nuncios miserunt,
Ab his consilium sibi petierunt.
Maior & praecipua pars Theutonicorum,
Non attendens regulam hic à foris morum,
Multum & repente se dum replet ciborum,
In breui deleta est de sorte uirorum.
Nam cum per inopiam essent uacuati,
Postea per copiam nimis epulati,
Non est praeter Physicam, si sint infirmati
Et de huius seculi taedio sublati.

Quomodo Marchio uadit ad eos Antiochiam.

Habito consilio, nostri Marchionem
Mittunt Antiochiam, ut ducat Acconem,
Per talem Teutonicos uiros regionem,
Vt nullam incurrere possent lesionem.
Qui sine periculo cernens se nequire,
Acconem ulterius per terram redire,
Parat cum exercitu nauibus uenire,
Sinit tamē postea Septembrem exire.

Quomodo nostri pedites occisi sunt in festo sancti Iacobi.

Eius in absentia nobis accidêre
Plurima, quae postea multa fletere.
Nam in festo Iacobi nostri exiêre
Pedites, & hostium castra irruere.
Turci nimis prouidi, nimisq; sagaces
Vrunt tabernacula, submittentes faces.
Nostri nimis auidi, nimisq; uoraces,
Certant cuncta rapere, ut lupi rapaces,
Neq; uident milites eos subsequentes,
Ordinatis cuneis, in hos irruentes,
Plusquam quinque milia mortidant sternentes.

Licet bene essent armati, tamen culpa sua & militum mortui sunt.

Sic erant hi pedites bene loricati,
Balistis & arcubus decenter armati,
Quod nunquam ab hostibus essent superati,
Si possent ordinibus repugnare sui.
Anhelantes pedites nostri fugiebant,
Equis uecti leuibus Turci praecedebant,
Sed qui retro uenerant, nostros prosternebant.
Sine ictu etiam plures corruerunt,
Si succursum eis milites praestitissent,
Sarracenos turpiter in fugam uertissent,
Et illi de moenibus ita timuissent,
Quod cum rebus omnibus urbem reddidissent.

Quomodo illi de ciuitate exeunt, & cum Hospitalarijs confligunt.

Sed ut nostros uident taliter effugari,
Non oportet quaerere, si possent letari.
Non enim existimant Turcos refrenari,
Donec nostra uideant castra concremari.
Vt augmentum igitur nostris darent malis,
Exeuntes ianuam partis Borealis,
Obuiant militibus primum hospitalis,
Inter quos conficitur pugna manualis.
Hospitalis milites ab equis descendunt,
Vt ursa pro filijs cum Turcis contendunt.
Turci nostrum aggerem per uim bis conscendunt.
Hos sagittis sauciant, hos igne succendunt.
Et Hospitalarij equos ascenderunt,
Et Turcos à latere maris inuaserunt,
Quos ad urbis moenia per uim reduxerunt,
Et ex his in foueis multos occiderunt.

Quomodo

Quomodo Turci palam & clam intrabant ciuitatem.

Post hoc infortunium, aliud successit.
Plena uictualibus ad portum accessit
Nauis, dumq; sepius queritur, unde sit,
Velum hoc reficiens in uillam discessit.
Vidi post hanc alias tres palam uenire,
Et Galeas obuiam illis nostras ire,
Nequiuerunt eas tamen sic impedire,
Quod uetarunt mœnia urbis introire.
Item noctu sepius ingrediebantur,
A nostris multotiens sed capiebantur,
Et ereptis spolijs ipsi necabantur,
Ob hoc tamen alij nunquam terrebantur.

De uarijs instrumentis nostris frustra consumptis.

PReter hec tres machinas nobis combusserunt,
Tuncq; nostri ligneum castrum deduxerunt
Ad Muscarum turrim, sed eam non leserunt,
Nimis citò quia nauem succenderunt.
Item barcam dirigunt facibus succensam,
Cum qua nauem concremant illorum immensam.
Cito Turci tamen uindicant hanc offensam.
Nam cum nostri segniter & minus attentè
Starent ad custodiam in die sequente,
Turci turrim ligneam concremant repente,
Cum nauis, quam fecimus, ipsam deserente.
Ad hec barca, trabibus desuper uelata,
Dum ad turrim ducitur, fuit naufragata.
Instrumenta cætera, ad idem parata,
Sunt hoc modo perdita, uel igne cremata.

De aduentu Comitis Henrici Campaniæ.

CAteruatus militum numerositate,
Campaniensis uenerat ea tempestate
Comes, & exercitum in necessitate,
Sumptibus innumeris roborauit late.
Attamen consilio fretus leuitatis,
Forte per audaciam iuuenis ætatis,
Paucis uictualibus secum apportatis,
Summæ nobis præstitit causam egestatis.

De ariete ferreo cooperto, quem Bisuntinus fieri fecit, & de igne græco à quo combustus fuit.

QVid de Archipræsule dicam Bisuntino?
Vir est totus deditus operi diuino,
Orat pro fidelibus corde columbino,
Sed pugnat cum perfidis astu serpentino.
Fecit hic arietem, quem de ferro texit,
Qui nostrorum animas plurimum erexit.
Nullus enim credidit nullus intellexit,
Quòd comburi ualeat, licet ignem nescit,
Terruisse creditur mentes paganorum.
Dicebatur etenim quod stragem murorum
Et ruinam facere, tessesq; dirorum
Digna retributio scelerum Turcorum.
Secus tamen accidit, quàm æstimabatur,
Quod per negligentiam factum non negatur.
Nam ad murum positus tantum lapidatur,
Quod ferrum excutitur, ignisq; iactatur,
Ignis ille fœtidus, ignis execratus,
Cum ampullis uitreis desuper stillatus,
Serpit per gracillimos subintrans meatus,
Donec intus æstuans, magnos dat hiatus.
Pereat, ô utinam, ignis huius uena,
Non enim extinguitur aqua, sed arena,
Vixq; uinum acidum arctat eius frena,
Et urina stringitur eius uix habena.
Ignis hic conficitur tantum per paganos.
Ignis hic exterminat tantum Christianos,
Incantatus nanq; est per illos prophanos,
Ab hoc perpetuò Christe libera nos.
Ignis ille terruit sic nostrorum mentes,
Quod ad pugnam congredi non sunt confidentes,
Verùm ædificia retro retrahentes
Milites quiescere malunt & seruientes.

Quomodo nos fatigati frustra expectauimus reges Franciæ & Angliæ, nequeuntes uenire.

EXpectare statuunt reges uniuersi,
Sed dum reges ueniunt, fluctus sunt aduersi
Sic, quod necessario retro sunt conuersi,
Alioquin dicitur, quod essent submersi.
Sed non solum regibus est obstrusum mare,
Nequiuerunt alij quoq; transfretare,
Neq; uictualia nobis apportare.
Cara nimis apud nos uendebantur carè.

De inceptione famis.

DE Andegauensibus libræ datæ trinæ
Sunt à me, pro modio paruulo farinæ.
Palatis nobilium carnes tunc equinæ
Respondebant melius, quàm quondam gallinæ.

De edicto uendendorum cibariorum.

BAronés constituunt uno prorsus ore,
Vt dentur cibaria precio minore.
Sed error nouissimus peior fit priore,
Dum non audent uendere consueto more.
Non enim tunc cibaria inueniuntur,
Per forum uenalia, sed effodiuntur
Pauimenta, domini ubi recluduntur.
Sic inops & locuples famam patiuntur.

De famelicis seruientibus, ad Turcos fugientibus.

MIlites quid facient, quid ue seruientes?
Expectasse reges se sunt hi pœnitentes.
Ne per famem pereant igitur timentes,
Turmatim effugiunt ad Turcos, seruientes.

Quod nostri exeunt ad castra Saladini.

TVnc disponunt egredi ad castra Turcorum
Nostri, causa straminis & cibariorum.
Sed prius deputant custodiæ castrorum
Cum Blesensi Comite ducem Sueuorum.

Quomodo Turci exeunt de ciuitate à parte Pisanorum, sed nostri eos reprimunt.

SEcus flumen igitur ut sunt hospitati
Ciues, igne plurimum & armis parati,
A Pisanis exeunt simul congregati,
Castra defensoribus destituta rati.
Igne Græco machinas humectarunt,
Assuetis spiculis uiros sauciarunt,
Donec ducis milite eos dispersunt,
Et plures per littora mortuos prostrarunt.
Tunc de nostris Ianuam plures intrauere,
Et ad muros alij scalas portauere,
Qui potiri urbis mœnibus sperauere,
Nisi quia tenebræ noctis uetuere.

Quomodo Saladinus pugna & dolis fatigauerit nostros, donec ad castra redeunt.

AD nostrum exercitum, uersus Saladinum
Properantem circuunt, iuxta matutinum,
Donec castra collocant supra montis sinum.
Saladinus subdolus remeauit,
Et ad montes properans ibi latitauit.
Nam ad prædam currere nostros æstimauit,
Quos onustos penitus perdere sperauit.
Sed ut nostros aspicit non ire prædatum,
Vniuersum dirigit ad hos equitatum.
Vertunt ultra fluuium nostri comitatum,
Et de solo reditu habent cogitatum.
Turci sunt acerrimè nostris comminati,
Dum coacti sistere sunt castrametati.
Sed in die postera procul absentati,
Nostris fiunt præuij ad postes fossati,
A quibus conficitur ibi pugna dura,
Prostratis militibus & equis per rura,
Christiani redeunt in castra secura.
Sic deinceps ingredi non est cura.

De nepote Clarimontensis Comitis, & quibusdam alijs dolo captis.

SEd quia Teutonici de campo patente
Turcos effugauerant in sancto Clemente,
Exeuntes effugant, in die sequente,
Turcos quidem milites de Francorum gente.
Sed tunc in insidijs pagani latentes,
Impræuisi cursitant, Francos colligentes.
Inter timori deditos & captos uiuentes,
Sunt triginta milites, & horum clientes.

De septem nauibus Turcorum intrantibus ciuitatem nobis inuitis.

DVm nos de materia plasmati terrestri,
Et in arcto positi loco & syluestri,
Tribulamur malleo nimium agresti,
Quid in festo uidimus, audias, Syluestri.
Septem uictualibus naues oneratæ,
Christiani populi absq; uoluntate,
Receptæ sunt propatulo in ciuitate,
Nec galeæ nostræ eis sunt aduersatæ.

Quomodo tunc Teutonici uiriliter expugnauerunt ciuitatem.

TVnc ibidem iuxta me si tu præsens fores,
Cum armati circuunt uillam bellatores,
Certè Teutonicorum uidisses furores
Vniuersis gentibus esse fortiores.
Nam densos missilium hymbres contempsere,
Ignis atq; lapidum iactus pertulere.
Et muri fastigijs dum sperant hærere,
Diminutis plurimis scalis corruere.
Claruit hoc prælio gens Alemannorum,
Cuius nomen metuunt phalanges Turcorum.
Nam per negligentiam non stetit eorum,
Quod simus mœnibus potiti murorum.

De muro ciuitatis per imbrem diruto, nihil nobis profuit.

DVm orationibus uirginis Mariæ
Fulcimur, & meritis genitricis piæ,
Audias, quod accidit nobis quadam die.
Ieiunant cum uigiliam Epiphaniæ,
Nocte integra, & mane sequente,
Redeunt spectacula. Sed Austro fremente,
Crepitant tonitrua æthere candente,
Nix, hymber cum grandine cadit uehemente.
Christus Dei filius, Deus ultionum,
Qui pro suis medio dimicat agonum
Non gestando clypeum, lanceam uel corium
Vrbis muros struit, dans ad astra sonum.

De duodecim nauibus Turcorũ naufragatis in portu.

DEus quoq; pietas cuius cuncta regit,
Qui quos ab initio sibi praelegit,
Licet sinat concuti, semper tamen tegit,
Naues Turcorum mirabiliter confregit.
Nam hærebant scopulis anchoræ iactatæ,
Neq; uictualia trahunt de rate.
Ventorum Ceraunijs cum naues quassatæ,
Sunt in portus medio cunctæ naufragatæ.
Idem olim mœnia Ierico prostrauit,
Quam Hebræus populus bonis spoliauit.
Sed Acconis muros dum ipse dissipauit,
Ad murum Christicola nullus propinquauit.
Licet nostris pluuia det impedimenta,
Non fuit militia nostra tamen lenta.
Adaptarunt bellica membris ornamenta.
Et à longe premens equos & iumenta
Perijt, audacia militum Francorum,
Quæ quondam cacumina transcendens murorum,
Effugabat milia trecenta Turcorum,
Sicut gesta referunt Antiochenorum.
Si tantum cum machinis de muro strauissent,
Certatim ad mœnia, credo, cucurrissent,
Sed uirtute domini cum moniti essent,
Promptiores aggredi eos debuissent.

Quomodo Turci ascendunt tumulum quem fecimus.

DVm in natalitijs sancti Fabiani,
Prandeterent ad tertiam horam Christiani,

Exeunt

Exeunt de mœnibus bis mille pagani,
Qui nuper intrauerant facti oppidani,
Granduale m tumulum, quem nostri fecerunt,
Pulsis operarijs, statim conscenderunt,
Pauci tamen milites eos fugauerunt,
Et eos in foueis urbis prostrauerunt.

De quodam insultu noctu facto.

CVm sit exercitio dies destinata,
Et dicatur ocio nox esse destinata,
Nocte tamen colitur Agnes qua beata,
Ad pugnam egreditur gens Deo ingrata.
Non diurno prælio fuit satiata,
Sed de nocte ueniens caterua densata,
Est cum igne spicula Græco iaculata,
Super nostros uigiles, stantes ad fossam,
A quorum tumultibus nostri perturbantur.
Et nox licet obuiet, statim congregantur,
Pagani uelociter in urbem fugantur.
Sed utrinq; plurimi prius sauciantur.

Quomodo Marchio frustra tentat expugnare turrim Muscarum.

RAtione notum est satis euidenti
Et fide cognouimus hoc experimenti,
Quantum exercitui dat impedimenti,
Turris quam in medio portus pulsant uenti.
Vt ergo hanc Marchio posset uendicare,
Frabricatus citius uetuex sulcat mare.
Sed cum crebris ictibus debet hanc quassare,
Ipsum cogunt scopuli longius astare.
Vt quod nihil proficeret labor hic, cognouit
Furens, stridens Marchio machinam remouit.
Cum fatorum serie fortunam deuouit,
Et suam Belzebub qui sic turrim fouit.

De quodam Polino qui prodebat nostros seruientes.

MArtis idus septimo, nostros seruientes,
Vt herbas colligerent, foras incedentes,
A Polino proditos, longe discurrentes
Sarraceni capiunt, in dolis latentes.

De contraria fortuna ob nostra peccata, & de morte prælatorum & Baronum.

PRetermisso, quotiens muris erumpentes
Atq; campis nobis subito irruentes,
Turci captiuauerunt nostros seruientes,
Prosequamur alia, parum diuertentes,
Ob totius populi labem & peccatum.
Fortunam contrariam sensimus & fatum,
Quæ nostrum ancipitem, duiq; rotatum
In profundum mergere non desistunt statum.
O nequam & infida series fatorum.
O crudelis Atropos, pessima sororum,
Nunquid simul rumpere uis Christianorum
Fila, quod præsidio priuas prælatorum?
Vt enim hereditas nostri Saluatoris
Crucifixi, patria, domus redemptoris
Venit ad extranei manum possessoris,
Perdidit auxilij multum & honoris.

De morte Gregorij & Vrbani Papæ.

PRimò nam Gregorium, statim post Vrbanum,
Vtrunq; pontificem perdidit Romanum
Qui de Hierosolyma tyrannum prophanum
Habuerunt animum profugandi sanum.

De morte Henrici & Guillermi regum Angliæ & Siciliæ.

POst Henricum, inclytum regem Anglorum
Et Guillermum perdidit regem Siculorum.
Qui suis præsidijs sunt Christianorum
Tutati reliquias à manibus Turcorum.

De morte Archiepiscopi Rauennatis & Episcopi Fauentini.

QUisquis Archipræsulem nouerit Rauennatem,
Fauentini præsulis atq; probitatem,
Ob illorum obitum Christianitatem.

De morte Langrauij.

SEd quid dignè referam nobilis Langraui,
Corporis & animi fuit magnaui.
In Dei seruitio qui labore graui
Consumptus, in reditu perijt in naui.

De morte comitum Theobaldi & Stephani, qui fuerunt fratres.

ADuentus laudabilis comitum duorum,
Theobaldi, Stephani, fratrum germanorum,
Gaudium infuderat mentibus Francorum,
Sed hos nimis uulnerat cita mors eorum.

De morte Episcopi Cantuariensis.

SAnctus Archipontifex Cantuariensis,
Populum consilio fouens & expensis,
Militonum cœtibus cateruatus densis,
Recreabat pauperes sumptibus immensis.
Quæ sic postquam uineæ intentum uidit,
Tantis operarij fructibus inuidit,
Vitæ filium protinus illum succidit,
Clerus, pleps cum milite quare uestes scidit.

De morte Archiepiscopi Bisuntini, & Ducis Sueuorum, imperatoris filio.

HInc Archiepiscopus, gemma Clericorum
Bisuntinus obijt, Duxq; Sueuorum,
Qui nisi contraria foret sors fatorum,
Strauisset innumeras acies Turcorum.
Nam ut fuit proprio priuatus parente,
Qui, uelut prædiximus, stipatus ingente
Turba uenit militum, factus est repente
De torrente stabilis, tepens de feruente.

De magna fame.

SIc istis baronibus in necessitatis
Destituti tempore sumus & prælatis,
Alijsq; pluribus, non hic nominatis,
Nobis aduersantibus cum fortuna fatis.
Et in uerbo dicere ueritatis tibi
Possunt, qui tunc temporis remanserunt ibi,

Quod sunt indigentiam tantam passi cibi,
Quod nescimus similem ab antiquis scribi.
Ploratu graui cibaria quærebantur,
Nec quærentes quoniam non sic consolantur.
Sed si quando forsitan inueniebantur,
Cum amaris poculis fletu miscebantur.
Idem cibus dominum & equum alebat.
Nam cum equo dominus panem diuidebat.
Herbas quas periculo mortis colligebat,
Equus crudas, dominus costas comedebat.
In tanta penuria rerum edendarum,
Nos in quadragesima cibis equinarum
Recreamur carnium & camelinarum,
Alijs rodentibus textas carublarum.
Multi qui diuitias suas aliquando
Fuderant, pauperibus eas erogando,
Nihil sumunt, exules facti mendicando.
Quare diem ultimum claudunt ieiunando.

Quod pontifices statuunt eleemosynas fieri.

TVnc sacri pontifices, sacriq; prælati,
Principes Ecclesiæ sanctæ deputati,
Vincula pœnitentibus reserant peccati,
Qui de suis conferunt tantæ paupertati.
Vt habere ualeant hanc remißionem
Omnes, largam faciunt erogationem.
Sed prælati faciunt distributionem,
Vt tantæ participes sint remißionis.
Præ cordis mundicia & confeßionis,
Erogant de proprijs omnes largè bonis.
Onus ferunt præsules distributionis.

Quomodo mitigatur fames.

ET hæc eleemosyna cœpit erogari,
Iram Dei protinus sensimus placari.
Intuemur etenim eminus in mari
Nobis uictualia nauibus portari.

Quantum uendebantur uictualia.

TVnc farinæ modius sex minus centenis
Vendebatur aureis, frumenti sex denis.
Ordeiq; modicum dabant quadragenis,
Reperto uix furfure aureis septenis.

De miraculo alleuiatæ famis.

PRo prædicto precio nequibat frumenti
Reperiri modius, die præcedenti,
Qui dabatur publicè cuiuis offerenti
Duos uel tres aureos, in die sequenti.
O mira potentia summæ Deitatis,
Qui tam mirabiliter onus paupertatis
Christianis abstulit, grauis egestatis,
Tempora temporibus mutans ubertatis.

Quomodo rex Franciæ uenit, & expugnauit ciuitatem.

SAbbato post Domini resurrectionem,
Philippus rex Franciæ ueniens Acconem,
Totam mentis operam & intentionem
Circa uillæ posuit expugnationem.
Secus turris igitur maledictæ latus
Erigit petrarias, illic hospitatus,
Aliasq; machinas, nec non apparatus,
Quorum murus corruat ictibus quassatus.
Dumq; muros dißipat, & implet fossata,
Quæ profunda fuerant admodumq; lata,
Instrumenta plurima sunt ibi cremata,
Alijsq; uarijs modis dißipata.

De rege Angliæ diuertente Cyprum, eamq; subiugante.

INterim rex Angliæ inclytus Richardus,
Qui per famam redolet ut odore nardus,
Metuendus hostibus, sicut feris pardus,
Cyprum tunc uenerat, licet suis tardus:
Nam tyrannus insulæ, turbo pietatis,
Tribus ibi nauibus regis naufragatis,
Homines incluserat nauibus ligatis,
Equis, uictualibus, armis usurpatis,
Sed à rege reddere cuncta postulatur.
Negat, pugnat, uincit, fugit uinculatur.
Digna factis ultio dignè compensatur.
Captiuator hominum modò captiuatur.
Victis castris, urbibus Cypri subiugatis,
Plenè faueant regi, addendaq; satis
Cogitent calcaria mundum. Ergo datis
Ventis, intrat pelagus, fluctibus iratis.

De quadam naui Turcorum, onerata igne Græco et armis, uolente intrare ciuitatem, quam ita expugnauit rex Angliæ, quod tota penitus submersa est cum omnibus in ea contentis.

DVm Acconem satagit iter maturare,
Naui magnæ molis contigit obuiare,
Quam Acconem comperit rex uelle intrare,
Et Turcis præsidia maxima portare.
Ad hanc ergo galeæ cunctæ congregantur.
Sonant tubæ, claßica tympana pulsantur.
Exeruntur gladij, arcus sinuantur.
Ad instar grandinis spicula uibrantur.
At Turci de caueis, ut de castro forti
Ictu nostros, lapidis ut tormentis torti,
Sudibus & iaculis tribuentes morti,
Metum nostræ maximum ingerunt cohorti.
Sed per uocem regiam sese resumentes,
Turcos uexat acrius supereminentes,
Iaculorum uerubus, caueis figentes.
Nostros tamen reprimunt, igne perfundentes.
Et dum nauis rumpitur rostris galearum,
Ignis, sudes iacula profuere parum.
Nam dum illos sorbuit puteus aquarum,
Esca fuerunt uolucrum atq; beluarum,
Armis potentißimi periere mille,
Quod si forte recepissent mœnia uillæ,
Nunquam hos deuinceret iste rex uel ille,
Nec currens Græcia tota cum Achille.

Quomodo rex Angliæ uenit Acconem.

VErsus Accon igitur malus incuruatur,
Oculis nauigium æquora furatur.
Christianus populus gaudens gratulatur,
Et confusus ethnicus dolet, & turbatur.

De

De machinis Comitis Flandriæ regi datis.

INstrumenta protinus iubet præparari,
Sed ne uacet interim, Comitis præclari
Flandrensis petrarias poscit sibi dari,
Omnes flebant obitum cuius tanquam cari.

De rege Franciæ murum ascendente cum suis ex altera parte.

RVptis propugnaculis, muros, turres strarat,
Parte sed altera qui iam explanarat
Primi muros ordinis, alios quassarat.
Rex Francorum ciuitatem scandere parat.
Milites appositis scalis ascendebant,
Sed hos igne liquido Turci perfundebant,
Et se murum insimul omnes opponebant,
Et aliunde neminem quem tunc timebant.

Quomodo Anglicis non pugnantibus, Marescalcus Franciæ obijt.

IAm suum rex Angliæ castrum expectabat,
Nec de suis interim quisquam dimicabat.
Illuc omnis Asiæ manus acclinabat,
Vbi sola Franciæ uirtus pugnabat.
Miles strenuißimus, inclytus & fortis
Marescalcus Franciæ, militum cohortis
Rector ibi soluit diræ iura mortis,
Quem planxit exercitus lachrymis obortis.

Quomodo Francis cadentibus terretur rex.

DVxit ergo cedere Gallica iuuentus,
Sed hic non efficitur segnior uel lentus,
Nec est primo diruto muro rex contentus,
Ad stragem alterius ordinis contentus.

De turri maledicta cæsa, tonsa & quassata.

EMinebat ibidem turris Maledicta
Quondam solo nomine, nunc re maledicta,
Supertonsa machinis, subtus facta cripta,
Qua defensa olim ciuitas est, nunc uicta.
Nam quadris lapidibus undiq; sublatis,
Omne iam amiserat robur firmitatis,
Columnis & postibus subtus coaptatis,
Ruituris funditus tantum concrematis.

Quod Turci timentes ruinam turris, offerunt ciuitatem.

LApsus turris igitur territi timore,
Peßimo etiam dubijs rebus suggestore,
Turci pertinaciæ posito furore,
Ciuitatem offerunt supplicantium more.

De controuersia Christianorum & Turcorum per Marchionem sedata.

ABlata restitui cuncta Christianis
Cum captiuis postulant reges à paganis,
Dum fit controuersia super immanis,
Hanc diremit Marchio doctus in mundanis.
Procurandam etenim hanc per Marchionem
Reges ordinauerant compositionem.
Ad tollendam igitur dubitationem,
De promißis sese dederunt cautionem.

De rebus cum ciuitate redditis.

VRbem, supellectilem, arma reddidere,
Captiuos cum nauibus, quotquot habuere
Vrbis intra mœnia, quadringentos ferè,
Vestes tamen retinent, quas incisere.

De his quos Saladinus nobis reddere promisit.

SAladinus insuper ad uota nostrorum
Dans electos milites centum aliorum,
Captiuorum corpora mille quingentorum,
Cum ducentis millibus reddere aureorum,
Reddi quoq; debuit preciosæ crucis
Lignum, in quo calicem paßionis trucis
Ebiberunt uiscera gloriosi ducis,
Suggerente principe tenebrosæ lucis.

De uexillis regum positis in ciuitate.

IVramento placuit pactum confirmari,
Et uexillis regis turres speculari.
Tunc uideres pueros, senes gestulari,
De uictoria Domino laudes modulari.

Descriptio temporis quo fuit capta ciuitas.

ANatali Domini mille ducentorum
Nouem minus spacium fluxerat annorum,
Accon ferè circulis obsessa duorum,
Idus quarto Iulij redditur, annorum.

Quomodo reges discordantur, capta ciuitate.

POstquam reges urbis mœnibus sunt potiti,
Acma, uictualia, uades sunt partiti.
Quam quod diu fouerant intendentes liti,
Simulatæ fœdera pacis sunt obliti.
Dum enim rex Angliæ protegit Guidonem,
E contra rex Franciæ fouens Marchionem.
Illi suam tribuit terræ portionem,
Parat hic ad propria dum reuersionem.

Quomodo Saladinus noluit attendere pactum, ueniente termino.

IMminebat terminus datus à paganis,
Quo ipsi spoponderant crucem Christianis,
Nec uult plebem sinere cor iniqui canis,
Induratum redimens tempus uerbis uanis.

Quomodo rex Angliæ fecit interfici obsides Turcorum.

COram tabernaculis igitur Turcorum,
Iugulari corpora clarus rex Anglorum
Plusquam tria millia iubet captiuorum,
Pro reddenda nadium cruce relictorum.

De auro inuento in uisceribus occisorum.

IN humanè carnifex cœpit desæuire,
Quod referre nephas est, tædium audire,
Ita uidi plurimos, aureos sitire,
Vt aurum in uiscera uadant exhaurire.
Nec illorum sufficit stercora lauari,
Sed iubentur corpora flammis concremari.
Tunc uideres cineres crebro uentilari,

Et ab iisdem rutilans aurum sequestrari.
Nam hæc plena plurimis dolis, gens per ora
Aureos reconderat interiora,
Quos emittens postea per inferiora,
Assumebat iterum sero uel aurora.

De corrigiis & felle ab eorum lateribus & hepate raptis.

ET plures corrigiis arcus incuruabant,
Illorum lateribus, quos excoriabant.
Raptum fel ab hepate reliqui portabant,
Quo pleni nequitia Turci redundabant.

De gaudio innato nobis ex morte eorum, qui crucem promiserant.

TAlia conspiciens quisque gratulatur,
Quod in illos dominus sic se ulciscatur,
Qui crucem promiserant, in qua designatur
Eius mortis passio, nobis uita datur.

De prouisione Dei ciuitas nobis reddita fuit per pactum.

DEi factum creditur hoc prouisione,
Quod urbs nobis reddita fuit pactione,
Fraudati fuimus licet sponsione
Super crucis regibus facta datione.
Nam qui cruciatibus digna patrauere,
Mortem, quam meruerant, isti pertulere.
At nostrorum acies saluæ perstitere,
Protegente Domino, pro quo pugnauere.
Saladinus etiam fide leuiori
A suis habebitur, qui permisit mori
Hos per auaritiam, at nos creatori
Melos demus, digitum imponentes ori.

FINIS.

ARGVMENTVM EPISTOLARVM DE BELLO AGARENORVM ET Albigensium.

Irca annum à nato Christo septingentesimum, Sarraceni ex Aphrica, ad Hispaniæ littora applicuerant, cum nauibus fermè trecentis, sed à Bamba rege magna ui animi reiecti sunt. nepote Bambæ deinde Roderico in regnum suffecto, fœda libido eius, Gothorum generi & in Hispania imperii finem attulit. Nam præfecti cuiusdam Iuliani, qui Tinguitanam administrabat prouinciam, filiam is uitiauerat. dolor igitur domesticus patrem ad ultionem sollicitauit, quapropter clam ex Aphrica Sarracenos euocat, qui anno salutis septingentesimo decimoquarto, duce Muza misso, à Miramomelino eorum tunc rege, Hispaniam per angustias Herculei freti occupant. Biennii spacio totam præter Astures subigunt, regna inter se diuidunt, atque constituunt, apud Cordubam, Hispalim, atque Carthaginem nouam. Fuit deinde iis bellum cum Pelagio Castellæ rege, cum Alphonso catholico, Friola, pax autem cum Silone & Muregarto, qui quotannis ex fœdere illis uirgines pro tributo mittebat, quam ignominiam diluit Ramirus, Calagurio oppido illis ablato. Patrem sequutus Ordonius populantes compescuit, Toletum oppidum recepit. Nec Alphonsus magnus eius nominis tertius, infœlicius cum ipsis pugnauit, sed ciuitates Lusitaniæ Colimbricam & Viseum illis eripuit. Garsias deinde deuicto rege Atola, illum cepit. Haud parem sortitus est successum contra Abderam Sarracenum Ordonius frater. prælio enim uictus, magnam cladem suscepit. Almazar Sarracenus quoque circa nongentesimum à Christo annum, Legionem urbem cepit, Gallaciæ prouinciam atque Compostellanum templum diripuit, sed maiori clade deinde ab Hispanis is affectus, ex uita decessit. Ferdinandus deinde primus, Castellæ, Legionis, Nauarræ rex factus, Valentiam recuperauit & Alcozer oppidum, Sarracenosq; omnes constrinxit, ut ex Aphrica Virem & Bucharim reges in subsidium euocarent, sed omnes disiecit & expulit. Corduba, Baiona & Almeria per Alphonsum septimum etiam recepta, paulatim labascere res Hispaniarum inceperunt, propter fratrem ac ciuilia bella, donec hic noster Alphonsus cognomento Bonus, eius nominis octauus, rebus præficitur. Is statim inito regno, bellum contra Sarracenos mouet, sed cum his apud Halarcos congressus, temeritate & arrogantia ducis Didaci de Haro principis de Viscaia superatus est. Cladis fama ut in Aphricam peruenit, incredibili celeritate, maxima classe comparata, Hilmolinum regem in Hispaniam Sarraceni mittunt, cum is peruagatus, Arelatum usque & Auenionem peruenit. Tanto igitur hoste oppressus Alphonsus Roderium Toletanum præsulem ad pontificem Innocentium Romam mittit, ad impetranda supplementa. Pontifex nihil cunctatus, undiquaque conquisitum militem submittebat, quem proficiscentem cruce insigniri, & spe uitæ æternæ onerari iubet. Bellum deinde quomodo gestum sit, ex Epistola iam decerpendum. Vnum hoc addam. Ferunt hoc in prælio Alphonso crucem, quemadmodum olim Constantino, è cœlo apparuisse. Cæterum nec hoc te latere uolo Lector amice, huius filium, deinde Ferdinandum tertium, Sarracenos Hispania eiectos, in angulum Granatæ conclusisse, ac regem eorum sibi fecisse stipendiarium, quintum uerò Ferdinandum, Caroli Maximi Imperatoris auum maternum, bello, quod per totum sexennium continuauerat, Sarracenos omnes Hispania eiecisse, anno millesimo quadringentesimo nonagesimosecundo, quam ipsi propemodum septingentos septuagintaocto occupauerant annos. Sed ad aliam epistolam. Agebatur annus iam à nato Christo millesimo centesimo supra octuagesimumquintum, quum duo ordines sacri exorti sunt, Prædicatorum, Minorumq;, duo abrogati Humilium, ita se uocitabant, & Pauperum à Lugduno, conditore huius superstitionis Valdone Lugdunensi: illi humilitatis nomine munia, quibus curatores sacerdotes iure funguntur, sibi arrogabant, confessiones arcanas audiebant, ac uelut ipsi expiandi ius haberent, noxas soluebant: à liberalibus artibus cum abhorrerent, concionabantur tamen, regimen animorũ sibi uendicabant. Pauperes à Lugduno (ita enim uocitabantur) neq;

fundos

suidos sui iuris,neq; certas sedes habere uolebant. errabant,mulieres idem professas secum circumducebant, nec secubare dicebantur. Lucius Pontifex Maximus utranq; sectam damnauerat,tolli tamen non poterant. Recepti Prædicatores fratres,qui literis se excolerent,concionibus edocerent,ius alienũ minimè usurparent. Dominicus autor extitit, & doctus & sanctus uir,& acerrimus hæresum insectator. Minores fratres,conditore ordinis diuo Francisco,paupertatẽ professi sunt. Pauperes Minores uocitari cœptos, Auspergensis temporũ conditor autor est,postea sanctius uisum,omnino Minores dici. Hi seniores ordines uisi,illi priores hoc remedio sublati. Dominici in tollenda Albiorum hæresi uirtus enituit. Sederat ea pestis in Comitatu Tolosatum, cui Albij contribuebantur, & finitimas polluerant ciuitates,& Humilium,& Pauperum Lugdunensium sectæ effingebant & ipsi præcipuam impietatem. Põtifices nostros, Episcopos sceleratorum, Ecclesiam nostram,cœtum infernorum uocitabant,matrimonia damnabant,promiscuos concubitus,eosq; nefarios,sanctos ducebant. Hi hostes piorum iudicati. Innocentius pontifex belli aduersus eos sacri suscipiendi autor fuit,legatosq; circummisit ad excitandos in nefariã sectam animos. ad eos sanandos,si resipiscere possent, missus diuus Dominicus. Neq; uitæ,neq; orationis sanctitate permoti sunt. Armis,etiã pertinacia se tutabantur,necdum indoles illa Gothica, ferociaq; uiq; exoleuerat. Sacræ militiæ insignis, crucéq; in eos suscepta, & in militum stipendium, pecuniam pro pietate quisque animi conferebat,illiq; bello duces, Leopoldus Sextus Austriæ Dux & Simo Comes Montefortis. At Austrius Imperatoris nomine repudiato,Christi miles dici malebat,summam omnem belli, quam cum collega illi legatorum Romanorum consensu,procerumq;,qui ex Italia,Gallia & Germania, religionis causa arma ceperant, communem fecerat, Simoni iniunxit. Is Biteras primum copias duxit,præmisitq; autoribus Legatis Romanis in urbem, qui ederent nomina eorum, qui impietatis conuicti erant,ut cæteri uel eos urbe exigerent,uel ipsi exirent. neutrum præstiterunt. Vrbs capta, cædes promiscue facta. Carcasso recepta,oppidani cum singulis uestimentis abire iussi. In castro Mineruæ expugnando ingens labor insumptus,ubi sunt inuenti quinquaginta,qui igni cremari uiui,quàm piè sentire maluere. Anno eius seculi decimo Albij,antequam uis fieret Simoni, portas aperuere. Nihil hostile tunc passi,postea defecere,nec id impune tulere,capite autores noxam luêre. Vaurum & ipsum ui captum,ibi quoq; impij igni traditi cum in amentia perstarent. Præfectus præsidij Almericus magnæ nobilitatis uir resti suspẽsus,octoginta præterea minoris nobilitatis securi percussi,ne mulieribus quidem temperatum. Girarda eius oppidi princeps fœmina in patentem puteum coniecta,& saxis insuper obruta. Fœdè in hos sæuitum,quod ipsi paulo antè quosdam nostrorum paruo comitatu in castra ad Simonem iter facientes,circumuentos occiderant. Careum expugnatum,de sexaginta impijs supplicium sumptum. Exin Apistagnum,Galliacum,Causatum, Fanum Marcelli,Fanum Antonij recepta. Cadurci aduenienti Simoni deditionẽ autore Pontifice ciuitatis fecere. non eos tantum qui capti furore hæresis erant,sed omnem Comitatũ Simo occupare conabatur,spe credo id uirtutis præmium fore. Mosacum nostros diu tenuit,captum tandem,cædesq; amentium edita. Anno eius seculi tertiodecimo in summum discrimen res adducta. Franci alio bello occupabantur,nec eis uacabat Tolosates persequi. Illi uerò animos sustulerant. Petrus rex Tarraconensium iuuentutem domesticam armarat,ut Raymundo Comiti Tolosatum opem ferret socio,amicoq; ac propinquo,cis Pyrenæum duxit. Iam ad Mirellum super Garumnã peruenerat,protinus Flussatium Conuenarumq; Comites cum suorum quisq; nobilitate affuere,quod & consanguinei, & beneficiarij Tolosatis forent,& Tolosates omnem ciuitatis pubem sub signis habuere,circiter centum millia armatorum in acie aduersus Simonem ne decima quidem parte hosti parem constitisse ferunt. & Dux & milites confeßione prius ac sacra communione operati se cœlesti ope muniuere. Pontifices Tolosatium,Agatensium,Lodouensium,Conuenarum, quos populares sedibus exegerant, in nostrorum exercitu erant cum Dominico sancto uiro. Hi non arma gerebant,non stringebant enses. Dum committitur,dum trahitur prælium,Deum opt.max. precantur,pro causa sua stet, Ducem se suis militibus præstet, Crucem quam pro militiæ insigni accepissent, inuictam uelit,qui hostes uiribus,ope omni humana superiores sint, eos ne sineret etiam de his triumphare, qui omnem spem suam in numine collocassent,moueretur causa,precibus,obsecrationibus,uotis. Valuerunt lachrymæ, uicit religio. fusa,fugata multitudo à paucitate,furor à religione. Comites effugere. Rex Tarraconensium cecidit. Tolosates maximè cladem sensere, nulla propè domus cladis experta. Gladio multi,flumine plures, dum omnia minus quàm hostem timent,dum per medios gurgites euadere conantur,absumpti. Plus uiginti millia desiderata, cæteri armis exuti. E nobilitate nostra unus omnino interijt,cum paucis admodum,atq; his neq; sanguine,neque uirtute inclytis. Vt præclarè

uicerat Simon,ita non segniter uictoria usus bellũ circumtulit,oppida circumiecta cepit, præcipuè in
Agenensium & Rutenorum finibus non parua,nec pauca in ditionem redegit,non quod
omnia illa impiè sentirent,sed ne iuuare illos possent. Hæc Epistolarum argumenta addere placuit,ut Lector perlectis Epistolis,Historijs euoluendis opus non habeat, & perspicue illi essent
causæ tantorum motuum.

DE BELLO INTER HISPANOS ET SARRACENOS EPISTOLA.

SAnctissimo patri & domino Innocentio tertio Dei gratia summo Pontifici, Alphonsus 8. eadem gratia rex Castellæ & Toleti cũ manuum osculo atque pedum salutem. A sanctitate uestra non credimus excidisse propositum impugnandi gentis Sarracenæ perfidiam, uobis per nostros nuncios deuotè & humiliter denunciasse, in omnibus tanquam patris & domini uestrum subsidium expectantes, quod sicut à patre pio nos recognoscimus benigne & pie pariter impetrasse. Quocirca cum literis nostris nuncios, quos ad hoc exponendum idoneos reputauimus, ad partes Franciæ non distulimus destinare, addentes etiam, ut in omnibus militibus uenientibus ad bellum & omnibus seruientibus, prout decebat, expensas uictui necessarias largiremur, quibus possent commode sustentari. Vnde sunt qui audita remissione peccatorum, quam uos uenientibus indulsistis, uenit magna multitudo militum de Transmontanis partibus, necnon et Archiepiscopi Narbonensis & Burdegalensis, & Episcopus Nauetensis. Fuerunt, qui uenerunt usque ad duo millia, cum suis armigeris, & usq; ad duo millia seruientium in equis, & usq; ad quinquaginta millia seruientium sine equis. Quibus omnibus nos oportuit in uictualibus prouidere. Venerunt etiam illustres amici nostri & consanguinei, rex Arragonensis, & rex Nauarræ cum potentatu suo, in fidei catholicæ munimen. Quibus nobiscũ aliquanto tempore Toleti facientibus moram, expectabamus homines nostros, qui uenturi erant ad bellum. Et omnia necessaria (prout per nuncios promisimus) non defecimus ministrare, licet expensæ essent propter sui multitudinem nobis & regno nostro ferè importabiles & onerosæ. Non enim solum in his quæ promisimus, uerũ etiam in pecunijs & in dextrarijs, quibus ferè omnes tam milites quàm seruientes pariter indigebant, nos oportuit prouidere. Sed dominus, qui multiplicat incrementa frugum iustitiæ, ministrauit nobis abundè secundum suæ gratiæ largitatem, & dedit omnia posse perficere perfectè pariter & abundè. Congregata itaq; nostra & suorum multitudine, uiam domini cœpimus proficisci, & uenientes ad turrim quandã, quę Malagon nuncupatur, satis munitam, ultramontani antequam nos illuc peruenerunt per unum diem, & illam cum Dei auxilio impugnantes incontinenti cœperunt. Licet autem nos eis in omnibus necessarijs largissimè prouideremus, ipsi attendentes laborem terræ, quæ deserta erat & aliquantulum calida, uoluerunt à cœpto proposito retroire, & ad propria remeare. Tandem ad magnam instantiam nostram & regis Arragonensis processerunt usq; ad Colaturnam, quæ non distabat à prædicto castro nisi per duas leucas. Eamq; nos ex parte nostri & rex Arragonensis ex sua, & ipsi ex sua, in Dei nomine cœpimus expugnare. Sarraceni autem qui intus erant, attendentes se Dei exercitui non posse resistere, disposuerunt uillam nobis tradere ita, quod personæ eorum saluæ descenderent, ueruntamen sine rebus. Cumq́ue nos illud nulla ratione uellemus acceptare, rex Arragonensis, & Vltramontani habentes super hoc

consili

consilium, uiderunt esse munitam uillam firmis antemuralibus & profundis fossatis & excelsis turribus, & quod non posset capi, nisi suffoderentur muri, & sumerent, & quod cederet in graue damnum fratribus saluæ terræ, (quorum fuerat) et quod non posset, si necessitas incumberet, retineri. Vnde apud nos institerunt firmissimè, ut uilla salua et integra, cum armis & magna copia uictualium quæ ibi erat, quibus satis indigebat exercitus, nobis traderent, & personæ Sarracenorum uacuæ & inermes recedere permitterentur. Nos autem attendentes eorum in hoc firmam uoluntatem, uotis eorum annuimus ita, quod medietas omnium eorum quæ intus habebantur, cederet in partem regis Arragonensis, & alia medietas Vltramontanorũ, & nec nobis nec nostris uolumus aliquid retinere. Ipsi uerò propositum repatriandi apud se retinentes, licet dominus Deus nobis exhiberet gratiam & honorem, & nos uellemus omnibus eis sufficientissimè ministrare; desiderio patriæ coacti omnes pariter, signo crucis relicto, cum Archiepiscopo Burdegalensi, & episcopo Nanetensi, licet certitudinem de bello Sarracenorum haberemus, ad propria redierunt, exceptis admodum paucis, qui remanserunt cum Archiepiscopo Narbonensi, Theobaldo de Blezon, qui personaliter intererat cum suis & quibusdam alijs militibus de Pictauia. Et hi omnes qui remanserunt, uix erant inter milites & seruientes centum quinquaginta, de peditibus autem eorum nullus remansit. Cumq; rex Arragonensis, apud Colturnam moram faceret, expectando quosdam milites & regem Nauarrę, qui nondum ad nos peruenerat, nos cum nostris processimus, & peruenimus ad quoddam castrum, quod licet bene munitum esset, cepimus, & alia tria castra, quorum unum dicitur Sarocomia, aliud Beneuentum, & aliud Petra bona. Item procedentes peruenimus ad Saluam terram. Ibiq; peruenit ad nos rex Arragonensis, qui de suis hominibus adduxit in exercitum nisi centum milites generosos, & rex Nauarræ, qui similiter uix fuit in exercitu de suis plusquam ducentis militibus comitatus. Et quia rex Sarracenorũ in uicino erat nobis, Saluam terram noluimus expugnare, sed procedentes contra Sarracenorum multitudinẽ, peruenimus ad quędam montana, in quibus nõ erat trãsitus, nisi in certis locis. Cumq; nos essemus ad pedem illius montis, ex parte nostri Sarraceni uenientes, ex parte alia obtinuerunt firmitatem montis, uolentes nobis transitum impedire. Sed milites nostri ascendentes uiriliter, quia adhuc pauci Sarraceni ad illum locum peruenerant, eos cum Dei auxilio expulerunt, & castrum quoddam munitum, quod propter transitum impediendum Sarracenorum rex construxerat, ceperunt, quod Ferrat dicit. Quo occupato, exercitus Domini securè potuit ad cacumina montis ascendere, ubi multũ laborauit propter defectũ aquarum & loci ariditatem. Sarraceni autem uidentes, quia transitum illum occupare non possent, alium transitum, qui erat in descensu montis, arctissimum & inuium occuparunt, talis quippe erat, quòd mille homines possent descendere, omnibus hominibus qui sub coelo sunt inuitis. Et iuxta transitum illum, ex parte altera erat totus Sarracenorum exercitus, & sua tentoria iam fixa. Cumq; ibi moram facere ob defectum aquæ non possemus, nec prouidere propter transitus difficultatem, quidam ex nostris consuluerunt,

quod iterum ad pedem montis descenderemus, & alium exercitum ad duas uel tres dietas quæreremus. Nos autem attendentes fidei periculum, & personæ nostræ dedecus, noluimus parêre consilio, eligentes potius in difficultate transitus mori pro fide, quàm faciliorem transitum quærendo, quasi tercunque in fidei negotio retroire. Dumque iam quidem propositum firmassemus, ad iudicium cuiusdam rustici, quem Deus nobis ex insperato misit, in eodem loco alium transitum satis facilem magnates nostri, qui primos ictus in bello habituri erant, inuenerunt, & in loco quodam exercitui eorum uicino, licet aridus esset & siccus, Sarracenis hunc transitum ignorantibus, tentoria posuerunt. Quod cum Sarracenorum exercitus attendisset, processit ut mansionem illam impediret. Nostri autem licet pauci essent, se uiriliter defenderunt. Nos autem, & rex Arragonensis, et rex Nauarrę armati cum militibus nostris, in loco primæ mansionis, quæ erat in summitate montis, expectauimus, donec totus exercitus Domini perueniret securè ad locum, ubi anteriores nostri castrametati sunt. Ita dante Deo factum est, quod licet uia esset inuia & aquosa, lapidosa & nemorosa, nihil de nostris amisimus. Hoc autem factum est die Sabbati, 17. Calendas mensis Augusti, circa serotinam horam. Sarraceni uerò attendentes, quod omnia tentoria nostra tutè fixerimus, dispositis aciebus suis, uenerunt ante loca castrorum, & ibi quædam præludia bella in modum torneamenti cum nostris exercuerunt. Attendentes autem ipsi, quod nos illa die nollemus habere bellum, ad castra sua reuersi sunt. Sequenti autem die Dominica, summo mane uenit Sarracenus cum multitudine infinita, dispositis aciebus suis. Nos autem uolentes considerare multitudinem gentis suæ et dispositionem et statum, et qualem in omnibus se haberent, habito prudentium uirorum consilio, et in his exercitatorum, expectauimus usque ad sequentem diem lunæ. Ipsis autem sic existentibus, posuimus milites nostros cum peditibus, ut extremos agminis nostri non possent in aliquo molestare, quod quidem operante diuina gratia, sic euenit. Sequenti die, scilicet feria secunda, omnes in Dei nomine armati processimus, dispositis aciebus, cum eis pro fide catholica pugnaturi. Ipsi autem obtinuerunt promontoria quædam ualde ardua, et ad ascendendum difficilia propter nemora, quæ inter nos et ipsos, et propter aluecs torrentium profundissimos, qui nobis magno erant impedimento, ipsis uerò magno expedimento. Veruntamen ille à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia sunt, mirabiliter direxit nominis sui exercitus contra inimicos suos, et anteriores nostri, necnon et medij multas acies eorum, quæ in minoribus promontorijs erant, in uirtute crucis dominicæ prostrauerunt. Cum autem peruenissent ad extremam aciem eorum, infinitæ siquidem multitudinis, in qua rex Carthaginis erat, ibidem difficillimos conflictus militum, peditum et sagittariorum inuenerunt, quos sub maximo periculo et uix, imò iam non poterant tolerare. Nos autem attendentes bellum illud eis omnino importabile, impetu equorum processimus, ligno crucis Dominicæ præeunte, & uexillo nostro, in quó erat imago beatæ uirginis & filij sui, insignijs nostris supposita. Cúque nos iam pro fide Christi constanter eligeremus mori, attendêtes crucis Christi & imaginis suæ matris ignominiã, quas lapidibus

& sagittis

& sagittis impetebant irruere, in arma furentes, aciem eorum infinitæ multitudinis diuisimus. Et licet ipsi essent constantes in bello, & firmi super domino suo, dominus illorum infinitam multitudinem crucis suæ gladio trucidauit. Et sic rex Sarracenorum cum paucis in fugam conuersus fuit, sui autem interim impetus nostros sustinebant, & statim post maximam stragem suorum reliqui in fugam conuersi sunt. Nos autem eos insequentes usque ad noctem, plures tamen insequendo interfecimus, quam in bello. Et sic bellum Domini, à solo domino, et per solum dominũ, est fœliciter consummatum. Deo autem honor & gloria, qui cruci suæ dedit uictoriam per Iesum Christum, dominum nostrum. Fuerunt autem milites Sarraceni, ut postea uera relatione didicimus, à quibusdam domesticis regis Sarracenorum, quos postea cepimus captiuos 185. millia, peditum uerò non erat numerus. Occubuerunt autem in bello centum millia armatorum & amplius, ex parte sua, secundum æstimationem Sarracenorum, quos postea cepimus. De exercitu autem Domini, quod non sine grandi gratiarum actione recensendum est, & quod incredibile est, nisi quod miraculum est, uix 25. aut 30. de toto nostro exercitu occubuerunt. O quanta lætitia, ô quot gratiarum actiones, nisi de hoc dolendum sit, quod tam pauci milites in armis de tanto exercitu ad Christum peruenerunt. Vt autem magnatorum multitudo creditur, cum exercitus noster in castris eorum, post bellum, per biduum moram fecerit, ad omnia incendia, quæ necessaria erant in coquendis cibis & pane & aliis, non consumpserunt alia ligna, nisi de sagittis & lanceis eorum, quæ remanserunt, & uix comburere potuerunt medietatem. Cumque Dei exercitus per longam moram factam in locis eremi, & incultis, deficeret in uictualibus & aliis, ibidem inuenerunt tam ciborum quam armorum, necnon & dextrariorum & iumentorum copiam, quod accipientes ad suam unusquisque de his omnibus uoluntatem, plus ibi dimiserunt ex magna abundantia, quam quanti acceperunt. Tertia autem die procedentes uenimus ad quædam castra eorum scilicet Bilche, Bamos, Tolosa, quæ in continenti cepimus. Tandem peruenimus ad duas ciuitates, quorum altera dicitur Bracia, et altera Vbeda, quibus non erant maiores circa mare, præter Cordubam et Hyspalim. quarum alteram scilicet Braciam, destructam inuenimus. Ad alteram, scilicet Vbedam, quia situ loci et artificio fortissima erat, confugerat hominum multitudo infinita, ex omnibus uillis adiacentibus. Cum enim uilla illa nunquam ab imperatore uel ab aliquo rege Hispaniæ expugnata sciretur uel subiugata, in eadem posse saluari sua corpora crediderunt. Sed hanc in breui, diuina gratia fauente cepimus, et funditus destruximus, quia non possemus tantam habere multitudinem gentium, quæ ad illas populandas sufficere possent. Et bene perierũt ibi 60. millia Sarracenorũ, quorũ quosdã interfecimus, quosdã captiuos duximus ad seruitium Christianorum, et monasteriorum, quę sunt in Marchia reparanda. Hæc igitur sanctissime uobis scribenda decreuimus, pro auxilio toti Christianitati impenso. gratias quas possumus exhibentes, et humiliter supplicantes, ut uos, quem Dominus ad summi sacerdotij gradũ elegit, ei cum sacrificio laudis, pro salute populi immoletis uitulos labiorum.

ORATIO

OMnipotens & misericors Deus, qui superbis resistis, humilibus autem das gratiam, digna tibi laudum preconia, & deuotas gratiarum actiones refundimus, quod antiqua renouando miracula, gloriosam tribuisti uictoriam, de perfidis gentibus, populo Christiano, te suppliciter exorantes, ut quod mirabiliter incepisti, misericorditer prosequaris ad laudem & gloriam nominis tui sancti, quod super nos famulos tuos fideliter commoratur. Per Dominum nostrum, &c.

DE ALBIGENSIVM HAERESI EXTINCTA, EPISTOLA.

GLoria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus, qui sanctam Ecclesiam bona diligunt uoluntate. Dominus fortis & potens, Dominus potens in praelio. Quinta feria, infra octauas Natiuitatis beatae Mariae uirginis sanctae, concessit Ecclesiae, deiectis miraculose inimicis fidei Christianae, uictoriam gloriosam, & triumphum gloriosum, in hunc modum. Post correctionem affectuosissimam, & zelo paternae pietatis à summo pontifice diligentissimè factam regi Arragonensi, inhibitionemque districtissimam, ne inimicis sanctae fidei pararet auxilium, consilium uel fauorem, sed ab eisdem recederet indilate, & treugas haberet firmissimas cum Comite Montefortensi, quibusdam etiam literis, quas eiusdem nuncij per falsissimam suggestionem, contra comitem Montefortensem impetrauit, de terris reddendis comitibus Flussatium, Conuenarum, Gasconiae & Biaernae, post ueritatis cognitionem, cassatis à domino Papa, & tanquam nullius ualoris penitus renouatis. Idem rex correctionem patris sanctissimi non deuotione suscipiens filiali, sed contra mandatum apostolicum superbè recalcitrans, quasi cor habens durius induratum. Licet uenerabiles patres, Narbonensis Archiepiscopus apostolicae sedis legatus, Tolosanus episcopus sibi literas & mandatum summi Pontificis transmisissent, ipse quae pridem conceperat, uoluit postmodum parturire. Quia in terram, quae per uirtutem Domini, auxilio signatorum contra haereticos & eorum defensores fuerat acquisita, intrauit cum exercitu, eamque contra mandatum sibi subiugauit, et predictis inimicis reddere attentauit. Parte cuius iam sibi aliquantulum subiugata, cum pars multa residui ob ipsius securitatem apostatare intenderet, et se ad apostotandum pararet, congregationis insimul comitibus Tolosatium, Flussatium, Conuenarum, exercitu magno ualde, feria tertia post Natiuitatem beatae Mariae Maurelli castrum obsedit. Quo audito patrum uenerabilium Tolosani, Nemansensis, Baiocensis, Lodouensis, Agathanensis, Bitricensis, Conuenarum Episcoporum, et de Claraco et Villa magna et sancti Tyberij Abbatum, quos uenerabilis pater, Narbonensis Episcopus apostolicae sedis legatus, per sacrum Christi negotium fecerat congregari, qui ut de dicto negotio Christi et pace tractarent diligenter, aduenerant in Christo unanimes et deuoti, comitatu uenerabili, comitatus scilicet

Comes

Comes Montisfortis, habens secum quosdam nobiles & potentes signatos, qui nuperrime de Francia uenerant, ipsi & Christi negotio in succursum, suamq; familiam, quae in Christi negotio diu laborauerat, secum ad iter arripuit, ad castellum obsessum uiriliter succurrendum. Et dum die Martis, infra octauas supradictas uenisset ille Christi exercitus ad quoddam castrũ, quod dicit Sauardunũ, uenerabilis Episcopus Tolosanus, cui à summo Pontifice Tolosana cõmissa erat reconciliatio, licet de reconciliatione ipsius iam, quantũ per suas literas innotuisset, cuius admonitionibus, licet salubribus, acquiescere postponebant, respondentes se super hoc nullatenus respondere, ad dictos regem & Tolosanos in obsidione Murelli existentes suas misit literas, significans eis, quod ipse ac episcopi memorati ueniebant, ut de pace ac concordia tractarent diligenter, & petebant sibi dari ducatum securum. In crastino autem & die Mercurij sequente, quia res sic urgebat, supradictus Christi exercitus exijt Sauardunum, festinans ad succursum Murelli celeriter adueni re. Dicti uerò episcopi morari proposuerant apud quoddam castrum, quod dicitur Altaripa, quod medium inter Sauardunum & Murellum distat, ab utroque duabus leucis, ut ibi missum nuncium expectarent. Qui nuncius rediens respondit ex parte regis, quod ex quo episcopi cum exercitu ueniebãt non daret eis ducatum, ipsi alio modo ire non poterant sine manifesto periculo, propter guerram. Cum autem ipsi ac Christi exercitus Maurellum accederent, ex parte ciuium Tolosanorum, Prior Hospitalis Tolosanus ad episcopum Tolosanum missus uenit, ferens eorum literas, in quibus continebatur, quod modis omnibus parati erant domini Papae & ipsius episcopi facere uoluntatem, quod quidem eis bonum fuisset, si facta dictis uerius compẽsassent. Eidem uerò Priori demisso ab episcopo respondit rex, quod ducatum episcopo non praeberet, sed si uellet ire Tolosam ut ibi Tolosanis loqueretur, eum concederet illuc ire, & hoc derisorie fuit dictum. Ad quod episcopus, Non decet, inquit, seruum ciuitatem intrare, de qua dominus suus exul est & eiectus, nec ego cum corpus Christi de ciuitate illa eiectum fuerat, illuc reuertar. Verum episcopi dicti cum exercitu Murellum intrauerunt die Mercurij supra memorata. Qui sollicitudine non pigra duos uiros religiosos ad regem & ciues Tholosanos destinarunt, qui à rege tali habuerunt responsum. Quod propter quatuor Ribaldos, quos episcopi secum adduxerant, petebant colloquium habere, & hoc dicit in contemptum & derisum signatorum. Tolosani uerò praedictis nuncijs responderunt, quod in crastino sequenti responderent, & hac de causa eos usque in crastinum tenuerunt: in crastino autem, id est, die Iouis, quod ipse regi Arragonum erant confoederati, & nihil facerent nisi regis uoluntatem. Quod cum redeuntes mane, ipsa die Iouis nuncij reuertissent, episcopi et Abbates, discalciatis pedibus ad regem ire proposuerunt. Et cum quendam religiosum mitterent, ad nunciandum regi eorum aduentum, in hunc modum, patefactis ianuis. Comes Montefortensis et cruce signati essent inermes, pro eo, quod episcopi & Abbates de pace insimul loquebanẽ, hostes Dei superbè ac fraudulenter armati uicum subintrare cum impetu attentarent, sed per Dei gratiam à suo fuerunt desiderio fraudati. Quorum superbiam comes & cruce signati uidentes

dentes, cum sine periculo magno, sine damno ulterius differre non possent, per cordis contritionem, & oris confessionem, utpote ueri cultores fidei Christianæ mundati salubriter à peccatis, armis suis se uiriliter accinxerunt, uenientesq́ ad sæpe dictum Episcopum Tholosanum, qui autoritate domini Narbonensis Apostolicæ sedis legati, iure legationis hic officio fungebatur, exeundi licentiam contra hostes fidei humiliter pecierunt. Quanquam negotium in arcto constitutum, concessa necessitate quodammodo compellente, pro eo, quod ipsam domum, in qua Episcopi morabantur, ipsi hostes, erectis iam machinis alijsq́ bellicis instrumentis, festinabant proterui⸗us impugnare, balistis, carrellis, iaculis atq́ lanceis emissis hostiliter. Circum quam Christi milites reuerendi, ligni Domini signaculo cum insignijs pontificalibus consignati, in nomine sanctæ Trinitatis tribus aciebus dispositis, exierunt. Hostes uerò è contrario multas habentes acies & multum magnas, sua iam muniti armis tentoria sunt egressi. Quos licet multos milites & populum multum nimis, clientes Christi, de ipsius auxilio confidentes, & licet illorum respectu paucissimi, multitudinem magnam non uerentes, armati uirtute ex alto, uiriliter sunt egressi. Statim uirtus altissimi, per manus seruorum suorum, hostes suos confregit, et comminuit in momento. Terga autem uertentes, in fugam facti sunt, tanquam puluis ante faciem uenti, & Angelus Domini persequens eos erat. Hi turpiter fugientes, turpi fuga mortis periculum euaserunt. Alij necantes gladio æquo periculo perierunt. Quã plures uerò fuerunt in ore gladij deuorati. De illustri rege Aragonum, qui cum interfectis occubuit, plurimum est dolendum, qui princeps tam potens & nobilis, qui si uellet, posset, & deberet Ecclesiæ sanctæ utilis esse multum, nunc adiunctus Christi hostibus, inimicus Christi est, sanctam Ecclesiam improbè perturbabat. Cæterum cum uictores Christi à cæde reuertuntur, & à persecutione hostium cum uictoria gloriosa, sæpe dictus Episcopus Tolosanus, Tolosanorum stragi & miseriæ caritatiuè ac misericorditer cõpatiens, corde pio eos, qui de stragis residuo adhuc infra sua tentoria morabantur, saluare cupiens, ne perirent, ut saltem tantorum flagellorum uerbere castigati, & tantum periculum euadentes, conuerterentur ad Dominum, & uiuerent, in fide catholica permansuri, missa eis per quendam religiosum cuculla, qua indutus erat, mandauit eis, quod nunc arma, deinde & suam deponerent feritatem, & inermes uenirent ad Episcopum, ut eos saluaret à morte. Qui adhuc in sua perseuærantes malitia, & se qui iam uicti erant, Christi populum uictum autumantes, non solum patriæ sui Episcopi admonitionibus contempserunt, uerum etiam ablata cuculla ipsum nuncium lanceis uulnerauerunt. per quos Christi militia recursum faciens, circa sua diffugientes tentoria interemit. Certus hostium interfectorum numerus, tam militum quàm aliorum, præ multitudine nullatenus sciri potest. De militibus autem Christi unus solus tanto interemptus est conflictu, & paucissimi seruientes. Omnis ergo populus Christianus, de Christianorum uictoria, mente pia & toto cordis affectu gratias agat Christo deo, qui per paucos fideles infidelium innumerabilem multitudinem superauit, & Ecclesiam suam sanctã de suis cõcessit hostibus fœliciter triũphare, ipsi honor et gloria in secula

seculorum